This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

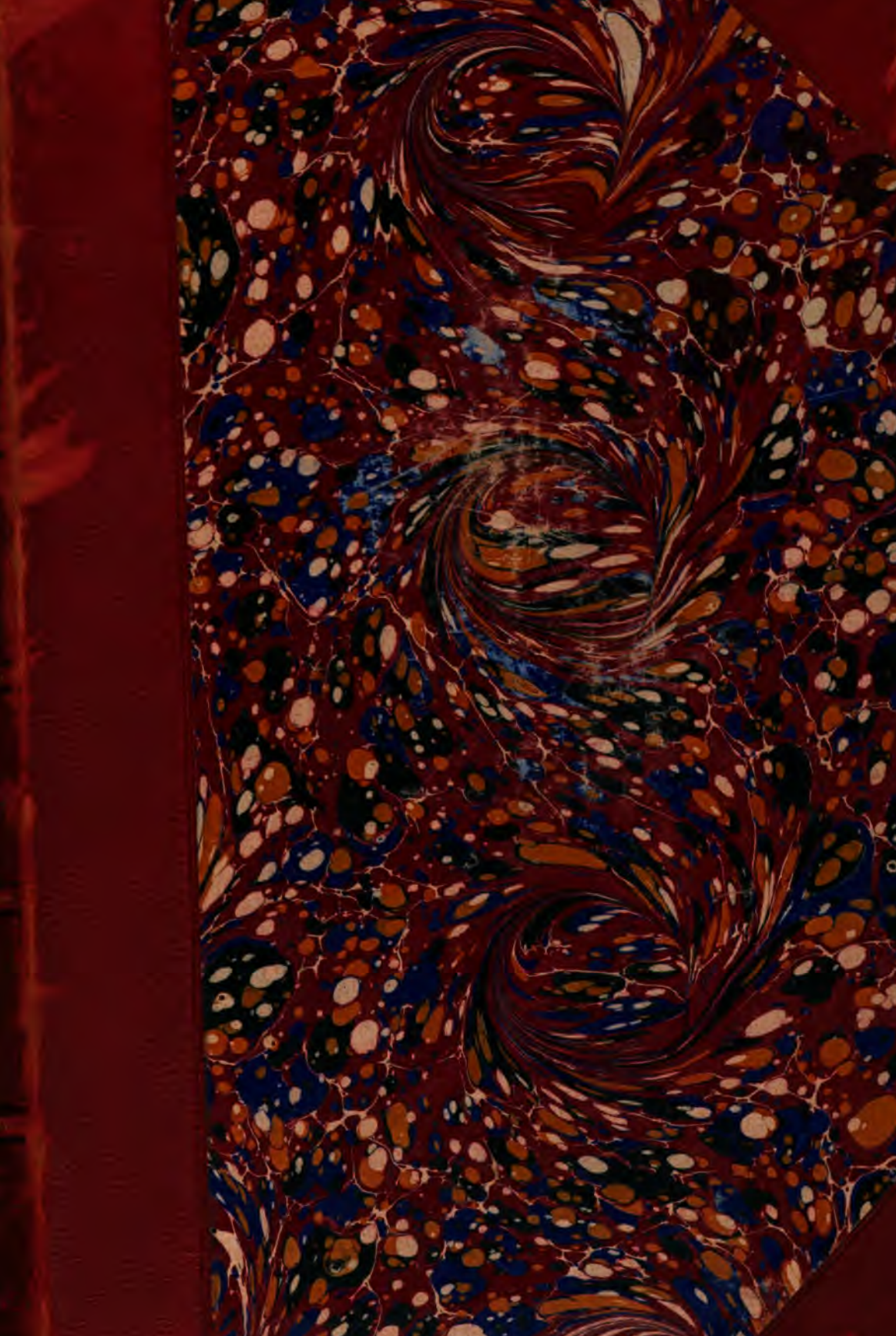

P Rom: 247.1

Harvard College Library.

FROM THE

SALES FUND.

Established under the will of FRANCIS SALES, Instructor in Harvard College, 1816–1854. This will requires the income to be expended for books "in the Spanish language or for books illustrative of Spanish history and literature."

Received 17 May, 1897.

JOCHS FLORALS DE BARCELONA

JOCHS FLORALS

DE

BARCELONA

ANY XXVIII DE LLUR RESTAURACIÓ

MDCCCLXXXVI

BARCELONA
ESTAMPA «LA RENAIXENSA»
CARRER DE XUCLÁ, NÚMERO 13, BAIXOS.
MDCCCLXXXVI

~~IV. 2945~~

PRom. 247.1

HARVARD COLLEGE
MAY 17 1897
LIBRARY.

Lotis fund.

JOCHS FLORALS

DE

BARCELONA

CONSISTORI DE MDCCCLXXXVI

MANTENEDORS

D. Valentí Almirall, *President*.

D. Francisco de S. Maspons y Labrós.
D. Ramon Picó y Campamar.
D. Joseph Ixart y Moragas.
D. Pau Bertran y Bros.
D. Gayetá Cornet y Mas.

D. Céssar August Torras, *Secretari*.

REINA DE LA FESTA

D.ª ROSA MARQUÉS DE UYÁ.

EX-MANTENEDORS

CONSISTORI DE MDCCCLIX

† Excm. Sr. D. Manel Milá y Fontanals, *President.*

Excm. Sr. D. Víctor Balaguer.
D. Joaquim Rubió y Ors.
† » Joan Cortada.
D. Miquel Victoriá Amer.
» J. Lluís Pons y Gallarza.
» Antoni de Bofarull, *Secretari.*

REINA DE LA FESTA

Donya María Mendoza de Vives.

CONSISTORI DE MDCCCLX

† Excm. Sr. D. Francisco Permanyer y Tuyet, *President.*

† D Joaquim Roca y Cornet.
† » J. A. Llobet y Vall-llosera.
† » Vicens Joaquim Bastús.
† D. M. Flotats y Comabella.
» Joan Manyé y Flaquer.
» Adolf Blanch, *Secretari.*

REINA DE LA FESTA

Donya Elissea Lluch de Rubió.

CONSISTORI DE MDCCCLXI

† D. Lluís Gonzaga de Pons y de Fuster, *President.*

D. Joaquim Rubió y Ors.
† » Antoni Bergnes.
» Lluís Cutchet.
† D. Pau Estorch y Siqués.
» Joseph Leopold Feu.
» Manel Lasarte, *Secretari.*

REINA DE LA FESTA

Donya Carme de Bofarull.

CONSISTORI DE MDCCCLXII

† D. Joan Illas y Vidal, *President.*

D. MARIÁN AGUILÓ Y FUSTER.
† » Joseph Coll y Vehí.
† » Miquel Anton Martí.
D. Manel Angelon.
† » Joseph Llausás.
EXCM. SR. D. VÍCTOR BALAGUER, *Secretari.*

REINA DE LA FESTA

Donya Maria Josefa Massanés de Gonzalez.

CONSISTORI DE MDCCCLXIII

† D. Brauli Fox, *President.*

D. Terenci Thos y Codina.
† Excm. Sr. D. Manel Milá y Fontanals.
EXCM. SR. D. VÍCTOR BALAGUER.
† D. Manel Anglasell.
† » Joseph Subirana.
† » Eussebi Pascual, *Secretari.*

REINA DE LA FESTA

Senyora esposa del Excel-lentíssim Senyor Gobernador Civil
en representació de
S. A. la Serenissima Sra. Duquesa de Montpensier.

CONSISTORI DE MDCCCLXIV

† D. Joan Cortada, *President.*

D. Celestí Barallat.
» Miquel Victoriá Amer.
† » Antoni Camps y Fabrés.
D. Gregori Amado Larrosa.
† » Narcís Gay.
» DAMÁS CALVET, *Secretari.*

REINA DE LA FESTA

Donya Victoria Penya d' Amer.

CONSISTORI DE MDCCCLXV

D. Antoni de Bofarull, *President.*

D. Adolf Blanch.
» Geroni Rosselló.
† » Lluís Roca y Florejachs.
D. Francisco Muns.
» Damás Calvet.
» Víctor Gebhardt, *Secretari.*

REINA DE LA FESTA

Donya Elena Cavaller de Roca.

CONSISTORI DE MDCCCLXVI

D. Pau Valls, *President.*

D. Francisco Morera.
» Teodor Llorente.
» Víctor Gebhardt.
D. Silvino Thos y Codina.
» Eduart Vidal y Valenciano.
† » Robert Robert, *Secretari.*

REINA DE LA FESTA

Donya Manela Luna Mendez de Vigo.

CONSISTORI DE MDCCCLXVII

D. Marian Aguiló y Fuster, *President.*

D. Gayetá Vidal y Valenciano.
» F Romaní y Puigdengolas.
† » Joaquim Sitjar y Bulcegura.
† D. Robert Robert.
» Marian Fons.
» F. Maspons y Labrós, *Secret.*

REINA DE LA FESTA

Donya Dolors Llopart de Muns.

CONSISTORI DE MDCCCLXVIII

Excm. Sr. D. Víctor Balaguer, *President.*

D. Jascinto Labaila.
» Felip Bertran.
» Felip Jascinto Sala.
D. Frederich Soler.
» Francisco Maspons y Labrós.
» F. Miquel Badía, *Secretari,*

REINA DE LA FESTA

Donya Carme Mercader,

CONSISTORI DE MDCCCLXIX

D. ADOLF BLANCH Y CORTADA, *President.*

† D. Eussebi Anglora.
» Joseph María Arnau.
MOSSEN JASCINTO VERDAGUER.
D. Joseph Roca y Roca.
» Francisco Miquel y Badía.
» Pere de Rosselló, *Secretari.*

REINA DE LA FESTA

Donya Mercé Estrada.

CONSISTORI DE MDCCCLXX

D. JOSEPH LLUÍS PONS Y GALLARZA, *President.*

† Mossen Salvador Mestres.
D. Ignasi Ramon Miró.
» Joseph Puiggari.
D. Joaquim Riera y Bertran.
» Pere de Rosel'ó.
» Joseph de Palau, *Secretari.*

REINA DE LA FESTA

Donya Francisca Nanot-Renart.

CONSISTORI DE MDCCCLXXI

† D. Estanislao Reynals y Rabassa, *President.*

D. Miquel Victoriá Amer.
» Joseph d' Argullol y Serra.
» Rafel Ferrer y Bigné.
† D. Xavier Llorens y Barba.
» Joseph de Palau y Huguet.
» Joan Montserrat, *Secretari.*

REINA DE LA FESTA

Donya Antonia Sacanella de Blanch.

CONSISTORI DE MDCCCLXXII

D. Joseph de Letamendi, *President.*

D Manel Angelon.
» Felix María Fulguera.
» Joan Montserrat y Archs.
D. Vicens W. Querol.
Mossen Ferran Sellarés.
D. Joseph Coroleu, *Secretari.*

REINA DE LA FESTA

Donya María Hubert.

CONSISTORI DE MDCCCLXXIII

D. Geroni Rosselló, *President.*

D. Marián Aguiló y Fuster.
† » Lluís Roca y Florejachs,
Excm. Sr. D. Albert de Quintana.
† D. Antoni Camps y Fabrés.
» Joseph Coroleu.
Mossen Jaume Collell, *Secret.*

REINA DE LA FESTA

Excma. Sra. Donya Oriola de Quintana y Serra.

CONSISTORI DE MDCCCLXXIV

Excm. Sr. D. Albert de Quintana, *President.*

D. Marián Aguiló y Fuster.
† » Antoni Camps y Fabrés.
† » Joseph Coll y Vehí.
D. F. Masferrer y Arquimbau.
» Pere Nanot-Renart.
» J. Sardá y Lloret, *Secretari.*

REINA DE LA FESTA

Donya Antonia Ubach y Gutierrez..

CONSISTORI DE MDCCCLXXV

D. Francesch Pelay Briz, *President.*

D. Adolf Blanch y Cortada.
» Celestí Barallat y Falguera.
» Joseph Balari y Jovany.
D. Antoni Aulestia y Pijoan.
» Joaquim Fontanals del Castillo
» J. Roca y Roca, *Secretari.*

REINA DE LA FESTA

Donya Rosa Pigrau.

CONSISTORI DE MDCCCLXXVI

D. Lluís Cutchet, *President.*

D Antoni de Bofarull.
» Damás Calvet.
» Pere de Roselló.
D. Enrich Claudi Girbal.
» Joseph Roca y Roca.
» J. Blanch y Piera, *Secretari.*

REINA DE LA FESTA

† *Donya Emilia Palau y Gonzalez de Quijano.*

CONSISTORI DE MDCCCLXXVII

Excm. Sr. D. Antoni Ros d' Olano, *President.*

† D. Gonzalo Serraclara.
† » Vicens Boix.
» Francisco Miquel y Badía.
† D. Andreu Balaguer y Merino.
» Joseph Blanch y Piera.
» J. Riera y Bertran, *Secretari.*

REINA DE LA FESTA

Donya Josefina Sabater d' Aldavert.

CONSISTORI DE MDCCCLXXVIII

D. Joseph Lluís Pons y Gallarza, *President.*

D. Adolf Blanch.
» Frederich Soler.
» Francesch Ubach y Vinyeta.
D. Joseph Coroleu.
» Joaquim Riera y Bertran.
» Angel Guimerá, *Secretari.*

REINA DE LA FESTA

Excma. Sra. Donya Carme Cendra de Domingo.

CONSISTORI DE MDCCCLXXIX

† D. Gonzalo Serraclara, *President.*

D Damás Calvet.
» Narcís Roca,
» Angel Guimerá.
D. Manel de Lasarte.
» Joseph Pella y Forgas.
» Emili Vilanova, *Secretari*

REINA DE LA FESTA

Donya Teresa Gasset.

CONSISTORI DE MDCCCLXXX

D. Teodor Llorente, *President.*

D. Ramon de Sisçar.
» Joan Sardá.
» Emili Vilanova.
D. Conrat Roure.
» Alvar Verdaguer.
» Francesch Matheu, *Secretari.*

REINA DE LA FESTA

Donya Clotilde Paris.

CONSISTORI DE MDCCCLXXXI

MOSSEN JASCINTO VERDAGUER, *President.*

D. RAMON PICÓ Y CAMPAMAR.
» Francesch Matheu.
» Jascinto Laporta.
D. Lluís Domenech.
» Jascinto Torres y Reyetó.
» Narcís Oller, *Secretari.*

REINA DE LA FESTA

Iltre. Sra. D.ª Dolors Caballero de Mercader.
Comtesa de Bell-lloch.

CONSISTORI DE MDCCCLXXXII

D. FREDERICH SOLER, *President.*

D. Manel Angelon.
» Joan B. Ferrer.
» Joseph Feliu y Codina.
D. Arthur Gallard.
» Narcís Oller.
» Cárles Pirozzini, *Secretari.*

REINA DE LA FESTA

Donya Aurea Clavé de Ferrer.

CONSISTORI DF MDCCCLXXXIII

† Excm. Sr. D. Manel Milá y Fontanals, *President.*

D. JOSEPH LLUÍS PONS Y GALLARZA
EXCM. SR. D. VÍCTOR BALAGUER.
D. GERONI ROSSELLÓ.
D. MARIAN AGUILÓ.
» Cárles Pirozzini.
» Antoni de Bofarull, *Secretari.*

REINA DE LA FESTA

Donya Josefa Salvat d' Onyós.

CONSISTORI DE MDCCCLXXXIV

Excm. Sr. D. Manel Durán y Bas, *President.*

D. Antoni de Bofarull.
» Justin Pepratx.
» Joseph Masriera.
D. Honorat de Saleta.
» Antoni Rubió y Lluch.
» Joseph Franquesa y Gomis, *Secretari.*

REINA DE LA FESTA

Donya Irene Archer de Sanromá.

CONSISTORI DE MDCCCLXXXV

D. Vicens Wenceslao Querol, *President.*

† D. Marián Maspons y Labrós. D. Francisco Bartrina de Aixemús
» Joseph M.ª Vallés y Ribot. » Francisco Manel Pau.
» Joseph Franquesa y Gomis. » Joseph Ixart, *Secretari.*

REINA DE LA FESTA

Donya Isabel Lopez de Güell

MESTRES EN GAY SABER

Excm. Sr. D. Víctor Balaguer, *proclamat en 20 de Juny de 1861.*
D. Geroni Roselló, *proclamat en 4 de Maig de 1862.*
» Joaquim Rubió y Ors, *proclamat en 3 de Maig de 1863.*
» Marian Aguiló y Fuster, *proclamat en 6 de Maig de 1866.*
» Joseph Lluís Pons y Gallarza, *proclamat en 5 de Maig de 1867.*
» Adolf Blanch y Cortada, *proclamat en 3 de Maig de 1868.*
» Francesch Pelay Briz, *proclamat en 2 de Maig de 1869.*
» Jaume Collell y Bancells, *proclamat en 7 de Maig de 1871.*
» Thomás Forteza, *proclamat en 5 de Maig de 1873.*
» Francesch Ubach y Vinyeta, *proclamat en 3 de Maig de 1874.*
» Frederich Soler y Hubert, *proclamat en 2 de Maig de 1875.*
» Angel Guimerá, *proclamat en 6 de Maig de 1877.*
» Damás Calvet, *proclamat en 5 de Maig de 1878.*
» Jascinto Verdaguer, *proclamat en 2 de Maig de 1880.*
» Joseph Franquesa y Gomis, *proclamat en 6 de Maig de 1883.*
» Ramon Picó y Campamar, *proclamat en 3 de Maig de 1885.*

AUTORS

QUE HAN OBTINGUT PREMIS ORDINARIS

D.ª Isabel de Villamartin 2
» Dolores Moncerdá de Maciá. 1
D. Marian Aguiló y Fuster. 4
» Thomás Aguiló. 1
» Miquel Victoriá Amer. 1
Excm. Sr. D. Víctor Balaguer. 1
D. Francisco Bartrina. 1
» Ramon E. Bassegoda. 1
» Pau Bertran y Bros. 1
» Adolf Blanch Cortada. 3
» Francesch Pelay Briz 4
» Damás Calvet 3
» Antoni Camps y Fabrés. 1
» Emili Coca. 1
» Jaume Collell. 3
» Marian Fons. 1
» Thomás Forteza. 3
» Joseph Franquesa y Gomis. 3
D. Martí Genís y Aguilar. 1
» Angel Guimerá. 4
» Joseph Martí Folguera. 1
» Artur Masriera y Colomer. 2
» Francesch Matheu y Fornells 1
» Apeles Mestres. 2
» Anicet de Pagés de Puig. 1
» Ramon Picó y Campamar. 3
» Joseph Lluís Pons y Gallarza 3
Excm. Sr. D. Albert de Quintana. 1
D. Isidro Reventós. 1
» Joaquim Riera y Bertran. 1
» Lluís Roca y Florejachs. 1
» Geroni Roselló. 3
» Joaquim Rubió y Ors. 3
» Frederich Soler. 4
» Silvino Thos y Codina 1
» Therenci Thos y Codina. 1
» Jascinto Torres y Reyetó. 1
» Francesch Ubach y Vinyeta. 3
» Jascinto Verdaguer. 3

AUTORS

QUE HAN OBTINGUT PREMIS EXTRAORDINARIS

D.ª María de Bell-lloch. 1
» Josefa Massanés de Gonzalez 1
» Victoria Penya d'Amer. 1
D. Antoni Auléstia y Pijoan. 1
Excm. Sr. D. Víctor Balaguer 2
D. Joaquim M. Bartrina. 1
» Ramon E. Bassegoda y Amigó. 1
» Pau Bertran y Bros. 1
» Adolf Blanch Cortada. 1
» Antoni de Bofarull. 3
» Antoni Camps y Fabrés. 1
Lo Cansoner de Miramar. 1
D. Antoni Careta. 1
D. Jaume Collell. 2
» Joseph Coroleu. 1
Srs. Coroleu y Pella. 1
D. Salvador Estrada. 1
» Joan B. Ferrer. 1
» Thomás Forteza. 2
» Joseph Garriga y Lliró. 1
» Joseph Ixart. 1
» Víctor Gebhart. 1
» Martí Genís y Aguilar. 1
» Víctor Lieutaud. 1
» Joseph Martí y Folguera. 8
» Francesch Matheu y Fornells. 2
» Apeles Mestres. 1
Excm. Sr D. Manel Milá y Fontanals. 1
D. Antoni Molins y Sirera.. 1
» Joan Montserrat y Archs. 1
» Lluís B. Nadal. 2
» Matheu Obrador Bennassar. 1
» Narcís Oller. 3
» Anicet de Pagés de Puig. 2
» Joseph de Palau y Huguet. 1
» Pere d' Alcántara Penya. 1
» Ramon Picó y Campamar. 1
» Joseph Lluís Pons y Gallarza. 1

Excm. Sr. D. Albert de Quintana. 1
D. Jaume Ramon y Vidales. 1
» Isidro Reventós 3
D. Manel Ribot y Serra.. 1
» Joaquim Riera y Bertran. 3
D. Lluís Roca y Florejachs. 2
» Geroni Roselló. 1
» Joaquim Rubió y Ors. 4
» Salvador Sampere y Miquel. 2
» Frederich Soler. 3
Mossen Joan Segura, Pbre.. 1
» Terenci Thos y Codina. 2
» Jascinto Torres y Reyetó. 1
» Francesch Ubach y Vinyeta. 7
Mossen Jascinto Verdaguer. 4
D. Eduart Vidal y Valenciano. 1
» Gayetá Vidal y Valenciano. 2
» Emili Vilanova. 3

AUTORS

QUE HAN OBTINGUT ACCÉSSIT

D.ª María de Bell-lloch.. 1
» Dolors Moncerdá. 3
» Victoria Penya d' Amer. 5
Mme. Rosa Anaïs de Roumanille. 1
D. Thomás Aguiló. 1
» Ferrand Agulló y Vidal. 3
» Miquel Victoriá Amer. 1
» Víctor Amor. 1
» Joseph d' Argullol y Serra. 1
» Antoni Auléstia y Pijoan. 1
Excm. Sr. D. Víctor Balaguer.. 3
D. Ramon E. Bassegoda y Amigó.. 3
» Adrlf Blanch y Cortada. 2
» Pau Bertrán y Bros.. 1

D. Antoni de Bofarull. 8
» Antoni Bori y Fontestá. 1
» FRANCESCH PELAY BRIZ.. 3
» DAMÁS CALVET , ... 5
» Antoni Camps y Fabrés. 8
» Francisco Casas y Amigó. 1
» Enrich Castelnau.. 1
C. de M 1
Lo Cançoner de Vilatort. 1
D. Emili Coca y Collado. 7
» JAUME COLLELL Y BANCELLS. 1
» Joseph Coroleu é Inglada 1
» Miquel Costa y Llobera 1
» Pere Courtais. 1
» Salvador Estrada. 1
Un fadrí de Montanya- 1
D. Bartomeu Ferrá y Perelló.. 2
» Marian Fonts. 3
» Guillem Forteza. 1
» THOMÁS FORTEZA.. 2
» JOSEPH FRANQUESA Y GOMIS 4
» Arthur Gallard. 2
» Martí Genís y Aguilar. 1
» Salvador Genís. 1
» ANGEL GUIMERÁ. 1
Jordi. 3
D. Manel Lasarte. 1
» Teodor Llorente. 1
» Joseph Martí y Folguera. 14
» Arthur Masriera y Colomer. 4
» Francesch Matheu y Fornells. 4
» Gabriel Maura.. 1
» Apeles Mestres. 3
» Antoni Molins y Sirera. 2
» Joan Monné. 1
Armengol de Montsech.. 1
D. Joan Montserrat y Archs. 2
» Francisco Muns. 1
» Pere Nanot Renart. 1
» Lluís B. Nadal. 1
» Joan Nebot y Casas.. 1
» Matheu Obrador y Bennasar.. 2
» Anicet de Pagés de Puig. 7
» Pere d' Alcántara Penya y Nicolau. 4

Pere Pi y Parera..	1
D. Ramon Picó y Campamar.	6
» Felip Pirozzini y Martí..	3
» Felix Pizcueta..	2
» Joan Planas y Feliu..	2
» *Carles Pons de Ginebreda*.	1
» Joseph Lluís Pons y Gallarza.	2
Excm. Sr. D. Albert de Quintana	2
D. Frederich Rahola..	1
» Isidro Reventós y Amiguet.	3
» Joaquim Riera y Bertran.	10
» Lluís Roca y Florejachs.	4
» Joseph Roca y Roca..	2
» Joaquim Rubió y Ors.	1
» Frederich Soler..	5
E. T. de M..	2
D. Joseph Taronjí y Cortés.	2
» Terenci Thos y Codina..	4
» Jascinto Torres y Reyetó.	2
» Francesch Ubach y Vinyeta.	12
» Agustí Valls y Vicens.	1
» Pere Antoni Ventalló.	2
» Jascinto Verdaguer.	4
» Joseph Verdú	1
» Gayetá Vidal y Valenciano.	1
» *Pere Ramon Vidal*.	2
» Miquel Zavaleta.	1
Anónims..	9

ADJUNTS HONORARIS

Excm Ajuntament de Barcelona.
Excma. Diputació provincial de Barcelona.
Excma. Diputació provincial de Gerona.
Excma. Diputació provincial de Tarragona.
Excma. Diputació provincial de Lleyda.
Excma. Diputació provincial de las Balears.
Excma. Diputació provincial d' Alacant.
M. I. Sr. Rector d' esta Universitat.
M. I. Sr. President de la Academia de la llengua catalana.
M. I. Sr. President de la Academia de Bonas Lletras.
Los Mestres en Gay Saber.

ADJUNTS PROTECTORS

Sr. Compte de Bell-lloch.
» Marqués de Castellbell.
D. Manuel Farguell.
» Ignasi Fontrona
» Eussebi Güell.
D. Claudi Lopez.
» Francisco Mandri Dezo.
» Ferrán de Miró d' Ortaffá.
» Fernando Puig.
» Cárles Salvador.
» Marian de Sans.

ADJUNTS NUMERARIS

Abella y Cirera Pere.
Aguilar Francisco de P.
Aguiló Plácit.
Alayo Pere.
Aldavert Pere.
Aleu Anton de Padua.
Alemany Joseph.
Alió Francisco.
Almirall Joan.
Almirall Valentí.
Alumar Evaristo
Amat Gervasi.
Amell Manel.
Amigó y de Cabo Pere.
Angelon Manel.
Argullol Joseph de.
Arús y Arderiu Rossendo
Arnet y Viver Roman.
Arnó Maristany Pere.
Auléstia y Pijoan Antoni.
Bagunyá Jaume.
Balaguer y Merino Jaume.
Balaguer y Torner Andreu.
Balari y Jovany Joseph.
Barallat Celestí.
Bardera y Vila Joseph.
Bardera Ramon.
Bartrina Francisco.
Bassegoda Bonaventura.
Batet Joaquim.
Batlló y Batlló Enrich.
Batlló y Batlló Frederich.
Batlle Llorens.
Baxeras Ignasi.
Bertran Felip.
Bertran y Rubio Eduart.
Bertran Joseph.
Bonay Alfons.
Bonay Frederich.
Bofill Artur.
Bordas Frederich.
Bosch Joseph.
Bosch y Puig Ivo.
Boter Francesch de.
Bular Pere.
Bulbena Artur.
Bulbena Tusell Anton.
Blanch Joseph.
Brunet y Bellet Joseph.
Caballé Joan.

Cabot y Rovira Joaquim.
Calvet y Mató Joseph.
Cuadrada y Vila Francisco.
Camprodon y Rovira Joan.
Camin Alvar M. de.
Canyellas y Rodon Joseph.
Canal Joseph.
Canals Emili.
Canibell Eudalt.
Capdevila Bonaventura.
Capella Bonaventura.
Capella Timoteu.
Cogulla Milan de la.
Casademunt Adriá.
Casanyas Joseph.
Casaramona Joan.
Casades Joaquim.
Cascante Joseph.
Casas y Rubiol Melcior.
Ceballos Ignasi de.
Coca Angel Joan.
Colom y Coll Francisco.
Coll Lluís.
Colomer Tutau Antoni.
Company y Fajes Pere.
Cortada Gonzalo.
Cuadras y Feliu Manel.
Cunill Agustí.
Cusachs Andreu.
Cutchet Lluís.
Cristies Magí.
Danés Joseph.
Daurella y Rull Joseph.
Delás Fernando de.
Doménech Lluís.
Doménech Enrich.
Doria y Casas Pere.
Duran y Bas Manuel.
Elias Dou Esteve.
Escubós Albert.
Escudé Baldomero.
Escudé Anton.
Estalella Antoni, Pbre.
Estasen Eugeni.
Falguera Félix M.
Folguera Duran Manel.
Farnés Sebastiá.
Fasant Francisco.
Felip y Dotras Gaspar.
Feliu y Codina Joan.
Ferrer y Vidal Joseph.
Fiter é Inglés Joseph.
Flaquer Joseph.
Fonolleda y Guardiola Santiago.
Font y Boter Antoni.
Font Joan.
Font y Santmartí Armengol.
Font Víctor.
Formiguera Emili.
Franquet Enrich, Pbre.
Galí Miquel.
Gallard Artur.
García Cárles.
Garriga Joseph.
Gasset Francisco.
Gasset Joseph.
Gaza Alfredo.
Gatius y Durán Just.
Gibert y Riera Eduart.
Gibert Salvador.
Girona Ignasi.
Gispert Manel.
Grenzner Manel.
Giralt Manel.
Guardiola Alfonso.
Imbert Eduart.
Jordá Antoni.
Jorjá Frederich.
Lacambra Artur.
Lacambra Joan.
Llach Joan.
Llagostera Lluís.
Llavallol Teodor.
Lleó Modest.
Lleonart y Llunell Joan.
Lligé Joan.
Llopis Baldomero.
Llorente Theodor.

Llorens y Riu Joseph.
Maciá y Pujol Eussebi.
Maluquer y Viladot Joan.
Mariezcurrena Heribert.
Maristany Francisco de P.
Marqués Manel.
Marsillach Joaquim.
Martí y Fusté Joan.
Martí y Sagristá Miquel.
Martí y Gelabert Pere
Martorell Bernardino.
Mas Domingo.
Massó Antoni.
Massó Félix de G.
Matas y Burgués Joseph
Matas y Picanyol Miquel.
Maspons y Labrós Francisco.
Masriera Frederich.
Masriera Joseph.
Matheu y Fornells Francesch.
Matheu y Fornells Joaquim
Malagrida Alfons.
Milá Tomás A.
Millet y Pagés Joan.
Miquel y Badía Francisco.
Miquelerena Pelayo de.
Mirapeix Pujol Joseph.
Miravent Joseph.
Mitjans Vilajeliu Juli.
Molins y Sirera Antoni.
Moliné Joseph.
Manonville Soler Joseph.
Monclús Joseph.
Montserrat Joan.
Morull Joseph.
Mundi Jaume.
Mundó Joan.
Mústich Ramon.
Navarro Enrich
Nogué: y Taulet Jaume.
Nuri Ramon.
Oller y Moragas Narcís.
Orriols Joan B
Palau Gonzalez Pere.
Palau Melcior de.
Parés Enrich.
Parés Ignasi.
Pascual y Nin Joan.
Pau Francisco Manel.
Payerols Antoni.
Perez Ramon.
Pecero Manel M.
Pedrals Artur.
Pella y Forgas Joseph
Pepratx Justí.
Permanyer Joan.
Perpinyá y Pujol Joan.
Perpinyá y Pujol Fernando.
Pers y Ramona Magí.
Pié Gayetá.
Pigrau Cárles.
Pirozzini Cárles.
Planas Francisco.
Planella Macari.
Pons y Massaveu Joan.
Porcar y Tió Manel.
Porta Oscar.
Prim Miquel.
Puig y Valls Narcís.
Querol Vicens Wenceslao.
Quet Manuel.
Quintana Tuset Sixt.
Reventós Joseph.
Reventós Ramon.
Rebordosa Jaume.
Ribas y Fargas Joseph.
Riba y Lledó Francisco
Ribot y Climent Francisco.
Ribot y Serra Manel.
Ribalta Miquel.
Ricart Felip.
Ricart y Caralt Ramon.
Riera y Bertran Joaquim.
Riera y Penosa Jaume.
Riera Rubió Emili.
Riquer Alexandre.
Rius de Llosellas Leopold.
Rius y Taulet Francisco de P.

Roca y Roca Joseph.
Rocamora Manel.
Rogent Elías.
Roig Puñed Joseph.
Ronquillo Francisco de P.
Rosselló Pere de.
Salvador Santiago.
Sandiumenge Magí.
Sagrera Conrat.
Sagrera Joseph
Sanromá Domingo.
Santaló Pere.
Sardá y Lloret Joan.
Sabater Joseph M.ª
Serra Ramon Andreu.
Serra y Torruella Pere.
Serrahima Maurici.
Serrallés Pere.
Sert Domingo.
Siscar Ramon de.
Soler Font Jaume
Sujol Joseph.
Sunyé y Molist Lluís.
Sunyol Esteve.
Sunyol Ramon.
Taulet Baltasar.
Tayá Joseph.
Tell y Lafont Guillem.
Thomás y Bigas Joseph.
Tintorer Joaquim M.
Tintorer Lluís.
Tintorer Rafel.
Tintoré Francisco María.
Tobella Francisco X.
Tolrá Joseph.
Torrabadella Manel.
Torres Céssar August.
Torres y Torrents Manel.
Torres y Reyetó Jascinto.
Torrescasana y de Rialp Hermen.
Torrent y Garrigoles Lluís.
Torent Rafel.
Tusquets Joan.
Tuyet Simeon
Urgellés de Tovar Agustí.
Valls Pau.
Valls Agustí.
Valls y Vicens Joseph M.ª
Valls y Vicens Agustí.
Valls y Rius Antoni.
Vallés y Ribot Joseph M.ª
Vehils Antoni.
Ventosa Andreu.
Ventayol y Rius Joseph.
Verdaguer Alvar.
Verges Francisco de Paula.
Vergés Pere Nolasch.
Vidal Enrich Xavier.
Vidal Duran Maurici.
Vidal y Valenciano Eduart.
Vilanova Emili.
Vilallonga Salvador.
Vila y Lletjós Francisco
Vilá y Vilaplana Andreu.
Viader Lluís.
Vilaseca Joseph.
Viza y Martí Joan.
Vilar Santiago.
Ward Benjamí.
Ximeno Joseph.
Xiró y Jordá Cárles.
Yxart Joseph.

ADJUNTS FORANS

Gerona.

D. Joan Baptista Ferrer.

La Garriga.

D. Salvador Busquets.
» Joseph de Roselló.

Montblanch.

D. Jaume Ramon Vidales.

Palma de Mallorca.

D. Joseph Lluís Aguiló.
» Francesch Forteza.
» Lluís Fuster.
» Gabriel Maura.

Sant Celoni.

D. Miquel Draper.

CONSISTORI

DELS

JOCHS FLORALS DE BARCELONA

CONVOCATORIA PERA 'LS DEL PRESENT ANY 1886.

Als experts y honorables poetas y prosadors de Catalunya y de tots los comptats y antichs reyalmes ahont la nostra llengua es parlada ó coneguda, los set Mantenedors del *Consistori dels Jochs florals de Barcelona*, *en l' any XXVIII* de llur restauració: salut.

Ab l' objecte de cumplir la honrosa comanda que 'l respectable Cos d' adjunts nos feu lo dia 14 de Novembre del prop passat, vos pregám que vingau á pendre part en los *Jochs florals* d' enguany, desitjantvos á tots alta inspiració y clar ingeni pera celebrar ab esperit verament catalá la *Patria*, la *Fé* y l' *Amor* y á nosaltres llum y àcert pera judicar y premiar als més dignes.

CARTELL

Lo primer diumenge del Maig vinent dia 2 del mes, tindrá lloch la poética festa dels *Jochs Florals,* en la que serán adjudicats als autors de las tres millors poesías que hi obten, los tres *Premis ordinaris* que ofereix cada any l'

Excm. Ajuntament de Barcelona, protector y ja de temps antich aymador de la Gaya ciencia.

Lo primer premi, que es una *Englantina d' or,* será donat al autor de la mellor poesía sobre fets históríchs ó gestas gloriosas de Catalunya, ó be sobre usatjes y costums de nostra benvolguda terra, essent preferida, en igualtat de mérit, la escrita en forma de romans ó llegenda.

De la segona joya, la *Viola d' or* y *d' argent*, se 'n fará entrega al autor de la mellor poesía lírica, moral ó religiosa.

Lo tercer premi, anomenat *d' honor y cortesía*, consistent en una *Flor natural,* se adjudicará á la mellor composició en vers sobre punt que 's deixa al bon gust y franch arbitre del autor. Seguint la bella costum d' antich establerta, lo qui obtinga aqueix premi deurá ferne present á la dama de sa elecció, la qual, proclamada *Reyna de la festa,* entregará desde son siti presidencial tots los altres premis als guanyadors.

De més á més, lo Consistori ha rebut per adjudicar en la meteixa festa los següents

PREMIS EXTRAORDINARIS

Un objecte artístich, donatiu de la Associació d' excursions catalana, al autor del mellor« Estudi sobre cants, costums ó tradicions populars de Catalunya.»

Una lápida de marbre negre, ab l' escut de la Societat grabat en or, de la Associació catalanista d' excursions científicas, al autor d' un travall literari en prosa ó vers que 's relacioni ab l' objecte de la Associació.

250 (duas centas cinquanta) pessetas ó son equivalent en llibres ú objectes de art, ofrenda del senyor don Francisco Manuel Pau, á gust del premiat, y d' acort ab lo Consistori, á la mellor colecció, (qual número no baixi de tres), de monólechs escrits en prosa.

Una rosa de plata, ofrena del senyor don Justí Pepratx, á la mellor poesía que se referesca al Rosselló, «exceptuant sols los assumptos que toquin á la política, ó á las vicissituts que n' han sigut sa consecuencia.»

Ademés lo Consistori espera novas ofertas de premis que publicará per Cartell extraordinari quan ne tendrá coneixement oficial.

En conformitat ab los Estatuts dels *Jochs Florals*, podrán esser concedits los accéssits y mencions honorífficas que 'ls Mantenedors judiquen ben merescuts.

Las composicions deurán esser inéditas, y escritas en antich ó modern catalá, d' est Primpcipat ó de Mallorca y Valencia, ó en qualsevol dels dialectes del Mitjdia de Fransa, ab tal que 'ls autors procuren escriurerlas de la manera més semblant al antich provensal ó catalá literari.

Lo Consistori se reserva per un any, á contar del dia de la fecha, la propietat de las obras premiadas.

Tots los treballs, rigorosament anónims, deurán esser remesos á la Secretaría del Consistori, Plassa de la Universitat, número 2, primer pis, y rebuts avans del mitjdia del primer d' Abril vinent, acompanyat cada un de un plech clós, que continga 'l nom del autor y porte en lo sobrescrit lo títol y lema de la composició á que pertanye.

No s' entregará lo premi adjudicat al autor qual nom no consti clarament expressat en lo plech respectiu, ó vaji en forma de anagrama, pseudónim ó altra contrasenya.

Los plechs que contingan los noms del autors no premiats se cremarán en l' acte meteix de la festa.

Deu vos dó á tots acert, y la patria, la fé y l' amor vos inspirin.

Fou escrit y firmat lo present Cartell, en la ciutat de Barcelona, al primer dia de Janer del any 1886, per los set Mantenedors.—Valentín Almirall, *President.*—Francisco Maspons y Labrós, *Vice-President.*—Ramon Picó

y Campamar.—Joseph Ixart.—Pau Bertran y Bros.—Gayetá Cornet y Mas.—César August Torras, *Secretari.*

CARTELLS EXTRAORDINARIS

Ab posterioritat á la convocatoria escrita y firmada en primer de Janer del corrent any, s' han ofert los següents premis que serán adjudicats en lo dia de la festa:

Una placa de marbre ab incrustacions de plata, ofrena del Excm. é Iltm. senyor Bisbe de Barcelona, á la mellor poesia «que canti la solemne traslació de las reliquias de Santa Eularia á nostra Catedral, en l' any 1339.»

Un ram d' olivera de plata, donatiu de la Excma. Diputació de Lleyda, á la mellor poesía «A la unitat de la patria.»

Un objecte d' art, donatiu d' alguns catalanistas, al mellor «travall en vers de carácter marcadament festiu-humorístich y de més escullida forma literaria.»

Un quadro al oli, pintat exprofés per l' aventatjat artistá don Modest Urgell, ofrena del Excm. Ajuntament de Vilanova y Geltrú, al autor de la noveleta que mellor descrigui «las costums de la familia obrera catalana enaltint las sevas virtuts.»

Una col-lecció de llibres, que escullirá lo que resulti premiat y qual valor será al menys de duascentas cinquanta pessetas, donatiu de la Comissió económica nombrada en la reunió de la Llotja, en la que s' acordá elevar al Rey la Memoria en defensa dels interessos morals y materials de Catalunya, «al que en vers ó en prosa mellor tracti algun punt relacionat ab lo nostre dret, la nostra industria ó qualsevol altra de las materias en la dita Memoria consignadas »

Un ram de flors, *artístich travall de serraller*, ofrena del Centre Catalá pera esser adjudicat al poeta «que descrigui mellor las bellesas en general de la patria catalana.

Pera 'ls premis expressats regirán las mateixas condi-

cions y reglas anunciadas en la dalt esmentada convocatoria.

Barcelona 1 de Febrer de 1886.—Lo *President*, Valentí Almirall.—Lo *Secretari*, César August Torras.

Ab posterioritat al cartell extraordinari publicat en primer de Febrer del corrent any, s' ha ofert lo següent premi pera esser adjudicat en lo dia de la festa.

Una lira de plata, dádiva de la Excma. Diputació provincial de Tarragona, «á la mellor poesía encomiástica en sentit histórích del héroe llegendari Roger de Lluria »

Barcelona 10 de Febrer de 1886.—Lo *President,* Valentí Almirall.—Lo *Secretari*, César August Torras.

JOCHS FLORALS DE BARCELONA

LLISTA DE LAS COMPOSICIONS REBUDAS EN SECRETARÍA.

Número 1. Adeu á Madrid: *Ay Castella castellana no t' hagués conegut may*. VÍCTOR BALAGUER.—2. Al Bruch: *¡Gloria als trescents!* (6 de Juny de 1808) —3. Gemechs de la Etat mitja. (Colecció de tres monólechs): *Los tiempos medios se representan en la fantasía como un sepulcro que se revuelve entre dos mónstruos ó un mónstruo que se revuelve entre dos sepulcros.* (ROCH BARCIA).—4. A la Patria: *Cants de dol.* —5. A ma patria: *¡Surge!*—6. María: *L' etern femeni nos atrau vers lo cel.* (GOETHE).—7. Per tú: *Hecho el testamento tengo—desde que te conocí; lego en él á Dios mi alma—y mis cenizas á tí.* De ma cullita.—8. Quadrets.—9. Lo mas: *Niu d' amor.*—10. La hostalera: *¡Quin estornell!*—11. Aniversari.—12. Ombras.—13. Las aurenetas: *Patria, Fides, Amor.*—14. Quinze anys!: *No hay quince años feos.*—15. Jesus als fariseus: *Fé y Caritat.*—16. La bandera de la Mort (Agost de 1714): *Sol ponent.*—17. L' arpa y la espasa: *Lo sentiment y la forsa.*—18. Grecia: *Non omnis moriar.*—19. L' ánima enamorada: *Oye mi Dios, lo que te digo, que esta mi vida no la quiero...* ST. JOAN DE LA CREU.—20. Lo Bateig: *Costums de la terra.*—21. A Roger de Lluria: *Gloria majorum posteris lumen.*—22. Soliloquis: *Fé, patria, amor.*—23. L' hereu de Valldaura: *Creure conduheix á la victoria.* MISTRAL.—24. Las reliquias de Santa Eulalia. (1339): *Azucena faventina.* S. MASSANÉS.—25. Les primeres flors: *Auba.*—26.

Anyoransa: *Poesía.*—27. L' ouracle de Margarido: *Ama, es vieure.*—28. Primavera: *O Primavera, gioventú dell' anno! O gioventú, primavera de la vida!*—29. Lo Guarda-bosch: *Honra.*—30. Apres la meissou: *Acampeu de blat dins l' oustau—Per pas mouri dins l' espitau.*—31. Lo guerrer y 'l pagés: *Avant.*—32. ¡Visca la ganiveta!: *Pro patria.*—33. Fadrinada : *O voi, ch' avete gl' intelletti sani—Mirate la dottrina dil v' asconde—Sotto 'l velam degli versi strani.* DANTE. La Divina Commedia, Inferno IX.—34. Mes enllá: *Plus ultra. Congregavit nos in unum amor Christi.*—35. Lo decret de Joan primer: *Qui sembra cull.*—36. Un trist recort. 1714.—37. Lo geni del mal y la virtut: *Alegoria.*—38. La crema de la vila: *Dia de dol.*—39. Sant Miquel del Fay: *Verger inagotable d' amor y poesía—del cor allunya penas y 'l fa somniá en lo dia—que gosará del regne de la pau.*—40. La d' ahir y la d' avuy, (Croquis del natural): *In illo tempore.*—41. ¿Qué es amor?—42. Una vista; Non non; Un bolo: *Tres eran tres tres las hijas d' Eva...*—43. La nova Germania: *Patria, fides, amor* —44. La Beata del Palau: *Rondalla barcelonina.*—45. Lo Gat de mar : *L' enxaneta havia arribat á escalar aquella torre vacilant y buyda.* N. OLLER.—46. Amunt: *Avall.*—47. Sempre ab tú: *Amor mia.*—48. En lo bosch: *Diálech amatori.* —49. Lo cuch y la flor: *Amor venjat.*—50. La llógica d' un viudo.—51. Sense feyna: *In tribulatione patientes: orationi instantes.* S. PAU ep. als Romans, cap. XII, v. XII.—52. Afany de poesía : *Aquesta amor si 'ls cechs no la creuhen es ver senyal del bé que en ella habita.* AUSÍAS MARCH.—53. La mala terra: *Armonía.*—54. Un jove del sigle: *Axis passa.*—55. La Mariona : *¡Oh l' amour d' une mère-amour que nul n' oublie! Pain merveilleux qu' un Dieu-partage et multiplie! Table toujours servie-au paternel foyer! Chacun en a sa part, et tous l' ont tout entier.* VÍCTOR HUGO.—56. La Balladora. *¡Ay jóven que vas bailando, al infierno vas saltando!*—57. Per un paraigua: *Qui jemega ja ha rebut.*—58. A Montjuich: *Patria.*—59. A Roger de Lauria: *Sens veuret vencedor, no hi hagué dia que se 'n anés lo sol brillant á posta.*—60. Un esprit del Petit-Ampurdá: *Angel de la Guarda, dolsa companyía, no 'ns desampareu may de nit ni dia.* JOANET SITJAR.—61. La flor primera fent rotllo al jardí: *Si disposició armoniosa de paraulas ab determinat número de peus métrichs*

que expressin ben clar rasonables ideas, deu dirsen un vers; ¿digaume aixó que es?—62. Moments suprems: *Sols conservarem lo recort dolorós de tanta pérdua.* De la memoria en defensa dels interessos morals y materials de Catalunya.—63. La última lletra: *Hajau dolor de la dolor de mi.* A. MARCH. —64. Un de tants: *No 'n sé.*—65. Lo Xipré: *Fides.*—66. Job: *Redactus sum in nihilum.* LIB JOB.—67. L' estudiant y la hostalera: *Justicia.*—68. Lo Fuster: *Labor.*—69. La lley del amor: *Lley santa.*—70. La Festa major: *Parany de nuvis.*—71. ¡Dígali boig!—72. Estiu: *Soldats som del travall.* ANSELM CLAVÉ —73. La Seu: *Ab tres d' aqueixes pedres farias Barcelona—La cúpula y lo frontis que espera per corona—Ta Seu que ella mateixa corona es del teu front.* VERDAGUER.—74. L' home d' or: *Càstich.*—75. La filosa: *Quæsivit lanam et linum, et operata est consilio manum suarum.* Proverb. c. XXXI, v. XIII.—76. Las Estacions: *¡Qué hará sin él su bien el alma cansada, sino morir viviendo.* (FR. PEDRO MALON DE CHAIDE).—77. Lo punyal del Rey En Pere; *A mort.* —78. Lo cap d' Hassan: *Los homes de Paratge.*—79. Albada: *Dios mio, cuan dulce es creer.* (TRUEBA).—80. Donya Elvira: *Las tauletas de torrat.*—81. Lo Rey Monjo: *Patria.*—82. Lo fet d' una serpent: *Que cosas que passan pel mon.*—83. L' Ave Maria: *L' Ave Maria vos resém tres cops al dia.*—84. Cadena d' or.—85. La Sova: *¡Benhaja!*—86. La virtut: *Veneremla.*—87. Recort á 'n Mariá Maspons y Labrós: *Home.*—88. ¡Nous remenses!: *Ah! se me sabien entendre! Ah! se me voulien segui!* (FREDERICH MISTRAL, La Countesso) —89. A una poltrona: *Tout y retrace mon enfance* (BERANGER).—90. La dona adúltera: *Qui sine peccato est vestrum, primus in illam lapidem mittat.* (SANT JOHAN VIII, 7).—91. Dansa macabra: *Veent la mort qui 'ns crida discrets serém—si cascú se prepara en obrar bé—lexant á part los vicis* (PERE MIQUEL CARBONELL, *Dançe de la mort e de aquelles persones qui mal llur grat ab aquelle ballen e dansen. Vigilate itaque, qui nescitis diem, neque oram* (SANT MATHEU XXV, 13).—92. Lo matelot de Sant Serni: *Lo matelot que alli 's troba, es lo rey dels matelots.*—93. Dos cartas: *Confidencias.*—94. Tot una vida: *Las quatre estacions.*—95. Dugas Margaridas: *Quadrets al natural.*—96. La Rambla de las Flors: *Rambla amunt y Rambla avall puntejant una guitarra.*—97. Lo canarí de la

Mare: *Si tu tens cants jo tinch plors.*—98. Entre tenebres: *Lux.*—99. Cansoneta nova: *Escolteu esta cansó—que lo cór me la ha dictada—escolteu esta cansó—tot' amor, tota dolsó.* —100. Aniversari: *No tornará...!*—101. A Roger de Lauria: *Invictas.*—102. La gota de rosada: *S' enlayra.*—103. La platja: *De sol á sol.*—104. Lo poetastre: *Ell sols vol que l' aplaudeixin y que li donguin refresch.*—105. Un moment de repós: *Nel mezzo del camin de nostra vita.* (DANTE, Com. C. I.) —106. Filla d' Esparta: *¡Patria!*—107. Lo test de flors: *Lo test es un cap de mort posat sobre d' una daga.*—108. La presa de Mallorca. 1114 y 1115.—109. En lo sorral d' Empurias. —110. Alazarch: *La mitja lluna que adora en sos somnis veu brillar desde las cims pirenaicas á las platjas del Occeá.*— 111. Lo gessamí: *Rondalla.*—112. L' unitat nacional.—113. Las lleys de Catalunya: *La patria son las lleys y las costums.* —114. Vols venir: *Després de Deu, l' únich soberá.*—115. Lo joyell de la nostra Catedral: *Fides, patria, tradició.*—116. Lo Gran dia de Tortosa.—117. La oració del poeta: *Ad te, domine, levavi animam meam.* (DAVID salm XXIV vers 1.)—118. La rahó del catalanisme: *Catalunya y avant.*—119. La traslació de las reliquias de Santa Eularia. 1339: *En tots los portals hi han pins festers á las cantonadas etc.*—120. Fraternal: *¡Batém junts lo gran somni!*—121. Maria Magdalena: *Fides tua te salvam facit: vade in pace.* (Cap. 7, S. LLUC.)—122. Lo darrer catalá: *Clar y catalá.*—123. Un jorn de dol: *11 de Setembre de 1714.*—124. Espill: *Mal usar no pot durar.*— 125. Faula: *Qui dona tot lo que té, ja no está obligat á més.* —126. La Masía: *Patria, Fides, Amor.*—127. Ideal: *No es l' hora encara.*—128. Monólechs: *Incundior mihi est solitudo, quam turba.*—129. L' arch iris: *Velut umbra.*—130. Amorosa: *Gireu vostres ulls misericordiosos.*—131. La gropada: *La tempestat furiosa es lo poder de Deu.*—132. La venjansa: *Paraula es paraula.*—133. La ciutat malehida: *¡14 de Nizán!* —134. Lo Passa rius: *Passa-rius no hi ha á la vila jo vull serne si be us plau.*—135. Dos camins: *Quin es lo bó?*—136. Sens títol.—137. Lluchmajor: *¡Be 'l recordará Mallorca lo combat de Lluchmajor!*—138. Monólech: *Si vols casarte bé casat al teu carrer.*—139. La Traslació de las reliquias de Santa Eulalia: *Tan inmensa es la gentada com potser no s' ha vist may.*—140. La Patria: *Desde lluny.*—141. La Olivera:

¡Visca la Paul—142. En lo Nil.—143. 1339.—144. De mort á vida: *Nada en el mundo comparar pudiera al casto amor de mi adorada esposa.* E. M.—145. Uns Jochs Florals: *Tot podria ser.*—146. Las joyas: *Si sols serveixen per brillar, res valen.*—147. La Bofetada: *Labor prima virtus.*—148. Reconciliació: *Amor.*—149. Flor d' amor: *Fides.*—150. A la unitat de la Patria: *Que Deu te dó ventura.*—151. Oriéntal...: *Un angel esclau no pot ser.*—152. A la música: *La Música es, sens dupte, la mes bella de les belles arts.*—153. L' obrer de casa: *Progrés, virtut y amor es nostre lema sant.* CLAVÉ.—154. Máximas y consells: *Val més d' un vell la experiencia que molts llibres de ciencia* *—155. La organisació familiar catalana: *En Cataluña la libertad en que la legislacion deja á los cónyuges respecto á sus bienes ha hecho nacer y ha arraigado la costumbre de que por convencion se haga de la familia catalana una institucion solidísima.* (Memoria en defensa de los intereses morales y materiales de Catalunya, presentada directamente á S. M. el Rey).—156. L' ánima al cel: *Justicia divina.*—157. Los escullits: *Ad majorem Dei gloriam.*—158. D' avis á nets...: *Lo sol no 's mor, se pon; jamay podrás morir.* (J. MARTÍ FOLGUERA.)—159. La alzina del mas: *Sota l' ombreta, l' ombreta l' ombri.*—160. La familia de 'n Ton Perayre: *¡Deu nos dó salut y feynal*—161. Serenata: *Si á tu ventana llega una paloma.*—162. A l' espay: *Super omnia.*—163. Rosella: *¡Si n' ha caygut de neu desde llavors!*—164. L' ordinari: *¡Si 'l vegesseu lo meu tiro, cinch matxos millors no hi ha.*—165. Als catalans: *¿Qué 'ns queda de tot lo que teniam? Res ó casi res...* (De la Memoria en defensa dels interessos morals y materials de Catalunya.)—166. La Font...: *That words are strokes, and strokes, death to her.* (SCHAKSPEARE.)—167. L' aplech: *Suene la gaita, ruede la danza.* (PIFERRER.)—168. Deliri: *Ilusiones engañosas, etc.*

ACTA DE LA FESTA

En la ciutat de Barcelona, á la una de la tarde del dia 2, primer diumenge de Maig del any mil vuit cents vuitanta sis, se celebrá en la gran sala de la Llotja la solemne festa dels Jochs Florals, qu' era la XXVIII.ª de llur restauració.

Lo Consistori, acompanyat de las respectables Comissions del Excelentíssim Ajuntament y Excelentíssima Diputació, presididas per lo Excelentíssim senyor Alcalde Constitucional y Excelentíssim senyor President respectivament de cada una, Excelentíssim é Ilustríssim senyor Bisbe de la Diócessis, Ilustríssim senyor don Gayetá Vidal y Valenciano, en representació del Ilustríssim senyor Rector de la Universitat y demés representants de moltas corporacions, passá á ocupar los primers setials del estrado destinat al honorable Cós d' adjunts als acorts de la banda de música que estava situada en lo vestíbul.

Assentada ja la comitiva oficial, aixís com los senyors adjunts y la distingida concurrencia que omplia la sala expléndidament adornada, l' Excelentíssim senyor Alcalde don Francisco de Paula Rius y Taulet, á qui tocava presidir, en ausencia del Excelentíssim senyor Gobernador civil, obrí la sessió en la forma acostumada, valentse pera tal solemne acte oficial de nostra llengua catalana.

Acte seguit lo senyor President del Consistori, don Valentí Almirall, doná lectura de son *Discurs* (I), que fou interromput varias vegadas per mostras d' aplauso y assentiment y coronat al final per una prolongada salva de picaments de mans.

Acabat lo discurs l' infrascrit Secretari llegí sa *Memoria* (II), procedint tot seguit á descloure 'ls plechs que contenian los noms dels autors de las composicions premiadas, en lo següent ordre y forma:

De la poesía premiada ab la *Flor natural, (Amaryllis Coccineus Vitatta)* titolada *Aniversari* (III), resultá esserne autor lo senyor don Francisco Bartrina, qui, acompanyat de dos senyors mantenedors, passá á ferne present á la senyora donya Rosa Marqués de Uyá. Proclamada *Reyna de la Festa* als acorts de la citada banda de música y en mitj de repetits y constants aplaudiments, passá dita senyora á ocupar la cadira presidencial, colocada en lo lloch preferent del estrado y envoltada per altres setials ocupats per senyoras que havian sigut Reynas de la Festa en anys anteriors, formant aixis com una escullida *Cort d' amor.* Doná lectura de la poesía lo mantenedor don Joseph Ixart, y fou aplaudida calurosament.

Obtingué lo primer accéssit don J. Enrich Castellnau felibre de Ratatet ab la poesía *Apres la meissou* (IV) y lo segon accéssit donya Victoria Penya d' Amer, autora de la que portava per títol *Sempre ab tú* (V).

Resultá autor de la poesía *Visca la gavineta* (VI), premiada ab la *Englantina d' or,* don Therenci Thos y Codina, qui passá á donarne lectura, essent interrompuda

pels aplaudiments del públich, repetits fortament al terminarla.

De las poesías *La Masía* (VII) y *La lley del amor* (VIII), primer y segon accéssit de la *Englantina*, ne resultaren autors respectivament don Francisco Casas y Amigó y don Víctor Amor.

Del primer accéssit á la *Viola d' or y argent* concedit á la poesía *Job* (IX), ne resultá distingit don Apeles Mestres, essent la composició llegida per lo senyor Ixart y rebuda sa lectura ab senyaladas mostras d' aplaudiment.

De la poesía *La Gropada* (X), distingida ab lo segon accéssit, ne resultá autor don Ferrán Agulló.

Del premi ofert per lo Excelentíssim é Ilustríssim senyor Bisbe de Barcelona, ne resultá guanyador don Manel Ribot y Serra, ab sa poesía *La traslació de las reliquias de Sta. Eulalia* (XI), que fou llegida per son meteix autor y saludada ab aplausos al terminarse la lectura.

De la poesía *Fraternal* (XII), que obtingué lo premi de la *Associació catalanista d' excursions científicas*, ne resultá autor don Joaquim Riera y Bertran, qui 'n doná lectura, essent calurosament aplaudit.

Guanyá lo premi del *Centre Catalá*, don Lluís B. Nadal, per sa composició *La filosa* (XIII), que fou llegida per ell mateix y aplaudida ab entussiasme.

Resultaren guanyadors dels premis respectivament oferts per la «*Comissió económica* nombrada en la reunió de la Llotja, en la que s' acordá elevar al Rey la Memoria en defensa dels interessos morals y materials de Catalunya» y per don Francisco Manel Pau, don Joseph Coroleu ab son travall en prosa *La rahó del Catalanisme* (XIV), y don Emili Vilanova ab sos tres monólechs en prosa, *Lo Nuvi*, *Desavinensa* y *Avants de la boda* (XV).

Terminá la festa ab un brillant y sentit *Discurs de Gracias* (XVI) lo senyor mantenedor don Ramon Picó y Campamar, qui arrebatá ab sos notables y escullits conceptes al entussiasmat auditori.

Acte seguit se cremaren los plechs de las composicions no premiadas y s' aixecá la sessió.

Foren obsequiadas ab poms de flors las damas presents, com cada any es de costum.

De tot lo que l' infrascrit Secretari n' aixeca la present acta en lo lloch y data més amunt expressats.

CÉSSAR AUGUST TORRAS.

Núm. I.—DISCURS del Sr. President del Consistori, D. Valentí Almirall.

SENYORAS

SENYOR EXCM.

SENYORS

Som als dias en que, segons frase popular, las sanchs fan moviment. Y ¿com no han de ferne, si tot lo que viu se remou al venir la primavera? La naturalesa, desperta ja, y deixondintse del somni anyal que la lley de la vida li imposa, tan bon punt com la calor truca á sa porta, se espolsa del damunt la monótona uniformitat del hivern, y mostra la exuberancia de sas forsas, entregantse á una veritable orgía de moviment y de agitació. Tot pren color; tot s' anima. Com si la Pasqua fós la senyal de la universal resurrecció, cada sér reuneix los elements que ha anat arreplegant durant la forsada quietut dels mesos frets, y de tots ne fa galas pera presentarse ayrós á pendre part en la gran festa de la primavera.

Arbres y plantas, vestits nous de trinca ab fullam de cent formas capritxosas, van completant llur adorno treyent flors de cent colors, y ofereixen brancatjes als aucells novells pera que hi vajin á ensajar llurs refilets y cantarellas que atrauhen á las que serán llurs companyas. Y en tant que 'ls camps verdejan y la naturalesa tota s' engalana, l' home no 's queda pas endarrera, y ab festas y

alegrías celebra 'l retorn de la estació que, veritable terme mitj, sens xafagor ni gebradas, junta la brillantor del istiu ab la melancolía del hivern.

Tot lo que viu se remou al venir la primavera, y per això las sanchs fan moviment. Lo nostre Renaixement viu, y 'ls Jochs Florals són lo moviment primaveral de las sanchs del Catalanisme. Los elements que ha anat arreplegant durant los mesos del fret, se transforman en galas que surten á lluhir en aquesta festa, verdadera Pasqua de las lletras catalanas.

Mes, pera nostra desditxa, encàra que cada any celebrem la Pasqua florida, fins ara no 'ns ha arribat encara la granada. ¡Al arbre que conreuhem prou li surten las flors ufanosas: prou tenen los colors llampants y las formas més ensiseras!.. Jamay manca una calamarsada que las destrossa, ó una ponentada que las mustiga, quan sembla que 's troban ja prop de donar fruyts.

Puig que m' haveu fet pujar al sitial que ocupo, heu de permétrem que vos dongui la meva opinió franca y lleal sobre la nostra festa. Regirant molts de volums dels darrers anys,... y 'l que avuy estem formant no s' apartará pas de la regla, m' ha semblat notarhi certa cosa com si indiqués cansament ó desconfiansa en lo pervenir. Difícil fora, en efecte, dir quin ideal se desprén del conjunt de tals volums. Ja no omple llurs páginas aquella protesta viril y esperansada, que anys enrera 'ns cridava á plorar de dol y anyoransa, al meteix temps que nos alentava á creure en la resurrecció. Ja no 's impreca á la germanastra, á la que 's volía no haver conegut may. La indecisió del fons se trasparenta en la forma. Qualsevol diría que havem perdut la fé en la nostra causa, puig que lluny d' animar á la nostra terra á fer lo seu camí, sembla que 'ns reduhim á vetllarla en la malaltía que la té postrada, cantantli al capsal del llit cansonetas y follías pera ferli més soportables los dolors y las angunias.

Sé be que 'ls temps que corren no son pas pera animar als que aspirem á la regeneració de tot lo nostre. Sé

be que 'ls enemichs més terribles de Catalunya no són pas los que obertament la atacan desde fora, sino que, més que d' ells, ha de témer de la decadencia en que han caigut molts de sos fills. Sé be que 'l carácter catalá está en general degenerat, y que sóls una fortíssima sacsejada pot regenerarlo. Mes, puig precisament que sé aixó, me dirigeixo á vosaltres, poetas de la terra. Enlayreuvos, y nos enlayrarem. L' excés de vida material nos ofega; la intelectual y moral es la que 'ns manca. Jo vos conjuro á que travalleu ab totas las vostras forsas pera retornárnosla. ¡Vos hi conjuro en nom del pervenir de Catalunya!

No vos cregueu pas que, al dirigirme á vosaltres en aquestos termens, pretengui que deixeu la pura atmósfera literaria pera baixar als sorrals en que s' ha de combatre ab pasions mesquinas. Lluny de preténdreho, crech que fora una desditxa irreparable que tal fessiu. Los grans resultats sóls s' obtenen ab la ajuda de moltas forsas convergents cap al meteix punt, y, vosaltres poetas, sens móureus del vostre camp propi, heu de ser una d' aqueixas forsas.

¿Voleu serho? De la vostra sola voluntat dependeix. Lo poeta es lo sér eminentment lliure. ¡Useu, donchs, la llibertat! La vida real, lo fet inflexible no vos lliga á vosaltres, com lliga als que representem una altra de las forsas convergents. Guardeuvos de conformarvos ab aletejar sempre á ran de terra: aspireu á alsar la volada fins á pérdreus de vista Pujeu á las alturas, puig que sóls en las alturas lo ideal se troba. Lo gran rey En Jaume va pujar un dia al pich de Sant Geroni, y extenent las miradas fins á las islas mallorquinas, va concebir l' ideal de arrondonir la patria catalana. ¡Pujeu com ell al pich més alt, y descubrireu nous horisonts, y 'ns marcareu lo camí pera arrodonir sa renaixensa!

Lo poeta te tanta llibertat com l' aucell al ayre, y sa responsabilitat es tremenda si no la usa. Sigueu lliures, y produhireu una época literaria. Inspiréuvos en los vostres propis sentiments, y fareu miracles. L' art que no es fill

de la expontaneitat es un art malaltís. Lo poeta que se deixa dominar per interessos, se converteix en cortesá si se doblega davant dels alts; en demagoch si adula als baixos, y ni las literaturas demagógicas ni las cortesanas deixan jamay cap rastre.

Sigueu lliures, y no vos detureu en res que 'ls vostres propis sentiments ó la naturalesa vos inspirin. Si estimeu ab deliri á la patria, imagineula felís y ab la dignitat recobrada, y 'ls vostres cants nos guiarán á la victoria. Si odiéu als que la malmenan, siguin de fora... ó de dins de casa, flagelleulos ab la energía ab que van ser llensats del temple los mercaders de la Biblia. Quan vos sentiu apassionats, no comprimiu pas los sentiments: déuloshi lliure sortida, que tal es la misió vostra.

¡No 'n teniu pas poch ni gayre de camp pera correl Si voleu dirigir la mirada al pervenir, podeu somniar una Catalunya regenerada; ab sa personalitat reconstituhida; ab sas lleys, que tan bé li escauhen, rejovenidas; en competencia pacífica ab las nacions que avuy més se mouhen, com ho estava en altres temps ab las bellugadissas repúblicas italianas. Si la voleu dirigir al passat, y vos detureu en las épocas de vergonya, sigui sóls pera increparlas ab la frase d' acer ab que increpava Tácit als romans. Si passant per damunt del temps d' oprobi, vos planteu de un salt en aquells altres en que teniam glorias pera vendre, fixeuvos no en los guerrers, no en los homens, sino en las institucions civilisadoras, que són la essencia de la nostra historia. No són sos heroes los que donavan cops d' espasa y 'ns congriavan odis. Los heroes patris son las Llotjas de Mar, la Generalitat, la Diputació, lo Consell de Cent, models de corporacions pera un poble lliure. Feulos ressucitar, ja que vosaltres sóls sou los que teniu las claus del sepulcre á que va ferlos baixar no la rahó ni la lley, sino la forsa y 'l despotisme. Evoqueu las ombras dels Consellers y Diputats, y feulos deliberar y resoldre en presencia nostra. Y quan, per la potencia mágica de la vostra inspiració los tindrem al davant, y 'ls sentirem

parlar poch y obrar molt; quan nos fareu assistir á aquellas sessions animadas, en que 's tractava d' acomodar las lleys antigas de la terra á las necessitats novas, ó de extendre 'ls privilegis que havia conquistat á alguns llur valor cívich, á altres que, menys afortunats, no s' havian encara alsat de la opressió; quan nos fareu presenciar una de aquellas juntas solemnes, en que 's deliberava la manera de salvar la patria, sens que fes perdre la serenitat dels esperits lo retró del canó ó 'l brunziment de las sagetas; quan nos fareu fer coneixensa íntima ab aquells patricis, mercaders ó menestrals la major part, tal volta sens noms coneguts fora de llur barri ó de llur gremi, que lluny de doblegarse als peus d' un ministre insolent, se redressavan davant del meteix rey y del meteix papa, quan lo papa ó 'l rey volian trepitjar lo dret ó tórcer la justicia, compararem las passadas grandesas ab las actuals miserias; s' aixamplarán los horisons; renaixerán las esperansas, y avergonyintnos tal volta del estat de postració á que hem arrivat, suspirarem pera que las vostras inspiracions febrosencas se tornin realitats, y ressucitin aquellas Institucions, que ab vestidura moderna, poden servir encara pera alguna cosa més, que pera fer d' ombras en un somni de poeta.

Mes prou ja: que si 'm deixés portar per lo camí que he emprés, la tasca fora molt llarga. En dos sóls mots vos condensaré mon pensament, poetas de la terra. ¡Doneunos ideals, y la patria está salvada!

Ma darrera paraula sigui pera vosaltrás, Reynas que sereu ó haveu sigut de la festa. Lo vostre poder es irresistible, puig que 's funda no en la imposició, sinó en l' amor, lley general de la naturalesa. Inspireu als nostres poetas la fé en lo pervenir, y veureu com la fé fa miracles. ¡No fora pas un dels més grans, lo que, després de tantas Pascuas floridas com havém celebrat, arrivessim á veure un sola Pasqua granada!

He dit.

Núm. III.—MEMORIA DEL SR. SECRETARI DEL CONSISTORI, D. CÉSSAR AUGUST TORRAS.

EXCELENTISSIM SENYOR:

SENYORS:

Ressonan encara per aquest artístich recinte, hermosejat per la presencia de hermosas damas y honrat per lo distingit concurs de tots vosaltres, las espontáneas y ben pensadas frases de nostre President, quan esteu ja anhelants de sancionar ab vostres aplaudiments lo veredicte del Consistori y d' aplaudir á la vegada los inspirats fruyts del enginy y de la imaginació de nostres poetas.

Ab tan, pera mí, difícils circunstancias, vinch á rompre aquesta solució de continuitat; més no temeu que cansi llarch rato vostra atenció, abusant de vostra benevolencia.

Me concretaré tant sols á cumplir ab lo comés que m' imposa mon cárrech y á donarvos compte, per tant, del resultat de las deliberacions del Consistori y del criteri que l' ha impulsat en la decisió del fallo.

No s' ha distingit lo certámen d' enguany per sobressortir entre totas las demés, un floret escullit de composicions brillants, d' ardenta inspiració, de cap de brot, que tot seguit per sí meteix s' imposan y que fan fácil, agradosa y ben acabada la tasca d' un Jurat.

En la major part de las poesías presentadas al certámen d' enguany, hi domina lo fret convencionalisme sense esclat de vera inspiració; ó lo sentiment natural á voltas ben concebut, més sense forsa ó enginy al tractar de desarrollarlo; ó bé las ideas en cambi molt pensadas, empero mancadas del suficient estro poétich. No s' agermanan generalment en ellas, no hi corren junts l' enginy y la imaginació; la meditada concepció del cap y lo esclat apassionat del cor.

Las condicions generals de vida de nostra literatura hàn donat lloch á la creació d' una lley de poesía feta á posta pera certámens, en detriment de la musa catalana y dels propis poetas que á forsa de voler produhir dolls de inspiració novella, fatigan llastimosament sa imaginació; y sos fruyts no ho son á voltas de pura inspiració sino de amanerament y de convencionalisme. Quan á la terra se li vol fer produhir més fruyts de los que bonament pot donar de sí, aquestos son migrats y tot sovint se corsecan sense acabar de madurar.

Al reunirse 'l Consistori pera sas deliberacions se dibuixaren tot seguit duas tendeneias marcadíssimas; per una part la d' enlayrar per medi d' un convenient rigorisme una Institució que si fou restaurada pera fer renaixer nostra literatura li cal esser avuy passat ja més d' un quart de sigle de sa restauració, la vera escola de la bona poesía catalana; per altra part la d' estimular á las generacions poéticas que van prenent plassa cada any en nostres certámens pera que així sia lo resultat del fallo com fidel trassumpto del estat anyal de nostra poesía, enmirallada en la festa dels Jochs Florals.

Sentats aquests precedents cal fer constar, ab tot, que si bé regná distint criteri en lo Consistori respecte al rigorisme en la adjudicació de las distincions, lo que feu que la generalitat dels acorts fossen presos per majoría, dominá no obstant una complerta unitat de criteri en la tria de las composicions que descollavan per son mérit relatiu sobre las altres.

FLOR NATURAL

De las 72 composicions que obtavan á aquest premi, ha sigut distingida per majoría de vots la senyalada ab lo núm. 11 y que dú per títol *Aniversari.*

L' han feta acreedora al premi sa ingénua inspiració, sa delicadesa y la simplicitat verament poética que la adorna, estremada per l' autor fins á impedirli pendre un vol més enlayrat.

Lo primer accéssit ha sigut concedit per unanimitat á la poesía núm. 30 *Apres la meissou,* lema: *Acampeu, de blat dins l' oustau, per pas mouri dins l' espitau,* escrita en languedociá-provensal de Montpeller, d' esquisida y fresca inspiració y galanament versificada.

Lo segon accéssit ha sigut acordat per majoría de vots á la composició núm. 47, *Sempre ab tú,* lema: *Amor mia,* que respira tendresa y delicadesa de sentimènt per mes que la deslluheix cert descuit en la versificació y en lo llenguatxe y sa sobrada estensió que la fá apareixer un tant difusa.

ENGLANTINA D' OR

Ha sigut adjudicada per majoría á la composició número 32, que du per títol *Visca la gavineta,* lema: *Pro patria,* enérgica, rublerta d' animació y vida, ab alguns encertats detalls descriptius, essent de doldre cert deslligament y fluixedat de conceptes especialment en la tercera part.

Dos accéssits han sigut concedits també per majoría á aquest premi: lo primer al núm. 126, *La Masia,* lema: *Patria, Fides, amor,* que 's distingeix per sa brillant composició y sos armoniosos versos, desmillorantla un tant certa desigualtat y la falta de novetat d' alguns de sos conceptes; y lo segon al núm. 69, *La lley del amor,* lema: *Lley santa,* feta ab facilitat de dicció y ab vivesa de mohiment y de llenguatge, encar que com la anterior adoleixi de falta d' originalitat.

VIOLA D' OR Y ARGENT

D' entre las 29 composicions que obtavan á aquest premi, no creyent lo Consistori que cap d' ellas reunís las condicions suficients pera esser acreedora á tan senyalada distinció acordá no adjudicarlo, concedint, no obstant, per unanimitat lo primer accéssit á la composició núm. 66, titolada *Job,* lema *Redactus sum in nihilum,* hermosa paráfrasis del llibre de Job de la Biblia, de forma excellent, de brillant colorit y bella composició, ben identificada en l' assumpto que canta y en lo personatge que descriu y versificada ab grandesa y severitat. Dotada d'elevats conceptes y de evident potencia imaginativa, hauria unanimement merescut la viola si sas imatges més culminants no fossen tretas directament del citat llibre sagrat.

Lo segon accéssit l' ha obtingut per majoría de vots lo núm. 131—*La Gropada,* lema *La tempestat furiosa es lo poder de Deu,* que 's distingeix per sa viva y animada descripció poética, y valentía y novedat en algunas imatges, si be aminora son efecte general lo predomini de la part descriptiva y certa vacilació en lo plan.

PREMI DEL ILM. SR. BISBE DE BARCELONA

S' ha concedit per majoría á la poesía senyalada ab lo núm. 139—*La traslació de las reliquias de Santa Eulalia*, lema: *Tan inmensa es la gentada com potser no s' ha vist may*, que ab tot y certa difusió que la malmena fa una acabada relació del assumpto que 's proposa.

PREMI OFERT PER LA «ASOCIACIÓ CATALANISTA D' EXCURSIONS CIENTÍFICAS»

No reunint cap de las composicions que més directatament podian obtar á aquest premi las condicions necessarias pera adjudicarli, lo jurat acordá per majoría concedirlo á la poesía núm. 120—*Fraternal*, lema: *Batem junts lo gran somni*, valenta composició, d' elevats conceptes, molt ben pensada y rublerta d' un simpátich

esperit de germanó y d' amor á las costums y tradicions de nostra terra y de la terra éuskara; la perjudica no obstant, certa falta d' espontaneitat en sa forma.

PREMI OFERT PEL «CENTRE CATALÁ»

Lo Consistori ha distingit per majoría á la composició núm. 75—*La filosa,* lema: *Quæsivit lanam et linum et operata est consilio manum suarum*, Proverb. CXXXI v. XIII, bella alegoria, ben inspirada, elegant y sentida, si be la deslluheix alguna imatge impropia y algun lamentable descuyt.

PREMI DE LA COMISSIÓ ECONÓMICA NOMBRADA EN LA REUNIÓ DE LA LLOTJA, EN LA QUE S' ACORDÁ ELEVAR AL REY LA MEMORIA EN DEFENSA DELS INTERESSOS MORALS Y MATERIALS DE CATALUNYA.

Ha sigut concedit al travall en prosa núm. 118—*La rahó del catalanisme.* Escrit ab llenguatge clar y precís abrassa un gran camp que es llástima no puga desenrotllar, cohibit sens dupte per las exigencias d' un certámen.

PREMI OFERT PER D. FRANCISCO MANEL PAU

Sis foren las coleccions de monólechs que aspiraren á aquest premi, haventse adjudicat á la senyalada ab lo núm. 138 que conté los titolats *Desavinensa*, *Avants de la boda* y *Lo Nuvi*, escrits ab soltura y facilitat, abundanthi 'ls acudits espontáneos, acompanyats de certa delicadesa de sentiment; es de doldre no obstant lo rebuscat, á voltas, de son estil.

Lo Consistori s' ha vist obligat á deixar sense adjudicar los premis de las Excmas. Diputacions de Lleyda y Tarragona, lo del Ajuntament de Vilanova y l' ofert per varis catalanistas á la poesía festiva humoristica, per no haverhi entre los distints treballs cap que reunís los merits suficients pera esser distingit. Han quedat també deserts los premis oferts per la Associació d' excursions catalana y per don Justin Pepratx.

Tals es senyors, condensat en breus conceptes lo veredicte del Consistori, que espera mereixerá vostra sanció.

Permeteume ara que abans d' acabar dediqui un senzill recort als que foren nostres companys en aquesta festa de la renaixensa catalana. Depositém una llágrima á sa memoria, gota de rosada cayent bruzenta á humitejar aquest jardí de flors de la inspiració, de que ben prompte 'n gosareu los, ja suaus, ja ardents, esclats y perfums.

Dolorosas com sempre han sigut las pérduas que hem sofert enguany. Primer que totas las del insigne patrici Marian Maspons, l' home de cor y esperit recte, defensor entussiasta de nostras lleys y de nostras costums, lo catalanista de cor y ánima, de voluntat inquebrantable, qual últim acte, lo més gran sens dupte de sa vida pública y lo que feu ab més entussiasme potser també y ab més decisió, fou la de anar á portar la Memoria que la verdadera espressió del poble catalá elevá al ja també difunt monarca don Alfons. L' any passat en aquesta festa formava part del Consistori, y poch pensavam que la dalla traidora de la Mort vingués á segarlo d' entremitj nostre com espiga que sobressurt d' entre las altres.

Seguí ben prompte lo distingit jurisconsult Gonzalo Serraclara, que 'ns havia fet sentir sa autorisada veu de president en aquesta poética festa y En Joseph Verdú, lo poeta festiu de qui tan haviam celebrat sos escayents versos humoristichs y alguna tendra y sentida poesia premiada en aquestas lluytas anyals. En Joaquím Olivó, poeta, artista y arqueólech, En Rufí Batlló, lo catalanista entussiasta, En Narcís Campmany, l' autor dramátich, y molts d' altres de qui no n' havem esment y que compartian á ia quieta ab nosaltres los goigs d' aquesta festa. Vessem pera tots una dolsa llágrima d' anyoransa, donchs que ja no podrán ajudarnos á la reivindicació de la patria catalana, á la defensa de nostras lleys, al bon conreu de nostra parla y al esbrinament de nostra historia y de nostras tradicions.

HE DIT.

FLOR NATURAL

Núm. III.—ANIVERSARI, *de D. Francisco Bartrina.*

Núm. IV.—APRES LA MEISSOU, *de D. J. Enrich Castelnau.*

Núm. V.—SEMPRE AB TU, *de D.ª Victoria Penya de Amer.*

ANIVERSARI

Avuy cumpleixen dinou anys, María,
que 't vaig parlar per la primer vegada,
y encara avuy mon cor com aquell dia
bat al óurer ta veu enamorada;

Y encara com llavors ara á tot' hora
llágrimas fa plorarli de ternura,
y li desperta cent recorts alhora
d' aquell temps tot plaher y tot ventura.

Res han pogut fe 'ls anys sino reviure
lo nostre amor ab flama més ardenta.
¡Quín viure tant ditxós lo nostre viure!
¡Quín goig lo nostre goig, que sempre aumenta!

Per celebrar avuy semblant diada,
al Aplech tornarem, la vida mia,
ara que 'ls blats verdejan per la prada
y arriba l' oronell de Moreria.

Pel viarany del costé tot fent dressera
passarém Puig-ventós, que tant pujávam,
y 'l molí, anant avall, y 'l mas, y l' era
hont cada tarde pel segá 'ns trobávam.

¿Te 'n recordas? Aquí á la vella hermita
hi éram fa dinou anys .. ¡Sembla qu' es ara!
l' hermitá d' aquell temps encar' l' habita,
y 'ls mateixos noguers vóltanla encara.

¡Quin dia fou aquell! L' auba venia
y alsant canturias y movent tabola
al Aplech com avuy tothom corria,
Roca-mura escalant y Muntanyola

Y nosaltres també. Y aquella diada
va naixe ab nostre amor nostra ventura...
¡Si parlárem los dos, ma enamorada!
¡Si fou curt lo camí de Roca-mura!

Al poble al endemá quant nos vejéren
que 'ns estimávam ja tothom sabia...
Y 'ls jorns alegres del estiu vinguéren,
y 'l nostre amor de jorn en jorn creixia.

¡Cóm nos plau recordarlo á totas horas
aquell temps venturós, oh amada meva!
Dinou anys han passat desde llavoras
sens minvar ma passió ni l' amor teva.

Dinou anys han passat, y han mort tos pares,
y han mort los meus, y hem quedat sols, María...
Peró no ploris, nó, puig prou plorares,
y obra ton cor al goig y á l' alegría;

Que ja repica á festa la campana,
y tot son crits y saragata y joya,
y la gent á la hermita corre ufana,
y 'l camaril ab llums y flors s' enjoya.

¡Qué 's bonich ara 'l camp vist de l' altura!
Voltant lo Montserrat, cubert de bromas,
blanquejan los poblets: per la planura
s' escampan los ramats y per las comas;

Y 'l Llobregat als peus d' Olesa brama
sentintse presoner en las turbinas,
y del sol que se 'n va á l' última flama
l' ombra allargan las serras ponentinas.

. . . . . .

Ja s' ha acabat l' Aplech, y tothom torna
cap al poble baixant per las montanyas;
y ab sos tristos remors la nit retorna,
y á fumejar comensan las cabanyas.

Com tots ara també deixem l' altura
y á la vila tornem per la dressera,
qu' es agradós baixar á la planura
ab lluna clara y brisa joganera.

¡També fa dinou anys qu' en semblant diada
tots dos hi anávam per aquí, Maria,
y verdejava com avuy la prada,
y l' oronell de l' Africa venia!

APRES LA MEISSOU

Acampeu de blat dins l' ostau
Pèr pas mouri dins l'espitau.

Ara que lou blat es en garba,
Lou segaire pot recatà
Lou pèu rabinat de sa barba
E d'oumbra un bon briéu l'acatà.

S' enchauta-be que la fatiga
Je fague fayre de sabroun,
Sa pèl crenis pas pus l'ourtiga,
Ni lou sourel, ni lou cambroun.

Pioi que l'obra la mai tardiéira
E lou prefach soun acabats,
Lous aucelous sus la garbièira
Boutas, seran lèu arribats...

Poudès quihá l'ome de paia...
E lous petasses en drapèu?
Tambèn vendrant faire ripaia,
Maugrat tout lou bruch dau rampèu;

Embe de plumets, de courdellas
De moulinets e d' esquinlous
S'espaurugas las giroundellas
Lous rouquiès vendran a moulous

Fau be que l'aucèl que bresiha
En gaiànt l'ome tout lou jour,
Trobe de gran e de ramiha
Pèr viéure ou s'assoutà toujour?

Diéu que de l'aira fai sa granja
E que comta lous grans de blat
Que l'aucèl estrassa ou que manja,
Lous rènd sèmpre de soun aflat.

Daut! que l'espiga amoulounada
S'escampihe pèr la caucà,
D'enterin que la garbinada
Dins la paia vai s'entraucà.

Jouinas ègas, vièhas cabalas,
Pèr la jouncha, subre l'eiròu
Desbatas-vous ou prenès d'alas
En trepihant la paia au sòu.

Zóu! que tout voule, que tout danse;
Barbadas, poussas, paia, gran;
E que lou crubèl te balançe
Pichot granet que fas lou pan.

Acampas las sacas de tella,
E qu'açò tibe!... bèn coumoul!
Sestiè, terairòu, canastella,
D'aqui que tout siègue sadoul.

D'aqui que lou carri s'escranque!
Cargas... fasès tout engouli...
D'aqui que vostre miòu derranque,
Pèr pourtà soun fais au mouli.

O Meissou! Bella e renardiva!
Tus, que daures lou secadou;
Que pioi blanquejes agradive
Quand vènes dau desgrunadou;

Fas gau de veire! en poudra blanca
Es tus, qu'amaises lou mal-cor
De lou que patis!... bona e franca
Nourriça de l'ama e dau cor.

Dins ta despoulha, la galina
Troba pèr becà: de reprim;
L'ase, de brèn, la cavalina
Un barboutage large ou prim.

Lous ourfanèus, lou pan pecaire!
Que desdegnous trais lou catau,
Lous vièls, lous croustets que de caire
Van rousigà dins l'espitau!...

Pamèns, quand l'ome te semena
Grand de blat que fas la meissou,
Prèga-be Diéu que chasca mena
Fague pèr toutes un feissou?

Adounc, que pèr lou semenaire
J'ague part de ce qu'espelis;
Per lou paure e lou reglanaire
Couma pèr lou que reculis.

SEMPRE AB TÚ

Amor mia.

I

A primera hora 'ns trobam
De la vida en lo camí
Y al instant ens coneixém
Sense may havernos vist.

Les nines dels ulls s' alegran
Y enrahonan tot sovint,
Com infantó que ou musica
Y cap als sons vol fugir.

Les teues de blau vestides,
Les meues de dol vestint,
Havent somniat tempestes
Veuhen l' Art de Sant Martí.

Camina caminarás
Unes y altres s' han dit,
Puig sense mestre ni estudi
Saben d' escriure y llegir.

Feya signes en l' arena
Angel bell com t' oviri,
Sens esmentarho al mirarte
He anat traçant: Jo t' estim.

Jo tinch un llibre tot blanch,
Un altre tú 'n deus tenir,
Si vols que 'l meu per tu sia
Lo teu ha d' esser per mí.

Camina caminarás
Que 'l torrent passa pe 'l mig,
Fins allá á la Creu del terme
No trobarém passadís.

Quina cara tens tan trista
Quant miras de fit á fit!
Es que hi ha llops y t' espanta
Que no 'm vulgan engolir.

No temas, amor, no temas,
Jo 'm persignaré sovint,
Resaré lo Pare nostre
Y duch l' hábit benehit.

Lo Sol será nostra guia,
No torcém may lo camí,
Y estant de la Creu á l' ombra
Reposarém del fadich.

Los teus riçats cabells rossos
Semblan los dels serafins,
Si l' oratge te 'ls embulla
Jo te 'ls refaré ab delit.

Y ab mes trenes llargues, llargues,
Com ab un llaç de satí,
Te 'n faré ferma llaçada
Perque no 'm pugas fugir.

De l' esglesia més vehina
Ja trobarém lo camí;
Allí la mare 'ns espera,
La mare 'ns vol benehir.

II

Que alegre n' es la vida,
Que bell el mon,
Al teu costat les hores
Que curtes son!

Ningú axí com tu parlas
May m' ha parlat,
Mos somnis de ventura
Son realitat.

Com cobricel de lliris
Y gessamí,
Com catifes de roses
Tu fas per mí.

De lo teu clar ingeni
Jo descubresch
La llum y sempre en ella
Ton nom llegesch.

Me vas traçant estrelles
De mil colors,
Y son les qne somiavan
Los meus amors.

Si cantas jo t' escolto,
Si no, també,
Perque lo teu silenci
Llenguatge té.

Som á la mitjdiada,
Lo sol es fort,
Per tot comtempl' la vida
Y oblit la mort.

En tu n' aixeca torres
Lo meu anhel,
Altes torres que arriban
Casi bé al Cel.

A dintre 'ns hi sonriuhen
Com angelets
Axerits y agradosos
Nostres fillets.

Nostres filletsl jo 'm sento
Com neu al sol...
Quant los tindré en mos brassos
Ay, quin consol!

Ja 'm sembla que 'ls endreço
Sobre 'l meu pit
Parlaments amorosos
Com n' he sentit.

Desvaris que progressan,
De tota lley;
Estrelleta divina,
General, rey.

Y crexent l' alegría
De 'n mot en mot
Ja 'ls fas rectors y bisbes,
Papas y tot.

Florirán com palmeres,
Gentils y bells
Com de l' Abril les roses
Y los clavells

Omplirán nostra casa
Com l' emparrat
Que de rahims y pámpols
S' ha coronat.

Serán ses veus canturies
De rossinyols,
y may mes de la vida
Restarém sols.

Com los farém entendre
La lley de Deu,
Serán la nostra gloria,
Dolç amor meu.

Axó es com de rondalla
Llumenet blau...
Ja haurém les tres taronges
Si á Deu li plau.

III

Se 'n van les orenetes á bandades
Perque l' hivern s' acosta,
S' oviran atapides nuvolades,
Lo sol corre á la posta.

Es que som al capvespre, vida mia,
Y 's marcexen les flors...
Resem, resem... al toch d' Ave María
S' apagan les colors.

Be has omplert, afanyante, la jornada,
Ja ho diuhen les gavelles,
Y dementre que tu les has garbades
Jo he cullit les roselles.

Y ne tinch un aplech que basta y sobra
Per fer un llit suau,
Força qui 's sent afadigat recobra
Si en tan bon llit s' ajau.

Cercar de l' aygua viva may me reca
Y en port un canteret...
Te 'n donaré com á Eliezer Rebeca
L' hora que tingas set.

Bálsam jo tinch plantat per tot arreu
De ton conreu pe 'l tros,
Que si 't pertany á tu portar la creu
A mi el sembrar les flors.

Sempre t' he de seguir sia ahont sia.
Al Calvari ó Tabor
Perque junts hem de fer la romería
Del pler y del dolor.

Estich á la teua ombra venerada
Com dins segur vaxell.
Sense, fora ciutat desmurallada
Sens torres ni castell.

No temas no, mon bé, si 'l fret aguayta,
L' anyell de suau velló
Jo sé hon jau, y sé per hon s' empayta
L' au de més plomisó!

Y haventlo teixiré com una fada
Per ferte un mantell gran,
De llorè y romani encendré flamada
Y los gels se fondrán.

Dintre nostre casal de la Madona
Mare santa de Deu,
Hi ha un altar y lo teu nom ressona
Per sempre al devant seu.

Tos fills ab llet als llabis l' aprengueren
Y el saben benehir,
Ay, la primera volta que 'l digueren
Me sembla qu' era ahir.

Are son grans; florida no es la planta
Qu' alegra nostra llar:
No estigas trist que la Madona Santa
Nos la fará granar.

Qui sembra cull: si n' es terra agrahida
Per hú pot dar lo cent...
¿Qué no dará, videta de ma vida,
Si es bona la sement?

Quin dol veure partir les orenetes!
Mas ay, vindrán los torts,
Tots los mesos del any té Deu floretes
Pe 'ls que no son fills borts.

No estigas trist: si es llarch lo nostre viatge
Jo estich al costat teu,
Que si et cal dur la creu del romiatge,
A mí el pregar á Deu.

ENGLANTINA

Núm. VI.—¡VISCA LA GAVINETA! *de D. Therenci Thos y Codina.*

Núm. VII.—LA MASIA, *de D. Francisco Casas y Amigó.*

Núm. VIII.—LA LLEY DEL AMOR, *de D. Víctor Amor.*

¡VISCA LA GAVINETA!

Pro Patria

I

Terra pobra y remagrida
Catalunya sempre ha estat,
Mes lo giny de sa nissaga
Fins los rochs ha fet brotar.

Pichs y esqueys de ses montanyes
Son planers pe 'l catalá,
En llurs rostos fa quintanes,
De les pedres vol fer pa.
¡Oy quina gent
Tan amatent!

Erms y emprius li fan basarda,
Traure artiga no li 'n fa;
Terra hont ella apunta l' eyna
A llevar no sol trigar.

Exa raça es feynadora
Mes que 'l pler ama 'l travall,
Perque sap que de vergonya
L' ha tret sempre, com de fam.
¡Oy quina gent
Tan amatent!

Res li fa d' atrafegarse,
Viu á pler ab lo trasbals,
D' enginyosa ¿quí la guanya?
D' arriscada ¿qui n' es tant?

No li recan les suades
—Per menjar s' ha de suar—
Si la terra no n' hi dona
Per guanyarlo passa 'l mar
¡Oy quina gent
Tan amatent!

Ni brahó ni pit li manca,
Ni delit li manca may:
Per ço may li ha mancat honra
Ni tampoch li ha mancat pa.

¡Y quin pal Gayre be costa
Mes de du 'l que d' afanyar:
¡Deu me valga! per llescarlo
Gavineta sort que hi há.

¡Visca la gavineta
De tallá 'l pa—de tallá 'l pa.
Visca la Catalunya
Que 'l sap guanyá—que 'l sap guanyá!

II

Del escon la capsalera
Llambregueula, prop la llar,
Talayeu la restallera
¡Y quin goig fa de mirar!

Son uns pans com unes rodes
Semblan obra de gegants,
Nostres dones ¡si 'n son llestes!
Ni se 'ls trovan per les mans
¡Oy quina gent
Tan amatent!

Vinga, diuhen, la farina,
Ab farina farem pa;
Ompla, noya, la pastera
Arremángat be de bras.

¡Cóm s' estufa y creix la pasta!
¡Pit y fora! á brassejar!
Au! mauremla, cop de fenyer
Y despres dret á enfornar.
¡Oy quina gent
Tan amatent!

Ja 'l tenim demunt la taula
¡Pa de Deu! ¡Quin goig que fa!
De guaytarlo fa denteta,
De flayrarlo ensolivar.

¡Com l' enrotlla la fillada!
¡Quin glatir! Apa, á dinar!
Pa guanyat, diu la padrina,
Sens vergonya 's pot menjar.
¡Oy quina gent
Tan amatent!

¡Y qu' es bo lo pa de casa!
A mí l' altre 'm sembla amarch;
Pa de casa no enpatxega
Lo de fleca sempre es car.

Donchs talleulo, respon l' avi,
Qui be 'l guanya 'l sap tallar;
Acosteu la gavineta
Que primé 'l vull persignar

¡Visca la gavineta
De tallá 'l pa—de tallá 'l pa:
Visca la Catalunya
Que 'l sap guanyá—que 'l sap guanyá!

III

Felip Quint, gabatx de mena,
Be t' en pots ben titolar:
Per posarte una corona
Vas teni 'ns qu' endogalar.

Gabatxons te van posarla,
T' hi ajudaren castellans;
Mes avans nostres besavis
Be 't la feren prou gruar.
¡Oy quina gent
Tan amatent!

Nostra pobra Catalunya
¡Com la vares maltractar!
Tos sayons l' agarrotaren,
Nostres furs varen cremar,

Fins y tot la gavineta
Ens la van engrillonar!...
No us migreu; ja vindrá l' hora
De poderla deslliurar.
¡Oy quina gent
Tan amatent!

Aquella eyna benehida
Que 'ns tallava sempre 'l pa,
Que 'l besavi del nostre avi
D' un besavi va heretar,

Al bell cayre de la taula
Ab cadena ens van fermar:
Aquell dia desfermarla
Tots á l' una vam jurar.
¡Oy quina gent
Tan amatent!

Los gabatxs un jorn tornaren,
Fins lo pa 'ns varen robar;

Aquell jorn les gavinetes
En llur carn vam esmussar.

¡Quina feyna tan ben feta,
Catalans, ja esteu venjats!
Esmoleu les gavinetes
Per si may hi hem de tornar.

¡Visca la gavineta
De tallá 'l pa—de tallá 'l pa:
Visca la Catalunya
Que 'l sap guanyá.... —y defensá!

LA MASÍA

A mon car amich lo jove artista En Francisco Amigó y Pla.

Patria, Fides, Amor.

Allá la veig! De feixes y boscos rodejada,
ab sos pallers que daura del sol ponent la llum.
Ja veig ses parets blanques, sa rústega teulada,
sa negra xemeneya que de la llar sagrada
al cel aixeca 'l fum.

Després de llarga ausencia, després de trista espera
¡qué bell es descobrirla sobre 'l nadiu terreny!
¡coneixer la porxada, les establies, l' era,
y veurer entre boyres alsars' al seu darrera
les cimes del Montseny!

Masía dels meus avis, la bella recordansa
del temps de l' infantesa me porta á ton recès;
de les ciutats y viles ma joventut se 'n cansa.
¡Anyor eixa teulada! ¡Qué trista es l' anyoransa,
Deu meu, qué trista qu' es!

Mes ah! ja se m' arrima fressosa la maynada,
la fosca veu de l' avi quan entro ja conech,
y d' entre les panotxes y brossa de l' entrada
á entrebancarme surten los polls d' una llocada
que pican lo gra sech.

¡Ja soch á dins! ¡Benhajas maysó de recorts plena,
marcada per la petja de cent generacions,
hont les virtuts arrelan, hont riu la pau serena,
y fins als llunyans segles s' allarga la cadena
de nostres tradicions!

Al respirar ta flayra senzilla y montanyana,
dels teus honrats pagesos al apretar les mans,
mon cor que 's mustigava ¡cóm va prenent ufana!
¡Ja veig á Catalunya! ¡Ja tinch sanch catalana!
¡Ja soch lo qu' era abans!

Senyal de fé senzilla que l' esperit conforta,
la creu de palma seca, l' estampa de paper
encara veig plantades darrera de la porta,
y fora la finestra penjar la branca morta
de benehit llorer.

Atret ja pe 'l dolcíssim repós de la vesprada
de les vehines feixes arriba 'l bon hereu,
la roja barretina damunt del front girada,
la manta á les espatlles, al coll la dura aixada,
y l' espardenya al peu.

També van recullintse les negres orenelles
als nius de la porxada qu' esbulla 'l ventijol;
los llauradors arriban davant de les parelles,
y 'l pastoret alegre que tanca les ovelles
reùla 'l fluviol.

Ja es fosa la celistia. La nit encantadora
esten sobre la terra son estrellat mantell.
La porta está tancada, los gossos lladran fora,
y 'l jay mena 'l rosari que tots seguim á l' hora
sentats al voltant d' ell.

Resades les cinch denes, la Salve y Lletanía,
comensa un nou rosari tot ell plé de recorts,
perqué ab los Pare nostres que 'ls resa cada dia,
després dels sants y sántes, la gent de la masía
recorda als que son morts.

Aixó entristeix la vetlla; mes ja les estovalles
llevades de la taula, com la familia ensemps,
aprop del foch ressonan converses y rialles,
y l' avi per distraurens hi conta les rondalles
y gestes d' aquell temps.

¡Ab quin plaher respiro l' olor de la rehina
dels tronchs de pi nuosos que creman encreuhats,
y veig com va llepantlos la flama serpentina,
que com resplandent auba de gloria m' il-lumina
l' escon dels meus passats!

¡L' escon que va corcantse; mes mostra sa grandesa
en la superba amplada del negre respatller;
muralla que defensa la santa llar encesa,
escola hont la familia té la virtut apresa
del avi rondaller!

Encara 'm sembla veure la testa tremolosa
de la pobre velleta sentada al séu recó,
quan totes les vetllades contantnos qualque cosa
filava 'l lli blanquíssim. Avuy veig la filosa...
mes la velleta no.

A la claror rojenca del foch que guspireja
la vida de familia llavores me sonriu,
y veig noyets que dorman, un cap que ja blanqueja,
y honrades fesomies que no ennegrí l' enveja
sinó 'l sol del estiu.

Al peu del pilar rónech, que d' ombra s' arrebossa,
fa mitxa una donzella que res no gosa á dir,
y baixa 'ls ulls á terra mirant cremar la brossa.
Avuy ja no li penja la llarga trena rossa;
avuy ja es per cullir.

Matí de cada festa quan va á missa primera
ja sé que 's torna roja puig té molts miradors,
ja sé que sa finestra fa olor de primavera,
perqué sempre que l' obra llevantse matinera
hi troba un pom de fiors.

En lo carmí purissim que li tenyeix la cara
llegesch tot un poëma d' amor y castedat.
¡Ditxós lo cor del home que 'l tálam li prepara,
perqué sent molt hermosa, es més hermós encara
son cor inmaculat!

Veyent les seves galtes ja mitx avergonyides
aixeco 'ls ulls enlayre com d' ella fent descuyt,
y veig vigues cremades y pedres ennegrides
hont va quedar escrita per flames atrevides
la guerra del any vuyt.

Llavores me recordan los fets d' aquella guerra;
s' aixeca entre fumera l' incendi resplandent,
y desde les valls fondes als singles de la serra
quan passan los francesos va deixondint la terra
lo toch de sometent.

Y mentres tots s' adorman al cap de poca estona
de llarga treballada rendits al pes feixuch,
jo lo llorer flayrejo de l' inmortal corona
que volta les antigues muralles de Girona
y 'ls penyalars del Bruch.

Mes ah!—me dich á soles—¿hont es nostra nissaga?
¿hont son avuy los émuls del fet dels numantins?
¿aixís entre nosaltres lo foch antich s' apaga?
Ah, no; la blanca sendra de nostra llar l' amaga.
¡La patria es aqui dins!

Aquí, sota aquest sostre fumat de la masía
hont hi fan niu encara les tradicions payrals;
y ay! si á endogalarnos un estranger venía,
que 'l bras qu' ara treballa lo ferro aixecaría
per rómprer los dogals!

¡No es morta Catalunya! mon esperit respira
l' alé de sos herbatges, rouredes y pinars;
sos cántichs y llegendes ressonan en ma lira,
y crema dins mon ésser encara una guspira
de ses antigues llars.

Masía dels meus avis, quan era un noyet tendre,
tot escoltant rondalles de jays y de pastors,
per animar mos cántichs d' aquí la vareig pendre.
Que no s' apagui, donças, y fes que puga encendre
ab ella 'ls altres cors.

De quan te desenteula la forta tramontana
lo crit salvatge donam per dir á tots:—¡Mireu,
aquí 'l seu tronch arrela la *Patria* catalana,
aquí l' *Amor* cull roses, aquí la *Fé* cristiana
esten l' ombra de Deu!

LA LLEY DEL AMOR

Lley santa

—Reyna seréu, oh Dolsa,
com vostra mare.
—Germá lo rey en Pere,
no pas per are.

—Per esposa os demana
lo de Castella.
—Digáu que un' altra 'n cerqui
més rica y bella.

—Reys ó comtes se veuhen
los germans nostres;
desitjs de reyna han d' ésser
los desitjs vostres.

N' Alfos es de Provensa
lo rey y 'l comte,
y Constansa, regina
será ben prompte.

Na Leonor de Tolosa
n' es la comtesa,
y regina d' Hongría
n' es Na Teresa.

Vos que sou entre totas
la més galana
¿deixariau lo títol
de sobirana?

Oh Dolsa, heu d' ésser regna
com vostra mare.
—Germá lo rey en Pere,
no pas per are.

Na Dolsa es la més petita
de las germanas del rey;
en sos ulls s' han reflectit
vint primaveras no més.

¡Oh qu' es bella! sas miradas
calman tempestas y greus,
y per tot per hont camina
hi deix un solch resplandent.

Mes ¿qué té tan capficada
la germaneta del rey?
¿qué té que en secret suspira
y trista contempla 'l cel?

Li plau anar tota sola
per l' uòaga del verger,
y guaytar des de l' oixiva
la claror del sol ponent.

Escolta 'ls cántichs que 's perden,
mira allunyarse 'ls aucells,
y sent que son cor fuig d' ella
com si alas tingués també.

¡Oh vaguetat misteriosa!
¡oh misteriós callament!
¡oh dolsa melancolía!
¡crepúscols sempre serens!

Clara es la nit, regalada,
suspira manyach lo riu;
trist lo rossinyol refila
des de l' arbre mes ombriu.

A poch á poquet Na Dolsa
baixa al jardí del palau,
va de puntetas y mira
y no veu lo que li plau.

Entre la ubaga dels arbres
ab afany las mans esten;
altras mans que las hi estrenyen
ja las coneix al moment.

—Ets puntual.
—Com los qu' estiman.
—¿M' estimas, Dolsa del cor?
—Com lo riu va al mar, oh patge,
axís va á tú mon amor.

—Dolsa, Dolsa ¿serás meva
en contra 'l voler del rey?
—Per ton amor so nascuda
y ton amor es ma lley.

—Tú ets princesa, y jo, m' aymía,
so un trist patge y trovador.
—Si jo vaig náixer princesa,
tú ets lo príncep del meu cor.—

Y per l' ubaga dels arbres
caminan parlant axís,
y 'ls hi fa l' amor que senten,
d' aquell jardi, un paradís.

De repent lo patge esclama
contorbat: «Traydors! traydors!»
y esglayada la princesa
crida tremolant. «Socors!»

—No cal que cridis, germana,
ja he sentit la teva veu.—
Y Na Dolsa al rey en Pere
veu irat al devant seu.

Lo patge, mentres l' allunyan,
va cridant: «Traydors! traydors!»
En son cor sent la primpcesa
l' espasa de las dolors.

—Oh germana, ma germana,
ja podéu mirar al pres;
de tant lluny que han de portarlo,
vos jur que no 'l veuréu mes.

A un gran rey per un trist patge,
á un gran rey heu menyspreat!
mes regina de Castella
ho seréu ben aviat.

«May, jamay» respon Na Dolsa
refeta de son esglay
«Pot la mar véures axuta,
peró jo regina, may.»

Una monja n' es entrada
al monastir de Sixena;
pus conhort busca en lo cel
qui l' ha perdut en la terra.

A tots los sers voladors
¡oh com los mira ab envejа!
«Senyor, Senyor, llivertat!
l' ayre d' aquest mon m' ofega »

La monja s' ha enmalaltit;
blanca n' está com la cera.
¡Poch, molt poch li deu mancar
pera trencar sas cadenas!

Perque la curi 'l bon Deu
las altras resan que resan;
mes ah! ja poden resar,
que no té cura 'l mal d' ella.

Solament de quan en quan
sonriu la trista princesa,
sentint d' algun ventitjol
l' alé que la petoneja.

Llavors diu: «No es lo vent, no,
que are lo front me refresca;
es l' alé del seu suspir
que ve de llunyanas terras.»

Poch viu. La malalta un jorn
veu devant de la finestra
passar un' ombra volant,
y ab afany li diu: «Espéra 'm.

Anima del amor meu,
dígam: ¿ja no ets presonera?
anem al cel tots dos junts
á gosar la ditxa eterna.

Allí la lley del amor
per tothom es la mateixa;
allí 's poden estimar
los patges y las princesas.»

Al entrar poch temps despres
de la malalta en la celda,
las monjas la van trobar
ab los ulls tancats y freda.

«¡Morta!» diguéren ab por
las monjas y l' abadesa;
mes, morta y tot, un somrís
entre sos llavis se veya.

VIOLA

Núm. IX.—JOB, *de D. Apeles Mestres.*

Núm. X.—LA GROPADA, *de D. Ferrand Agulló Vidal.*

JOB

Redactus sum in nihilum
(Lib. Job.)

I

Tres mil camells per mos sorrals corrían;
mil bous feixuchs, arrossegant la rella
dócils al jou, de sol á sol llauravan
mos fértils camps y assoleyadas comas;
y á mil someras de robusta esquena
mos prats en flor davan tot-temps pastura.
¡Mes ay, un jorn vingué, jorn de las iras!
De mos camells, s' ensenyorí Caldea;
calsiná mos pastors y mas remadas
foch del Senyor, que devallá en malhora;
y una ventada, del avench eixida,
de mon heréu enderrocá la casa,
hont s' esbargían, congregats en festa,
mos fills, mos néts, mas esperansas totas,
ma darrera riquesa ... ma nissaga

II

Senyor de terra y cel, benehit sias!
Aquestas mans qu' en oració t' he alsadas
han esquinsat ma esplendorosa túnica
y han arranat ma cabellera verje.

Com t' ha plascut s' han consumat las cosas:
Tú, que tot m' ho has donat, Tú me 'n despullas;
nú de tot drap m' ha concebut la terra,
nú de tot drap á sas entranyas torni.
Senyor de terra y cel... benehit sias!

III

Com mortalla d' oprobi que 'm devora,
de cap á peus me revesteix la lepra,
de ta venjansa despiadat estigma,
negre escorsó qu' en mas entranyas furga.
Passaren mos germans, sens deturarse,
com foll torrent que pél fondal fa vía;
vingueren mos amichs,..... no 'm conegueren:
estriparen plorant llurs vestiduras
y set jorns y set nits sens badar boca,
prop meu postrats mos sufriments vetllaren.
Y tú, muller, oh corsecada alzina
que lluny de compadir l' eura abatuda,
malalta y vacilant que t' abrassava,
abandonada al vent morir la deixas!
¡Oh, companya imprudent! ¿Perqué m' atías,
lluny d' espargir sobre mon cor lo baume
de la esperansa y del conhort, á retre,
á provocar á Déu, á flestomarlo?

IV

¿No vindrá may de l' agonía 'l terme,
perque hi puga arrivar pacient encare?
De carn m' has fabricat, que no de bronzo,
no ho olvidis, Senyor: ma fortalesa
no es la del roch que vanament flagella
la tromba del desert y 'l llamp escrosta.
Passéu, jorns de dolor, passéu depressa,
com per las mans del teixidor rellisca
lo fil prou tormentat: demá tal volta,
quan Tú, Senyor, per perdonarme 'm cerquis,
tornat ja pols, me cercarás debades.

V

Malehit sia 'l jorn, malehit sia
lo jorn d' astre inclement que 'm vejé néixer!
Malehida la nit sense rosada
en que 's digué: «S' ha concebut un home»!
¿Perqué no m' ofegaren los entranyas
d' hont may deguí sortir? Sense conéixer
recansa ni dolor reposaría
allá hont tants reys y consellers reposan,
allá hont callan per sempre 'ls terratrémols,
allá hont l' esclau, engrillonat un dia,
sense cadena, en llibertat descansa.

VI

Qui pogués retornar als antichs dias
de joventut, de joya y de ventura
en qué l' antorxa del Senyor encesa
al damunt de ma testa resplandía;
en que Ell mateix, de jorn, de nit, tothora
habitava ma tenda cobejada
pèls perfums, pèls cantars, per l' ombra amiga
de las palmeras cimbrejant colltortas!
¡Quí pogués deixondirse á las serenas
capvespradas d' estiu, llavors tan curtas!
Cóm saludant la nit, mugint venían
camells y bous en caravanas dócils,
riu d' abundó que, rodejant ma tenda,
sumís á mon voler son curs parava.
Follejant á mos péus, embadalida,
ma novella nissaga,—brancas verdas
d' aquell arbre potent avuy fet trossos,—
ohía de mos llabis la pregaria
que acompanyava ab xarroteig solemne
l' amorosa parella de cigonyas
despertas en son niu, dalt de ma tenda.
Los temps son lluny en que estimat encare
y encare poderós, quan dirigía
mon peu dret á la plassa, al ovirarme
revestit de justicia y de dretura

m' ofería tothom lo millor seti;
quan los prínceps al veure'm enmudían
y enmudían los vells y s' aixecavan.
Llavoras cada vetlla al adormirme,
—Un jorn vindrá, pensava, y com l' abella
que mor á la tardor dintre de un cálzer,
morirás en ton niu..... y en la memoria
dels fills dels fills de ta nissaga honrada
reverdirás, com reverdeix la fulla
de la sava del cedre milenàri.

VII

Mes ay, no ho has volgut! Clemencia cerco,
y á mos prechs la clemencia resta sorda:
justicia he demanat, y la justicia
no respon á mon clam, Tu l' amordassas!
He repugnat á ma companya débil,
m' ha befat lo germá, l' amich m' insulta;
si he implorat al esclau en ma miseria
lo vil esclau de mon dolor s' aparta;
y ¡ay! t' he invocat, Senyor; més en tas iras,
com la muller esporuguida y trémula,
com l' esclau despiadat, Tú m' abandonas.
Aquí 'l tens l' home rey qne fabricares!
Aquest es lo teu fill, ton obra aquesta!

VIII

¿Perqué en mon cor tanta pietat posares?
¿Perqué sembrar en ell condol, justicia,
misericordia, amor... virtuts supremas
qu' envers lo fill que 't beneheix no mostras?
Jo era amor pèls petits, pèls malvats, glavi,
per l' ignorant consell, pare per l' orfe,
pèl paralítich peu y pèl cech vista...
Tú 'm véus aclaparat y 'm desamparas.
Si may l' almoyna só negada al pobre,
si empedernit he desatés la viuda,
si aquell pa blanch que perfumá ma taula
no he compartit ab l' afamada go'a,

si may mos ulls enorgullits fitaren
l' esclat de l' or qu' en possessió 'm dongueres,
si he barrotat al caminant la porta,
si m' ha vinclat la turba ab amenassas;
escanyi mon forment xorca cugula!
corsechs y descarnats caygan mos ossos!
y no dormin may més en mas entranyas
los vérmens famolenchs que las rosegan!

IX

Ans de tornar, per ja may més eixirne,
á la mansió que dols y plers devora,
hont impera la negra sobirana,
hont se dorm á la llum de las tenebras,
deixme plorar per la darrera volta
damunt meu qu' enjoyares y despullas,
damunt meu qu' engrandires y condempnas,
damunt meu que formares á ta imatje
per cubrirme d' oprobi y podridura!

X

Senyor de terra y cel, benehit sias!
Aquestas mans qu' en oració t' he alsadas
han esquinsat ma esplendorosa túnica
y han arrancat ma cabellera verje.
Com t' ha plascut s' han consumat las cosas.
Tú, que tot m' ho has donat, Tú me 'n despullas:
nú de tot drap m' ha concebut la terra;
nú de tot drap á sas entranyas torni.....
Senyor de terra y cel, benehit sias!

LA GROPADA

A En Francesch Ribot y Climent.

¡La tempestat furiosa es lo poder de Deu!

Sant Grau ab sas alzinas te un mirador de roca
d' hont guayta nit y dia la vila, 'l pla, la mar;
quan la tempesta esclata y lo mestral hi toca
las crins se l' hi esterrufan com poltro que 's desboca
y alzina contra alzina comensan á topar.

Los pins soberchs s' hi aixecan, semblant gegants que udolan
ab sas fornidas testas amenassant lo cel;
bramulan y 's revinc'en, s' ageuhen y 's condolan
qu' en mitj la mar revolta las pobres barcas volan
y encar de la tallada al bosch queda l' arrel.

Si 'l cim lo sol colora quan surt sobre l' onada,
en sos ombrius y balmes prou s' entreté la nit
los nuvols s' esparrecan en tanta de brancada
gronxantlos fets á trossos lo buf de l' oretjada
com velas en los mástils que 'l vent ha mitj-partit.

Jo munto tas granfticas escalas que muntava
per arribar al dólmen lo celta primitiu
la llosa, ja caiguda, dintre la terra 's clava,
los forts pilans caigueren, y allá hont lo bart cantava
l' esquerpa sargantana hi pren lo sol d' estiu.

La calma de las feras que á batre; s' aparian
mostran avuy, guaytanse tranquilas, terra y mar:
los núvols á glopadas en l' horitzó 's congrian,
lo sol no escalfa, crema; si mansas ans venian
infladas ja las onas rodolan sens parar.

L' ayre no 's mou, la calda feixuga, aixafa, ofega,
xiscla 'l voltor que aixeca desde la roca 'l vol,
l' oreneta ab sas alas la terra ardenta frega,
y la maror va inflantse, lo penyescal gemega
lo primer núvol negre tapa la llum del sol.

Sant Grau, desde ton cingle, vull veure la gropada
sas alas tormentosas batent per terra y mar,
dels elements vull veure la fúria desfermada,
cantar ab l' aspre alzina un hymne á la ventada
y á frech á frech dels núvols, joyós vull tremolar.

¡Oh si! ¡ja ve! la serra de sombras ha vestida,
ab passas de set lleguas camina que fa pó,
la espessa polsaguera la llum ha entervolida,
sorolla sas entranyas la terra estemordida
y al mitj de negres nuvols ja llampa en lo horitzó.

Ficsant en la gropada l' esguart que ja may s' erra,
corrent cap á la platja fan dret los mariners
en los ternals y curries lo fort llivant s' aferra
y bots lleguts y barcas issant cap dintre terra,
hormeits y pals y velas recullen feyneters.

La ratja malfactora de forta mastralada
passa xiulant, as onas llensant al penyalar;
darrera aquesta un altre y un altre á la vegada,
y abrassa ja á la terra la negra nuvolada
y als núvols se redressan las onas de la mar.

Esclata la tempesta horrible, esglayadora,
lo cel contra la terra, la mar contra lo cel,
calsiga 'l vent las onas ab furia destructora
y dalt las altas rocas ab forsa las arbora
mentres al bosch l' alzina vol arrencar d' arrel.

Semblan montanyas d' aygua las onas enespradas
negres, horribles, feras, als llamps enmirallant,
son collas d' aus fantásticas volant avalotadas
que fregan per las rocas sas alas encrestadas
y en lluyta escruixidora barrégense udolant.

Als ronchs de las onadas respón la terra tota
brama 'l torrent imflantse, lo riu va desbordat;
lo roure centenari son alt brancatge acota,
retruny per las muntanyas lo tro, y encare sota
lo porxo de la estable tremola lo remat.

Entre 'ls esculls y rocas de dintre lá badia,
allá hont en nits serenas l' onatge va á morir,
hi dansan las espumas ab infernal follía,
llensantse á las esquerdas hont la gavina hi nía
desfentse en gotelladas que 'l vent va á recullir.

¡Quí sab hont han fet presa las onas mar enfora!
de l' una al altre 's passan un costellam de nau,
juganthi ab esglayanta delicia destructora
com xurma amotinada que lo carnatge arbora
ab l' ídol qu' ha fet caure del assaltat palau.

Qu' es imponent y brava la tempestat revolta!
¿qué vol, donchs, de la terra la furia de la mar?
¿sos clams son per los homes la funeral absolta,?
¿vol arrunar lo cercle de rocas que la volta
y plans y monts y vilas entre sos plechs negar?

¡Qui ho sab! ahir gronxava tan blava y amansida
las naus que la solcavan empesas pél ponent,
pujava dalt las rocas tant be y amorosida,
y al dar l' ona en la platja l' últim ressó de vida,
moria en las arenas cantant tant dolsament . !

¡Oh fúria destructora de la tempesta ayrada!
l' home, lo rey, acota baix ton poder lo front
veniu sinó y lluyteuhi contra la fera onada,
l' enginy es res, la máqnina s' enfonza destrossada,
l' home es un grá de sorra que 's pert en lo pregón.

Veniu los que del home voleu la mar esclava,
veniu soberchs, donchs, are lo rey á proclamar
perque dos mars llunyanas un dia barrejava,
si ayradas s' aixequessen la terra se negava
com eixas naus perdudas que ahir la van creuhar.

Quan ronca la mar brava com ronca avuy feresta,
braus mariners, flecteuse y ab humiltat reseu;
l' home y la nau, joguinas son ¡ay! de la tempesta,
lo prech, l' oració santa, es sols lo que vos resta;
la tempestat furiosa es lo poder de Deu!

PREMIS EXTRAORDINARIS

(VERS)

PREMI OFERT PEL ILM. SR. BISBE DE BARCELONA

Núm. XI.—LA TRASLACIÓ DE LAS RELIQUIAS DE STA. EULARIA, *de D. Manel Ribot y Serra.*

PREMI OFERT PER LA «ASSOCIACIÓ CATALANISTA D' EXCURSIONS CIENTÍFICAS».

Núm. XII.—FRATERNAL, *de D. Joaquim Riera y Bertran.*

PREMI OFERT PEL «CENTRE CATALÁ».

Núm. XIII.—LA FILOSA, *de D. Lluis B. Nadal.*

LA TRASLACIÓ

DE

LAS RELIQUIAS DE SANTA EULARIA

Tant inmensa es la gentada
com potser no s' ha vist may.

Barcelona está de festa,
tot son músicas y cants
y com bresca d' alegría
vessa goig per tots costats.
De la mártir Santa Eularia
traslada avuy lo cos sant
que 'n l' altar majó 's venera
de la nostra Catedral.
Eularia, la Verge mártir,
patrona de la ciutat,
era santa y catalana,
dos títols nobles y grans.
La Fé celebra sa festa,
la Patria també la fá,
y la Fé y la Patria juntas
en los cors ¡qué no podrán!

Per ço, com riu qu' ix de mare,
los cors en goig desbordats
fan sobreixir á las galtas
l' alegría y l' entussiasm'.
La festa será solempne.

fins dos reys l' honorarán
lo rey Jaume de Mallorca
y 'l d' Aragó, 'N Pere quart.
Pera ferla més fastuosa
tres Reginas s' han juntat,
quatre Infants, duas Primpcesas,
lo L'egat del Pare Sant,
nou Magnats de Catalunya,
set Bisbes y dotze Abats.

Barcelona está de festa,
tot son músicas y cants
y com bresca d' alegría
vessa goig per tots costats.
Prou se reflecta en los rostres
de sos dignes ciutadans,
que pera honorar la Santa
s' adaleran al afany.
Prou ne donan bona mostra
sos carrers tant enramats,
que talment semblan vernedas
quan esclata 'l mes de Maig.
Per tot flors y lluminarias,
per tot goig, per tot encant,
per balcons y per finestras
cobertors enjomascats.
¡Be n' ha vistas Barcelona,
be n' ha vistas y 'n veurá;
més de festas com aquestas
no n' ha vist ni 'n veurá cap!

Al ésser l' hora de vespres
¡y quín regositj més gran!
¡cóm bull lo goig més purissim
dins de nostra Catedrall
De desde la sagristía
lo sant Cós es trasladat,
en un luxós tabernacle,
per los Reys y los Prelats;
en l' altar majó 'l colocan
de la Santa Catedral,
que la traslació á la cripta
no deu ferse fins demá.
Vespres y maitins hi cantan

devant del Cós los Prelats:
chors de noys sos cants hi entonan
com serafins terrenals.
Tant bon punt clareja l' auba
ja los senys van repicant;
Devant lo cós de la Santa,
Frá Ferrer, nostre Mitrat,
celebra 'l Sant Sacrifici
vestit de pontifical.
Aixís que l' Ofici acaba
la traslació han disposat;
trauhen lo cós de la Santa
en professó solempnial.
Lo Veguer de Barcelona
Pere de Tous va al devant,
lo Sub-Veguer y 'ls de l' Obra
li segueixen al costat,
Quan ells passan, la gentada
ab respecte va obrint pas,
que sols ells bastan y sobran
pera mantindrer la pau.
La Bandera de la Santa
dú un canonge encavalcat,
los infantons lo segueixen
ab banderas y plomalls.
Derrera de las Parroquias
van las Reglas Conventuals,
y 'ls canonges de Santa Agna
ab los monjos de Sant Pau.
Fins las verges pudorosas
que al Senyor s' han consagrat,
y que 'n lo claustre tancadas
viuhen, en lo cel pensant,
com las tendras colometas
també avuy treuhen lo cap.
que la festa va vestida
de boyrina celestial.
Segueixen apres los monjos
dels monastirs més forans;
apres los Abats y Bisbes
vestits de pontifical;
y derrera 'ls honorables
Concellers de la Ciutat,
la Noblesa catalana

ab los ciutadans honrats.
Y com espessa boyrina
de pols d' ór, que va avansant,
s' acosta 'l cós de la Santa
de milers de llums voltat.
En filera intermenable
van passant los ciutadans,
fent ab sas atxas encesas
un rosari inmens de flams.
Devant lo cós de la Santa,
inmensa claró escampant
son portats en tabernacles
vuyt brandons de dos quintars.
Y entre aquella mar de flamas
que fins al sol va afrontant,
espargint dolsos aromas
la cera verge al cremar;
y entre las blancas boyradas
del incens que 's va enlayrant
las oracions enduhentse 'n
de tants cors regositjats,
en un luxós tabernacle
lo Cós august va avansant.
Lo portan en sas espatllas
los dos Reys y 'l Cardenal
y 'l Mitrat de Tarragona
que 'ls segueix en dignitat.
Honora 'l cós de la Santa
un rich tálam d' or flamant
y las varas son portadas
per los Bisbes y 'ls Infants.
Derrera 'l sant tabernacle
las tres reginas hi van
seguidas de la noblesa
y 'ls prohoms de la ciutat;
va seguintlos gran gentada
bullint de goig y entussiasm'.

Ix la professó solemne
de la santa Catedral,
passa per la Freneria
y entra á la Plassa del Blat,
hont breus moments hi reposan
del tabernacle 'ls portants.

Passa per la Pelleria
y á la Boria se 'n va entrant
y pe'l carrer de Moncada
prest al Born han arrivat.
Los carrers y plassas bullen
á la professó esperant,
y las hermosas donzellas
per balcons y per portals
faldadas de flors abocan
pera encatifar lo pas.
Y entre 'ls llums y dolsas músicas
y 'ls repichs dels campanars
y los cants místichs dels clergues
y 'ls cants de goig dels seglars...
entre flors, incens y aromas
apar un cel la Ciutat.

Se 'n entra á Santa Maria
la professó solemnial,
y al ésse' allí, 'l tabernacle
col-locan demunt l' altar.
Devant lo cós de la Santa,
vestint de pontifical
hi celebra l' Arquebisbe
de Tarragona 'N Arnau:
y essent petita l' esglesia
pera gentada tant gran,
entorn de Santa Maria
hi guarneixen dos altars.
En un d' ells hi diu la missa
de Poblet lo noble Abat,
y las glorias de la Santa
hi predica Frá Dalmau.
En l' altre 'l Bisbe de Lleyda
celebra l' ofici sant,
y Frá Arnau de Requesens
lo panegírich hi fa.
Complert lo diví precepte
en un jorn tant senyalat
ja la professó 's disposa
per torná á la Catedral
entre 'l goig y la alegría
llums y flors, música y cants.
¡Qué n' es de bell lo sepulcre

que 'n la cripta han aixecat
per' guardarhi las reliquias
de la Verge celestial!
Vuit pilastras salomónicas
fetas ab marbres jaspiats
del sepulcre d' alabastre
son segurs y bells puntals.
En los relleus del sepulcre
qu' enfaixan tots sos costats
lo martiri de la Santa
s' hi veu ben representat.
Ymaginayres que 'l féren,
be mostra vostre travall
que devall lo cel d' Italia
van apendre á cisellar.

Quan la professó es entrada
dins la santa Catedral,
devallan lo Tabernacle
de la cripta al bell davant.
Los Monarcas qu' en la terra
son l' imatje de l' Increat,
las reliquias de la Santa
dintre un' urna van posant.
En lo fons del nou sepulcre
col-locan la urna 'ls Mitrats;
y quan la llosa feixuga
deixa 'l sepulcre tancat,
himnes de goig á la Santa
entonan tots ab afany.

Alguns jors duran las festas,
tot son músicas y cants
en llahor de la Patrona
de la gran ciutat comtal.
Tan inmensa es la gentada
com potser no s' ha vist may,
y tan gran es l' alegría
que major no ho pot ser pas.
¡Be n' ha vistas, Barcelona,
be n' ha vistas y 'n veurá,
mes de festas com aquestas
ni n' ha vist ni 'n veurá cap.

FRATERNAL

POESÍA FETA PER AMOR A LAS PROVINCIAS EUSKARAS

¡En la alta creu dels mártirs, Euskaria, 't butxinejan!
La Ley, ta vella mare, á racés teu plorant,
bè encen en ira justa lo viu de la conciencia,
mes ¡ay! ta independencia
va ab tas glorias de rassa agonitzant

Per sadollar envejas y superbiós designi,
tot un payral de gloria rostos-avall caygut;
tranzits muscles y venas de fonda llatzería;
Ariel en agonía,
Aytor en febrosenca servitut.

¿Cóm explayá en tas comas, zumzadas de la terra,
y en tas valls, que despertan anhels de Paradís,
l' ánima traquellada per vida aborridora
hont el crim atresora
y va captant l' honor anyoradís?

Quant més el cor s' ubriaca ab los encants que vessan
d' eixa terra amorosa com verge somrisent,
més va fiblant la idea de que has sigut trahida,
més la recansa crida,
més abat la vergonya al sentiment.

¿Hónt es la rassa d' Herni que penyalars arría
contra la host may retuda per enardits saxons,
y, als crits de *¡Aurrerá!*, alsada en Roncesvalls la guerra,
al brau Roldán per terra
llensa batudas las capdalts legions?...

De res t' han pogut valdre las proesas dels teus avis,
ni ton amor á Espanya sublim en Arlabán
combatent nit y dia contra invasió oprobiosa:
¡han dit qu' es verinosa
l' aigua tan pura de ta Font-Roldán!

Aixecáren calumnias, com núvols la tempesta,
y aquellas nuvoladas ton sol van enfosquir;
de servil motejáren ton aspre patriotisme
y 'l jou d' un servilisme
may per tu defensat te fan sentir.

En va pèls gurets trascan gallardas companyonas
d' espessahidas trenas, com negras serps penjant,
sens exhalar ni un dia la queixa feminenca
qu' als teus butxins arrenca
la deixía del pler que va finant.

Remor de bon auguri en va fan las carretas
quan portan de tas nuvias lo parament d' amor;
alegra *bordón-dansa* en va á l' era convida
jovenalla fornida
á ofegar los ultratjes del dolor.

Desd' aquest munt de rocas que Montserrat recordan,
guardant la petja encara del ángel Sant Miquel,
la inmensitat contemplo de ta fatal caiguda:
¡al fons del abim muda
ni tens virior per alsá' 'ls ulls al cel!

Com si tas casas fossen antres del teu Aizquirri
y la gent que hi habita *gafots* pestilencials,
tos portals ja no embauman garlandas y coronas
trenadas per tas donas
al clareig de las horas solsticials.

Capsada macilenta del Arbre de Guernica,
¿será eternament negra la sombra qu' avuy fas?
¿Vers ta frescal rodona no ha de tornar ardida
la Patria redimida?
¿May més al poble lliure ombrejarás?

¿La soletat que gela veurás perpetuarse
en lo palau que vetllas, com guayta, dia y nit?
¿Mut sempre l' hemicicle será y polsós de cendra?
¿Ningú tornará á encendre
lo llantió del altar esmortuhit?

Morts ¡ay! los que hi donavan, en jorns de pura gloria,
prohoms de la teva honra, al Rey óscul de pau,
morta llur veu y parla en diada vergonyosa,
se torná Dolorosa
la Verge del Roser de ton palau.

Sí: Dolorosa Verge en son reclós l' he vista
perque cim de Calvari m' apar avuy est cim
hont el cor s' esborrona devant tanta agonía,
hont sent l' ánima pia
esgarrifors d' alevosía y crim!

¡Desolació y vergonya! Aquí, fins aquí oprobis
per la llengua de Lara com Villareal enllá!
¡Fins vora 'l sagrat temple l' *Erdara* es implacable!
¡Ni signe miserable
d' acatament á la honra que colgá!

¡Rencor á la proesa d' haver salvada l' arca
dels afollats diluvis qu' á Espanya han rebatut,
y haver vetllat encesa en sant amor á Euskaria
la llar hospitalaria
que fa fortas las lleys y la virtut!

¡Cástich fer á la ditxa de dur, de casa en casa,
bonas novas de Patria com generós roméu
y veure endogalada la ignorancia afrontosa
y d' una terra asprosa
haverne fet un clap de bè de Deu!

Ingratitut més boja ¿quí concebirla alcansa?
¡Alabéu fort al pare que, ab febril ceguedat,
en compte d' extasiarse en sos fills més gloriosos,
ab turments afrontosos
paga 'l brill qu' al seu nom han aportat!

. . . . . .

Fugint tanta ignominia, corro á ton vert Cantábrich;
ressegueixo las rias que 'l meu amor coneix:
la mar, reinflada, endinza besadas amorosas
per tas baumas y closas,
¡mes los teus dols no besa ni guareix!

Devassalls de llum pura emplatayan l' oratje,
y, per rioleras costas semblants á miradors
de fadas sempre jovas, escampan alegría;
mes la vivor del dia
no esbargeix, no, la fosca dels dolors.

Com aigua en l' ampla ria, claror en mar y terra;
com llum y cantadissa y renovats parfums,
no 't revenen, Euskaria, las horas anyoradas:
tas lleys més veneradas
caigudas son y cauhen tas costums.

Ayrosa boyna basca y ayrosa barretina
son flors ben mustigadas pèl baf d' igual ponent,
y quan la *basca-tibia* desconsolada plora,
el cant de la *tenora*
també per plassa escampa anyorament.

. . . . . .

Germans som de desgracia: ¡batém junts lo *gran somni*
Germans som de fermesa: ¡siguém mellors germans!
Si grans recorts avivan de germanó fermansa,
¿per qué al crit d' esperansa
no han d' encaixar ben fort las nostras mans?

Los Pirineus, que 'ns coblan en sa gegant faldada,
no 'ns son avars d' un ayre sancer y enfortidor:
á doll, com per vosaltres, á Catalunya arriva:
donchs ¿quín mal fat nos priva
de sentir lo mateix com un sol cor?

¿Quí pot llevar als pobles lo dret de redimirse?
¿Quí 'n té pera cegalshi d' amor lo bell camí?
Quan tant clareja 'l dia la sopitesa infama;
quan la Patria reclama
es degradant deixarla consumí'.

No, no volguém que 's torni la sanch d' abduas rassas
sanch d' avilits que besan el jou deshonorant:
nodrím nostra conciencia, donguém brahó al coratje:
¡Pit y avant! Sense ultratje
de la justicia 'ls pobles triomfaràn!

Crims d' infamant revenja no enllotarán la joya
de véureus deslliuradas de la afrontosa creu.
¡Ho jurem per vostra honra, mares idolatradas!
¡Seréu més estimadas
perque més grans, al perdonar, seréu!

Ariel: geni tutelar d' Euskaria.—*Aitor:* gran antepassat, tradicional encarnació de la rassa.

¡Aurrerá! ¡Avant!. La frase sol esser la de *¡Aurrerá, mutilac!* (¡Avant, minyons!) Debía precedirla sovint la de *¡Zantzuac!* (¡Alerta al enemich que ve!) y subseguirla la de *¡Ijuijac!* (expressió d' alegría per la victoria y 'l menyspreu al contrari).

Font-Roldan. Segons la llegenda, al caure Roldan ferit en Roncesvalles, fortment irat ab la idea d' haver de rendir sa espasa y no podent aniquilar aquésta, després de rebótrela pels cayres del rocám, la enfonzá á terra promovent, ab tal acte, la deu de una font que may més ha cessat de brollar.

Remor de bon auguri en va fan las carretas etc. Es una superstició molt arrelada en terras de Basconia la de que la major ó menor intensitat dels grinyols de las carretas que portan, entre bulliciosa corrúa, á casa del espós lo nuviatje de la esposa, (festejats abdós ab musica, cants y fochs d' articifici,) es auguri de major ó menor prosperitat matrimonial. En las carretas va 'l parament gros del nuviatge; l' altre es passejat per donas en paneras ó cistells.

Bordon-dansa. Ve á esser lo nostre «ball dels bastons» que 's dansa al só de la *basca-tibia* (llarch flaviol típich de la regió euskara,) y dos llargaruts tamborins. Ademés dels balladors, que fan moltas y bravas figuras, demostrant gallardía y resistencia, s' hi lluheix lo penó compost de retalls quadrats y multicolors ab inscripció bordada en lo centre. Lo que vaig veure á Urberuaga de Urbilla deya «Garay» y portava la data de 1866.—Se balla també l' *espara-dansa* ó dansa de la espasa: ball tan varonil com l' anterior, segons lo seu nom indica.

Desde aquest munt de rocas que Montserrat recordan etc. Referencia á la montanya dita de Sant Miquel d' Excelcis, hont diu la tradició que aparegué l' angel St. Miquel: montanya que se sembla, baix molts conceptes, á nostre Montserrat.

Gafots pestilencials. S' anomenan *gafos* als leprosos del Baztan dels qui fugían y fugen encara 'ls demés vehins.

Tot portals ja no embauman garlandas y coronas etc. Referencia á las *ateas* ó portals hospitalaris, hont las donas de la casa (*echeco-andra*) penjavan garlandas y flors lo dia del solstici.

Arbre de Guernica. D' altres dos Arbres forals debem fer mencció: lo de Malata y lo de Archebalaga; mes prenem lo de Guernica com principal representació ó símbol regional.

Lara. Primitiu bardo de la Pátria cantábrica.

Erdara. Qualsevol llengua que no sia la *euskara*, en contraposició á aquesta «may envilida», segons frase popular dels euskars.

Y veure endogalada la ignorancia afrontosa. Tribut al avansament intelectual de las Provincias Bascongadas hont, segons estadística d' anys enrera y molt fidedigna, no arribava al 1 per 100 lo número de personas aptas pera saber de lletra que no 'n sabian. Comentin com los hi sembli aquest fet los uniformistas espanyols, recordant, altrement, que la honra que 's despren del trascrit dato s' aplica á una rassa moralment exemplar, com á activa, modesta, resignada y virtuosa.

Gran somni. Calificatiu de la Mort en idioma euskar.

Las breus aclaracions que precedixen son, en llur majoría, tretas de la monumental obra EL OASIS.—VIAJE AL PAÍS DE LOS FUEROS, escrita per nostre publicista,—tan justament admirat y benvolgut en terras euskaras—D. Joan Mañé y Flaquer.—D' ella no podem estarnos de trascriure dos parrafets molt substanciosos y que, atesa la autoritat política y literaria de la persona que 'la redactá, son la millor justificació de la antecedent poesía.

Diu aixís l' un:

«...Bien puedo dar rienda suelta. . al vivo afecto que me inspiran el suelo, las memorias, los fueros mismos, en cuanto son legislación local, y sobre todo las patriarcales y laboriosas costumbres de esas provincias nobilísimas.»

Diu l' altre:

«Las libertades locales de las Vascongadas, como todas las que engendra y cria la historia, aprovechan á los que las disfrutan y á nadie dañan, como no sea que se tome por daño la justa envidia que en otros escitan.»—*Excm. Sr. D. Antoni Cánovas del Castillo.*—Prólech á la obra LAS VASCONGADAS, de *D. Miquel Rodriguez Ferrer.*

Ara no recordarém aquí 'l nom del autor del Projecte de Llei (Llei després) abolint los Furs de las Bascongadas.

LA FILOSA

Quæsivit lanam et linum et operata est consilio mannu suarum.

Proverb. c.xxxj, v.xliij.

I

Del casal de ma naixensa,
arrebassat per l' inmensa
onada de l' ambició,
molts anys fa sortía un dia,
aucell que del niu fugía
per llançarse á la buydó.
En la llinda de la porta
ma mareta 'm despedí
ý, en mitx d' abraçada forta,
estes paraules va dir:
Mentres tu 'l mon vas voltant
aquí jo aniré filant.

II

Quan, nin, en sa falda estava,
la veya ja que filava,
tot acallant lo méu plor;
y, en la vetlla silenciosa,
quan no veya la filosa,
somiquejava de por.

Jugant de llavors ab eynes,
creixí jo al compás del fus,
y he après lo nom de les feynes
desprès del nom de Jesús.
Ma mare, això recordant,
riu y plora, tot filant.

III

«¿Per qué 't cansas tant?» li deyan
certs germans seus, quan la veyan
sempre ab lo fus en renou,
y ella, ab avara paraula,
deya sol: «Per dur pa á taula,
ma filosa sempre 's mou.»
Ells la rialla esclafian
aytal resposta al sentir;
los llavis d' ella 's cloian
y la má filava 'l lli.
Y ells rihent encara están
y ella encara vá filant.

IV

Lo fruyt que la terra 'ns dava
per la vida no bastava
quan lo temps era inclement,
y, á les hores, afanyosa,
treballava la filosa
y donava 'l bastament.
May la fam, traydora y muda,
així en nostra llar ha entrat,
castell ferm que en la batuda
un trist fus ha defensat.
Mare mia, vés filant,
que 'ls mals temps prou tornarán.

V

Com dot tret de casa meva,
lo treball sens por ni treva

he anat jo escampant pel mon;
de ma mare la filosa
va extenentse ja rumbosa
com estela que no 's fon.
Desde la rivera á l' illa,
desde l' illa al continent,
estela d' argent que brilla
á despit del mar y 'l vent.
Mare mia, ves filant;
ta filosa 's vá fent gran.

VI

Quan tornf del romiatge,
la trobf de cruel ultratge
aixugantse l' amarch plor;
á sos peus lo fus dormia...
¿Qué t' han fet, mareta mia?
¿quí t' ha dat aqueix dolor?
Ella alçá la vista hermosa
y ab senglots me contestá:
«Mira á terra la filosa;
no la deixan treballar!»
Mare mia, vés filant;
los mals temps ja passarán.

VII

Després d' ausencia tant llarga,
sota la llágrima amarga,
en son rostre vell lluhir
he vist jo la jovenesa,
com ardent poesía impresa
sobre rónech pergamf.
Y abastant sa arpa divina,
per matar son dolor fons,
de quan era gran regina
li he cantades cent cançons.
Mare mia, vés filant,
que 'ls bons temps ja tornarán

VIII

«Germans meus encara 's diuhen,
y de mos afanys se riuhen;
de mon treball fan desdeny,
y, obrint la nostra frontera,
fan entrar la má extrangera
que á morir de fam m' empeny.
Pari ja la llançadora;
fills meus, vostra má adormíu;
lo treball que 'us enamora
deixáu ja, plegáu, moríu.»
Mes ella, en mitx de son plant,
altre colp está filant.

IX

Mare mia, mare mia,
no 't torbe la tiranía
dels que 's diuhen tos germans,
que, entremitx de tots los pobles,
los que treballan son nobles.
los que treballan son grans.
Ton treball ha estat ta fama,
ton treball t' ha mantingut.
mira en ton rostre la flama
de l' eterna joventut.
Mara mia, vés filant,
que 'ls mals temps ja passarán.

X

Vés filant. Sols la filosa
podrá ferte poderosa
entre 'l bruyt del mon novell;
sols lo fus, ferm é indomable,
ha de fer inexpugnable
l' antich mur de ton castell.

Sols lo fus, bella corona
de tes glories inmortals,
ha de dur per terra y ona
lo penó dels quatre pals.
Mare mia, vés filant;
los bons temps ja tornarán.

PREMIS EXTRAORDINARIS

(PROSA)

PREMI DE LA COMISSIÓ ECONÓMICA NOMBRADA EN LA REUNIÓ DE LA LLOTJA.

Núm. XIV.—LA RAHO DEL CATALANISME, *de D. Joseph Coroleu.*

PREMI OFERT PER D. FRANCISCO MANEL PAU.

Núm. XV.—DESAVINENSA, AVANTS DE LA BODA y LO NUVI (monólechs), *de D. Emili Vilanova.*

LA RAHÓ DEL CATALANISME

LA RAHÓ DEL CATALANISME

Lema: *¡Catalunya y avant!*

I

Totas las religions, totas las escolas filosóficas theistas han vist en l' armonía universal un reflexo y una revelació de la Divinitat, considerant que sols ella podia crear y sostenir aquest ordre inefable, que es font perenne de tota bellesa y norma fonamental de la humana justicia.

Aquesta armonía que l' home ja trobá preestablerta al apareixe sobre la terra; més breument no pot definirse que dihent que consisteix en *la varietat dins de la unitat*. Admetem en la creació un plan diví, com exigim en las obras humanals un plan lógich; mes dintre de la unitat essencial que per forsa deu imprimir á la una y á las altras la ideya final y generadora á la qual deuhen la existencia, cascun dels elements que contribuheixen á sa realisació te una vida propia, un carácter distintiu, una esfera d' acció independent y exclusiva.

Explorant los savis moderns la inmensa extensió del espay que poden descubrir ab sos instruments astronómichs—y que ab tot no es sino una part infinitessimal del mon de mons que

'ns volta—han trobat que 'ls astres, no sols tenen cascun sa grandaria y sa órbita peculiars, sino que fins la llum que despedeixen no es igual en tots, puig se 'ls hi ha vist de tots los tons y visos imaginables.

Mes no cal enfilarse ab la pensa als espays etéreos pera trobar exemples d' aquesta lley eterna, quan los tenim tant á la vora, per tot arreu, al voltant nostre. Mil y mil voltas s' ha dit que no hi ha en cap dels tres regnes de la Naturalesa dos sers, dos objectes iguals de tot en tot. En sos carácters essencials y generals, no hi ha dupte que un gra d' arena será consemblant á un altre, que la fulla de un vegetal será com una altra fulla del mateix, que un aucell será com un altre de sa mateixa tribu y familia. Mes aquesta igualtat sols existeix en lo que pertoca á la essencia y qualitats genéricas de cascun ser y objecte, puig, respecte á sas condicions externas, ja no hi es ni pot serhi. Aquellas provenen de las lleys generalisadoras que classifican los regnes y las especies; aquestas de las combinacions especials que caracterisan los individuos. Las primeras sostenen la unitat inmutable del plan universal; las segonas revelan la forsa omnipotent que reproduheix sens nombre ni mesura, un tipo invariable en sa essencia, revestintlo de formas y qualitats que fins al infinit mudan y 's combinan.

Y per cert que al entrar en aquest ordre de consideracions cal fer esment de una circunstancia molt digna d' atenció y estudi, perque es d' extremada trascendencia. La uniformitat es la lley fatal, ineludible, de la materia inerte. Tots los cossos, en igualtat de circunstancias, cristallisan de la mateixa manera: los minerals estan subjectes á las lleys de la cristallisació, que 'ls imposan determinadas formas geométricas: aixís l' alum cristallisa en l' aygua en octaedros regulars y en un líquit alcalí en cubos, y 'l diamant pren á mes la forma de dodecaedro romboidal. En lo regne de las plantas ja no está la materia tant esclavisada dins del motllo típich: desde 'l sedós brí d' herba, fins á la gruixuda soca del cedre; desde la fulleta humil que tapa la flor boscana fins á la superba y envellutada fulla del plátano americá; desde la modesta violeta

fins á la espléndida reina de las flors ¡quína infinita varietat de contorns y de matissos, adhuc entre individuos d' una mateixa familia! Y si pujem un grahó més; si estudiem ó tant sols observem alguns exemplars del regne animal, encara veurém creixe molt més lo carácter individual: no tenen igualment desarrollat l' instint del cant tots los pinsans y caderneras, ni 'l del flayre tots los perdiguers, ni la elegancia y lleugeresa tenen igual tots los corsers de l' Andalusía. Com més anem acostantnos al home, més desarrollo trobarém en lo carácter de individualitat, que es com un segell de perfecció que la Naturalesa 's complau á imposar sobre sos fills predilectes.

Ja arrivats al cap de munt de la escala zoológica, á la esfera d' acció del ser racional, recordem un dato eloqüentíssim repetit per un sens fí de viatgers: «Tots los salvatges se semblan.»

Y es tant com natural que aixís sia. Com més elements de civilisació posseheix l' home, més pot aixamplar los dominis de sa creadora activitat, y es un fet constant que las manifestacions d' aquesta sempre reflexan ab més ó menys intensitat lo geni personal del individuo y 'l geni colectiu del poble, sotmesos á la influencia del temperament que tenen, de la tradició que veneran, del temps y del clima en que viuhen.

II

Com los sols y 'ls planetas en l' espay, forman las nacions en la terra un variat mosáich del qual resulta una armonía grandiosa, sens que á la unitat del conjunt dega sacrificar cap d' ellas la més petita part d' aquell geni nadiu que reflexa son modo especial d' esser, de pensar y de sentir en totas las manifestacions del sentiment y de la inteligencia.

D' aqui lá gran utilitat del estudi de las legislacions comparadas, d' aqui l' atractiu extraordinari de las ressenyas de

costums, llegendas y cansons populars, mirall hont se retrata al viu tot un poble ab sa grandesa y sas debilitats, sas creencias y sas supersticions, sas glorias y sos dolors, sos recorts y sas esperansas. Desde las glassadas regions del polo fins á las torradas soletats dels deserts africans; desde las floridas voras del Ganges fins á la costa del Atlántich; del golf de Méxich al mar Pacífich; del estret de Behering al cap de Hornos, hi ha un sens fi de nacionalitats. Cascuna ha anat progressant en lo camí de la civilisació fent sa vía del modo que millor l' hi ha anat, ab la independent iniciativa que son geni nacional l' hi donava. ¡Quína inmensa varietat d' estils en l' arquitectura! ¡quína infinita varietat de creacions literarias! Compareu la pagoda india ab lo temple grech, lo *Ramayana* ab la *Divina Comedia* ó ab los *Eddas*, lo theatre de Kalidasa ab lo d' Esquilo, lo de Calderon ab lo de Shakspeare, las obras de Cervantes ab las de Gœthe...

Y no obstant, si anem á mirar, totas aquestas creacions son fillas d' un mateix impuls: de la emoció que sent l' esperit al devant de las maravellas y dels misteris de la Creació, aixís en l' ordre físich, com en lo psicológich; emoció que ompla 'l cor de l' home d' indefinible melangía, inspirantli aquella insaciable curiositat que 'ls poetas personificaren en Pandora, en Prometeo, en lo doctor Faust y tants altres personatges de las literaturas antigas y modernas.

Los romans, que foren en l' antigor la nació práctica per excelencia, conegueren molt be aquesta lley de la civilisació universal, que vol que al contribuhir tots los pobles á aquesta gran obra colectiva, ho fassan conservant cascun d' ells sa propia fesomía, ja que propia y característica fesomía tenen los pobles y las rassas, com los individuos que forman la familia humana. Ells subjectaren moltas nacions al jou de son imperi; mes acontentantse ab ferlas tributarias, sens violentarlas ab la imposició de lleys y costums exóticas, y á tal punt arrivaren á portar aquesta tolerancia que, pera no ofendrer lo sentiment religiós dels vensuts, anaren adoptant sas divinitats y aixemplaren son vast Pantheon pera donar hospitalitat al

deu Mitra dels persas, á la misteriosa Issis dels egipcis y á tants y tants altres.

No volgueren crear un imperi més fantástich que real, cedint á la temptació de donar una homogeneitat impossible á tants elements heterogenis y, mercés á tant savi criteri, pogué Roma enorgullirse d' esser la *Reina de las nacions.*

Ells conegueren en tant llunyanas centurias un principi que s' ha fet axiomátich en la ciencia moderna. Quant un poble te religió, llengua y tradicions propias, es quelcom més que una mera agrupació de tribus ó familias repartidas en cert nombre de ciutats, vilas y llochs: es una *personalitat colectiva homogénea: es* NACIÓ. Per aixó s' ha dit que 'l llenguatge y la religió son los dos datos més segurs pera establir la genealogía d' un poble.

Tals son los principis aceptats d' ensá que la Historia ha deixat d' esser un aplech de temas retórichs, convertintse en un estudi enciclopédich que n' ha fet un problema de mecánica psicológica.

No es humá, ni es filosófich, sacrificar á pedantescas lucubracions, ó á interessats convencionalismes la realitat vivent de las cosas. Lo geni natural de las nacions no 's trasforma, las fonts d' inspiració de la poesía local no s' assecan, las grans tradicions de l' avior no s' oblidan, la corrent de la costum no s' estanca ab los decrets del conqueridor, ni ab los sofismes dels utopistas. En lo mer fet d' existir, los pobles ténen dret á la vida, y debades s' empenya la tiranía en destruhirlo, ni la enveja en calumniarlo. Deu l' ha fet com es y ningú podrá may trasmudar sa manera de sentir, de veure y d' expressarse, perque aquestos carácters d' originalitat que portan impresas totas las manifestacions de sa existencia son lo segell de sa personalitat, la marca distintiva de sa independencia.

III

¿Son aplicables aquestos principis á la terra catalana?

Creyem que sí.

Avuy que 'l Cristianisme 's troba estés y triunfant gayre bé per totas las nacions poch ó molt civilisadas, ja no es oportú citar la religió com rasgo distintiu d' una nacionalitat, sobre tot en la nostra Europa.

Mes no pot dirse altre tant de la llengua, ni de la tradició.

No 's pot, ni cal fer aquí una disertació pera probar lo que tothom sap, ço es, que la llengua catalana no es pas un dialecte fill de la castellana; que te son geni peculiar, molt diferent del d' aquesta, sas lleys propias, son capdal d' obras ben seu y ben característich. Qualsevol que s' haja fixat en las divergencias essencials de temperament, de gustos y de costums que hi ha entre 'l carácter catalá y 'l castellá, no pot menys de compendrer que aixís havia d' esser per forsa. Ells tenen, ayman y fan moltas cosas que nosaltres no desitjem, ni 'ns produheixen cap efecte; nosaltres, en cambi, havem tingut y tenim institucions, costums, instruments de trevall y moltas altras cosas per ells tant exóticas, com las dels saxons ó 'ls eslaus.

Lo castellá que per primera volta trepitja 'l territori de Catalunya, comensa per admirarse de sa rica y variada agricultura; s' assombra, sens explicarse 'l, del gran mohiment industrial que per tot arreu observa y de la gran importancia de son comers terrestre y marítim... Ara be: l' agricultura, en sas diversas brancas; la industria en sas moltas aplicacions, y lo comers, en sos diferents aspectes, tenen cascun son vocabulari, tant extens, que sols lo coneix per complet cascuna agrupació que 's dedica á un d' aquestos rams d' activitat, y aixó solzament per lo que á cascun d' ells pertoca.

Ja 's veu quantas rahons hi ha, no sols perque en aquesta part no sia comú 'l nostre llenguatge ab lo dels castellans,

sino perque no puguem excusarnos de traduhirlo moltas vegadas, y ab no poca dificultat, pera fernos d' ells entendre.

Donchs, si la llengua catalana existeix com idioma original y complert, ab lleys, estructura y tradició propias y es viva en tota una regió de las més activas d' Europa, y religiosament conservada per molts milers d' homens escampats per tot lo mon, y posseheix una literatura, avuy més que may floreixent, la llengua catalana te 'l dret de viure. O millor, encara, es necessari que visca. No hi ha res més fácil que ferse la ilusió de que 's posseheix una llengua; res més dificultós que possehirla en realitat. Coneixer quatre frases del castellá académich, saber de cor una dotzena de ditxos del castellá vulgar, no es pas coneixer la llengua de Cervantes. Prou se veu en la pobresa d' estil de molts escriptors, qual vocabulari no passa de dos centas á tres centas paraulas. Y quant á copia de pacient laboriositat se logra possehir un vocabulari verdaderament extens, encara que 's tinga molta imaginació y bon gust, no s' há arrivat encara á la meytat del camí La part genial, la part pintoresca, la més gráfica y atractiva, no 's te. Ab disposició privilegiada pera l' estudi dels idiomas, ab fantasía y delicadesa de gust, pot arrivarse á escriure en una llengua extranya una obra didáctica, fins un bon llibre histórích; mes una obra essencialment literaria, una novela, ó un drama, per exemple, no. Son tant contadas las excepcions, que per lo fenomenals, confirman la regla. Per lo comú s' arriva tot lo més á trassar un bon cróquis; gayre be may á fer un cuadro: á dibuixar, no á pintar.

Perque la llengua que no s' ha mamat ensemps ab la llet de la mare, que no s' ha parlat en los jochs de la infantesa, ni en los amors y las lluytas de la joventut, no te ni pot tenir en l' esperit las fondas y vigorosas arrels que hi posá aquella llengua en la qual havem sempre pregat á Deu y festejat ab la dona aymada y enrahonat ab los amichs benvolguts y que ha arrivat á identificarse ab nosaltres de tal manera, que en aqueixa llengua pensem y mots d' aquesta llengua brollan dels nostres llavis quant ab ingenua espontaneitat vessa del cor lo sentiment y desapareix lo retórich, quedant sol, franch

y sens disfressa l' home. Lo sentiment es qui dona en primer lloch la magia del colorit á las obras literarias, y aquest deu expressarse ab paraulas molt adecuadas pera que descrigue la cosa ab tota justesa; de lo contrari 's veu tot seguit la miseria de la paleta, y 'l qui 's pensava fer un cuadro, no consegueix pintar sino una esmortúhida grisalla. Y aquí no 'ns entretindrém pas á fer present que com més vius son los sentiments, més natural y justa, menos artificiosa y rebuscada deu esser la frase que 'ls expressi.

Si per cas algú trobés exagerada aquesta opinió, li aconsellarém que, després d' escriurer un drama en castellá. 'n llegesca un de 'n Tamayo ó de l' Ayala y que, si lo que compon es una novela, en llegesca després una de 'n Perez Galdós ó de 'n Valera. Deixem apart las condicions genials: no entenem referirnos sino á la propietat, la espontaneitat y la riquesa del estil. Un catalá pot fer un bon discurs académich, ó una obra histórica, ó científica, en bon castellá; tots los catalans de Catalunya plegats no som capassos d' escriure un sol capítol de la *Pepita Jimenez* ó del *Sombrero de tres picos*.

En Campodron era, per son geni, un poeta de cap de brot com pochs n' hi haja. Vivia á Madrid desde la joventut. Sos dramas y sas sarsuelas eran populars á més no poder en tota Espanya y á l' América espanyola, y ab tot y aixó, la prensa madrilenya sempre li retreya 'ls seus catalanismes. Qui vulla saber tot lo que valía 'n Camprodon te de buscarho en sas poesías catalanas, dolsas com *lieders* alemanys, garbosas com barcarolas napolitanas y ab un flayre del terrer que recordava l' aroma dels romanins y las farigolas. Aquest era 'l poeta gran y auténtich, que enlayrantse lliure dels enutjosos lligams de la traducció, lluhía totas las gracias de son ingeni, tota la virilitat y tendresa de son cor catalaníssim.

Y encara, aquets inconvenients, ab tot y ser de tant pes, no son pas los únichs, ni 'ls més trascendentals. Bon tros s'en falta. Si voleu saberne d' altres, escoltau lo que diu Gœthe, en lo volum I, llibre VI de sas *Memorias:*

«Cascuna regió estima son dialecte: es l' element dins del qual l' ánima verament respira. Lo que degué sufrir un jove

plé de fogositat ab aqueixas eternas llissons, sols podeu imaginarho si 'us feu compte que quant un hom se determina al últim á abandonar son dialecte, sacrifica ensemps sa pensa, sa imaginació, sos sentiments y *fins sa nacionalitat*. Y aquesta insoportable exigencia me l' imposavan personas ilustradas de qual criteri no podia jo participar y que jo creya injustas ab mi, encara que no sabés clarament explicarmho. No 'm deixavan fer alusions á la Biblia, ni usar las francas expressions de las crónicas. Tenia de oblidar que havia llegit l' *Emperador de Kaisesberg*, y devia renunciar á gastar refrans ab tot y lo que per lo expressius m' agradavan. Tot lo que m' havia apropiat ab la vivesa de la joventut tenia de deixarho. Aixís es que 'm sentia interiorment paralisat, fins al punt que gayre be no sabia expressarme, nt sisquera sobre 'ls assumptos més comuns. Y mentrestant sentia dir que 's tenia de parlar de la mateixa manera que s' escriu y escriure del mateix modo que 's parla, jo ¡pobre de mi! que trobava que parlar y escriure eran dos cosas tant diferentas, dos operacions de ben distints atributs.»

Si això li passava á Gœthe, un dels genis més admirables del nostre sigle, no cal dir lo que deu succehir en lo cervell dels noys vulgars que, mentres son á estudi, han d' anar traduhint paraula per paraula las llissons que donan y las que 'l mestre 'ls hi explica.

Aquí ja no 's tracta de conveniencias purament literarias, sino de la educació de la inteligencia.

Es aquest un punt delicadíssim sobre 'l qual podriam disertar bona estona, si no 'ns manqués l' espay pera ferho. Locke, Condillac y altres filosops capdals han fet reparar que lo llenguatje exerceix una influencia molt forta sobre la pensa; que obligant á l' home á presentar *succesivament* totas las parts del cuadro que s' ofereixen *simultáneament* al esperit, li serveix pera analisar y aclarir son pensament, y donant cos á aquest, l' ajuda á fixar las ideyas. á recordarlas quant vol y á combinarlas ab major facilitat, de modo que, sens aquest instrument, las ciencias no haurian pas existit. Mes al mateix temps pot convertirse lo llenguatje en font d' errors, no sols

perque trasmet y acredita nocions falsas y fins mentidas, sino perque molt sovint fa pendre las paraulas per cosas reals, induhint al home á realisar puras abstraccions.

Si tant íntima conexió deu haverhi entre cascuna realitat y lo signe articulat que la representa, pera que sian exactas las nocions que 's donan y 's reben de las cosas, veges quantas y quant trascendentals conseqüencias no 's poden treurer de aquestas premissas.

Per lo mateix que son tantas y de tal importancia, no fem més que indicar la qüestió. No tenim prou lloch pera tractarla. Tots los mestres de primera ensenyansa recordarán las fadigosas lluytas que diariament veuhen trabarse en los cervells de sos tendres deixebles; tots los magistrats las angunias que han presenciat y 'ls disbarats que han oyt á molts acusats y testimonis en los tribunals de justicia; tots los filólechs y aficionats al estudi de llenguas tindrán presents las grans dificultats que han de véncer y 'ls esforsos d' atenció y de memoria que tenen de fer pera treure algun profit de sos laboriosos afanys. ¡Y tota aquesta trassa, tota aquesta concentració intelectual s' exigeixen al vulgo y á las criaturas!

Be que n' hi ha molts que ni son criaturas, ni 's pensan ser vulgo quant se burlan de las *fal-leras* del Catalanisme, y lo dia que per sas desgracias tenen d' escriure ó parlar en castellá, fins á nosaltres mateixos nos fa llástima 'l veure com se 'n desempallegan.

IV

Havem parlat de la tradició, prenent la paraula en sa acepció més genérica y extensa, ço es, com trasmissió ja oral, ja escrita de usos, costums y prácticas, fets é institucions, pertanyents al ordre polítich, al jurídich, literari, artístich, etc. Aquestas tradicions existeixen en major ó menor grau en tots los pobles que constituheixen una nacionalitat verdadera.

¿Té Catalunya aquestas tradicions?

No es pas possible que ningú s' atrevesca á negarho.

No hi ha més que llegir los privilegis atorgats y las actas de las Corts celebradas per Jaume 'l Conqueridor y Pere 'l Gran als catalans en lo sigle XIII, pera persuadirse de que las llibertats públicas y 'ls drets individuals de que disfrutaren de llavors ensá 'ls nostres passats son las més antigas y complertas llibertats y garantías que han gosat los pobles de la Europa cristiana. Y aquestas llibertats y garantías anaren extenentse y definintse en los següents regnats, jurantlas los Reys, que d' altra manera no podian cenyir la corona, comentantlas los jurisconsults y mantenintlas ab la paraula, ab la ploma y ab la espasa tots tres braços ó estaments de la terra.

Quan Joan II prová de vulnerarlas, s' alsaren tot seguit lo General ó Diputació de Catalunya y derrera d' ella los prelats, los monjos, la clerecía, los barons y cavallers, las ciutats, vilas y llochs reyals, es dir, tot lo principat, reclamant esmena del agravi en nom de las lleys paccionadas per contracte bilateral entre 'l Rey y son poble y alegant en primer lloch lo famós usatge *Quoniam per iniquum,* ¡un text legal del sigle XII! En Joan II no volgué escoltarlos y la terra 's revoltá y 'l declará destronat per haver faltat á sos juraments, y al cap de molt temps de lluyta, tingué de acabar per confirmar y jurar de nou tots los furs y llibertats que menyspreat havia.

Lo mateix succehí dos sigles més tart, regnant Felip IV de Castella, sols que llavors la corona d' Espanya perdé 'l Rosselló y hauria perdut tot Catalunya—que per espay de dotze anys fou francesa—si las bullangas de la Fronda no haguessen provocat una diversió á la política que 'ls francesos seguian á la part densá dels Pirineus.

Aquestas lleys, aquestas tradicions y costums eran essencial y genuinament catalanas; las constitucions, capítols y actes de Cort se redactavan en catalá, y en catalá també dirigia lo Rey sa Proposició ó discurs del Trono, y en catalá li contestava 'l diputat portant-veus de la assamblea, perque 'l catalá era la llengua oficial de la nostra terra.

¿Qué tenen que veure aquestas tradicions y costums polí-

ticas ab las tradicions y costums políticas de Castella? Hi tenen que veure tant poch, que 'ls castellans may las han pogut entendre, y per això han calificat en tots temps la nostra dignitat de superbia, la nostra fortalesa de rebeldía, lo nostre amor patri de tendencia separatista.

Si las diferencias de llengua, de geni, d' aptituts y de costums no fossen prou pera demostrar quan essencialment divers es lo nostre poble del poble castellá, aquest fet ja bastaria per si sol pera probarho. No sols no senten ni pensan com nosaltres, sino que ni sisquera arrivan á compendre la nostra manera de sentir y de pensar. Tota la seva idiosincracia s' hi rebela. Nosaltres tenim molts y moltíssims més punts de semblansa y 'ns entenem molt millor per la comunitat d' ideyas y de costums ab los francesos ó 'ls belgas, que ab los castellans.

Si perque vivim los uns al costat dels altres se pretén que visquem aparellats per una legislació unitaria com los presidaris viuhen aparellats per lo grillet, no s' estranye que responguem que no volem esser víctimas d' un sofisme geográfich. Espanya no es Castella: Espanya es un aplech de regnes y cascun d' ells te 'l dret d' esser lo que es y te de ser.

Pera no caure en prolixitat no parlem de las tradicions llegendarias, artísticas y altras que molt contribueixen á donar als pobles característica fesomía. Mes no podem excusarnos de parlar del nostre dret civil privat, de aquell que regula las relacions jurídicas pertanyents á las dos grans institucions de la *Familia* y la *Propietat*.

En abdos data la tradició legal de molt llunyanas centurias.

Catalunya fou, en los temps de sa autonomía, una societat essencialment conservadora, no obstant sas llibertats democráticas. Tots los brassos, tots los municipis, tots los gremis guardavan y defensavan gelosament lo lloch que per lley los pertocava y 'ls privilegis y franquesas que exclusivament tenian. Los prelats y capítols de las seus y 'ls abats dels monastirs no 's barrejavan ab los magnats y cavallers de la noblesa feudal, ni 'l bras popular tolerava que 'ls uns ni 'ls altres intervinguessen en sos assumptos. Fundamentalment era una

organisació social que, tot tenint molt de democrática, no deixava d' esser en alt grau conservadora; una organisació que tenia molts punts de semblansa ab la d' Inglaterra, Suecia y altras nacions septentrionals de la moderna Europa.

Y aquest esperit conservador no podia menys de reflexarse en la societat familiar. A Catalunya, 'l vot era foguerál. Aixís com lo baró, representant de la propietat territorial, votava en nom de son territori, 'l cap de casa ho feya per tota sa familia y, vivint ell, sos fills no eran pas electors en aquest concepte. La familia catalana havia conservat lo carácter patriarcal de las societats antigas: la governava lo cap de casa com governavan sas tribus los emirs d' Orient, salvant las diferencias que la civilisació cristiana 'ls imposava. La llibertat de testar, que 'l llegislador los hi regoneixía, era un tribut de respecte pagat per la conciencia de tot un poble á l' autoritat paterna. La lley no 's creya capás d' anar més enllá que 'l pare en fet d' amor y saviesa y li atorgava plens poders pera que donés premi ó ajuda á aquells de sos fills que més ho meresquessen ó necessitessen. ¿Quí podia saberho y apreciarho ab més coneixement? ¿Quí podia ferho ab més equitat y esperit de justicia? Gayre be tots los castellans que atacan aquesta institució ho fan sens conéixela, ab lo qual no cal dir que son incapassos d' apreciarla. Ells se creuhen que l' hereu te d' esser necessariament lo fill gran, y no hi ha res d' aixó, perque 'l pare pot triar lo que li sembli més digne, ó més necessitat, ó més capás de conservar lo patrimoni, ajudant á sa mare y á sos germans ab los recursos que aquest li done.

S' ha dit que aquest sistema devia tenir per resultat concentrar en pocas mans la riquesa; mes la experiencia mostra lo contrari. Las grans fortunas no estan pas á Catalunya en poder dels hereus de casas bonas. Aixó pot succehir en una nació indolent com Castella—ahont, entre paréntessis, está ben poch repartida la riquesa—mes no en un poble tant actiu y productor com lo nostre. Tots coneixem una pila de familias en las quals l' hereu, després de pagats los dots y llegítimas, vivint, trevallant y estalviant en sa masía, ha vist com li passavan devant sos germans, mercés á la carrera ó industria

á que 's dedicaren, perque la propietat—per lo mateix que assegura 'l capital—dona poca renda.

Això prescindint de que, després de tot, la llibertat de testar deixa al pare la facultat de fer de sos bens las parts iguals ó desiguals que millor li semblen.

Si per regla general es designat lo més gran, es perque al primogénit se li suposa més forsa y més experiencia pera ocupar lo lloch del pare difunt, en be de tota la familia.

No 'ns es possible entrar aqui de plé en la qüestió filosófico-jurídica del dret y la llibertat de testar: devem limitarnos á fer present que aquesta existeix desde molt antich á Catalunya ab la sola salvetat de la legítima, que es, en quant als fills la cuarta part de la herencia.

Ja es sabut que segons la llegislació castellana 'l pare sols pot millorar en *ters y quint* als seus fills per disposició testamentaria.

A Catalunya, un usatge atribuhit á Jaume 'l Conqueridor —sigle XIII—ordona que «La viuda, si honestament e casta viura apres la mort de son marit en sa honor (1) nodrint be sos fills, haja la substancia de son marit, aytant com estara sens marit. Si cometra adulteri, e lo lit de son marit violara, perda sa honor (2) e tot lo haver de son marit, e la honor venga en poder dels fills, si en edat ne seran, o de altres propinques de aquells, axi empero que no perda son haver si en present aparra, no perda lo sponsalici mentre viura, e puys retorn als fills, o als propinques.»

En Pere 'l Ceremoniós, en las Corts de Perpinyá de 1351, dictá sobre 'l mateix assumpto un' altra lley que, en sa part més essencial, diu axis: «La muller, mort lo marit, encontinent apres la mort de aquell sie vista tots los bens de son marit possehir, e dins lo any del plor de aquells bens en totes coses a la sua vida necessaries sie proveida: apres lo dit any empero del plor los fruyts de aquells bens faça seus, fins a

(1) Terme jurídich equivalent á *casa* ó *propietat territorial*.
(2) V. la nota anterior.

tant que a ella en lo dot e sponsalici seus sie integrament satisfet...» (1)

Lo dret consignat en aquesta constitució es lo conegut en lo foro catalá ab lo nom de *tenuta*. A Castella no hi es. En cambi allá tenen la *societat legal*, que entre nosaltres gayre be no es coneguda sino en lo camp de Tarragona, ahont sol pactarse en los capítols matrimonials.

Si volguessem enumerar las conseqüencias que aquestas y altras diversitats produheixen en la societat catalana, prest rebassariam los límits que la necessitat imposa á la nostra tasca.

Apuntadas aquestas notas características del dret de familia catalá, tenim de recordarne alguna del dret de propietat. Gayre be no cal fixarse en aquest punt sino en lo molt que se ha extés en la nostra terra lo bisantí contracte *d' enfiteusis*.

Fora d' algunas comarcas benhauradas del Empurdá y del Vallés, del pla de Barcelona y 'l camp de Tarragona, lo terrer catalá es quasi per tot arreu aspre, feréstech y árit. Qui haja vist la montanyosa regió de la Segarra, ab sas llargas carenas covertas de nana vegetació vestida per las neus del hivern y sols aprofitada per los isarts, ab sas timbas hont lo jorn de tempesta bramula 'l torrent ab esferahidor terratrémol, ab sas extensas boscurias hont lo vent melancólich gemega y las estérils garrigas que de tant en tant trencan la monotonía trista de las montanyas ab la monotonía d' un pla més trista encara; qui aixó haja vist, no ha pas mester que li expliquem la poética grandiositat, ni la gran pobresa de la Escocia catalana.

Ab tot, al mateix temps que las secas planurias del Urgell se convertian per obra del canal en una regió frondosa y admirablement productiva y anavan aprofitantse las ayguas de tots los rius pera donar moviment y vida á la industria, anaren també minvant de dia en dia los herms del pla y de la montanya, y 'ls pámpols anaren estenent per los vessants de aquestas sa alegre bellugadissa.

(1) Aquestas duas lleys se trovan en lo llib. V, tit. III, vol. I, de las *Const. de Cat.*

Es lo miracle del cens enfitéutich.

Hi ha propietari á Castella que, possehint inmensas heretats, no 'ls fa produhir sino una mínima part de lo que deurian redituharli; sos masovers son tota la vida uns infelissos, que no coneixen lo benestar ni la esperansa, mes sí la cara del implacable administrador que 'ls cobra las anyadas y, no obstant, mentres la qüestió social va prenent pavorós aspecte en sos dominis, ell declama molt satisfet en lo salons de Madrit contra l' egoisme catalá.

No hi ha en tota Espanya cap regió que haja fet tant com Catalunya pera fer accesible á tothom la propietat inmoble.

Mentres los retórichs de Castella fan discursos individualistas que no convencen á cap pobre, Catalunya, ab son esperit práctich predica ab l' exemple, dihentlos: «¿Voleu fer conservadors? Feu que hi haja molts que tingan per perdre.»

Y prou exemples, que 'n fariam un gra massa.

* * *

Pera acabar preguntem: ¿A un poble que té una llengua y una literatura com las catalanas, unas tradicions políticas com las de Catalunya y un dret civil privat com lo catalá se li pot dir que á tot aixó renuncie, ço es, que deixe d' existir? O més ben dit: ¿es possible que moria un poble tant viu? Podrian assessinarlo, mes ¿quí s' en encarrega? Lluis XIV ja es mort.

Calificar de *separatistas* als qui aixís pensem, es trahir ab la calumnia la veritat del fet, que es la falta d' arguments y l' excés de passió ab que 's tracta de fernos callar. Voler la Espanya com l' han feta la Naturalesa y la Historia es lo més pur *Espanyolisme*. No eran pas separatistas los magyars que desenvaynaren la espasa cridant: *Moriamur pro Rege nostro, María Teresa*. Y Hungría no ha parat fins á fer triunfar lo sistema dualista.

Una cosa es l' espanyolisme y un' altre 'l castellanisme. No volem sacrificar als altres, ni ser per ells sacrificats. No 'ns volem disfressar, no volem tenir un aspecte que no armonisa ab lo nostre esperit, ni renunciar á las tradicions y costums á

las quals devem tot lo que som. ¿En qué 'ns aventatja Castella, pera que en tot la copiem? Y sobre tot ¿per qué no havem de ser qui som? La obra de Deu y dels sigles no la esmena un llegislador atrabiliari. Per aixó no 'ns fan por aqueixas insensatas probaturas; mes nos indigna la mala fé calumniosa. Lo dia que totas las regions d' Espanya tingan conciencia de sí mateixas, aquell dia hi haurá *país,* com ara 's diu, y caurán moltas venas dels ulls y caurán moltas reputacions mal guanyadas. Lo temps havia fet una obra de fraternitat y la concupiscencia d' uns quants ha fet una obra de passió y de mentida. ¡Tant de bo que tots los qui 'n diuhen separatistas estimessen als castellans tant de veritat com nosaltres! Los qui desitjem lo govern del país pel país, volem la germanó de totas las regions espanyolas y busquem la manera d' estalviárloshi moltas llágrimas y desenganys, mentres que l' unitarisme está convertintlas en una nació d' escéptichs.

Si 'ls nostres adversaris poguessen sortir ab la seva, 'l dia que demanessen á Espanya que repetís las proesas de Gerona y Saragossa, presenciarian lo desastre de Sedan. ¡Deu nos en guart!...

DESAVINENSA

DESAVINENSA

Sala ben amoblada: un llit ab pabelló, Carlos vestit ab bata y sabatillas.

CARLOS

La meva senyora es á sarau; contra ma voluntat, apesar dels meus prechs y reflexions y crits... fins hi ha hagut terremoto particular. D' una revolada he fet anar las estovallas al aire y plats, copas, gerro y la sopera, ab la *Julien*; tot ha rodat per terra. Y élla ha conseguit la seva: Anar al ball.

Jo hi he perdut sopar, *vajilla*... y la senyora. La faré fer d' aram. No la senyora, la *vajilla*. Dos per tres nos hi trovém ab tals desastres: com que la jelosía 'm fá perdre 'l mon de vista, tinch uns repentes que m' haig de desfogar desparant taula per aquest sistema y, jo pago.

Fá tres anys que pateixo ; tres anys que dia si, dia no y dos arrreu, á casa nostra hi ha desori. Y que sempre so jo 'l que tinch d' amainar velas. Un vespre 'm va tirar lo pom del llit que si 'm toca al ull me 'l deixa en vaga; 'm va sortir una banya que fins me feya nosa per mirar; veya una cúpula aqui sobre... Ab una pessa de dos ella mateixa me la va disoldre; oh ja 'n te de munyeca; ¡va ser un ay!.....

Sembla un soldat de caballería; ab un géni, que aviat hi

es á bestreure; y que te una má, que allí hont l' aplana hi queda formigor. Ja ho he tastat..... ¡Ey, per broma! perqué d' altre manera... Ella s' en guardaria prou de tocarme; no, aixo si que no hi passo. Donchs, per riure, (era al principi de ser casats), me va donar un cop de puny á l' espatlla que me la va desiquilibrar. ¡Quin pes, y quin tanto! me vaig quedar aixis; aqueix cuarto m' arribava á l' orella. També va ser per mor del ball. Je, je! feyam broma.—Que no hi anirás, deya jo.—Ho veurém, me contesta.—Que si.—Que no.—Tancaré la porta.—¡Provaho.—¡Mira que m' also.!—Apa maco!—Me'n hi vaig!... Y al acte de tombar la clau ¡plufl! per darrera, 'm va endressar tal cop de puny que, senyores, alló se sent y no s' esplica. Me pensava que m' havia desparionat un brás.

Ara, quan tenim diferencias, ja 'm poso á cobro desseguida; 'm coloco fora de tret. No,... perqué si ella s' atrevís... fora sensible havermhi de tornar y no está bé que un marit pegue á la senyora, fa ordinari y se rebaixa un hom,

Si la vegessin, es una bona mossa. Ab lo barret de copa posat, es tot aixó mes alta que un servídor: cuatre travessos de dit. Y contin que calso ab talons molt alts. Per aqueix motiu no vol sortir á passeig ab mi, —«¿No veus que semblaria que 't porto á fer salta miralta?... 'm diu. Y ballar; menos: te por de fer riure; y que la gent no digués qu' ella balla desde 'l *entresuelo* y jo del carrer estant.

* * *

Y aixis nos la campém á casa nostre, ella fa 'l que li dona la gana, y jo, mirin, trencant paraments de taula. Be haig de demostrar que també gasto fumillos!... Y tant enamorat que n' estich; ¡oh si no fos aqueixa flaquesa! ja hauria fet fer un embá al mitx del pis (perque la casa es propia), ab un tornaveu de goma desde las sevas habitacions á las mevas per disputar de lluny y sense perill.

La vareig coneixer al Club. en un ball d' aquells tant famosos... (*Transiciô*) perqué, consti; que hi sigut dels joves de més anomenada de Barcelona; dels més aixerits, dels més

calaveras. Retirava á las tres de matinada, y á las cuatre, á l' hora que 'm passava pe 'l cap; que á mí no 'm gobernavan ni 'ls crits del pare ni 'ls enterniments de la mare.—¡Noy, fill meu! que 't desbaratas la salut, me deya la bona dona.—«Te ficaré en una casa de comers!» saltava 'l pare alterat. ¡Pobre home! Avesat á trevallar tota la vida li semblava 'l pitxor dels cástichs lo encauarme en un escriptori ó darrera d' un taulell.» Be, ascolti, Marona, ¿que te uns quants diners sobradissos? ¡Qué 'm dona aquí! deya jo apartant la ma estesa á tall de cotxero. ¿Qué vol qu' en fassi de cuatre duros. ¡Per qui m' ha prés!» Enfin senyores, qu' haguera aixugat las arcas reals.

¡Lo que gastava! Está clar, sent calavera!... Que n' havia romput de pisa pe'ls cafés! y si l' amo 's cuadrava, venia ab nosaltres aquell que tenia tan *punyo* y l' obligava á callar; ab diners ó sense; pagant los perjudicis ó no pagantlos, segons...

Del Club me 'n varen treure cuatre ó cinch vegadas: per massa aixalabrat; era més boig jo sol que tots ells junts. Jo vaig ser lo qui va donar aquell escándol que fins lo capitá general volia posar la plassa en estat de siti; aquell ball á portas closas: que ja 's necessitava tenir la vergonya arrendada per anarhi. Mes de siscentas personas hi varen concorre, vegin si n' hi ha de despreocupats á Barcelona.

Hi havia un personal triat, en cuant á homens; tota aquella antigó de senyors d' edat calaveras, que fan lo corrido ab bailarinas y figurantas y las socorren, los hi teniam; tiessos, axeribits, tenyidets de bigoti, disfressats ab dominó y sense careta; á estil de tan se me 'n dona. Be, si, quant als sexanta anys s' es despreocupat, en cuestió de conquistas, encara fa nosa la máscara.

De jovent teniam la plana major: los mes disbauxeros, los mes cap-verts; si comensava á citar noms. . No 'ls te cap mes capital un floret de jovent tant plaga y de tant bona sombra. En quant al bello sexo... hi havia bo! Quinas nenas mes lleugeras! quins cuadros de *can can!*

Allí vareig coneixer á la meva senyora; anava disfressada de ninfa, molt senzilla, pero ab molt *chich*.

Aquell ball ja se sap, era de gent alegre... Ey, pero la Lluisa pòrtava máscara; aixó si, aqueix decoro 'l va guardar. O sinó, no m' hi caso: alto aquí! Anava disfressada de capritxo... ¿com ne deya?... era copia d' una lámina d' aquell plaga... Ah, si: de *Ninfa en la primavera*. Cuan va entrar al saló hi vá haber un *rum rum*, unas esclamacions d' admiració!

—¿Ninfa, avants no 't comprometis, vols ballar ab mí tota la primera part? li vaig dir. Jo anava al grá desseguida, de frente.

—Ahont va aquest pacatilla 'm va respondre baixant lo cap ¿qué vols uns quants anissos?

¡Digali pacatilla! 'l cas es que tot lo vespre va ballar ab mi; y tres mesos despres era la meva senyora ¿eh? que vagi motejant!... Hi havia homens com tambors majors que prou la voltavan y 'n feyan de paperots... ¡Qu' es cas, jo vaig ser lo preferit. ¡Y 'm volia donar anissos!!!.

Lo sopar aquell vespre va valguer cuaranta set duros; élla, la senyora que l' acompanyava y jo; tots tres. Lo Champagne lo feyam anar com aigua: jo 'l volia fer encarir aquell vespre. Agafava las ampollas, *¡pem!* y, *gloch gloch gloch* per darrera l' espatlla 'l vessava á terra; vaja, en una paraula: tenia un perdigonet á l' ala y en ma vida he fet mes boyra.

Y ara, encara no parlo d' acompanyarla al ball s' enturisma y ja tenim discordia. Crida, s' alborota, m' amenassa y al cap d' avall se n' hi va sola. Pero aqueix vespre m' hi presento; la vull sorpendre, á veure ab quí balla, qui es que la galanteja; perqué tinch gelosía.

Ara si 'm poguessen veure l' interior fugirian espantats; aqui dins hi tinch com una fornal que 'm devora; dech tenir febre; lo pols me va (*posantse lo puny á la vora de l' orella*). Ascoltin. (*Pren un sifon tirantne un raitx á una copa y beu ab frenesí*). M' abruso, estich mal (*torna á beure*). Ca, encara no arriva á la campaneta ja es sech; lo foch lo tinch aquí á la estimadora, dins del cor. No sé que fer: si ferme un tip de plorar ó de matar senyoras. ¡Malvadas! falsas!... No no, m' en retracto. ¡Bufonas, mes que macas!... Mes m' estimo passar la pena tot sol y consumirme de passió d' ánimo (*Gemegant*).

¿Que fas Quirlos (corregintse precipitadament) Carlos? ¡Qui t' ha vist y 't veu! Rebaixarte á plorar per una dona! Tu, 'l socio del *Gavilan* y del Club, l' home corrido! ¿Perque no la matas?... Si; 'ls que m' aconsellarian aixó que s' hi acostin; veurán quin bano de dits los hi estampa á las galtas.

Pero si vaig á sarau y la trovo ballant ¿á quí mato, á ella ó á ell? Oh, 'm fan riure vostés, á ningú. *Corrientes*, los perdono. Peró es evident que la trovaria de brasset ó ballant y jo al veurela somriure á un altre home n' hauria de desgraciar un dels dos. Es veritat que no hi ha anat sola, que l' acompanyan las senyoras del ters pis. Donchs, per haverlos de perdonar tan se val que no 'm molesti y que 'ls hi envihi l' amnistía d' aquí estant y que me 'n vagi al llit. (*Sospirant y sentantse en lo llit.*) Visquém resignats; es lo pago que 'm pertoca; per massa *corrido.* Aqueix vespre si que podrá dir que ha nascut. Perqué las intencions eran dolentas, aixó ningú m' ho *quita.* L' haguera morta ab la mateixa serenitat y sang freda qu' ara que la deixo viure.

Pero demá, ó aquesta matinada hi haurá trencadissa, la vull aturdir; á veure si la subjugo; trencaré totas las pessas del seu lavabo y que 'm amenassi després; *crich crach* me tanco al cuarto. (*Se treu la bata*). Me en tornaré al llit per prepararme y demá 'm trovaré mes ágil, mes enérgich. Si no m' adormo, quant ella torni, contin que hi haurá escándol en aquesta casa. (*Apaga 'l llum ab resolució*). Bona nit tinguin, ja 'u sentirán á dir. *Buenas.* (*Tornant á saludar*).

AVANTS DE LA BODA

AVANTS DE LA BODA

Cambra de una senyoreta. Porta al foro. A la dreta alcoba ab vidrieras ó en son defecte, simulada ab un cortinatge blanch de punt ó croxet. Prop de l' alcoba un cuadro ab un gravat de la Verge. Tauleta de cusir. *Etagers* ab *bibelots* y gerrets ab flors y esquisitats de crestall y faïence. Cadiras, piano, etc.

A la esquerra balcó ó finestra; una jardinera de peu ab flors naturals davant d' esta obertura.

Per damunt de las cadiras lo vestit b'anch de nuvia, vel de punt y corona blanca. Damunt la taula capsas de cartró ab ninas.

***María* desde la porta del foro diu las primeras paraulas com si despedís á la cambrera y després avansant reprén lo monólech.**

MARIA

—Vesten, si 't necessito ja 't cridaré, déixam sola... *(Pausa)* Pobra xicota, m' estima, pero quina manera de marejarme tota la tarde: —«Senyoreta, vol que l' ajudi?» —Gracias, ves, no 't necessito. Tornava al cap de cinch minuts. —«¿Qu' está enfadada ab mí?» —¡No dona! —«Com fa aquest posat tant trist. Avuy que deuria estar mes alegre... Potser no l' estima!» —A quí no estimo?

«Perdoni senyoreta, ho deya de broma.» Y 's quedava per aquí, verdaderament, lligantme de mans.

—«Ascolti senyoreta, tornava á rependre, vegentme endressar badomerías. «¿Totas aquestas joguinas se las emportará á casa seva?... ¡Bo, y ara per qué plora!

—No he pogut contenir las llágrimas quan li he sentit dirme ab aquella ingenua alegría que s' acostava 'l moment de abandonar aquesta casa.

—«Dongui, ja m' enfilaré jo. ¿Vol que las posi aquí aquestas capsas? potser encara hi jugará *á casa seva.*» Allavors ja enfadada l' hi he contestat: no m' ho digas mes. *Aquí,* sempre será á casa meva.

—«Y á casa 'l seu marit també;» ha saltat rihent y picant de mans. Y veyent que no lograva alegrarme, que n' ha ditas de tonterías. —«¡Senyoreta; no estiga trista! La meva mare, quan jo feya 'l ploricó, recordo que 'm deya: plora noya, ves plorant, quan serás nuvia riurás». Y animantse al veure que no l' hi feta marxar ha afegit: —«Miri, senyoreta, lo dia que 'm casi, si es que hi siga destinada, estaré molt alegre; tot lo dia cantaré. Vindrá *éll,* lo meu promés... Si fos tan mono com lo senyoret de vosté... ¡Ay filla que l' estimaría!...»—Això m' ha dit; pero no ab cap mala intenció. Y sospirant tota apesarada ha continuat.—«Jo m' hauré de casar ab un comparet, bon minyó y.... para de contar. Potser será fuster ó paleta; morenás, ferrenyo, ab unas mans grossas y ab duricias... pero no hi fa rés: l' estimaré forsa: senyal de que será bon feyner. Això de las mans finas es fantasía que no la poden tenir los pobres. Miri, 'ns ne passarém. Estaré molt contenta. De bon matí, aniré á missa y á confessar; á presentar lo cor y l' ánima neta á Deu; sense mácula de pecat. Perque... ¡ay senyoreta! Ara ho veig! També ploraré. Certas cosas, encara que no siguin tristas, enterneixen.»

«Y 's deu haver de reflexionar molt avants de casarse ¿no es veritat, senyoreta?» —Ves, dona, no m' amohinis.—«Si *una,* suposém, «ha continuat,» no coneix be 'l natural d' *éll,* del que li será marit... Si *un hom* no li sap endevinar la voluntat ó 'l terennar, y quan las demani verdas, per exemple, las hi presenta secas pensant ensopegarli 'l gust, anem á dir... Y si ell es repropi d' aquells que 's llevan al inrevers y de bon matí, lo primer bon dia ja deixa anar una paraula deshumorada, de las que penetran, y *una* 's queda lligada de mans qu' en tot lo dia no sap com guanyarlo ni com lo pot perdre? Y si des-

prés se gira la garva y resulta qu' *ell* no la estima tant com ponderava en lo temps del festeig? Això encara fora pitxor que tot lo demés, perque un cop conegut lo natural (havent'hi la estimació), alabat sia Deu, *una* s' hi conforma, s' hi va conformant ab las raresas. O, y 'ls homens que hi son tan aviat á perdre la paciencia... Son planetas de las personas, y 'l mérit de la muller, l' ávia ho deya, es de fer tornar blá al marit si es teyós y de geni rampellut.»

—Vamos, li he dit jo, veig qu' estás ben ensenyada.

—«Ja veurá, m' ha respost ab molta formalitat, una persona, conto jo, que també un dia ó altre s' hi te de veurer en lo pas que avuy vosté 's trova; y es punt aqueix que 's te de capficars'hi (*ab molt énfassis*). Cambiar de soberano, deixar de ser fadrina per consagrarse al estat del matrimoni y posarse á mare de familia...»

—Pero que 'n tens poch d' enteniment, quinas conversas. ¿Quí t' ho ha ensenyat tot això.

—«¡L' ávia ho deya! Gracias á Deu que la veig riure.»

—Realment, no m' he pogut reprimir; aquesta gent de fora tenen unas sabidurias y un modo de manifestarlas... m' ha fet riure, de vergonya que me 'n donava.

—«Ay si si», ha tornat á rependre tota contenta al veurem més animada, «lo dia que 'm casi no estaré gayre trista; una miqueta, per reflexionar y pe 'l dir de la gent. ¡Després!... quins salts y quin goig. *Ells* també, senyoreta ¿no es veritat que deuhen estar molt neguitosos, los homens?» (*Ab ingenuitat.*)

—Pero qu' empatollas, qualsevol que 't sentís.

—«Això es un dir», ha afegit fent la entenimentada. «¿Quin mal hi ha? Perque ben mirat ells portan lo *bast!*... Reflecsioni, que si jo 'm caso, no li portaré res; es dir, so travalladora y sé d' estalviar: això ja es un dot. Pero vull dir qu' ell durá 'l gasto de la casa y que no podrá refiarse de més avensos que la gracia de Deu ab que Nostre Senyor m' ha afavorit... y la poca ó molta roba del bagul. Pero lo que valdrá mes que tot será la estimació que li posaré. Miri, no 'l conech encara y cregui que ja 'm sembla que li porto lley. ¡Vosté si que 'l deu

estimar molt al senyoret!... ¡Si 'l meu promés fos tan guapo!... Ab los ulls ho diu tot quan se la mira á vosté.»

—¿Vols fer lo favor de no dir més tonterías?

—«No es pas cap mal; deixim acabar. Jo penso, si tingués uns ulls tan dolentons com lo senyoret y 'm mirés tan amorosit com se la mira á vosté... ¡ay filla!»

—Vesten, ja n' hi ha prou; li he dit cansada de tanta parlaria.

—«Senyoreta, jo la perdo á vosté; qui sap si allí trovará caras ferrenyas!... Ja me 'n vaig per això. ¡Ditxosa vosté que pot estar trista; la pena li enveixo!»

—Acabarás? vols fer lo favor?

—»Ja me 'n vaig» y aixugantse 'ls ulls m' ha dit: Senyoreta no estiga trista!

* * *

¡M' enveja la pena!... (*somrient*) ¡que sap ella!... (*ab reflecsió*) tampoch sé estar alegre, no vull entristirme y no ho logro. (*Pausa curteta*) Aqui ho deixaré tot, recorts de la infantesa, horas plascentas d' ilusions y somnis hermosos que avuy se realisan: Amor meva que avuy será benehida!...

Pero aquella aixalabrada, dihentme que aqui ja no será á casa meva m' ha descobert la causa d' aquesta quietut que sento en lo cor, ara, que deuria esclatar d' alegría.

(Sentantse y prenent la corona de nuvia.)

Si, apesar de tot estich trista; *(Mirant la corona y besantla)* apesar de aquesta corona de nuvia... qu' es la presentalla puríssima que oferiré á Deu... Com ha dit la Dolores: *ab lo cor y l' ánima sense mácula de pecat!*

(Deixant la corona y vagant la mirada per lo cuarto.)

¡Com me plau mirarme aquestas parets! *(Aixecantse y com si cambiés de pensament.)* Pero d' aqui poca estona vindrán las amigas á engalanarme y no tindré temps mes que per pensar en lo meu tocat, en eixas galas de nuvia...

Ara, sola, podré despedirme d' aquest cuarto de tots los obgectes que m' han rodejat. ¡Qui sap si 'ls anyoraré! Tot

quedará en son lloch; no vull que 's toqui ni que 's cambihi res: la mateixa pintura, los mobles, las flors... axís no 's coneixerá m' ausencia. Després, quan seré casada ¡quína alegría sentiré al tornar aqui y trovarho tot ab la mateixa fesomía! Me semblará que lo recort de la felicitat passada s' ajunti ab la felicitat present.

(Agafa una capsa en la que hi hà una nina molt luxosa.)

Jo tornaré per jugar ab tu; devegadas... encara que no mes siga un cop l' any. *(Ab recansa)* No, no vull despedirme de las ninas. ¡Sembla que ho coneixen que me 'n vaig y las abandono! *(Prenentne un' altra)* ¡Pobretas, fillas mevas! Aquesta sembla que 'm miri enternida, que 'm diga *«no 'm deixis». (Deixantla)* Ni goso tornarlas á la capsa... m' afiguro que las fico á la caixa com per enterrarlas!... y 'm miran afligidas los meus tresors!...

Com se 'n riurian de mi si 'm vegessin conmoure davant d' una nina! Tot me dona tristesa y á tot tinch de donar l' Adeu siau. *(Per las ninas)* ¿Y á vosaltres, filletas mevas, mos amors mas alegrias?... ¡que monas son! *(Mirantlas com cautivada).*

Jo tornaré y jugarém encara. Si, vos ho prometo.

(Cavilosa) No 'm puch treure del pensament lo que ha dit la Dolors:

¡Y si alli troba caras ferrenyas!... (ab ingenuitat). Pero á mi qui 'm podrá fer mal posat, si sempre he vist vora meva semblants alegres, bocas rialleras y l' Enrich m' estima. m' estima tant com jo á n' ell... (*ab possió*) y ja no sé estimarlo més!

Sento las amigas que arrivan. *(Dirigintse al foro, repara en las flors que hi ha en una jardinera.)* ¡Aqueixas flors se mustigarán soletas!... Una al menos (*arrencantla*) vindrá ab mí; la guardaré en lo meu devocionari.

Y á Vos ¡ay! Mater Amabilis (*dirigint la vista á un gravat que hi ha prop de l' alcoba*) que vetllavau los meus somnis tranquils, jo vos enviaré la mateixa oració ab que vos saludava al despertar y la mateixa ab que vos pregava al recullirme!

Ara, qu' entrin las amigas. De aqui un' hora ¡ay de mí! !casada!!

¡Benehiume Verge Santa!

LO NUVI

LO NUVI

Sala pobre, porta al foro, y á la dreta calaixera, escaparate, cadiras de boga cobert l' assiento ab fundas d' indiana. Quadros ab march de caoba, etc.

Lo Pitero vesteix ab americana curteta y pantalon negre; barret de copa.

Avuy se casa 'l *Pitero.* Res, he fet aqueix determini. ¡¿Tonto, 'm diuhen?... Vetaquí la contesta que 'm va fer don Ignaci, 'l meu amo, 'l dia que li vaig dir.

Pero tampoch ne vaig fer cabal. Parlém á pams: ell es metge y á mi 'm visita un curandero: lo Sr. Alsina, ja 'ls hi dich qui és. Vegin si me'n refio del seu saber y de las sevas receptas. Ja veurán: jo miro 'l *manopolio* desde la part de dins y, *limpio* cavallers, no hi tinch confiansa.

«¿Cóm tenim aqueix malalt, Don Ignasi?» li he preguntat algun cop al baixar de la visita.

»Grave, molt grave; té una *periquitis* aguda ab un estat *litit*... ó no sé quin estat diu; pero vaja una especie d' estat de siti.

Donchs si que té mala pessa al teler; y 'm sap greu, perqué es dels pochs *inclients* que dona *propina* al cotxero. ¿Vol dir, Don Ignasi, qu' entre tots dos no n' exirém? li vaig preguntar, carregat de bons intents pera aquella víctima.

«Animal,» me va respondre de frente.

Retiro la espressió. Don Ignasi. Volia dir que si jo li fés

pensar més sovint, perqué vosté 'l vingués á veurer, á mi no'm fá res enganxar un' hora més aviat.

(Lo cotxo es d' ell, de D. Ignasi, y l' egua del Mallorquí ¿entenen?) Jo hi vaig á horas fixas. A mi no 'm governa ningú. Lo doctor es lo meu amo; l' egua es del altre, de mestre *Guiém* (¡No 'n té pochs de *dobés!*)

«Y sí, d' aquesta manera, volia dir qu' entre vosté y jo 'l curarém. ¿Vol qu' enganxi á las vuit demá?

Es un bon home Don Ignasi; tot un senyor, molt cavaller. Me va mirar de certa manera com volent dir: «no ho savia encara que tinguessis aquest bon sangro.»

L' endemá á las vuit *(xiula)* la carretel-la parada á casa del malalt. Al cap de cinch minuts torná á baixar ab una cara més esllanguida y un posat de no m' embolico, que 'm vaig menjar la partida.

«¿Qué ja es *Cos*? li vaig preguntar fentli l' ullet.

—«S' está prenent xocolate»—'m contestá sense mirar, obrint tot sol la portella y clohentla d' una revolada.

«¡Qué 'm diu! quina imprudencia! Que'n deu ser de temerari aqueix subgecte. Ho pagará ab la pell, ¿eh Don Ignasi?

«Ja veurás, noy, *pica* y á casa. ¡Canario, y que ets tafaner!...

Sempre s' equivoca pe'l mateix estil. ¡Y'n té de malalts á las portas de la mort, que á la *cuenta* encara ell no es fora 's desdeixen y se 'n entornan y 'l fan quedar malament!... Axins: (*apilotant los dits de las duas mans y fentlos bellugar.*)

Per aixó mateix. Quan ell me va dir «¡Tonto no't casis! ¡farás una etzegallada!» Jo vaig pensar: no hi enten vosté ab medicinas. Casat *Pitero*. Es sentencia de metge y de Don Ignasi, errada: casat que t' hi trovarás bó.

* * *

Al demés, es un pimpollo la meva *Rosetona* que fins me sap greu que ningú la miri, perqué sembla que me la entelin ab certas miradas insolentas y desvergonyidas. Conquistadors de parada que 'n dich jo: guaytan, guaytan ab un descaro que sembla que á totas las hajan de rendir: que no mes hi manqui

la última firma. Y... ¡vaja, no 'n parlém: que passan unas *soledats!* (*mirant á dreta y esquerra ab recel*) ¡me pensava que hi havia roba estesa!... *Nada*, cavallers; que son uns ximples.

Un dia veniam de la Rambla de las flors. Era en Diumenge. Don Ignasi 'm va donar l' indult perque tenia tots los malalts llevats: res, una epidemia de salut. Vaig dir á la meva *gafeta*. 'L rumbo será de pendre xocolate al Passeig de Gracia, donar un vol per aquí fora y 'ns deixarém caure á las vuit ó las nou á esmorsar á ca'l Estebet A las sis del matí ja vull tenir lo melindro á la boca. No fassas tart. *Corrientes*, tot va anar al peu de la lletra. Baixavam per la Rambla dels Estudis y *ella* 'm diu: «Compram un pom de clavells.» Los hi concerto dels rojos y la Rosetona se 'n va posar dos aquí, en lo *cientro* del monyo: ¡semblavan dos incendis!... Passa un endarrerit d' aliments d' aqueixos senyorots pinxos, pentinat ab *pan* y *toros*, que la debilitat ja 'ls hi ve de criaturas que no han pogut aguantar la dida perque no tenian esma de cloure 'ls llabis per xuclar, y se 'm mira á la Rosetona, pero ab una fatxenda y un descaro, que no 'm vaig poguer aguantar.

«Fassi 'l favor. —¿Qué vol? —Ascolti quatre paraulas. Lo fico á una entrada, li poso las mans al conducto mestre (*senyalant lo coll*) ¡Ay, ay, ay! Sebas, dich jo. 'L dia que 'm torni á inclinar la mirada sobre d' aquesta noya, del reves que li aconduheixo á las galtas tots los caixals d' aquesta banda li van á parar á l' altre rengla. ¡Poca vergonya! ¡Me caso ab lo mon! baixi 'ls ulls, no 'm miri, perqué d' un' altra brivada li trech las cataratas de la vista.

Va butxaquejar per ferme foch. Jo que li poso má al infern per péndreli 'l *revolver* y, senyores: ¡era ab un vano de cuatre cuartos que 'm volia fer frente! Me vaig encegar, me poso darrera seu y d' un cop de taló á la saga 'l plantò á l' altre cantonada y allí 's va quedar aixís: com aquell que llegeix un bandol.

***

Ja veurán; semblém dos ensas á casa, la mare, de bon matí, se 'n va á Sta. Catarina, á la parada. Ven sigrons remullats.

Es un negoci petit, pero curios; l' aigua s' adinera tan com la llegum.

«Casat fill meu» 'm deya sempre la pobra dona. «Ab lo que tu guanyas y lo que jo arreplego passém d' *igualada.*»

Be dona, ja 'm casaré: ¿Pero no veu que só un criatura? «Tens vinticinch anys.» Corrent: ¿y qu' es edat per condemnarse á travalls escarrassats per tota la vida? «Calla, boig; també ets maximós?...

Pero y si la dona que li porti á casa no es del seu acomodo y comensan á contrapuntarse que lo que per vosté siga dret per ella resulti guerxo?

—«Qué vols dir? Això es aprimarho massa: á mitxa edat no hi veurás. En sent bona noya per mí ja ho tindrá tot:»

Ascolti, dona; y si quan vosté digui. *Oh!* ella respon *Arril* ¿qué fém? nos penyorarán. A mí 'm penyorarán, ¿está al cas?.. Y vaja, que faig jo, á quí sentencio? A la mare, may. ¿Y á la dona?.. La que posi lo cap en lo meu coixí té de ser una persona conforme; jo no tindria cara per dirli una paraulada y passar un trimestre de morros. Ja ho sap vosté que no 'n vull de caras surrudas á la vora meu. Un home que corretgeix las eguas á xiulets y las fá creure; (á mi la *tralla* no mes me serveix que per fer lo maco y 'l tambor major dalt del pescante) voleu que domi á una dona ab *ronchs* y malas paraulas? Vaja, mestressa, no 'm caso; 'l Pitero no 's determina.

«Mira que cuan voldrás no hi serás á temps.»

¿Qué vol dir? que 's pensa que comenso avuy á engrescar minyonas? Donchs li faig á sapiguer que no mes tindria que obrir la boca y fer *titas*, *titas*, per veure aqueix pis desseguida atapahit de minyonas, y, no 's pensi, lo millor de la ciutat, las més curras, las més ben plantadas. Si 'ls cómpanys venen á mi: quan tenen discordia d' opinions referent á la guapesa d' alguna noya: «ho preguntarém al Pitero» diuhen tots.

«Es maca, minyons; ó es lletja, 'ls hi dich. Y s' hi conforman; per qué saben que tinch aqueix dó: que ab un va y vé d' ulls ja queda registrada la fesonomía y que no m' erro. Y fent de visorador pe 'ls altres vol que aquestas duas llumenetas

(senyalant los ulls) se quedin á las foscas cuan las trio per mi per fer broma y passarhi 'l temps?

Perqué, això va de banda, no 'n parlo de casori. Ja veurá; Don Ignasi está de consulta, moltas ocasions; y donchs jo que faria allí al peu de la porta guardant lo cotxo. Me faig amich ab las criadas, rihem, fem broma, y miri, ellas lo que voldrian que sempre hi hagués malalts á casa dels senyors, per qué 'l *Pitero* las anés á veure.—«Ah! boig, mes que boig!»

En fin *madre mia*, los temps son critichs y 'l noy no 's vol casar. Sospirá y m' enterní ab pocas paraulas.

—«¡No 'm vols donar aqueix gust! Lo dia en que jo falti ho farás per necessitat y allavors te sabrá greu de no haver ascoltat á ta mare. No sabrás hont girarte per trovar qui 't dongue la norabona que jo 't donaria, perqué, fillet, fora jo quedas sol...» Sense deixarla acabar li dich:

Decretado. Quina alegría la de aquella bona dona! quina satisfacció! m' anava á abrassar. «No m' entretingui, mare, que me 'n vaig á triar minyona.»

¡Y qué havia de triar jo! si feya una temporada qu' estavam emparaulats ab la Rosetona y l' aprecio 'ns anava de l' un á l'altre de viceversa y seguit com una llensadora. Sino que, la veritat, me feya frente la cuestió de l' Avinensa. Jo tot fent lo plaga, inquiria, veya l' interior de la meva xicota, 'l geni, 'l natural, lo seu modo de conduhirse..... y certa, la he ensopegada. Una minyona que 's podria dessembrasar sense cap repugnancia una escaparate y ficarla allí dins: Té: *La Verge del Amparo* de carn y ossos. No, no 'n dubtin: se podria dir davant de cualsevol sacerdot que no bestreuria en contra: *Palabra*. Pst! perqué això no es brou de llengua ni extrems del *Pitero*.

*
* *

La mare va caure malalta, ey, no s' alarmin que ja está bona, gracias á Deu. Una malaltia que Don Ignasi també 'm va dir; «Noy, això es grave.» Pero no me 'n vaig fiar, la veritat; com té aquest ull tant segur per errarse! Vaig fer venir un

Catedratich y 'ls encaro: Don Ignasi y l' altre. Jo, fora al recibidor, y 'ls tanco. Estudihin aquí tots dos: aprenguin, infórminsen, disputin, apa, píquinse las crestas, pero sálvinme la mare. Só de la *conxorxa* y vull que 'm tractin d' amich; no vull aiguas forasteras ni remeys de boato: salut demano y res més, ó sinó, Deu m' ampari, (dich á Don Ignasi acostántmelí á l' orella) *un dia 'l volco!*

Van sortir ab la seva: 's té de manifestar. Suavan com á carreters cada vegada que tenian consulta. Don Ignasi cop de comprar llibres y encastarsels aquí *(picantse lo front)*; lo Catedratich, vinga repasarne d' altres, que s' hi va amagrir: xuclava tota la sustancia de las lletras y alló *dibilita.*

La Rosetona, al capsal del llit, clavada nit y dia. Jugava ab tres receptas y una renglera d' ampollas que feyan feresa: ni 'l *Canonge* ho fa més *limpio.* A tal hora la medicina forta; á tal altre la rigorosa; d' aquí un cuart, caldo; després cuatre gotetas de l' ampolla de capil-lera y alló era un compás: may ne va barrejar cap. Si n' erra una, una ampolla no més, la mata.

Al cap de vint dias la va traure del llit y jo me las vaig endur ab carretel-la dret á Vallvidrera.

La cura era assegurada. Metge y Catedrátich m' ho van divulgar: la Rosetona ho havia fet tot. «Ella te l' ha restablerta, Pitero, no'n duptis. Si no es aquesta enfermera, creu que avuy anavau á voltar Montjuich en compte d' enmenarlas á Sarriá.»

¿Y qué havia de fer una persona que té 'l decoro, l' agrahiment y la estimació en lo lloch que li pertoca? ¡Casarse pe 'l *trote* llarch!

Y are que ja m' han tirat totas tres descargas desde la trona y ara que la mare te salut vol dir que 'm caso...

*
* *

Sembla que siga ella la nuvia. ¡Pobre dona! Fá duas horas qu' es allí dins componentse. Ha tret de la capsa las arrecadas bonas (tenen un pam de llarch de banda á banda), ab uns esquitxaments de pedreria de colors y diamants que quan las treu hi ha una tancadissa d' ulls que tothom queda enlluernat.

Lo vestit es de domás negre ab un dibuix de pampols y cascalls que rebrota mitx travers de dit.

Lo manton de blonda... si 's tira 'l vel als ulls, bona nit y bonhora, te de anar á las palpentas: alló es trenyina de luxo y de seda de boxets que no hi travessa l' aigua ni la claror, ni 'l vent. Quant lo treu del calaix fá una olor!.. No d' aquestas de perruquer... una olor que encisa, com de casa. L' he sentida pocas vegadas y 'm dona una alegría!... Ja saber, com que avants hi eram tots quant se 'l posava: 'l Pare y mon germá!.. y ara som solets!.. *(Se sent un xiulet.)*

Ja xiula: es lo *Bolero* que 'm ve á buscar ab la carretel-la. Mare, aném.

(*Pensatiu.*) Ja es un cárrech dificultós lo que 'm poso á sobre. Son duas personas las que tinch de fer felissas!.. y tan que costa serne un tot sol! Pero me 'n exiré: la mare ho ha sigut fins ara: donchs d' aquí endavant la mare y la dona.

Alto; ¿y 'ls qué vinguen?.. Tots serém felissos. ¡Al coche senyores!

Núm. XVI.—DISCURS DE GRACIAS, *de D. Ramon Picó y Campamar.*

EXCELLENTISSIM SENYOR:

SENYORS:

Sia us grat escoltar les breus paraules qu' he de dirigirvos per á cumplir l' encárrech, que ha tingut á bé ferme 'l Consistori, de dar en nom seu les gracies á tots los qu' heu vingut á honrar ab vostra presencia aquesta festa que, per ésser aquella ab que cada any fem públich l' amor, lo respecte y entusiasme que sentim per nostra llengua, bé 's pot dir qu' es també la festa anyal de la Pátria Catalana, ja que, com diu la gent d' Hungría, l' *idioma* d' un poble es la seua matexa *nacionalitat.* (1)

Rebeu, donchs, aquest tribut d' agrahiment tots los avuy congregats en esta Sala; vosaltres particularment, gentils dames y donzelles, que sou, tant per vostres virtuts com per vostra bellesa, lo mes preuat ornament de nostra terra.

---

(1) «L' idioma es un tresor mes preciós que les llibertats y constitucions dels pobles, diuen los húngars, perque les constitucions poden restablirse, y no l' idioma, qu' es la matexa nacionalitat.»—*El Regionalismo en España*, per J. Pella y Forgas. —Végis *La España Regional* del 9 Abril d' enguany.

Rebeulo vos, Illustríssim Senyor Bisbe, que al tornar enguany á seure entre nosaltres y á beneir una vegada més nostres treballs, veniu á confirmar que *la Creu de Cristo*, com diu lo Pare Nuñez de Andrada, *autoriza y adorna totes les llengues.* (1)

Rebeulo vosaltres, digníssimes Autoritats de la terra, protectores constants de la Institució dels Jochs Florals; corporacions científiques ó literaries aquí representades, y vosaltres, trovadors de la dolça terra de Provença, que avuy, després d' una separació de tants de sigles, tornau encara á seure á nostra antiga llar y á juntar vostres cants á nostres cants.

Gracies també á tots vosaltres, los prohoms del saber, de la industria y del comers que veig á mon entorn; sacerdots, jurisconsults, homes capdals en ciencies y literatura, artistes y manestrals; aixis com també á vosaltres, coratjosos companys meus, soldats de l' host catalanista que ardidament y ferma fa ja vint y vuyt anys camina bandera alsada cap á la terra de promissió! . . . . .

. . . . . .

. . . . . Y perdonaume vos, Reina gentil de l' hermosura, si temerós y conturbat no he acertat á dirigirme primer á vos que als altres, com devia.

Senyora: Símbol avuy de la llengua catalana que festejam, ho sou també de la pátria qu' estima y anyora nostre cor, d' aquella mare pátria Catalunya que un dia al any fem pujar y seure encara á l' alt sitial de Reina que li pertoca.—Per aixó, perque sou l' imatge viva de nostra llengua materna, perque sou l' imatge de nostra mare pátria, no he gosat mirarvos ni parlarvos de tot-

(1) Prólech de la primera part del *Vergel de la Escritura divina* del P. Fr. Andreu Nuñez de Andrada—any 1600.—Citat per Villanueva en sa *Historia de la lecion de la Escritura en lenguas vulgares.*

duna, avergonyit no tant pe 'l recort del criminal oblit en que 'us tinguerem per espay de tants de sigles, com de que l' amor que 'us professam sia tán poca y malaltissa qne fins ara no haja pogut per vos més que fervos pujar un dia al any, y encara per una breu estona, al trono august hont seyau sempre en millors temps.....

¡Oh, Reina benvolguda, bé n' es avuy de curt vostre regnat!..... ¡Oh, Llengua del nostre cor, que n' es de breu l' estada que feu avuy en la cadira real feta á posta perque vos sempre hi seguesseu!..... Fa tot just una estona que hi pujareu, y d' aquí un poch ja n' haureu de devallar!..... No bé hem lograt al igual d' atany, pujarvos de 'l fons del mar d' extrangerisme que ha inundat la terra ahont regnavau, y treure 'us á flor d' aygua y proclamarvos Reina, quand de sopte hem de veure'us devallar de l' altura hont vos posárem y desapareixer altre volta, com si fosseu l' imatge vista en somnis que s' allunya y s' esborra poch á poch, fins á fondre 's dins la fosca.....

¿Será sempre axis?.... Perdonau, Senyora; que no sou vos qui ha de respondre exa pregunta.—Nosaltres som los que hem de contestar á nostra Reina que 'ns demana fins á quand ha de durar la pena que l' acora al veure que sos fills se contentan de tenirla per Reina no més un dia al any.

¿Quand será, Senyors, que la veurém pujar al trono hont ara seu per no móurese'n mes ni devallarne may, y ser Reina avuy, y demá y sempre, enlloch d' ésser com ara es Reina d' un dia?

¿Quand será?

Quand renunciém á viure, com fins ara, lluny de casa, esbarriats y dividits: quand enlloch de viure empresonats dins los estrets horizonts del credo d' un partit

polítich, tornem á la llar de nostres pares que en malhora abandonarem.....

Quand nostre sér, que vejeta avuy en l' amarch escepticisme d' una vida mancada d' ideals, retornat pe 'l suau escalf del foch sagrat de la llar paterna, torni á la vida sana y vigorosa del qui creu, ama y espera; á la gran vida del entussiasme per la justicia, la veritat y la bellesa.....

Quand lliures de la freda indiferencia que 'ns corseca, catalans de debó y no pas á mitjes, siguem bons per oposarnos ab tota la fermesa y dignitat dels pobles que s' estiman, á les imposicions d' un Estat pagá que tot vol absorbirho.....

Quand enlloch de recordarnos de nostra llengua no més qu' un dia al any per oferirli flors y cántichs, fem lo propósit de no demanar á ningú més que no sia ella, paraules y conceptes per traduir y fer visible tot quant nos dicti la nostra ánima, y jurém lluytar sense repós fins á lograr que li sian obertes de bat á bat les portes que avuy encara té tancades, y sia, com abans, per tot arreu ben rebuda y respectada.....

Y aixó, ¿ no será may? Será impossible conseguirho? Difícil podrá serho, pero impossible, no; *que en las cosas grans y magníficas*, com diu nostre Pujades, *basta lo voler.* (1) Volguemho donchs, y será.

Lluytem ab fé y constancia com lluytaren nostres pares, y no temau; la victoria será nostre. Será nostre si fem com aquells soldats del Rey Conqueridor als qui fa sicents anys lo Bisbe de Barcelona, En Berenguer de Palau, sermonejava en terra de Mallorca poch abans d' entrar en batalla:—*¡O, Barons*, los deya, *no sosté la cau-*

(1) Prólech de la *Corónica Universal del Principat de Cathalunya* composta per Hieronim Pujades.

sa present que us tingam en lonchs sermons;..... aquestes paraules tan solament posats en vostra pensa é en vostre coratje:..... Negú no haja pahor, lo cor de tots sia tot un!..... hajats goig de la victoria acostant, del cel atorgada! (1)

Sian, donchs, nostres cors un sol cor; y quand la *victoria acostant* sia arribada, quand haguem lograt engastar de nou á la corona de nostra Reina tots los rubís y perles que se 'n desprengueren en l' espay de quatre sigles que, enlloch de cenyir son front, va anar rodolant per terra.

Quand la Reina que avuy festejam torni á dur aquell mantell riquíssim que li tallá ab sa espasa 'l Rey en Jaume, y el mon hi contempli embadalit les maravelles que hi brodaren los mes experts y sábis de nostra avior; á les hores, quand nostra llengua benvolguda se fassi sentir clara y enérgica, com en temps d' En Fivaller, en les deliberacions del Consell de Cent; quant retroni valenta y tempestuosa en la Sala de la Diputació, com en temps d' En Pau Clarís; y, apte com es per tot, prediqui dolça y persuassiva dins lo temple, disserti y discuteixi á l' Academia, ensenyi á les escoles, y en el tribunal acusi, defensi, absolgui ó bé condemni..... A les hores, Senyors, quand aixó sia, la veureu pujar á n' aquell alt sitial, no com avuy per seurerhi una estona, no: á les hores hi pujará per no moures'n may; lo seu regnat durará sempre. Y aconortada, despres d' un desconort tan llarch, 'ns dirá lo que avuy encara no pot dirnos:

—Ara so Reina: heu complert com á bons; fills de mon cor, Gracies!

He dit.

(1) Capitol XXI de la *Crónica de Fr. Pere Marsili*, publicat per D. Joseph M.ª Quadrado en sa *Historia de la Conquista de Mallorca.*

TAULA

TAULA

	Págs.
Convocatoria..	25
Llista de las composicions.	31
Acta de la festa. . . . . , ...	37
Discurs del Sr. President del Consistori, D. Valentí Almirall.	43
Memoria del Sr. Secretari del Consistori, D. César August Torras.	51
Aniversari, de D. Francisco Bartrina.	59
Apres la Meissou, de D. J. Enrich Castelnau..	63
Sempre ab tú, de D.ª Victoria Penya de Amer.	67
¡Visca la gavineta! de D. Therenci Thos y Codina. . . .	75
La Masía, de D. Francisco Casas y Amigó..	81
La lley del amor, de D. Víctor Amor.	87
Job, de D. Apeles Mestres.	95
La Gropada, de D. Ferrand Agulló Vidal.	101
La traslació de las reliquias de Sta. Eularia, de D. Manel Ribot y Serra.	107
Fraternal, de D. Joaquim Riera y Bertran.	113
La Filosa, de D. Llufs B. Nadal.	119
La rahó del Catalanisme, de D. Joseph Coroleu.. . . .	129
Desavidensa, de D. Emili Vilanova.	149
Avants de la boda, de D Emili Vilanova.	157
Lo Nuvi, de D. Emili Vilanova.	165
Discurs de gracias. de D. Ramon Picó y Campamar. . .	175

JOCHS FLORALS

DE

BARCELONA

ANY XXIX DE LLUR RESTAURACIO

MDCCCLXXXVII

BARCELONA
ESTAMPA «LA RENAIXENSA»
CARRER DE XUCLÁ, NÚMERO 13, BAIXOS.
MDCCCLXXXVII.

JOCHS FLORALS

DE

BARCELONA

CONSISTORI DE MDCCCLXXXVII

MANTENEDORS

Rvnt. Dr. D. Jaume Collell, *President.*

D. Joseph M.ª Arnau.
Excm. Sr. D. Bernard Torroja.
D. Céssar August Torras.
D. Ramon Arabia y Solanas.
D. Ramon Enrich Bassegoda.
D. Pau Sans y Guitart, *Secretari.*

REINA DE LA FESTA

D.ª DOLORS DE CARLES DE ROBERT.

EX-MANTENEDORS

CONSISTORI DE MDCCCLIX

† Excm. Sr. D. Manel Milá y Fontanals, *President.*

Excm. Sr. D. Víctor Balaguer.
D. Joaquim Rubió y Ors.
† » Joan Cortada.
D. Miquel Victoriá Amer.
» J. Lluís Pons y Gallarza.
» Antoni de Bofarull, *Secretari.*

REINA DE LA FESTA

Donya María Mendoza de Vives.

CONSISTORI DE MDCCCLX

† Excm. Sr. D Francisco Permanyer y Tuyet, *President.*

† D. Joaquim Roca y Cornet.
† » J A. Llobet y Vall-llosera.
† » Vicens Joaquim Bastús.
† D. M. Flotats y Comabella.
» Joan Manyé y Flaquer.
† » Adolf Blanch, *Secretari.*

REINA DE LA FESTA

Donya Elissea Lluch de Rubió.

CONSISTORI DE MDCCCLXI

† D. Lluís Gonzaga de Pons y de Fuster, *President.*

D Joaquim Rubió y Ors.
† » Antoni Bergnes.
» Lluís Cutchet.
† D. Pau Estorch y Siqués.
» Joseph Leopold Feu.
» Manel Lasarte, *Secretari.*

REINA DE LA FESTÀ

† *Donya Carme de Bofarull.*

CONSISTORI DE MDCCCLXII

† D. Joan Illas y Vidal, *President.*

D. MARIAN AGUILÓ Y FUSTER
† » Joseph Coll y Vehí.
† » Miquel Anton Martí.
D. Manel Angelon.
† » Joseph Llausás.
EXCM. SR. D. VÍCTOR BALAGUER, *Secretari.*

REINA DE LA FESTA

Donya Maria Josefa Massanés de Gonzalez.

CONSISTORI DE MDCCCLXIII

† D. Brauli Fox, *President.*

D. TERENCI THOS Y CODINA.
† Excm. Sr. D. Manel Milá y Fontanals.
EXCM. SR. D. VÍCTOR BALAGUER.
† D. Manel Anglasell.
† » Joseph Subirana.
† » Eussebi Pascual, *Secretari.*

REINA DE LA FESTA

Senyora esposa del Excel·lentíssim Senyor Gobernador Civil

en representació de

S. A. la Serenissima Sra. Duquesa de Montpensier.

CONSISTORI DE MDCCCLXIV

† D. Joan Cortada, *President.*

D. Celestí Barallat.
» Miquel Victoriá Amer.
†» Antoni Camps y Fabrés.
D. Gregori Amado Larrosa
† » Narcís Gay.
» DAMÁS CALVET, *Secretari:*

REINA DE LA FESTA

Donya Victoria Penya d' Amer.

CONSISTORI DE MDCCCLXV

D. Antoni de Bofarull, *President.*

† D. Adolf Blanch.
» Jeroni Rosselló.
† » Lluís Roca y Florejachs.
D. Francisco Muns.
» Damás Calvet.
» Víctor Gebhart, *Secretari.*

REINA DE LA FESTA

Donya Elena Cavaller de Roca.

CONSISTORI DE MDCCCLXVI

D. Pau Valls, *President.*

D. Francisco Morera.
» Teodor Llorente.
» Víctor Gebhardt.
D. Silvino Thos y Codina.
» Eduart Vidal y Valenciano.
† » Robert Robert, *Secretari.*

REINA DE LA FESTA

Donya Manela Luna Mendez de Vigo.

CONSISTORI DE MDCCCLXVII

D. Marian Aguiló y Fuster, *President.*

D. Gayetá Vidal y Valenciano.
» F. Romaní y Puigdengolas.
† » Joaquim Sitjar y Bulcegura.
† D. Robert Robert.
» Marian Fons.
» F. Maspons y Labrós, *Secret.*

REINA DE LA FESTA

Donya Dolors Llopart de Muns.

CONSISTORI DE MDCCCLXVIII

Excm. Sr. D. Víctot Balaguer, *President.*

D. Jascinto Labaila.
» Felip Bertran.
» Felip Jascinto Sala.
D. Frederich Soler.
» Francisco Maspons y Labrós.
» F. Miquel Badia, *Secretari.*

REINA DE LA FESTA

Donya Carme Mercader.

CONSISTORI DE MDCCCLXIX

† D. ADOLF BLANCH Y CORTADA, *President.*

† D. Eussebi Anglora.
» Joseph María Arnau
MOSSEN JASCINTO VERDAGUER.
D. Joseph Roca y Roca.
» Francisco Miquel y Badía.
» Pere de Rosselló, *Secretari.*

REINA DE LA FESTA

Donya Mercé Estrada.

CONSISTORI DE MDCCCLXX

D. JOSEPH LLUÍS PONS Y GALLARZA, *President.*

† Mossen Salvador Mestres.
D. Ignasi Ramon Miró.
» Joseph Puiggarí.
D. Joaquim Riera y Bertran.
» Pere de Rosselló.
» Joseph de Palau, *Secretari.*

REINA DE LA FESTA

Donya Francisca Nanot-Renart.

CONSISTORI DE MDCCCLXXI

† D Estanislao Reynals y Rabassa, *President.*

D. Miquel Victoriá Amer.
† » Joseph d' Argullol y Serra.
» Rafel Ferrer y Bigné.
† D. Xavier Llorens y Barba.
» Joseph de Palau y Huguet.
» Joan Montserrat, *Secretari.*

REINA DE LA FESTA

Donya Antonia Sacanella de Blanch.

CONSISTORI DE MDCCCLXXII

D. Joseph de Letamendi, *President.*

D Manel Angelon.
» Félix María Falguera.
» Joan Montserrat y Archs.
D. Vicens W. Querol.
Mossen Ferran Sellarés.
D Joseph Coroleu, *Secretari.*

REINA DE LA FESTA

Donya María Hubert.

CONSISTORI DE MDCCCLXXIII

D. Geroni Rosselló, *President.*

D. Marian Aguiló y Fuster.
† » Lluís Roca y Florejachs.
Excm. Sr. D. Albert de Quintana
† D. Antoni Camps y Fabrés.
» Joseph Coroleu.
Mossen Jaume Collell, *Secret.*

REINA DE LA FESTA

Excma. Sra. Donya Oriola de Quintana y Serra.

CONSISTORI DE MDCCCLXXIV

Excm. Sr. D. Albert de Quintana, *President.*

D. Marian Aguiló y Fuster.
† » Antoni Camps y Fabrés.
† » Joseph Coll y Vehí.
D. F. Masferrer y Arquimbau.
† » Pere Nanot-Renart.
» J. Sardá y Lloret, *Secretari.*

REINA DE LA FESTA

Donya Antonia Ubach y Gutierrez.

CONSISTORI DE MDCCCLXXV

D. Francesch Pelay Briz, *President.*

† D. Adolf Blanch y Cortada.
» Celestí Barallat y Falguera.
» Joseph Balari y Jovany.
D. Antoni Auléstia y Pijoan.
» Joaquim Fontanals del Castillo
» J. Roca y Roca, *Secretari.*

REINA DE LA FESTA

Donya Rosa Pigrau.

CONSISTORI DE MDCCCLXXVI

D. Lluís Cutchet, *President.*

D. Antoni de Bofarull.
» Damás Calvet.
» Pere de Rosselló.
D. Enrich Claudi Girbal.
» Joseph Roca y Roca.
» J. Blanch y Piera, *Secretari.*

REINA DE LA FESTA

† *Donya Emilia Palau y Gonzalez de Quijano.*

CONSISTORI DE MDCCCLXXVII

Excm. Sr. D. Antoni Ros d' Olano, *President.*

† D. Gonzalo Serraclara.
† » Vicens Boix.
» Francisco Miquel y Badia.
† D Andreu Balaguer y Merino.
» Joseph Blanch y Piera.
» J. Riera y Bertran, *Secretari.*

REINA DE LA FESTA

Donya Josefina Sabater d' Aldavert.

CONSISTORI DE MDCCCLXXVIII

D Joseph Lluís Pons y Galiarza, *President.*

† D. Adolf Blanch.
» Frederich Soler.
» Francesch Ubach y Vinyeta
D. Joseph Coroleu.
» Joaquim Riera y Bertran.
» Angel Guimerá, *Secretari.*

REINA DE LA FESTA

Excma. Sra. Donya Carme Cendra de Domingo.

CONSISTORI DE MDCCCLXXIX

† D. Gonzalo Serraclara, *President.*

D. Damás Calvet.
» Narcís Roca.
» Angel Guimera.
D. Manel Lasarte.
» Joseph Pella y Forgas.
» Emili Vilanova, *Secretari.*

REINA DE LA FESTA

Donya Teresa de Gasset.

CONSIRTORI DE MDCCCLXXX

D. Teodor Llorente, *President.*

D. Ramon de Siscar.
» Joan Cerdá.
» Emili Vilanova.
D. Conrat Roure.
» Alvar Verdaguer.
» Francesch Matheu, *Secretari.*

REINA DE LA FESTA

Donya Clotilde Paris.

CONSISTORI DE MDCCCLXXXI

MOSSEN JASCINTO VERDAGUER, *President.*

D RAMON PICÓ Y CAMPAMAR.
» Francesch Matheu.
» Jascinto Laporta.
D. Lluís Domenech.
» Jascinto Torres y Reyetó.
» Narcís Oller. *Secretari.*

REINA DE LA FESTA

✝ *Iltre. Sra. Donya Dolors Caballero de Mercader.*
Comtesa de Bell-lloch.

CONSISTORI DE MDCCCLXXXII

D. FREDERICH SOLER, *President.*

D. Manel Angelon.
» Joan B. Ferrer.
» Joseph Feliu y Codina.
D. Arthur Gallard.
» Narcís Oller.
» Cárles Pirozzini, *Secretari.*

REINA DE LA FESTA

Donya Aurea Clavé de Ferrer.

CONSISTORI DE MDCCCLXXXIII

✝ Excm. Sr. D. Manel Milá y Fontanals, *President.*

D. JOSEPH LLUÍS PONS Y GALLARZA
EXCM. SR. D. VÍCTOR BALAGUER.
D. GERONI ROSSELLÓ.
D MARIÁN AGUILÓ.
» Cárles Pirozzini.
» Antoni de Bofarull, *Secretari.*

REINA DE LA FESTA

Donya Josefa Salvat d' Onyós.

CONSISTORI DE MDCCCLXXXIV

Excm. Sr. D. Manuel Durán y Bas, *President.*

D. Antoni de Bofarull.
» Justin Pepratx.
» Joseph Masriera.
D. Honorat de Saleta.
» Antoni Rubió y Lluch.
» Joseph Franquesa y Gomis, *Secretari.*

REINA DE LA FESTA

Donya Irene Archer de Sanromá.

CONSISTORI DE MDCCCLXXXV

D. Vicens Wenceslao Querol, *President.*

† D. Marián Maspons y Labrós. D. Francisco Bartrina de Aixemús
» Joseph M.ª Vallés y Ribot. » Francisco Manel Pau.
» Joseph Franquesa y Gomis. » Joseph Ixart, *Secretari.*

REINA DE LA FESTA

Donya Isabel Lopez de Güell.

CONSISTORI DE MDCCCLXXXVI

D. Valentí Almirall, *President.*

D. Francisco Maspons y Labrós. D. Pau Bertran y Bros.
» RAMON PICÓ Y CAMPAMAR. » Gayetá Cornet y Mas.
» Joseph Ixart y Moragas. » César August Torras, *Secret.*

REINA DE LA FIESTA

Donya Rosa Marqués de Uyá.

MESTRES EN GAY SABER

Excm. Sr. D. Víctor Balaguer, *proclamat en 20 de Juny de 1861.*
D. Geroni Rosselló, *proclamat en 4 de Maig de 1862.*
» Joaquim Rubió y Ors, *proclamat en 3 de Maig 1863.*
» Marian Aguiló y Fuster, *proclamat en 6 de Maig de 1866.*
» Joseph Lluís Pons y Gallarza, *proclamat en 5 de Maig de 1887.*
† » Adolf Blanch y Cortada, *proclamat en 3 de Maig de 1868.*
» Francesch Pelay Briz, *proclamat en 2 de Maig de 1869.*
» Jaume Collell y Bancells, *proclamat en 7 de Maig de 1871.*
» Thomás Forteza, *proclamat en 5 de Maig de 1873.*
» Francesch Ubach y Vinyeta, *proclamat en 3 de Maig de 1874.*

D. Frederich Soler y Hubert, *proclamat en 2 de Maig de 1875.*
» Angel Guimerá, *proclamat en 6 de Maig de 1877.*
» Damás Calvet, *proclamat en 5 de Maig de 1878.*
» Jascinto Verdaguer, *proclamat en 2 de Maig de 1880.*
» Joseph Franquesa y Gomis, *proclamat en 6 de Maig de 1883.*
» Ramon Picó y Campamar, *proclamat en 3 de Maig de 1885.*
» Terenci Thos y Codina, *proclamat en 1 de Maig de 1887.*

AUTORS

QUE HAN OBTINGUT PREMIS ORDINARIS

D.ª Isabel de Villamartin	2
» Dolors Moncerdá de Maciá	1
D. Marian Aguiló y Fuster	4
» Thomás Aguiló	1
» Ferran Agulló	1
» Miquel Victoriá Amer	1
Excm. Sr. D. Víctor Balaguer	1
D. Francisco Bartrina	1
» Ramon E. Bassegoda	1
» Pau Bertran y Bros	1
† » Adolf Blanch y Cortada	3
» Francesch Pelay Briz	4
» Damás Calvet	3
» Antoni Camps y Fabrés	1
» Emili Coca	1
» Jaume Collell	3
» Marian Fons	1
» Thomás Forteza	3
» Joseph Franquesa y Gomis	3
D. Martí Genís y Aguilar	1
» Angel Guimerá	4
» Joseph Martí Folguera	1

D. Artur Masriera y Colomer 2
» Francesch Matheu y Fornells 1
» Apeles Mestres 2
» Anicet de Pagés de Puig 1
» RAMON PICÓ Y CAMPAMAR 3
» JOSEPH LLUÍS PONS Y GALLARZA 3
Excm. Sr. D. Albert de Quintana 1
D. Isidro Reventós 1
» Joaquim Riera y Bertran 2
÷ » Lluís Roca y Florejachs 1
» GERONI ROSSELLÓ 3
» JOAQUIM RUBIÓ Y ORS 3
» FREDERICH SOLER 4
» Silvino Thos y Codina 1
» THERENCI THOS Y CODINA 3
» Jascinto Torres y Reyetó 1
» FRANCESCH UBACH Y VINYETA 3
» JASCINTO VERDAGUER 3

AUTORS

QUE HAN OBTINGUT PREMIS EXTRAORDINARIS

D.ª Maria de Bell-lloch 1
» Josefa Massanés de Gonzalez 1
» Victoria Penya d' Amer 1
D. Antoni Auléstia y Pijoan 1
EXCM. SR. D. VÍCTOR BALAGUER 2
÷ D. Joaquim M. Bartrina 1
» Ramon E. Bassegoda y Amigó 1
» Pau Bertran y Bros 1
÷ » ADOLF BLANCH CORTADA 1
» Antoni de Bofarull 3
÷ » Antoni Camps y Fabrés 1

D. Frederich Soler y Hubert, *proclamat en 2 de Maig de 1875.*
» Angel Guimerá, *proclamat en 6 de Maig de 1877.*
» Damás Calvet, *proclamat en 5 de Maig de 1878.*
» Jascinto Verdaguer, *proclamat en 2 de Maig de 1880.*
» Joseph Franquesa y Gomis, *proclamat en 6 de Maig de 1883.*
» Ramon Picó y Campamar, *proclamat en 3 de Maig de 1885.*
» Terenci Thos y Codina, *proclamat en 1 de Maig de 1887.*

AUTORS

QUE HAN OBTINGUT PREMIS ORDINARIS

D.ª Isabel de Villamartin	2
» Dolors Moncerdá de Maciá	1
D. Marian Aguiló y Fuster	4
» Thomás Aguiló	1
» Ferran Agulló	1
» Miquel Victoriá Amer	1
Excm. Sr. D. Víctor Balaguer	1
D. Francisco Bartrina	1
» Ramon E. Bassegoda	1
» Pau Bertran y Bros	1
† » Adolf Blanch y Cortada	3
» Francesch Pelay Briz	4
» Damás Calvet	3
» Antoni Camps y Fabrés	1
» Emili Coca	1
» Jaume Collell	3
» Marian Fons	1
» Thomás Forteza	3
» Joseph Franquesa y Gomis	3
D. Martí Genís y Aguilar	1
» Angel Guimerá	4
» Joseph Martí Folguera	1

D. Artur Masriera y Colomer 2
» Francesch Matheu y Fornells 1
» Apeles Mestres 2
» Anicet de Pagés de Puig 1
» Ramon Picó y Campamar 3
» Joseph Lluís Pons y Gallarza 3
Excm. Sr. D. Albert de Quintana 1
D. Isidro Reventós 1
» Joaquim Riera y Bertran 2
† » Lluís Roca y Florejachs 1
» Geroni Rosselló 3
» Joaquim Rubió y Ors 3
» Frederich Soler 4
» Silvino Thos y Codina 1
» Therenci Thos y Codina 3
» Jascinto Torres y Reyetó 1
† » Francesch Ubach y Vinyeta 3
» Jascinto Verdaguer 3

AUTORS

QUE HAN OBTINGUT PREMIS EXTRAORDINARIS

D.ª Maria de Bell-lloch 1
» Josefa Massanés de Gonzalez 1
» Victoria Penya d' Amer 1
D. Antoni Auléstia y Pijoan 1
Excm. Sr. D. Víctor Balaguer 2
† D. Joaquim M. Bartrina 1
» Ramon E. Bassegoda y Amigó 1
» Pau Bertran y Bros 1
† » Adolf Blanch Cortada 1
» Antoni de Bofarull 3
† » Antoni Camps y Fabrés 1

Lo Cansoner de Miramar. 1
D. Antoni Careta. 1
» JAUME COLLELL. 2
» Joseph Coroleu. 1
Srs. Coroleu y Pella. 1
D. Salvador Estrada 1
» Joan B. Ferrer 1
» THOMÁS FORTEZA. 2
» Joseph Garriga y Lliró. 1
» Joseph Ixart. 1
» Víctor Gebhart 1
» Martí Genís y Aguilar. 2
» Joan Guiraud. 1
» Víctor Lieutaud. 1
» Joseph Martí y Folguera. 8
» Francesch Matheu y Fornells. 2
» Apeles Mestres 1
† Excm. Sr. D Manel Milá y Fontanals. 1
D. Antoni Molins y Sirera.. 1
» Joan Montserrat y Archs. 1
» Lluís B. Nadal 2
» Matheu Obrador Bennassar. 1
» Narcís Oller. 3
» Anicet de Pagés de Puig. 2
» Joseph de Palau y Huguet 1
» Pere d' Alcántara Penya. 1
» RAMON PICÓ Y CAMPAMAR. 1
» JOSEPH LLUÍS PONS Y GALLARZA. 1
» Joan Pons y Massaveu. 1
Excm. Sr. D. Albert de Quintana 1
D. Jaume Ramon y Vidales. 1
» Isidro Reventós. 3
» Manel Ribot y Serra 1
» Joaquim Riera y Bertran. 3
† » Lluis Roca y Florejachs. 2
» GERONI ROSSELLÓ. 1
» JOAQUIM RUBIÓ Y ORS. 4
» Salvador Sampere y Miquel. 2
» FREDERICH SOLER.. 3
» Mossen Joan Segura. Pbre. 1
» THERENCI THOS Y CODINA. 2
» Jascinto Torres y Reyetó. 1
» FRANCESH UBACH Y VINYETA. 7
MOSSEN JASCINTO VERDAGUER.. 4

D. Eduart Vidal y Valenciano. 1
» Gayetá Vidal y Valenciano. 2
» Emili Vilanova. 3

AUTORS

QUE HAN OBTINGUT ACCÉSSIT

D.ª María de Bell-lloch 1
» Dolors Moncerdá 3
» Victoria Penya d' Amer. 5
Mme. Rosa Anaïs de Roumanille. 1
D. Thomás Aguiló. 1
» Ferrand Agulló y Vidal 3
» Miquel Victoriá Amer. 1
» Víctor Amor. 1
† » Joseph d' Argullol y Serra.. 1
» Antoni Auléstia y Pijoan 1
Excm. Sr. D. Víctor Balaguer. 3
D Ramon E. Bassegoda y Amigó 3
» Pau Bertrán y Brós. 1
† » Adolf Blanch y Cortada. 2
» Antoni de Bofarull. 8
» Antoni Bori y Fontestá 2
» Francesh Pelay Briz. 3
» Damás Calvet.. 5
† » Antoni Camps y Fabrés. 8
» Francisco Casas y Amigó. 4
» Enrich Castelnau.. 1
C de M. 1
Lo Cançoner de Vilatort 1
D. Emili Coca y Collado. 7
» Jaume Collell y Baucells. 1
» Joseph Coroleu é Inglada.. 1
» Miquel Costa y Llobera. 1

D. Pere Courtais. 1
» Salvador Estrada. 1
Un fadrí de Montanya. 1
D. Bartomeu Ferrá y Perelló 2
» Marian Fonts. 3
» Guillem Forteza. 1
» THOMÁS FORTEZA. 2
» JOSEPH FRANQUESA Y GOMIS. 4
» Arthur Gallard. 2
» Martí Genís y Aguilar. 1
» Salvador Genís. 1
» ANGEL GUIMERÁ. 1
» Joan Guiraud. 1
Jordi. 3
D. Manel Lasarte. 1
» Teodor Llorente. 1
» Joseph Martí y Folguera. 14
» Arthur Masriera y Colomer. 4
» Francesch Matheu y Fornells. 4
» Gabriel Maura. 1
» Apeles Mestres. 3
» Antoni Molins y Sirera 2
» Joan Monné. 1
Armengol de Montsech. 1
D. Joan Montserrat y Archs. 2
» Francisco Muns. 1
» Pere Nanot Renart. 1
» Lluís B. Nadal. 1
» Joan Nebot y Casas. 1
» Matheu Obrador y Bennasar 2
» Anicet de Pagés de Puig. 7
» Pere d' Alcántara Penya y Nicolau 4
Pere Pi y Parera. 1
D. RAMON PICÓ Y CAMPAMAR. 6
» Felip Pirozzini y Martí. 3
» Félix Pizcueta 2
» Joan Planas y Feliu. 2
» *Carles Pons de Ginebreda*. 1
» JOSEPH LLUÍS PONS Y GALLARZA. 2
Excm. Sr. D. Albert de Quintana. 2
Dr. Frederich Rahola. 1
» Isidro Reventós y Amiguet 3
» Joaquim Riera y Bertran. 10
» Lluís Roca y Florejachs. 4

D. Joseph Roca y Roca. 2
» JOAQUIM RUBIÓ Y ORS. 1
» FREDERICH SOLER. 5
E. T. de M 2
D. Joseph Taronjí y Cortés. 2
» THERENCI THOS Y CODINA. 4
» Jascinto Torres y Reyetó. 2
» FRANCESCH UBACH Y VINYETA. 12
» Agustí Valls y Vicens. 1
» Pere Antoni Ventalló. 2
» JASCINTO VERDAGUER. 4
» Joseph Verdú. 1
» Gayetá Vidal y Valenciano. 1
» *Pere Ramon Vidal*. 2
» Miquel Zavaleta. 1
Anónims. 10

ADJUNTS HONORARIS

Excm. Ajuntament de Barcelona.
Excma. Diputació provincial de Barcelona.
Excma Diputació provincial de Gerona.
Excma. Diputació provincial de Tarragona.
Excma. Diputació provincial de Lleyda.
Excma. Diputació provincial de las Balears.
Excma. Diputació provincial d' Alacant.
M. I. Sr. Rector d' esta Universitat.
M. I. Sr. President de la Academia de la llengua catalana.
M. I. Sr. President de la Academia de Bonas Lletras.
LOS MESTRES EN GAY SABER.

Lo Cansoner de Miramar. 1
D. Antoni Careta. 1
» JAUME COLLELL. 2
» Joseph Coroleu. 1
Srs. Coroleu y Pella. 1
D. Salvador Estrada 1
» Joan B. Ferrer 1
» THOMÁS FORTEZA. 2
» Joseph Garriga y Lliró. 1
» Joseph Ixart. 1
» Víctor Gebhart 1
» Martí Genís y Aguilar. 2
» Joan Guiraud. 1
» Víctor Lieutaud. 1
» Joseph Martí y Folguera. 8
» Francesch Matheu y Fornells. 2
» Apeles Mestres 1
† Excm. Sr. D Manel Milá y Fontanals. 1
D. Antoni Molins y Sirera.. 1
» Joan Montserrat y Archs. 1
» Lluís B. Nadal 2
» Matheu Obrador Bennassar. 1
» Narcís Oller. 3
» Anicet de Pagés de Puig. 2
» Joseph de Palau y Huguet 1
» Pere d' Alcántara Penya. 1
» RAMON PICÓ Y CAMPAMAR. 1
» JOSEPH LLUÍS PONS Y GALLARZA. 1
» Joan Pons y Massaveu. 1
Excm. Sr. D. Albert de Quintana 1
D. Jaume Ramon y Vidales. 1
» Isidro Reventós. 3
» Manel Ribot y Serra 1
» Joaquim Riera y Bertran. 3
† » Lluis Roca y Florejachs. 2
» GERONI ROSSELLÓ. 1
» JOAQUIM RUBIÓ Y ORS. 4
» Salvador Sampere y Miquel. 2
» FREDERICH SOLER.. 3
» Mossen Joan Segura. Pbre. 1
» THERENCI THOS Y CODINA. 2
» Jascinto Torres y Reyetó. 1
» FRANCESH UBACH Y VINYETA. 7
MOSSEN JASCINTO VERDAGUER. 4

D. Eduart Vidal y Valenciano. 1
» Gayetá Vidal y Valenciano. 2
» Emili Vilanova. 3

AUTORS

QUE HAN OBTINGUT ACCÉSSIT

D.ª María de Bell-lloch 1
» Dolors Moncerdá 3
» Victoria Penya d' Amer. 5
Mme. Rosa Anaïs de Roumanille. 1
D. Thomás Aguiló. 1
» Ferrand Agulló y Vidal 3
» Miquel Victoriá Amer. 1
» Víctor Amor. 1
† » Joseph d' Argullol y Serra.. 1
» Antoni Aulèstia y Pijoan 1
Excm. Sr. D. Víctor Balaguer. 3
D Ramon E. Bassegoda y Amigó 3
» Pau Bertrán y Brós. 1
† » Adolf Blanch y Cortada. 2
» Antoni de Bofarull. 8
» Antoni Bori y Fontestá 2
» Francesh Pelay Briz. 3
» Damás Calvet.. 5
† » Antoni Camps y Fabrés. 8
» Francisco Casas y Amigó. 4
» Enrich Castelnau 1
C de M. 1
Lo Cançoner de Vilatort 1
D. Emili Coca y Collado. 7
» Jaume Collell y Baucells. 1
» Joseph Coroleu é Inglada. 1
» Miquel Costa y Llobera. 1

D. Pere Courtais. 1
» Salvador Estrada. 1
Un fadrí de Montanya. 1
D. Bartomeu Ferrá y Perelló 2
» Marian Fonts. 3
» Guillem Forteza. 1
» Thomás Forteza. 2
» Joseph Franquesa y Gomis. 4
» Arthur Gallard. 2
» Martí Genís y Aguilar. 1
» Salvador Genís. 1
» Angel Guimerá. 1
» Joan Guiraud. 1
Jordi. 3
D. Manel Lasarte. 1
» Teodor Llorente. 1
» Joseph Martí y Folguera. 14
» Arthur Masriera y Colomer. 4
» Francesch Matheu y Fornells. 4
» Gabriel Maura. 1
» Apeles Mestres. 3
» Antoni Molins y Sirera 2
» Joan Monné. 1
Armengol de Montsech. 1
D. Joan Montserrat y Archs. 2
» Francisco Muns. 1
» Pere Nanot Renart. 1
» Lluís B. Nadal. 1
» Joan Nebot y Casas. 1
» Matheu Obrador y Bennasar 2
» Anicet de Pagés de Puig. 7
» Pere d' Alcántara Penya y Nicolau 4
Pere Pi y Parera. 1
D. Ramon Picó y Campamar. 6
» Felip Pirozzini y Martí. 3
» Félix Pizcueta 2
» Joan Planas y Feliu. 2
» *Carles Pons de Ginebreda*. 1
» Joseph Lluís Pons y Gallarza. 2
Excm. Sr. D. Albert de Quintana. 2
Dr. Frederich Rahola. 1
» Isidro Reventós y Amiguet 3
» Joaquim Riera y Bertran. 10
» Lluís Roca y Florejachs. 4

D. Joseph Roca y Roca. 2
» JOAQUIM RUBIÓ Y ORS. 1
» FREDERICH SOLER. 5
E. T. de M 2
D. Joseph Taronjí y Cortés. 2
» THERENCI THOS Y CODINA. 4
» Jascinto Torres y Reyetó. 2
» FRANCESCH UBAGH Y VINYETA. 12
» Agustí Valls y Vicens. 1
» Pere Antoni Ventalló. 2
» JASCINTO VERDAGUER. 4
» Joseph Verdú. 1
» Gayetá Vidal y Valenciano. 1
» *Pere Ramon Vidal*. 2
» Miquel Zavaleta. 1
Anónims. 10

ADJUNTS HONORARIS

Excm. Ajuntament de Barcelona.
Excma. Diputació provincial de Barcelona.
Excma Diputació provincial de Gerona.
Excma. Diputació provincial de Tarragona.
Excma. Diputació provincial de Lleyda.
Excma. Diputació provincial de las Balears.
Excma. Diputació provincial d' Alacant.
M. I. Sr. Rector d' esta Universitat.
M. I. Sr. President de la Academia de la llengua catalana.
M. I. Sr. President de la Academia de Bonas Lletras.
LOS MESTRES EN GAY SABER.

ADJUNTS PROTECTORS

Sr. Comte de Bell-lloch.
» Marqués de Castellbell.
D. Manuel Farguell.
» Ignasi Fontrodona.
» Eussebi Güell.
D. Claudi Lopez.
» Francisco Mandri Dezo.
» Ferrán de Miró d' Ortaffí.
» Ferrán Puig.
» Cárles Salvador.

ADJUNTS NUMERARIS

Abella y Cirera Pere.
Aguiló Plácit.
Alayo Pere.
Aldavert Pere.
Aleu Anton de Padua.
Alemany Joseph.
Alió Francisco.
Almirall Joan.
Almirall Valentí.
Alumar Evaristo.
Amat Gervasi.
Amell Manel.
Amigó y de Cabo Pere.
Arús y Arderiu Rossendo.
Arnet y Viver Roman.
Arnó Maristany Pere.
Auléstia y Pijoan Antoni.
Bagunyá Jaume.
Balaguer y Merino Jaume
Balaguer y Torner Andreu.
Balari y Jovany Joseph
Barallat Celestí
Bardera y Vila Joseph.
Bardera Ramon.
Bartrina Francisco.
Bassegoda Bonaventura.
Batet Joaquim.
Batlló y Batlló Enrich.
Batlló y Batlló Frederich
Batlle Llorens.
Baxeras Ignasi.
Beguer Hermenegildo.
Bela Ricardo.
Bertran Felip.
Bertran y Rubio Eduart.
Bertran Joseph.
Bonay Alfons
Bonay Frederich.
Bordas Frederich.
Bosch Joseph.
Bosch y Puig Ivo.
Boter Francesch de.
Brossa y Sangerman Víctor.
Bular Pere.
Bulbena Artur.
Bulbena Tusell Anton.
Blanch Joseph.
Blanch y Romaní Joseph.
Brunet y Bellet Joseph.
Caballé Joan.

Cabot y Rovira Joaquim.
Calvet y Mató Joseph.
Cuadrada y Vila Francisco.
Camprodon y Rovira Joan
Camin Alvar M. de.
Canyellas y Rodon Joseph.
Canal Joseph.
Canals Emili.
Capdevila Bonaventura.
Capella Bonaventura.
Capella Timoteu.
Cogulla Milan de la
Casademunt Adriá.
Casanyas Joseph
Casaramona Joan.
Cascante Joseph.
Casas y Rubiol Melcior.
Ceballos Ignasi de.
Cirera Antoni
Coca Angel Joan
Colom y Coll Francisco
Coll Lluís.
Colomer Tutau Antoni.
Company y Fages Pere.
Cortada Gonzalo.
Cuadras y Feliu Manel.
Cusachs Andrèu.
Cutchet Lluís.
Cristies Magí.
Danés Joseph.
Daurella y Rull Joseph
Delás Ferrán de.
Doménech Lluís.
Doria y Casas Pere
Duran y Bas Manuel.
Elias Dou Esteve.
Escubós Albert.
Escudé Anton.
Estalella Antoni, Pbre.
Estasen Eugeni.
Fábregas y Rosal Antoni M.ª
Falguera Félix M.
Folguera Durán Manel.
Farnés Sebastiá.
Fasant Francisco.
Felip y Dotras Gaspar.
Feliu y Codina Joan.
Ferrer y Vidal Joseph.
Flaquer Joseph.
Fonolleda y Guardiola Santiago.
Font y Boter Antoni.
Font de Boter Miquel
Font Joan
Font Víctor.
Formiguera Emili.
Franquet Enrich, Pbre.
Galí Miquel.
Gallard Artur.
García Cárles
Garriga Joseph
Gasset Francisco.
Gasset Joseph.
Gaza Alfredo.
Gatius y Durán Just.
Gibert y Ricra Eduart.
Gibert Salvador.
Girona Ignasi.
Gispert Manel.
Giralt Manel.
Hita Felip de.
Imbert Eduart.
Jordá Antoni.
Lacambra Joan.
Llach Joan.
Llagostera Lluís.
Llavallol Teodor.
Lleó Modest.
Lligé Joan.
Llopis Baldomero.
Llorens y Riu Joseph.
Maciá y Pujol Eussebi.
Maluquer y Viladot Joan.
Mariezcurrena Heribert.
Maristany Francisco de P.
Marqués Manel.
Marsillach Joaquim.
Martí y Fusté Joan.
Martí y Sagristá Miquel.

Martí y Gelabert Pere.
Martorell Bernardino.
Mas Domingo.
Massó Antoni.
Massó Félix de G.
Matas y Burgués Joseph.
Matas y Picanyol Miquel.
Maspons y Labrós Francisco.
Masriera Frederich.
Masriera Joseph.
Matheu y Fornells Francesch.
Matheu y Fornells Joaquim.
Malagrida Alfons.
Milá Tomás A.
Millet y Pagés Joan.
Miquel y Badía Francisco.
Miquelerena Pelayo de
Miravent Joseph.
Mitjans Vilajeliu Juli.
Molins y Cirera Antoni.
Moliné Joseph.
Manonville y Solá Joseph.
Monclús Joseph.
Montserrat Joan.
Morull Joseph.
Mundi Jaume.
Navarro Enrich.
Nogués y Tau'et Jaume.
Noguera y Vila Lluis.
Novellas de Molins Jaume.
Nuri Ramon.
Oller y Moragas Narcís.
Orriols Joan B.
Palau Gonzalez Pere.
Parés Eduardo.
Parés Ignasi.
Pascual y Nin Joan.
Pau Francisco Manel.
Payerols Antoni.
Perez Ramon.
Pedrals Artur.
Pella y Forgas Joseph.
Pepratx Justí.
Permanyer Joan.
Perpinyá y Pujol Joan.
Perpinyá y Pujol Ferrán.
Pers y Ramona Magí.
Pié Gayetá.
Pigrau Cárles.
Pirozzini Cárles.
Planas Francisco.
Planella Macari.
Pons y Massaveu Joan.
Porcar y Tió Manel.
Porta Oscar.
Prim Miquel.
Puig y Valls Narcís.
Quet Manuel.
Quintana Tuset Sixt.
Reventós Joseph.
Reventós Ramon.
Rebordosa Jaume.
Ribas y Fargas Joseph.
Riba y Lledó Francisco.
Ribot y Climent Francisco.
Ribot y Serra Manel.
Ribalta Miquel.
Ricart Felip.
Ricart y Caralt Ramon.
Riera y Bertran Joaquim.
Riera y Penosa Jaume.
Riera Rubió Emili
Riquer Alexandre.
Rius de Llosellas Leopold.
Rius y Taulet Francisco de P.
Roca y Roca Joseph.
Rocamora Manel.
Rogent Elías.
Roig Puñed Joseph.
Rosselló Pere de.
Salvador Santiago.
Sandiumenge Magí.
Sagrera Conrat.
Sanromá Domingo.
Sans Ramon.
Sans y Guitart Pau.
Santaló Pere.
Sardá y Lloret Joan.

Sabater Joseph M.ª
Senpau y Pal Antoni.
Serra Ramon Andreu
Serra y Torruella Pere.
Serrahima Maurici.
Serrallés Pere.
Sert Domingo.
Siscar Ramon de.
Sujol Joseph.
Sunyé y Molist Lluís.
Sunyol Antoni.
Sunyol Ramon.
Tarré Emili.
Taulet Baltasar.
Tayá Joseph.
Tell y Lafont Guillem.
Thomás y Bigas Joseph.
Tintorer Joaquim M.
Tintorer Lluís.
Tintorer Rafel.
Tintoré Francisco María.
Tobella Francisco X.
Tolrá Joseph.
Torrabadella Manel.
Torres César August.
Torres y Torrents Manel.
Torres y Reyetó Jascinto.
Torrescasana y de Rialp Hermen.
Torrent y Garrigoles Lluís.
Torent Rafel.
Tusquets Joan.
Tuyet Simeon.
Urgellés de Tovar Agustí.
Valls Pau.
Valls Agustí.
Valls y Vicens Joseph M.ª
Valls y Vicens Agustí.
Valls y Rius Antoni
Vallés y Ribot Joseph M.ª
Vehils Antoni
Ventosa Andreu.
Ventayol y Rius Joseph.
Verdaguer Alvar.
Vergés Francisco de Paula.
Vergés Pere Nolasch.
Vidal Enrich Xavier.
Vidal Duran Maurici.
Vidal Joseph.
Vilanova Emili.
Vilallonga Salvador.
Vila Francisco.
Vila y Lletjós Francisco.
Viader Lluís.
Vilaseca Joseph.
Viza y Martí Joan.
Vilar Santiago.
Vinyas y Casamitjana Ricardo.
Ward Benjamí.
Ximeno Joseph.
Xiró y Jordá Cárles.
Yxart Joseph.

ADJUNTS FORANS

Gerona.

D Joan Baptista Ferrer.

La Garriga.

D. Joseph de Rosselló.

Montblanch.

D Jaume Ramon Vidales.

Palma de Mallorca.

D. Joseph Lluís Aguiló.
» Francesch Forteza.
» Gabriel Maura.

Sant Celoni.

D. Miquel Draper.

CONSISTORI

DELS

JOCHS FLORALS DE BARCELONA

CONVOCATORIA PERA 'LS DEL PRESENT ANY 1887

Als experts trovadors y honorables escriptors de Catalunya y de tots los antichs comtats y realmes, ahont la nostra llengua es parlada ó coneguda, los VII Mantenedors del *Consistori dels Jochs Florals de Barcelona* en lo any XXIX de sa restauració, salut:

A fi de donar bon compliment á la honrosa comanda que 'l respectable Cos d' Adjunts nos feu lo dia 16 de Novembre del any prop-passat, vos convidam á pendrer part en los *Jochs Florals* de enguany que, en conformitat als estatuts y bons costums establerts, se regirán per lo següent:

CARTELL

Lo primer diumenge de Maig vinent, que s' escau enguany al dia 1, se celebrará la poética festa, en la que serán adjudicats als autors de las tres mellors poesías que hi obten, los tres *Premis ordinaris* que ofereix cada

any lo Excelentíssim Ajuntament de Barcelona, protector y ja de temps antich aymador de la Gaya ciencia.

Lo primer premi, que es una *Englantina d' or,* será donat al autor de la mellor poesía sobre fets históríchs ó gestas gloriosas de Catalunya, ó be sobre usatges y costums de nostra benvolguda terra, essent preferida en igualtat de mérit la escrita en forma de romans ó llegenda.

De la segona Joya, la *Viola d' or y d' argent,* se 'n fará entrega al autor de la mellor poesía lirica, moral ó religiosa.

Lo tercer premi, anomenat *de honor y cortesía,* consistent en una *Flor natural,* s' adjudicará á la mellor composició en vers sobre punt que 's deixa al bon gust y franch arbitre del autor. Seguint la bella costum de antich establerta, lo qui obtinga aqueix premi deurá ferne present á la dama de sa elecció, la cual, proclamada *Reyna de la festa,* entregará desde son seti presidencial tots los altres premis als guanyadors.

De més á més, lo Consistori ha rebut pera adjudicar en la mateixa festa los següents:

PREMIS EXTRAORDINARIS

Una col-lecció triada d' obras d' arqueología, ofrena del Excm. é Illm. Sr. Bisbe de Barcelona, s' adjudicará, «al autor de la mellor poesía que cante la incomparable bellesa de la arquitectura gótica, com la més adecuada y propia del temple cristiá.»

Una lira de plata, dádiva de la Excma. Diputació provincial de Tarragona, «á la mellor poesía encomiástica en sentit histórích, del héroe llegendari Roger de Lluria.»

Un ram d' olivera de plata, donatiu de la Excma. Diputació provincial de Lleyda, á la mellor poesía «A la unitat de la patria.»

Un objecte d' art, ofrena del Centre Catalá, á una poesía de tema lliure que s' ajusti al lema del escut de dit Centre: «Catalunya y avant.» De més á més, per acort del seu Concell, lo Centre Catalá celebrará una vetllada en honor del poeta guanyador de dit premi.

Un quadro al oli, pintat ex-profés per l' aventatjat artista D. Modest Urgell, ofrena del Excm. Ajuntament de Vilanova y Geltrú, al autor de la noveleta que mellor descriga «las costums de la familia obrera catalana, enaltint las sevas virtuts.»

La *Col-lecció completa* de las obras publicadas per la «Associació d' excursions catalana,» ofrena de la mateixa, al autor del mellor «Estudi sobre cants, costums ó tradicions populars de Catalunya.»

Una rosa de plata, ofrena del Sr. D. Justí Prepatx, á la mellor poesía que se referesca al Rosselló «exceptuant sols los assumptos que toquin á la política ó á las vicissituts que n' han sigut conseqüencia.»

Un objecte d' art, donatiu d' alguns catalanistas, al mellor treball en vers de carácter marcadament festiu-humorístich y de més escullida forma literaria.

Un quadro al carbó, obra del distingit artista D. Baldomero Galofre, qui ló ofereix per la mellor elegía al inmortal pintor Fortuny.

En conformitat ab los Estatuts dels Jochs Florals podrán otorgarse los accéssits y mencions honorificas que 'ls Mantenedors judiquen merescuts.

Totas las composicions deurán ser rigurosament inéditas y estar escritas en antich ó modern catalá d' est primpcipat ó de Mallorca y Valencia, ó en qualsevol dels dialectes del Mitjorn de Fransa, ab tal que 'ls autors procuren escríurerlas de la manera més semblant al antich provensal ó catalá literari.

Lo Consistori se reserva per un any, á comptar del dia de la festa, la propietat de las obras premiadas.

Tots los treballs deurán ésser remesos á la Secretaría del Consistori (carrer d' Aragó, n.º 317, 1.er) avants de mitxdia del 1 d' Abril vinent, acompanyats del plech clos que continga lo nom del autor y porte en lo sebrescrit lo títol y lema de la respectiva composició.

Los plechs que contingan los noms dels autors no premiats se cremarán, com de costum, al acte mateix de la festa.

Que 'l Senyor vos dongue llum d' inspiració pera cantar ab esperit verament catalá *la Patria, la Fé y l' Amor,* y á nosaltres discreció en jutjar y acert en premiar als més dignes.

Fou escrit y firmat lo present cartell en la ciutat de Barcelona, al primer dia de Janer del any 1887, per los set Mantenedors: *Jaume Collell,* Pbre., PRESIDENT.—*Joseph Maria Arnau,* VICE-PRESIDENT.—*Bernard Torroja.* —*Céssar August Torras.*—*Ramon Arabía y Solanas.*— *Ramon Enrich Bassegoda* —*Pau Sans y Guitart,* SECRETARI.

CARTELL EXTRAORDINARI

Ab posterioritat als premis oferts pera ser adjudicats en lo próxim Certámen de 1 de Maig, y que van ja publicats en lo Cartell de 1.er de Janer d' enguany, lo Consistori ha rebut la oferta de dos premis més, que son los següents:

Un exemplar del segon volúm de l' Album pintoresch monumental de Catalunya, dádiva de la Associació Catalanista d' Excursions científicas, al autor de «Una monografia d' un monument inclós en los antichs realmes d' Aragó, preferint, en igualtat de mérits, la que continga més copia de datos ó fassa referencia á lloch més desconegut.»

Un objecte d' art, ofrena del Centre Escolar Catalanista, al autor del mellor «Compendi de Geografía de Catalunya, propi, per lo método clar y senzill de sa exposició, pera las escolas de primera ensenyansa »

Las mateixas prescripcions donadas als autors concorrents al Certámen en lo avans dit Cartell que firmáren los set Mantenedors en 1.er de Janer, se fan extensivas als escriptors que vulgan obtar als premis objecte d' aquest Suplement.

Barcelona 7 de Febrer de 1887. —*Jaume Collell,* Pbre., PRESIDENT.—*Pau Sans y Guitart,* SECRETARI.

JOCHS FLORALS DE BARCELONA

LLISTA DE LAS COMPOSICIONS REBUDAS EN SECRETARÍA

Número 1. *Castig.*—2. *Amor.* Oh, tú, Angela meva.—3. *Un dia de camp.* Un catalá.—4. *Lo darrer mot de mon esperit.* Desde ultra-tomba.—5. *La nevada.*—6. *La Vora del Ter.* N' es la voreta—bell camp de flors.—7. *Veu d' esposa.* Alma, region luciente,—prado de bienandanza. (Fr. Luis de Leon.) —8. *Passió.* Inri.—9. *¡Quánt tornarás!* Filla del cel.—10. *Mon amor.* Li diré.—11. *Catalunya.* Avant y may desmais. —12. *A la mort.* Vida.—13. *La nova Germania.* De la jove Catalunya—tots ne tenim recordansa.—14. *Deu horas.* Sota l' ombreta...—15. *Pregarias.* «Sub tuum præsidium confugimus, sancta Dei genitrix, nostras deprecationes ne despitias in necessitatibus...»—16. *Corcor.*—17. *Rondalla barcelonina.* L' avi me la va contar.—18. *La Roureda.* De mort á vida.—19 *Esglay.* La vida es ombra.—20. *La mort de Berenguer d' Entença.* ¿Qué has fet, oh rassa, de tos héroes? Guayta. (Angel Guimerá)—21. *Catalunya, avant.* Sa gentilesa y son posat revelan—que no naixqué per ser de reys esclava. (Damás Calvet.)—22 *La oració primera.* Primer Amor.—23. *Aniversari.* Amor, prima virtus.—24. *A Patrici,* (epístola.) Plany.—25. *Margaridó,* (poema.) Aquí hi ha un arbre que no l' ha plantat ma d' home... es l' olivera de pálit fullatje.

(SÓFOCLES.)—26. *La unitat de la patria.* (A un amich.) Deu me do gent que m' entenga.—27. *Del cor als llabis.* Amor y primavera.—28. *Esclavatje.* ¡Catalunya avant!—29. *Mort moral.* ¡Ay!—30. *¡Més enllà!* Plus ultra.—31. *¡Llibertat!* Avuy ab vibranta lira—s' enalteix lo trovador. (J. BLANCH.)—32. *Lo Retaule.* Fidelitat.—33. *Als meus fills.* Catalunya.—34. *Memento.* Patria, Fides Amor.—35. *Cap al cel.* Recordança.—36. *Idili.* Primer amor.—37. *Amor.* En la terra y en lo cel.—38. *Fadrinada.* «Il m' en faut une—soit blonde ou brune..» (BERANGER.)—39. *Professió de fé.* Catalunya y avant. —40. *Penediment.* Fé y Esperansa.—41. *Lo rey desditxat.* Sota les riques diademes—quina corona d' espines!—42. *Santes Juliana y Semproniana.* Iluro, Civitas. Tracta.—43. *Llágrimes.* ¿Qui no plora en esta vida?—44. *¡Morta es ma mare!* En l' arbre del cementiri—que mut ha tant temps que 't vetlla.—vull, mare, de ma anyoransa—los ays planyivols gravar.. —45. *L' Ibert.* Qu' dono presto á Dieu.—46. *Avuy.* ¡Per fí!—47. *L' Hostal de la coixa.* ¡Madalena!—48. *Ingratitut.* —49. *Al ser á Novembre.* ¡Esperansa!—50. *Transfiguració.* Lo que va de ayer á hoy.—51. *L' emigrant.* Som los náufrechs de la terra—demanant salvació al mar.—52. *Nit serena.* ¡Espera! ¡espera!—53. *¡Germans, avant!* Abaix la Ciutadela. (VÍCTOR BALAGUER.)—54. *Romans de la conquista de Mallorca.* ¡Via á dins, via á dins que tot es nostre!—55. *Una botella trobada.* ¡Hurra, mariner!—56. *Oswald.*—57. *Matinal.* Ut pictura poesis est.—58. *Monografia.* L' estudi dels vells monuments engendra l' amor de la patria.—59. *La papallona y l' ánima.* Cántich de fé.—60. *¡Qui t' ha vist y qui 't veu!* ¡Oydá!—Jo si serveixo—es per rumbejá.—61. *La tenora.* Adeu.—62. *Vibracions.* Notas perdudas.—63. *Invocació á la veritat.* Set.—64. *Mon avi.* Pro patria mori.—65. *La Pagesia.* Santa llar dels pagesos, etc.—66. *La Guerra,* Dies iræ.—67. *La branca de pomera.* Ut unde mors oscilatur, etc. —68. *Al entorn del braser.* Amor es vida.—69. *Sol post.* Deu y Patria.—70. *A Josefina.* Ja tens consol.—71. *Lo mestre ferrer.* Are en sent de nii—si aném á Ridaura.—72. *Sonris.* Resurrexit.—73. *La filla del Batlle.*—74. *Vilamala.* Tradició popular.—75. *¡Monja!*—76, *Catalans.* ¡Avant!—77. *La madrastra.* Ho fou de la patria.—78. *Resignació.* Cal patí en la terra—per guanyar lo cel.—79. *Llágrimas.* ¡Esperansa, que

ets de dolsa!—80. *Lo vell monestir.* ¡Qui t' ha vist y qui 't veu!—81. *Present de boda.* De bon matí.—82. *Cel blau.* Iris. —83 *La tornada* —84. *¡Morta!* ¡Ay de nosaltres, si en las tenebras de la mort nos manqués la llum del cel!—85. *Al esplenderosissim «faro celestial, la inmaculada Verge Santissima».* Vita, dulcedo et spes nostra.—86. *La mort de la monja.*—87 *Lo temps vell y 'l temps modern.* (Ditxosos temps que passáreu) —88. *De nit.* Fides —89. *Eva y Maria.* Lo pecat y 'l perdó.—90. *Coblas de solter.* A bon hora!—91. *¡Solets!* Fills d' amor, vivim d' amor.—92 *La flor del lliri.*—93. *Lo templari.* Deu y Patria.—94. *D' arrel y soca.* ¡Catalunya y avant!—95. *Tradicions de Llivia.* ¡Lo que va de ayer á hoy! —96. *La estrella del amor.* Una cansó vuy cantá—Cansoneta may cantada, etc.—97. *Amor fraternal.* Fins al cel.—98. *Lo vell monestir.* Per la patria y per la fé.—99. *A la memoria d' En Lluis II de Baviera.* ¡El génio! ¡La locura! ¿Quién decide tan difícil cuestion?... (NUÑEZ DE ARCE). — 100. *Poema de amor.* Amor.—101. *Festa de Maig.* ¡Sarcasme!—102. *Lluyta eterna.* ¡Jamay!—103. *Un avaro.* Cada nit lladres somnía— que li roban los diners.—104. *Les ones del Nil.* Auba.—105. *Poncella d' amor.* Idili.—106. *A Llevant y á Ponent.* Esguart. —107. *Set Faulas.*—108. *¡Amor!* Y tindrém, puig Deu ho vol,—Sols per Lley la Llibertat.—109. *Set de poesía.* Aquesta amor si los pechs no la crehen— Es ver senyal del be que en ella habita. (AUSIAS MARCH—CANTS DE MORT).—110. *La una de la nit.* Tota sola.—111. *La lley de la forsa.* Sort fatal.—112. *Tot bressant.* Sant Joan feulo ben gran.—113. *A Maria.* ¡Hont onetja 'l penó de las cinch barras—L' estandart de la Verge que hi oneitx...!—114. *L' avi.* Patria y Fé.—115. *Sant Miquel del Fay.* Patria.—116. *La Bordeta.* Maig.—117. *Vora 'l Nil.* Et intravit Israel in Egiptum, etc.—118. *Ruth.* No adverseris mihi ut relinquam te et abeam: etc., etc.—119. *Via fora!* No 'm matan per ser traydor—Ni tampoch per ser cap lladre—Sino perque hi volgut dir—Que visca tota la Patria! (La cansó d' en Bach de Roda).—120. *La eternitat del amor.* En la terra y en lo cel.—121. *Lo vell mariner.* Marina. —122. *La clau.* Mes val giny que forsa.—123. *Justicia y misericordia.* Perdó.—124. *¡Catalunya!* Avant.—125. *Cant montanyés.* (.....)—126. *Sonets homoristichs.* Pera triar.—127.

Cai. Ubi est Abel, etc.—128. *La creació de les flors.* Génesis.—129. *Cassador y víctima.* L' excés d' amor esclata;—lo somni fuig, lo cor delira y mata.—130. *Lo Gitano.* Balada —131. *La pasqua de la llengua catalana.* Resurrexit.—132. *A mon Deu.* Jo t' ador.—133. *Quan se moria.* ¡Pobreta!—134. *L' estornell.* Qui 't vol bé 't fará plorar.—135. *Dolorosa.* Dona, mira aquí ton fill, (JESUCHRIST).—136. *Pretendenta á sogra.* ¡Tira peixet!—137. *Oasis Divi.* Bonum est nos hic esse. —138. *La Catedral gótica.* Cap com ella.—139. *Los darrers jorns.* Justicia.—140. *Lo bateig.* Fruyt d' amor... ¡Benvingut sia!—141. *La victoria del amor.* Pax vobis.—142. *La arquitectura gótica.* Casal de Deu.—143. *Vida per vida.* Caín y Abel.—144. *Lo casal dels avis.* Remembrança.—145. *Passavents.* Cum sudore vultus tui...—146. *A Catalunya.* Patria.—147. *La festa major.* Tal hi va que no s' ho creu.—148. *Dos cartas.* Confidencias.—149. *Geografía de Catalunya,* (Compendi). Coneixte á tu mateix.—150. *Lo 11 de Setembre de 1714.*—151. *Ideal.* Descloute, ¡oh cor! del infinit parpella, etc.—152. *L' esperit catalá.* Cap nació pot dirse pobre—si per les lletres reneix, et., etc.—153. *La estrella de l' auba.* La estrella més pura—y hermosa ja guayta, (M. AGUILÓ).—154. *La serenata.* Deu te dó bon dia amor—ara y sempre de la vida.—155. *Lo tambor de Sant Pedor.* Noun es qu'uno bouscarlo, etc.—156. *Lo plany del presoner.* Patria:—157. *La llengua catalana.* ¡Surge!—158. *La xiqueta...* quan hi penso, rich y ploro d' un plegat.—159. *M' aymia.* Catalunya y avant.—160. *En la mort de 'n Marian Fortuny.* (Elegía.) La terra á qui tal fill nomena mare, digauli tots, joyosa pot estar.—161. *Roger de Lluria...* y cascú en son lloch, á terra girau popa, els corns sonant.—162. *A la arquitectura gótica.* Ojiva siglo XIII.—163, *L' Omnipotent.*—164. *A Valencia.* Valencia, lo pervindre sols pels cobarts es negre.—165. *Lo frare de la Trapa.* Morir debém.—166. *Lo rey.* Visca.—167. *Amor de fill.* Intima.—168. *Lo Carradó ampurdanés.* Catalunya es ma esperansa —Lo travall l' ha de salvar.—169. *Un esperit del Ampurdá.* Ay Castella castellana,—si la terra catalana—no t' hagués conegut may. (BALAGUER).—170. *Desolació.* Omnia desiderabilia nostra, etc.—171. *La Catedral gótica.* Hæc est domus Dei. (Pas. XXII, 1.)—172. *Neu.* Mon de dolor.—173. *Lo cloquer de Ripoll.* Los aucellets encara en ta

brancada vella—vindrán á fer sos nius.—174. *Meditació.* ¡Que dolços roba 'ls himnes de l' albada—qui te dins sa pensa la fe grabada.—175. *Riu d' amor,* Ego sum lux mundi.—176. *Al Sant Crist de la Seu de Barcelona.* Fides.—177. *Perjuri.* (Balada fantástica.) Semper.—178. *La vinya morta.* Elegía.—179. *Lo cap de dol* L' amich.—180. *Lo salt de la reyna mora.* Encara avuy se 'n parla.—181. *Fullas secas.* Tardanía.—182. *Lo mostassá.* Venjansa.—183. *A Jesus Sacramentat.* Venite ad me omnes... (MATH. XI.)—184. *La temptació.* Assumpsit cum diabulus in montem, etc., etc.—185. *Prehistora. Monografía del Dolmen de Vall obscur.*—186. *Compendi de Geografía de Catalunya.* ¡Oh terra, dolsá terra que en tas entranyas guardas—lo cos dels que bastiren lo meu alberch payral! (J. ROCA Y ROCA.)—187. *Nocions de Geografía de Catalunya.* Fiat lux.—188. *De la cima al abism.* Flors y espines.—189. *Sobre la tomba.* (De ma aymia.)—190. *Los náufrechs.* Es gran l' home en sas obras.—191. *A Roger de Lauria.* Gloria.—192. *¡A Mallorca!* Romans.—193. *Lo primer amor.* (Poemet)—194. *Als trovadors catalans.* ¿No es hora encara?—195. *Capvesprada.* Hora sublim de creure y d'. estimar. (R. BASSEGODA).—196. *Neguit.* Qui non es trist de mos dictats no cur. (A. MARCH).—197. *Meditació.* Fides.—198. *¡Ben lluny!* Anyoransa.—199. *Lo Rosari matinal.* ¡Salve, María!—200. *Las cansons de la terra.* Tan frescas.—201. *Lo Dubte y la Fé.* La fe salva.—202. *En lo cim del Calvari.* (Pintura).—203. *Anhel.* Deixam tas alas de seda, que ja te las tornaré.—204. *Guideta.* (Novela de costums). Nomen, Nomen, Lumen.—205. *Al mar.* ¡Salut!—206. *La Mort.* Nos nostraque debemur morte...—207. *La Patria nostra.* Avuy no es lo que fou, pero ho tornará á esser.—208. *La llengua del creyent.* La bona gent de la encontrada ni ho ha donat com á cosa certa, etc.—209. *Geografía de Catalunya.* Non moneris.—210. *Egloga.* Aurea prima sata est ætas. (OVIDI(. —211. *Carta á un amich.* Catalunya y avant,—212. *¡Llibertats!!...* ¡Pobre Patria!—213. *L'arbre florit.* L'arbre de verdas brancas...—214. *Deliri.* Jo sento en mon pit viure—inmens desitj qu' á ignota vida 'm llansa. (J. TORRES Y REYATÓ.)—215. *Patria.* Que Deu te do ventura.—216. *Compendi de Geografía de Catalunya.* ¡Catalunya y avant sens parar may! —217. *La festa major.* Per fi torna la calma després de la

tempestat.—218. *Rondalla nova.* En las flores cifraba su esperanza. (S. V.)—219. *Dia de cendra.* Memento homo, etc. —220. *L' ánima al Espós.* Miserere —221. *Diades de sol.* Corydon, Corydon, ¿qué negro fado—que frenesí te obliga á ser poeta? etc.—222. *Mare de Deu de Puigcervé.* Doneunos aygua si 'ns convé.—223. *Gelosia.* Amorosa.—224. *Los dos amors.*—Terra y Cel.—225. *La mare.* L' amor més gran.—226. *Lo darrer trovador.* Adeu, patria catalana.—227. *A Roger de Lluria.*—228. *La Catedral.* Excelsa —229. *La Tornamira.* Ahont no hi ha pau, no hi ha pa.—230. *Los Concellers.* Senatus populusque Barchinonensis.—231. *La Rondalla de la Patria.* Escolteula be, fills seus.—232. *La cançó del escolá.* Una llimosneta...—233. *La Rondalla de la Patria.* Alegoría.—234. *Lo Consell de Cent.* Girém enrera 'l ulls y las petjadas.—235. *Agnes de Llar.* La patria es l' amor primer.—236. *Herodias.* Nihil aliud petas, nisi caput Joannis. (Breviari Romá).—237. *Roger de Lluria.* ¡Patria, patria, fes memoria!—238. *Dias de dol.* 1651. Dies iræ.—239. *La agulla.* ¡Que n'es de bona!—240. *Lo mal feyner.* Cansó.—241. *Inconsolable.* Elegía.—242. *La Calma.* La infortunada viuda—olvidará algun dia? ¡Dios lo sabe! (G. Nuñez de Arce).—243. *Lo decret dels Jochs Florals.* Any 1393.—244. *¡Pobres madres!* —245. *Las tres banderas.* (1708).—246. *Plors y Plegarias* —247. *¡Somni terrible!*—248. *Recort.* Al Roselló.—249. *A la Industria Catalana.*—250. *Lo Compte de Rosselló.*—251. *Oda á Barcelona.* ¡Oh, Barcelona!—252. *A Catalunya.* ¡Avant Patria catalana!—¡Avant Catalunya, avant!—253. *Fortuny.* Anyoransa.—254. *¡Cap al cel!* Follia.—255. *Lo Cant del Pi.* Miserere mei.—256. *Quadrets.*

ACTA DE LA FESTA

A la una y vint minuts de la tarde del primer diumenje de Maig, dia 1 d' aquest mes, de 1887, comensá en la gran sala de la Llotja d' aquesta ciutat la celebració de la solemne festa dels Jochs Florals, qu' era la XXIX.ª de llur restauració. Als sons de la marxa del Rey En Joan, tocada per la banda municipal en lo pati central de la Llotja, entrá al saló, per la porta del passeig d' Isabel II, lo Consistori acompanyat de la ilustre comitiva oficial, composta: per una Comissió de l' Ajuntament, presidida per l' Excm. Sr. Alcalde Constitucional D. Francisco de Paula Rius y Taulet, y de la que 'n formavan part los regidors Srs. Sol, Coll y Pujol y Bosch y Labrús, y 'l Secretari D. Agustí Aymar; d' una Comissió de la Diputació Provincial, formada per los senyors Rossich, Vidal y Valenciano, (D. Eduart) y Swartz; per los Canonges, Srs. Ribas y Almera, en representació del Capítol

Catedral; per lo Iltre. Sr. D. Gayetá Vidal y Valenciano, en representació del Claustre Universitari; per los escriptors y poetas francesos de la Provensa y del Llenguadoc, Srs. André, Donadieu, Laforgue, Pepratx, Rous (Reverent Rector de Banyuls) y Roque-Ferrier; y per D. Ramon Ferrer y Matotano, en representació del Rat-Penat de Valencia.

Arribada la Comitiva al estrado destinat al honorable Cos d' Adjunts, prengué assiento en la part central pera ella posada; ocupant la presidencia l' Excm. Sr. Alcalde Constitucional, per no haver assistit á la festa l' Excm. Sr. Gobernador Civil. Al fons de l' estrado, en lloch proeminent, hi havia situat, sota bellíssim dosser, lo trono destinat á la Reyna de la festá; prop del que 's destacavan, simétricament colocadas, duas endoladas tarjas ab los noms dels literats catálans morts durant l' exercici de l' actual Consistori; y per cada costat de dita part central, formant numerosa y escullida concurrencia, hi havia 'l respectable Cos d' Adjunts. Én lloch preferent del saló estavan assentadas ilustres damas, que en anys anteriors havian sigut Reynas de la festa, y en lo restant del saló, tant á baix com en la galería, un numerós y escullit públich compost, en gran part, de distingidas senyoras y elegants senyoretas á totas las que s' obsequiá al entrar al saló fent entrega á cada una d' un ram de flors, com es de consuetut en aquesta galana festa.

Oberta aquesta per l' Excm. Sr. Alcalde, lo President del Consistori, Reverent Dr. Mossen Jaume Collell, passá á ocupar lo lloch destinat á tribuna y allá llegí 'l discurs presidencial (I) arrencant, pot be dirse á cada párrafo, nutrits y entussiastas picaments de mans en quals demostracions, del tot expontáneas é incontenibles, hi prengué part tota la concurrencia; y al acabar lo discurs las demostracions del públich foren una verdadera ovació al ilustre poeta, reverent sacerdot y entussiasta patrici que l' acabava de llegir.

Acte seguit l'infrascrit Secretari llegí sa *Memoria,* (II)

y avants de proçedir, com es costum, á la obertura dels plechs que contenian lo nom dels poetas premiats, á invitació del Sr. President del Consistori passá á la tribuna D. Joseph Blanch y Piera y doná lectura de la poesía titulada *La veu de las ruinas* (III) de D. Adolfo Blanch y Cortada, lo que causá fonda impressió al públich essent dita poesía calurosament aplaudida al final de sa lectura.

Acabada aquesta, l' infrascrit Secretari passá á obrir los plechs qu' havian de descubrir los noms dels poetas premiats, y resultaren ser los següents:

De la poesía premiada ab la *Flor natural, (Rosa noisethiana: Marechal Nielt. Rosa thé: Lamarke)* qual poesía te per titol *Lo Cant del Pí,* (IV) resultá serne autor D. Ferran Agulló qui, acompanyat de dos senyors Mantenedors, passá á fer present del premi á D.ª Dolors de Carles de Robert qui fou proclamada *Reyna de la Festa* per lo Sr. President del Consistori; y als acorts de la música y ab grans aplaudiments del públich, fou acompanyada per los citats poeta y Mantenedors al trono pera ella destinat.

Doná lectura á la poesía premiada lo á dalt citat don Joseph Blanch y Piera, arrencant en algunas estrofas y al final calurosos aplaudiments.

Obtingué 'l primer accéssit D. Francisco Casas y Amigó ab la poesía titulada *Poncella d' amor,* (V); mes haventlo cridat per tres vegadas no comparegué á recullir dit accéssit.

Obert lo plech corresponent á la poesía titulada *La una de la nit* (VI), guanyadora del segon accéssit, resultá contenir un paper sense cap nom, lo que declará l' infrascrit.

Resultá autor de la poesía titulada *La Pagesía* (VII), que guanyá la *Englantina d' or,* D. Joaquim Riera y Bertran qui passá á donarne lectura y fou rebuda pel públich ab grans aplaudiments.

Guanyá 'l primer accéssit lo mateix D. Francisco Casas y Amigó, suara citat ab la poesía titulada *La llengua*

catalana (VIII), y cridat de nou tres vegadas tampoch comparegué á recullir aquest accéssit.

Lo segon fou guanyat per D. ANTONI BORI Y FONTESTÁ qui resultá esser autor de la poesía titulada *Lo Mestre Ferrer* (IX), á la que dit accéssit fou concedit. Cridat al estrado, comparegué dit poeta á recullir l' accéssit de mans de la Reyna, lo qu' aplaudí 'l públich calurosament.

Del premi de la *Viola d' or y d' argent* ne fou guanyador D. THERENCI THOS Y CODINA que resultá esser l' autor de la poesía titulada *Mes enllá!* (X) á la que dit premi fou adjudicat. Cridat dit poeta al estrado comparagué á recullir lo seu premi de mans de la Reyna y després passá á la tribuna á llegir la expressada poesía que fou rebuda al final ab grans aplaudiments.

Obtingué 'l primer accéssit lo mateix D. FRANCISCO CASAS Y AMIGÓ qu' havia guanyat los dos primers dels altres dos premis, per esser l' autor de la poesía titulada *Vilamala* (XI) a la que dit accéssit fou concedit; mes cridat al estrado, en la forma de costum, tampoch comparegué á recullir los expressats accéssits.

Del segon ne fou guanyador lo Reverent sacerdot mallorquí Mossen JOAN GUIRAUD per ésser l' autor de la poesia titulada *Desolació* (XII) á la que dit accéssit s' havia adjudicat. Tampoch comparegué á recullir aquest lo citat poeta després d' haverlo cridat per tres vegadas.

Del premi ofert per l' Excm. é Ilm. Sr. Bisbe de Barcelona, ne resultá guanyador lo mateix Mossen JOAN GUIRAUD per la poesia titulada *La Catedral gótica* (XIII); que fou llegida per D. Narcís Verdaguer y Callis, mereixent del públich grans aplaudiments.

Obert lo plech corresponent á la novela titulada *Passavents* (XIV) llorejada ab lo premi ofert per l' Excm. Ajuntament de Vilanova y Geltrú, resultá ésser autor de dita novela, y per lo tant guanyador del citat premi, D. MARTÍ GENÍS Y AGUILAR qui fou cridat al estrado y comparegué á recullir de mans de la Reyna la joya guanyada, lo que celebrá 'l públich ab grans aplaudiments.

La poesia *Coblas de Solter* (XV) á quina s' adjudicá 'l premi ofert al género humorístich, resultá ésser original de D. Joan Pons y Massaveu, qui fou cridat al estrado y passá á recullir de mans de la reyna la joya guanyada. Llegí dita composició D. Carles Pirozzini Martí, excitant la espressada poesia las riallas y aplaudiments del públich en moltas de las sevas estrofas y al final.

Inmediatament, y ab la forma de costum, fou proclamat Mestre en Gay Saber D. Terenci Thos y Codina per haver guanyat, ab lo d' aquest any, los tres premis que pera tenir dit títol exigeixen los Estatuts.

Terminat aquest acte, 'l Mantenedor D. Céssar August Torras, per delegació de D. Ramon Arabía, que estava malalt, llegí 'l discurs de gracias que dit Sr. Arabía havia escrit, qual discurs fou digne acabament de aquesta lluhida y animada festa.

Despres del discurs, al que seguiren los acorts de la música y 'ls aplaudiments del públich, se cremáren los plechs que contenian los noms dels poetas no premiats y l' Excm. Sr. Alcalde, com á President que del certámen era, lo doná per acabat, á las tres y quinze minuts de la tarde.

De tot lo que l' infrascrit Secretari n' aixecá la present acta, en lo lloch y data al comensament d' ella espressats.

Pau Sans y Guitart.

Núm. I.—DISCURS DEL SR. PRESIDENT DEL CONSISTORI, *Rvnt. Dr. Mossen Jaume Collell.*

Núm. II.—MEMORIA DEL SR. SECRETARI DEL CONSISTORI, *D. Pau Sans y Guitart.*

Núm. III.—LA VEU DE LAS RUINAS, *de D. Adolf Blanch y Cortada.*

EXCM. SENYOR:

SENYORS:

Cad' any, quan s' acosta la bella diada del primer diumenge de Maig, sento com l' aleteig de les il-lusions de ma primera joventut, y 's remou tot mon ser ab una especie de amorosa frissansa, com li deuen bellugar les cames al espigat fadrí del Ampurdá, quan sent los espinguets de la tenora. Mentres en nostres pobles y masies celebra la fadrinalla les alegres festes primaverals anomenades *Rosers;* nosaltres cad' any venim aquí á celebrar lo *Roser* de la Literatura catalana; y s' ha fet tan de casa nostra aquesta gaya solemnitat, ha entrat ja tant en nostres costums y tan bon lloch ha trobat en lo calendari de les festes barcelonines y catalanes, que un any sense Jochs Florals, semblaria que 'ls rosers no han florit y que no han tornat les orenetes. Y quan sota aqueix antich texinat y en les gallardes arcades avesades á sentir diariament lo brugit dels negociants, ressonan vibrants los sagrats accents de la poesía, y veyem en aquell sitial d' honor rumbejarse la dama eleta pera Reyna de la festa, y en mitx de clamorosos aplausos muntar al estrado los fills de les Muses á cercar los llorers conquerits en noble lluyta; tots, ab lo cor agosarat y la pensa per l' entussiasme

enardida, entre 'ls acorts de la música y 'ls esclats del entussiasme, y 'l perfum de les flors y les coloraynes dels penons, proclamam y saludam lo triomf de la que es vera Reyna de la festa, la Llengua catalana.

Jo en eixos moments que foren delitós esperó de ma jovenesa y son ara saludable conhort á mon esperit, benehint als insignes patricis que en bon' hora renovellaren la antiga festa ab moderna y ben escayguda usança, no puch deixar d' exclamar en un transport de patriótica alegría: Grat sia á Deu que hem arribat á temps! Si; hi hem sigut á temps a salvar lo mes noble y mes preuat monument de la terra catalana, hi hem sigut encara á temps á reviscolar l' amor patri ab aqueix pacífich *desperta ferro* de la nova creuada: y perçó, recordant aquell dictat de l' Escriptura, que promet vida llarga al fill que honra sa mare, crech que aquexa pietat filial envers la llengua materna es penyora y fermança de noves glories y de dies millors per la pátria catalana.

Pietat filial he dit, y ningú 'm fará retrets de ser mal emprada la paraula. Com una bordeta malmenada per carrers y places la trobarem ahir la nostra parla, feta la cendrosa ventafochs de les llengues neollatines, aborrida dels forasters y desdenyada de molts dels seus, anyorant greument lo seu passat y del seu trist present avergonyida. Entredits per ella 'ls estrados y barrotades les cúries, apenas si gosava plorar son dol en un racó de montanya, y sols s' aconhortava pexent als petits lo pa de la Doctrina cristiana.

Si era coneguda sa noble nissaga, era casi oblidada sa historia; y pochs faels se recordavan de sa vigorosa naxensa, de cóm sortí robusta dels llabis dels ferrenys reconquistadors de la terra, esquerpa com los isarts del Pirineu y com sos abets de bona tella, y perfumada ab l' encens dels monastirs y ab la sanitosa flayra de les flors de montanya. Ja ningú feya esment de la seva gallarda crexensa que la feu avançar á ses germanes, quan, ensemps que l' arquitectura, per enlayrar l' esperit, trenca-

va la plena cimbra romana per apuntar á les bromes l' arch ogival, ella rompia les faxes del bressol llatí, y plena de vida y d' ardidesa murmurava dolça als llabis dels trobadors, reptava impetuosa al alarb sota 'ls enmarletats castells, dictava lleys á mar y terra, llampaguejava en Orient, y triomfant celebrava son nuviatje ab lo seu poble amorosament sentada á la gropa del cavall del alt En Jaume, del gran Rey que ab sa espasa victoriosa li marcava les fites de son bell reyalme, desde 'ls plans del Llengadoc, hont l' havian festejada 'ls trobadors provenzals, fins á la moresca Valencia, hont aprengué 'l ritme suau del balandreig de les palmeres; y desde 'l Pirineu nevat fins á la Illa daurada, hont los ayres llevantins li portaren quelcom del accent armoniós de la Grecia.

En la pols del oblit y dels arxius jeya abandonada... Mes, ¿á qué recordar los jorns de malestrugansa, si avuy, per bona ventura, l' hem rescatada del vassallatje y l' hem tornada á fer Reyna, ornantla ab tots los arreus de la bellesa; si, encara que mitx esborrats y confosos los termenals de son patrimoni geográfich, l' amor de sos fills ha fet sortir altra volta la lluentor als joyells de sa real corona; y, si no 'l ceptre polítich, ostenta en ses mans, brunyit y cisellat lo ceptre de la Poesía, havent recobrat son sitial en l' august temple de les Arts y de les Lletres?

Mes ay! ¿quí sab, amiçhs de mon cor, quí sab si aquexa gerda y olorosa florescencia es una il-lusió del nostre desitx ó passatgera foguerada d' un amor tardá; quí sab si la lléngua catalana fa com la vinya que, segons diuen, se carrega de pámpols y rahims l' any abans de invadirla la filoxera, ó be com los tarongers de Soller, que donan l' esplet millor quan á ses arrels ja s' arrapa la malura?

¿Quí sab si 'ns passa á nosaltres lo de aquella trista cansó bretona que cantan ab fonda melancolía los fills de la bella Armórica? ¿La voleu saber? Escolteula:

«Los homens de la baxa Bretanya nan fet un bonich bressol, un bressol finament traballat.

»Un bell bressol d' ivori tot clavetejat d' or y d' argent.

»D' or y d' argent clavetejat; y ells ara 'l van gronxant ab lo cor trist.

»Ara tot bressant, bressant, les llágrimes els hi van cayent dels ulls.

»Les llágrimes van cayent, llágrimes amargues; lo qui está dins del bressol es mort!

«Es mort, es mort ja fa molt temps, y ells lo van bressant, sempre cantant.

»Lo mon no te ja pels Bretons mes que neguits y penes del cor, quan ells se recordan del temps passat!» (1)

¿Potser també 'l gronxarém nosaltres un mort en aqueix bressol d' ivori, engalanat de randes y flors de la renascuda Literatura? Nó, germans, nó; lo cor nos diu que no bressam un mort; nosaltres hi sentim açí dins bategar novella vida, y no 'ns enganya 'l patriotisme quan nos diu que 'ls Jochs Florals no son una fal·lera anacrónica, si no una vera renaxensa que cad' any nos porta nous esplets y noves esperanças. Lo que créyam erm y pedregolar ha resultat ser un goret de bona sahó, y no eczagera qui diu que Catalunya, fent reviure sa literatura, salva y refá la llengua y ab ella restaura la patria, perque la llengua axís com es l' arxiu de les etats passades, es la clau mestra de les generacions futuras.

Jo sento á voltes catalans que diuen, que la llengua si no es lo de menys per la vida d' un poble, no passa de ser condició purament accidental. Donchs hem de dir y de repetir ben alt que la llengua es lo demés, que la llengua es lo monument mes auténtich d' un poble, la encarnació mes viva d' una nacionalitat; que la llengua es de totes les obres y de totes les institucions patrimoni secu-

(1) VILLAMARQUÉ:=*Barzas-Breiz; Chants populaires de la Bretagne.*

lar d' una raça, la que porta mes fortament grabada la sagrada senyal de son carácter; y es casi una vulgaritat afirmar que 'l geni de la llengua es l' imatge mes fael del geni nacional. Mentres mon será mon, l' obra inmortal de Cervantes, que sobreviuria á la ruina d' Espanya, lo incomparable D. Quixot, será ensemps que la delicia del esperit humá, la mes perfecta y comprensiva y lluminosa síntessis de la civilisació castellana.

Jo trobo en una de les mes altes doctrines de la teología católica una comparació, que m' apar no ha de calificar ningú d' atrevida, y que 'us pot fer millor entendre aqueix concepte de l' alta trascendencia de la llengua. Axís com, segons diuen los sagrats Doctors, per fer capir d' alguna manera lo sublime dogma de la Trinitat, lo Pare entenentse á sí mateix engendra eternalment al Fill, que es son Verb, sa paraula consubstancial y son perfet resplandor, y que del Pare y del Fill mútuament amantse, ne procedeix la tercera persona, que es lo Esperit Sant; axís jo entench y concebesch que en cert modo, en lo secret misteriós de la ánima humana,—imatge de la Trinitat Beatíssima en sa substancia y en l' obrar de ses potencies—hi passa una operació consemblant, açó es, que lo entendre y pensar engendran en cert modo 'l verb mental que s' encarna en la paraula, y que de la íntima relació del enteniment y del verb ne procedeix en lo cor del home primer que tot, l' amor de patria. ¿Trobau extranya per ser poch explicada la comparança? Donchs jo 'us diré que, per lo concepte de la patria, aquesta determinació psicológica es mes ferma y mes segura y mes permanent que la variable delimitació del territori. Y tant es axís, que tots los sentiments que van compresos en lo nobilíssim sentiment de patria,—llevat del religiós que per sa altesa y universalitat está fora y per sobre de aquest orde,—tots están com identificats, refosos y fortament conjuminats per lo llenguatje, que ve á ser com lo ciment y morter calcinal que manté en cohesió perfecta

totes les altres relacions de la convivencia social y de la comunitat política.

Veus'aquí perque'us deya que servar la lléngua es servar lo casal de la patria, y veus'aquí perque formulá un gran acsioma lo inspirat vident de la nostra renaixensa, 'l mestre Aguiló, quan cantava

Poble que sa lléngua cobra
se recobra á sí mateix.

Y 'ls qui no saben ó no volen convéncers d' aquesta veritat, aquells que en est punt del llenguatje están disposats á ferhi, y desgraciadament hi fan cada dia, cobardes transaccions, que son pera la patria criminals traicions, que vejan lo que 'ls diu l'historia, que's miren la pobre Polonia, ofegada pel jou opréssor de Russia, y veurán que 'l voler matar la lléngua dels pobles esclavisats ó de les nacionalitats confiscades; ha sigut sempre la parricida tasca, la sempiterna porfía dels tirans. Un poble que 's dexa pendre ó perdre la lléngua, es un poble que's dexa castrar, y Catalunya ¡viva Deu! no está tan perduda, que vulla sufrir ni consentir aquexa ignominiosa mutilació!

Nó, nó! jo sento palpitar en la nostra restauració literaria vitals energíes; jo, per mes que ab dol y recansa hi oviro taques degudes á la maléfica influencia del temps, hi veig per tot arreu una sana brotada, indici de sava vigorosa; y en los cants dels nostres poetes, desde l' oda providencial del Aribau fins á les que avuy dintre poch aplaudiréu, lluny de trobarhi lo raquitisme y pobresa del migrat convencionalisme d'academia, lluny de sentirhi l' accent flach y la nota vaga de la desconfiansa, jo hi trobo una forsa d' expontaneitat é hi sento un accent de convicció y una tal ardencia de generós afecte, que no puch menys de dir ab lo Dant Alighieri:

Conosco i segni dell'antica fiamma. (1)

(1) Purg. Cant. xxx, v. 48.

Y aquexa sagrada flama, lluny d' esmortuirse, va prenent cada dia mes en los cors catalans; al escalf dels Jochs Florals hem vist náxer un Teatre catalá, que en conjunt fa goig de veure; formarse un periodisme que, si no te encara prou marcada la fesomía y ben senyalada la ruta, se fa escoltar y va obrintse camí; hem vist brotar les Associacions d' excursionistes, verdaders ruschs de feyneres abelles que recullen y estudian lo de casa nostra y ensenyan de sabé estimar les reliquies de l' antiguitat; veyem pulular los centres catalanistes, de poderosa iniciativa, y, per no allargar mes aquesta enumeració, hem arribat finalment á dexar sériament plantejat lo problema del Regionalisme, que ve á ser l' actuació de totes les aspiracions que, sols per vesllum, entreveure podian los instauradors dels Jochs Florals.

Podem dirho ben alt y ab llegítim orgull: Catalunya es d' entre 'ls pobles que, en virtut d' una lley histórica, perderen sa nacionalitat, lo qui mes prompte y mes desvetllat ha sabut alçarse y posarse á l' obra al crit de renaxensa; y si 'ls senyals no menten y no perdem lo seny, es d' esperar que aquest poble viril que, com una broca d' acer s' ha revingut y adressat, per enaltir sa lléngua vilipendiada y defensar son dret amenaçat, ha de ser lo qui millor realise 'l programa regionalista, protesta enérgica y reacció providencial contra les aberracions d' exa falsa política, digueuli com vulgueu, que s' ha pensat que 'l concert de la unitat nacional no podia lograrse sino ab la mort de les peculiars energíes de la varietat ben ordenada. Si aixís no fós, senyors, si no haguessem de lograr mes que cubrir de flors literaries la pobre patria catalana, destinada al sacrifici, seria aquesta una de les més horribles irrisions que registraría la historia.

Mes, no será! ja no hi ha qui deturar puga lo moviment ascendent de la sava, quan fins hem tingut virtut per curar l' arbre sagrat de la lléngua de la mortal ferida de la corretjeta; quan ja á l' ombra bencyta de sa ufanosa capsada los plau soplujarshi als bons fills de la terra y 'ls

de totes lés encontrades que tenen per blasó les quatre barres, y quan venen á dárnoshi la fraternal abrassada los trobayres de Provenza, los honorables prohoms del Llengadoc, y 'ls faels rossellonesos que no volen pas dexar que s' afluxen los vincles de la sanch, y perçó 'ns portan tot sovint recorts de les montanyes regalades de Canigó que alçan lo cap per veure y saludar la parentela d' Espanya.

Coratje, donchs, y endevant sempre! Vosaltres sobre tot, joves ardits que sou l' esperança de la patria, vosaltres que heu de ser demá, no sols los continuadors de la nostra obra, sino també 'ls hereus de graves responsabilitats, escolteu un moment la veu d' aquest sacerdot que, posat ja al mitx de dues generacions, dona l' una ma als mestres que se 'ns en van, y ab l' altra extreny amorosa y confiadament la vostra. En vostre cor y en vostra pensa s' hi cova, per dirho aixís, l' esdevenir de la patria; feuvos dignes de l' alta missió que la Providencia 'us confia. No 'us dexeu portar de fogoses impaciencies ni enlluernar pe 'ls fochs follets de brillants utopies; siau propagandistes de l' idea catalana axís en la serena regió dels principis socials y económichs, com en la candent y brugidora arena de la política, pero no abandoneu lo conreu de la literatura, no dexeu enherbar los viaranys de la bella poesía, puix l' escalf de l' inspiració dona bon tremp á l' ánima, y l' alta cultura literaria dona un cert ayre de noblesa que no dexa embordonir los carácters. Mes servey li fareu á Catalunya essent sos cantors joyosos y esperançats, que no pas convertintvos en apóstols malhumorats y atrabiliaris, que fan poch simpátiques les causes que defensan. Estudieu y poliu incessantment la llengua, resseguiu les planes de la nostra gloriosíssima historia, sadolleuvos de poesía en la llar y en lo temple, en lo bosch que rondina encara les cançons de la terra, y en les viles industrioses hont sentiréu que també parla catalá la brunzidora selfactina; y, per no desmayar en la

empresa, recordeu sempre aquell gran pensament del *calignaire* de Mireya:

E se toumbon lì felibre
Toumbará nosto nacioun. (1)

Aixís ab lo nova tanyada al entorn de la vella soca, venint cad' any á arrecerarnos á l' ombreta dolça dels Jochs Florals, y treballant cada dia en remoure y desvetllar la conciencia del poble, y en refer pedra per pedra lo casal de la Patria, alenant la fe dels pares y sentint l' esperó de falagueres esperançes, ab la regor del nostre treball y ab l' ardor fecundant del Sol de Montserrat, estigueune segurs, ben segurs, *lo que ha florit, granará!*

HE DIT.

(1) MISTRAL, Cançó de *La Coupo.*

EXCELENTISSIM SENYOR:

SENYORS:

La costum establerta, ja desde la gloriosa renaixensa de la festa qu' avuy celebrem, de lloar lo Secretari en sa Memoria la bellíssima institució dels Jochs Florals, lluminar perdurable de la terra catalana; m' obliga en aquest moment á fer en lo curs de la festa una especie de digressió que procuraré sia lo més breu possible perque, per un costat, no trenqui, com á veu inarmónica, las eloqüentíssimas paraulas que acabeu de sentir del nostre ilustre President y per l' altre no fassi retardar gayre l' acte, agradós sempre, y que tots desitjém, de sentir las poesías pera aquest certámen escullidas.

Mes, ¿cóm podré jo enaltir la poética Institució que aqui 'ns reuneix sense repetir lo que n' han dit ja, donant resplandor á ella y á las lletras catalanas los distingits escriptors que m' han precedit en aquest honrós cárrech? Acostumat per la meva professió d' enginyer á víurer en una atmósfera allunyada del Art y de las lletras, al trovarme are dins del palau de la poesía, obligat á lloarla y á fer sentir la seva benéfica influencia en las institucions de la Patria, me trobo confós y ab lo temor propi

del que 's veu petit perque 'l rodeja per tot arreu la grandaria, y l' enlluherna una viva llum que ofega la esblaymada é incerta dels seus escassos coneixements.

Mes, per fortuna, som en una terra ahont, desde la época més llunyana, viuhen com á bons germans lo Trevall industrial y la Poesía, y per aquest motiu podré dirvos que la institució dels Jochs Florals se fa sentir fins á dintre de la remorosa fressa de la activitat fabril, amorosint ab lo sanitós accent de las canturias la fadiga y la monotonía d' aquella mena de trevall. Dessota dels negres sostres d' algunas casas de la montanya, quan lo vent de tramontana fa sentir lo seu llastimós plany per la vehina pineda, sobrepuja de tant en tant al cop de la llensadora y á la remor del vent una cansó de la terra que naix en lo cor d' aquell que en mitj del seu trevall sent lo foch de la anyoransa, y la mágica veu de la cansó abriga també 'ls cors dels que la escoltan y 'ls posa, vius y encesos, devall del mateix caliu. Allá, donchs, es precís conservar aquella cansó y posarnhi d' altras al costat propias de la terra, en la nostra llengua escritas y no en cap altra, perque aquell caliu es lo qui manté lo sagrat foch de la Patria.

En la ciutat populosa, tot lo dia cuberta de negra fumera, com si fos la alé condensada dels enginys al executar lo seu trevall, veureu en los jorns de festa lo poble á collas omplint los teatres pera assadollarshi de emocions y d' instrucció. Donchs, á n' aquells teatres hi heu de posar escenas de la nostra terra; hi heu de reproduhir los interessants y dramátichs fets de la nostra historia; los agradosos y tendríssims quadros de las nostras costums; y es precís que hi ressonin ab preferencia 'ls vigorosos accents de la nostra llengua, que 'ns fa sentir la frescor y al mateix temps la rudesa de las nostras montanyas; la planyívola y sutil paraula del cor adolorit, banyat de sentiment; la enérgica y concisa frase del cor ofés y venjatiu; la galana y florida rima de dos cors que s' estiman y la

intencionada y pintoresca prosa dels nostres tipos populars.

Heus aquí, donchs, com la poética Institució dels Jochs Florals pot devallar, seuse desmereixer, fins á las quadras dels nostres tallers y allá hi pot dur la seva benéfica influencia; heus aqui, donchs, perque poden víurer com á bons germans lo Trevall y la Poesía, considerant aquesta com á dolsa marinada que dú suavíssim y frescal oretj al fadigat obrer, ó com á matrona que serva nit y dia lo gloriós casal dels nostres passats y reb á la vesprada, ab la major tendresa y la més pura alegría, als seus fills qu' han passat lo jorn fent la seva tasca fadigosa.

No puch ni dech esténdrem més sobre aquest tema perque 'm pendria més temps del que tinch disponible y molestaria massa la vostra atenció. Lo poch que he dit es suficient pera fer entendrer quant interessant y necessari es lo sosteniment de la Institució que avúy nos te aqui reunits y de mantenirla ab tota la seva esplendor y puresa. Ella es la matrona del casal catalá; ella es la que vetlla pera fer agradosos y útils los fruyts del trevall; ella es la que manté encés lo sagrat foch de la Patria; ella es la que 'ns fa véurer nostra passada grandesa cantant sobre las runas dels nostres castells; ella es la que manté la puresa y la vida dels nostres cors ab la sava de le Fé y de la Esperansa y del Amor dolcíssim de la familia; ella es, en fi, la nau grandiosa que voltant per sobre de las montanyas abriga tota la nostra terra y entona 'l quadro animat y atractívol de totas las nostras activitats.

Per aixó cada any, quan la naturalesa se 'ns presenta exhuberant de vida y galana omplint lo cel de llum, la terra de colors y l' ayre d' olors y de canturias; lo Consistori dels Jochs Florals recull las inspiradas lletras que han brotat y donat fruyt y de tots los cantons de la nostra

terra, aquest any com los demés, han anat compareixent al lloch ahont foren cridadas...

Si mirém la actual cullita, la veurém molt abundanta y haurém d' alabar las bellas qualitats de algunas de las sevas produccions; mes també 'ns haurém de planyer dolorosament de la abundancia de fruyts rebordonits, per mes qu' alguns d' ells son presentats en bellas y agradosas formas; mes las plantas no s' hi han fet vigorosas perque 's criáren en terrer fret y ombrívol y las hi faltáren lo calor y la llum de la inspiració, elements indispensables en tota mena d' aplicacions del Art. Unas y altras foren classificadas ab relació als temas á que obtavan donant per resultat, entre 'l total de 256 composicions rebudas, la classificació següent:

Obtant á la

Flor natural.	68
Englantina.	51
Viola.	85

Obtant al premi ofert per

L' Illm. Sr. Bisbe de Barcelona.	5
La Excma. Diputació de Tarragona. . . .	4
La Excma. Diputació de Lleyda..	2
Lo Centre Catalá..	13
Lo Excm. Ajuntament de Vilanova y Geltrú.	3
La Associació d' Excursions Catalana.. . .	1
La Associació catalanista d' Excursions científicas.	2
Lo Sr. D. Justí Pepratx	3
Alguns catalanistas, á una poesía de género humorístich.	12
D. Baldomero Galofre.	2
Lo Centre Escolar Catalanista.	5
Total.	256

Com podrá notarse, á tots los premis oferts hi ha hagut obció; mes, contra 'l bon desitj del Consistori, la major part dels premis extraordinaris no s' han pogut

adjudicar, y per lo tant, ab la vénia dels respectius donadors, tornarán á oferirse en lo certámen següent. També se podrá inclourer en lo cartell del següent certámen, lo premi ofert enguany per lo Excm. Ajuntament de Reus que no pogué inclourers en lo cartell del actual per no haverse rebut á temps. Finalment, entre las composicions suara citadas, no hi van inclosas duas que 's rebéren en secretaría després d' ésser ja publicada la llista del dia 2 d' Abril, es á dir, acabat lo terme pera la seva admisió.

Las composicions que han merescut premi ó accéssit, son las següents:

FLOR NATURAL

Ha obtingut aquest premi la poesía núm. 255, que te per títol: *Lo cant del Pi* y per lema: «Miserere mei».— Se li ha donat lo premi per la originalitat del pensament; per la dolsa anyoransa que fa sentir; per lo vigor y colorit de la descripció, sembrada de brillants imatges; tot aixó espressat ab armoniosas estrofas de verdader llenguatge catalá.

Primer accéssit.— S' ha donat á la poesía núm. 105 qual títol es: *Poncella d' Amor* y te per lema: «Idili».— Galana composició escrita ab facilitat. Algunas de las sevas estrofas acusan espontaneitat y descriuhen un carácter agradosament ingénuo; mes en altras s' hi ovira la afectació que desdiu d' aquest carácter y 'l desmilloran.

Segon accéssit.— S' ha donat á la poesía núm. 110, titolada: *La una de la nit* y te per lema: «Tota sola».— Notable descripció que fa sentir la feresa y la soletat de la nit y prepara l' ánim á rébrer fondas emocions dramáticas. Malhauradament la acció es lo que hi falta haventse limitat l' autor á ensenyarnos solament lo lloch de la escena que havía d' enquadrarla. En aquesta descripció

hi campeja la fantasía, mes es de doldrer algun descuyt en la forma literaria.

ENGLANTINA

Ha obtingut aquest premi la poesía núm. 65, que du per lema: «Santa llar dels pagesos—niu de tendres amors y pau cristiana...» y per títol: *La Pagesía.*—Se li ha adjudicat dit premi per lo ben arrelat del seu pensament que tendeix á enfortir la constitució social de Catalunya. Campejan en ella enlayrats conceptes que revelan lo fondo y vigorós sentiment de Patria del seu autor, conceptes que 's presentan ab tota la brillantor que 'ls es propia perque van espressats ab esmerada forma literaria.

Primer accéssit.—S' ha donat á la poesía núm. 157, titulada: *La llengua catalana* y du per lema: «Surge».—Bella composició, en alguns punts vigorosa, que demostra lo delicat y fondo sentiment de la Patria que te 'l seu autor. Poch concentrada y en algunas estrofas fluixa, per lo que resulta 'l seu conjunt desigual y de poch relleu.

Segon accéssit.—S' ha donat á la poesía núm. 71, titulada: *Lo Mestre ferrer* y du per lema: «Are en sent de nit—si aneu á Ridaura...» —Composició notable per la forma neta y ben tallada del romans que la compon. Per referirse l' assumpto que tracta á una tradició de la terra catalana, considerá procedent lo Jurat inclourer aquesta composició eutre las que obtavan á la Englantina y premiarla com á segon accéssit, ja que en la seva forma va cenyida en un tot á la manera de ser de la balada catalana.

VIOLA

Ha obtingut aquest premi la poesía núm. 30, titulada: *Més enllá!* y du per lema: «Plus ultra».—Se li ha adjudicat dit premi per lo pensament que enclou, á la vegada moral y religiós, y per la riquesa de llenguatge;

essent de dóldrer algun descuyt, encara que de poca importancia, en alguns punts de la versificació.

PRIMER ACCÉSSIT.—S' ha donat á la poesía núm. 74, titulada: *Vilamala* y du per lema: «Tradició popular», per ajustarse á la forma del romans que sol emplearse en la narració de las tradicions catalanas. Es un xich massa estesa la composició y per tal motiu no es tot lo vigorosa y fluida que fora de desitjar.

SEGON ACCÉSSIT.—S' ha concedit á la poesía núm. 170, titulada: *Desolació*, que du per lema: «Omnia desiderabilia nostra. etc.»; per lo tendre sentiment d' anyoransa que desperta y per la seva correcta forma literaria.

PREMIS EXTRAORDINARIS

PREMI OFERT PER LO EXCM. É ILLM. SR. BISBE DE BARCELONA.—S' ha concedit á la poesía núm. 171, titulada: *La Catedral gótica* que du per lema: «Hæc est domus Dei»; per lo fondo y exquisit sentiment religiós que fa náixer; per la riquesa y explendor d' algunas imatges y per la bella y correcta forma literaria ab que está escrita.

PREMI OFERT PER LO EXCM. AJUNTAMENT DE VILANOVA Y GELTRÚ.—S' ha donat á la novela registrada ab lo número 145, que te per títol: *Passavents* y per lema: «Cum sudore vultus tui...»; per la rica y ben acolorida descripció que fa sentir lo flayre y la frescor de la montanya catalana; per la riquesa de paraulas y modismes catalans y per la claretat y vivesa en la narració, aixís com també per lo bon fi moral del seu senzill argument.

PREMI OFERT PER ALGUNS CATALANISTAS Á UNA POESÍA DE GÉNERO HUMORÍSTICH.—Ha obtingut aquest premi la poesía núm. 90, titulada: *Coblas de solter* y te per lema: «A bon hora!» per lo ben agermanats que están en dita composició lo bon humor y la melancolía; per lo ben casada que

está al final de cada estrofa la popular tornada que li dona peu y fermesa, y pel fondo moral que boy fent riure fa ovirar, afegint á tot aixó un llenguatge catalá correcte y un atractívol sabor barceloní en algunas de las frases y comparansas per l' autor usadas.

Los demés premis que en lo cartell se consignáren, á parer del Consistori, com ja diguérem suara no s' han pogut adjudicar, per no correspondrer las composicions que hi obtan al objecte que 'ls ofertors de dits premis se proposáren. Relativament al Centre Escolar Catalanista, qual tema es la redacció d' un tractat de Geografía, lo Consistori creu oportú indicar que encara que pel seu carácter purament científich y didáctich sembla que desdiga del literari y poétich propi dels Jochs Florals, inclogué dit tema en lo Cartell, puig se tracta d' un assumpto que, si es ben estudiat, ha de definir la nostra terra ab tota claretat y exactitut; ha de marcar los seus confins, lo seu relleu, las sevas depressions, lo curs de las sevas ayguas y 'l valor hidrológich y mineralógich d' aquestas. Ha de dirnos ab quinas forsas conta la nostra terra pera lo desenrotllo del trevall agrícola, industrial y comercial; quina es la seva formació geológica, quina la riquesa que conté en las sevas entranyas, quina la extensió de las sevas encontradas y de cada un dels pobles que la componen; quina es la seva organisació política y social, quinas han sigut las sevas divisions geográficas en cada época histórica que ha atravessat; y ab lo major detall possible ha de ensenyarnos quins monuments guarda del nostre passat, ahont se trovan situats y quins camins hi portan, y de cada un de dits monuments ha de ferne una breu historia.

Baix aquest extens punt de vista pot figurar un tema d' aquesta classe en los Jochs Florals, ja que tals datos nos fan coneixer pregonament lo nostre casal, nos fan mesurar la nostra forsa y 'ns diuhen qui som, ab quins recursos contem, ahont podem conduhir las nostras as-

piracions, com hem de ferho y fins ahont podem arribar.

Malhauradament cap dels cinch trevalls que s' han presentat obtant á aquest premi comprén lo cumpliment de tot lo programa que acabém d' indicar. Un d' ells, ab tot, lo registrat ab lo núm. 186, qual títol es: *Compendi de Geografía de Catalunya* y te per lema:

«¡Oh terra, dolsa terra què en tas entranyas guardas
lo cos dels que bastíren lo meu alberch payral.»

es bastant complert y 'l plan solament que de la obra enclou la série de preguntas agropadas en las primeras planas, revela 'ls coneixements generals que en la materia de que 's tracta te 'l seu autor; mes havent estudiat á fons alguns dels seus detalls, especialment en la part que defineix las regions naturals catalanas, hi havém trobat un gran número de inexactituts que saltan á la vista de qualsevulla persona coneixedora de ditas encontradas; inexactituts que creyém fillas de la falta de temps y que no duptém rectificará lo seu autor si vol donar á llum lo seu trevall ó presentarlo en altre certámen si se li 'n presenta la oportunitat.

Aqui voldria jo poguer deixar acabada la meva tasca; mes desgraciadament he d' allargarla una mica més pera rendir lo tribut de respecte y consideració y un dolorós recort als sérs que en altres anys donáren explendor á aqueixa lluhída festa ó á la literatura catalana y que entre lo certámen del any passat y l' actual han deixat d' existir.

Enguany la mort ha passejat desapiadada pel nostre camp la seva esmolada dalla. Nos arrebassá, l' estiu passat, en edat prematura, á una de las més distingidas damas de la aristocrácia catalana, á la Illtre. Sra. Donya Dolors Caballero de Mercader, comtesa de Bell-lloch, que fou reyna de la festa en los Jochs Florals de 1881; y á las derrerías del hivern que acaba de finar, passá també á mellor vida la no menys distingida dama D.ª Cárme

está al final de cada estrofa la popular tornada que li dona peu y fermesa, y pel fondo moral que boy fent riure fa ovirar, afegint á tot aixó un llenguatge catalá correcte y un atractívol sabor barceloní en algunas de las frases y comparansas per l' autor usadas.

Los demés premis que en lo cartell se consignáren, á parer del Consistori, com ja diguérem suara no s' han pogut adjudicar, per no correspondrer las composicions que hi obtan al objecte que 'ls ofertors de dits premis se proposáren. Relativament al Centre Escolar Catalanista, qual tema es la redacció d' un tractat de Geografía, lo Consistori creu oportú indicar que encara que pel seu carácter purament científich y didáctich sembla que desdiga del literari y poétich propi dels Jochs Florals, inclogué dit tema en lo Cartell, puig se tracta d' un assumpto que, si es ben estudiat, ha de definir la nostra terra ab tota claretat y exactitut; ha de marcar los seus confins, lo seu relleu, las sevas depressions, lo curs de las sevas ayguas y 'l valor hidrológich y mineralógich d' aquestas. Ha de dirnos ab quinas forsas conta la nostra terra pera lo desenrotllo del trevall agrícola, industrial y comercial; quina es la seva formació geológica, quina la riquesa que conté en las sevas entranyas, quina la extensió de las sevas encontradas y de cada un dels pobles que la componen; quina es la seva organisació política y social, quinas han sigut las sevas divisions geográficas en cada época histórica que ha atravessat; y ab lo major detall possible ha de ensenyarnos quins monuments guarda del nostre passat, ahont se trovan situats y quins camins hi portan, y de cada un de dits monuments ha de ferne una breu historia.

Baix aquest extens punt de vista pot figurar un tema d' aquesta classe en los Jochs Florals, ja que tals datos nos fan coneixer pregonament lo nostre casal, nos fan mesurar la nostra forsa y 'ns diuhen qui som, ab quins recursos contem, ahont podem conduhir las nostras as-

piracions, com hem de ferho y fins ahont podem arribar.

Malhauradament cap dels cinch trevalls que s' han presentat obtant á aquest premi comprén lo cumpliment de tot lo programa que acabém d' indicar. Un d' ells, ab tot, lo registrat ab lo núm. 186, qual títol es: *Compendi de Geografía de Catalunya* y te per lema:

«¡Oh terra, dolsa terra que en tas entranyas guardas
lo cos dels que bastíren lo meu alberch payral.»

es bastant complert y 'l plan solament que de la obra enclou la série de preguntas agropadas en las primeras planas, revela 'ls coneixements generals que en la materia de que 's tracta te 'l seu autor; mes havent estudiat á fons alguns dels seus detalls, especialment en la part que defineix las regions naturals catalanas, hi havém trobat un gran número de inexactituts que saltan á la vista de qualsevulla persona coneixedora de ditas encontradas; inexactituts que creyém fillas de la falta de temps y que no duptém rectificará lo seu autor si vol donar á llum lo seu trevall ó presentarlo en altre certámen si se li 'n presenta la oportunitat.

Aqui voldria jo poguer deixar acabada la meva tasca; mes desgraciadament he d' allargarla una mica més pera rendir lo tribut de respecte y consideració y un dolorós recort als sérs que en altres anys donáren explendor á aqueixa lluhída festa ó á la literatura catalana y que entre lo certámen del any passat y l' actual han deixat d' existir.

Enguany la mort ha passejat desapiadada pel nostre camp la seva esmolada dalla. Nos arrebassá, l' estiu passat, en edat prematura, á una de las més distingidas damas de la aristocrácia catalana, á la Illtre. Sra. Donya Dolors Caballero de Mercader, comtesa de Bell-lloch, que fou reyna de la festa en los Jochs Florals de 1881; y á las derrerías del hivern que acaba de finar, passá també á mellor vida la no menys distingida dama D.ª Cárme

de Bofarull, que fou reyna de la festa en los Jochs Florals de 1861. Com las gotas que deixa la rosada entre las fullas encara vivas de las flors abatudas per la tempestat, axís també volém deixar nosaltres sobre las sevas sagradas cendras llágrimas de dolorós anyorament.

Fa poch més de dos mesos, lo dia 7 de Febrer de aquest any, morí lo eminent poeta, Mestre en Gay Saber, D. Adolfo Blanch y Cortada, quan encara podiam esperar de la seva fecunda pensa una bona toya de inspiradas produccions y quan en la penosa críssis de trevall que atravessém, y qual fi no 's veu encara, podia la ilustrada y vigorosa ploma del nostre malhaurat amich abogar ab la fortalesa y claretat de judici que sabia ferho, en defensa del interessos de nostra mare Catalunya, de la que ell n' era un dels fills més predilectes.

D. Adolfo Blanch y Cortada era tot d' una eminent poeta, distingit filólech, ilustre advocat y gran economista, figurant en aquest darrer ordre de coneixements en la escola catalana protectora del trevall nacional. La introducció que escrigué y va estampada com á encabessament del aplech d' escrits económichs del atleta protector dels interessos de Catalunya, D. Joan Güell y Ferrer, demostra qui era En Blanch com á economista, com á coneixedor de la industria y del comers de Catalunya, las duas grans palancas que la sostenen y enlayran, y demostra també que dins de la vida real y práctica sabía aplicar lo foch sagrat que en favor de la nostra terra respira la seva poesía titulada: «*La veu de las ruinas*» que li fou premiada ab la englantina d' or en lo certámen de 1867. Per ella y per los altres dos premis guanyats un, abans, en 1859 y l' altre, després, en 1868, ab las poesías tituladas «*Amor á Deu*», bellíssima y magestuosa armonía religiosa y «*Lo Castell feudal*», valenta composició poética magistralment rimada, ab aquestas tres flors que corresponen als tres mots de la senyera dels Jochs Florals, guanyá 'l títol de Mestre en Gay Saber que li fou conferit en lo certámen de 1868.

D. Adolfo Blanch y Cortada fou dels catalanistas que més part activa prenguéren en la celebració dels Jochs Florals. En l' any 1860, lo segon de la restauració de aquestos fou Mantenedor y Secretari; en 1865 fou Mantenedor; en 1869 fou nombrat President y en los anys 1875 y 1878 exercí altra vegada 'l cárrech de Mantenedor. Tant per aixó com per lo títol de Mestre en Gay Saber, l' actual Consistori acordá per unanimitat posar lo seu nom en aquesta festa en lloch distingit, acompanyat dels títols de las poesías que li foren premiadas, de las que 's llegirá aviat «*La Veu de las ruinas*», composició que basta per sí sola pera donar al seu autor la reputació de gran poeta.

Cal recordar també en aquesta diada al malhaurat D. Pere Nanot y Renart que cultivá las lletras catalanas y 's distingí ab la publicació de Monografías de monuments y en escrits históríchs de la nostra terra, publicats en diferentas revistas. A l' any 1870 li fou premiada ab un accéssit la poesía titulada: «*Lo Vassall de Remensa*», per lo seu pensament filosófich armonisat ab verdadera poesía, demostrant ab aquesta y altras produccions literarias que era digne descendent del seu avi, lo celebrat arquitecte y autor dramátich barceloní, D. Francisco Renart y Arús, que escrigué, entre altres, las popularíssimas comedias tituladas: «*La Layeta de Sant Just*» y «*La Casa de despesas*», produccions que abans del gloriós renaixement de la nostra literatura eran rebrots d' aquesta que surtian á la cara de la terra perque las sevas arrels, encara que enterradas y fondas han sigut y serán sempre vivas y de la més vigorosa y fecunda sava están sempre saturadas.

D. Joseph d' Argullol y Serra fou també enguany una sensible pérdua per las lletras catalanas Advocat y Professor de la Universitat de Barcelona, compartía los trevalls del Foro y de la Cátedra ab las sevas aficions literarias, essent autor de las novelas tituladas: «*La Guerra*» y «*Las Orfanas de Mare*», haventli sigut premiada aquesta

ab un accéssit en los Jochs Florals de 1872. Fou President de la Associació catalanista d' Excursions científicas y Mantenedor en los Jochs Florals de 1871.

D. Miquel Palá y Marquillas que, mogut per la seva afició al art y á las lletras deixá d' exercir la carrera de Notari pera ferse actor en lo género cómich catalá y Don Esteve Forés de Sicart, poeta, fill de la vila de Blanes, son altras duas forsas activas presas prematurament per la Mort á las lletras catalanas. Lo primer ha deixat un volúm de poesías ja imprés y publicat y varias comedies en un acte que forman molt sovint part dels cartells dels teatres catalans, y 'l segon deixa publicats dos volúms de notables y sentidas poesías.

Finalment, he de parlar d' un' altra pérdua que, no per referirse á un estranger, es menys de dóldrer per part nostra, ja que recaygué sobre un poeta de Provensa, de aquella antiga germana de Catalunya, com aquesta junyida per forsa al centralisme y com ella desitjosa sempre d' explayarse franca y amorosa per los seus prats y montanyas, parlant y cantant ab los accents de la seva ben aymada, rica, dolsa y armoniosa llengua. Me refereixo á la mort d' En Theodor Aubanel, amich íntim d' En Frederich Mistral, com éll poeta y com éll ferm y entussiasta felibre. Al ésser rebut En Mistral á la Academia de Marsella, va fer l' elogi de Aubanel presentantlo com á un dels més distingits poetas provensals, y al respóndrerli lo President de dita Academia, Mr. Rostand, feu una defensa calorosa del regionalisme propagat per aquells poetas que, segons digué, restituhíren á la Provensa lo sentit y la ufana d' una llengua que tenia una magnífica florida quan encara la francesa comensava tot just á aponcellar, llengua que fou aymada del Dant y del Petrarca; que la estudian en las sevas universitats los Alemanys y que no han deixat de parlarla jamay numerosas, ricas y bellas encontradas.

Pláunos, donchs, en mitj del nostre sentiment, dedicar un greu recort al poeta qu' ha tingut la desgracia de pér-

drer la Provensa perque á tots los d' aquella hermosa terra que s' afanyan pera donarli vida propia, no mermada per lo nociu y absorvent centralisme, los tenim com á germans y com á tals nos pagarém sempre de véurens per élls tractats.

Lley ineludible de la naturalesa es lo tribut que tots havem de rendir á la mort; pero si es lo seu cumpliment inevitable per l' individuo no ho es per las Institucions perque, mentres aquestas no 's desnaturalisin, subsisteixen sempre. L' arbre viu encara que cada any morin las sevas fullas.

HE DIT.

LA VEU DE LAS RUINAS

Válgam Deu y la Verge!

Despullas dels vells segles, pels vents arrabassadas
que mou lo carro volador del temps,
be 'm plau entre vosaltres asseurem devegadas,
com en l' ascó dels avis,
penas y glorias recordant ensemps.

Tant si l' oratge aixampla sas alas tormentosas
batent l' ample cayrell del mur antich,
com si son mantell negre de perlas tremolosas
esten la nit serena...
¡Oh! enderrochs catalans, so vostre amich!

¿Com no? si entre eixas pedras qu' empeny la totxa arada,
d' un sant amor hi cova 'l suau caliu?
¿si trau per cada escletxa sa veu enragullada
l' esperit d' un y altre segle,
y 'l foch del mon passat revifa al viu?

¡Jo us am' volcans prenyats de flamas resplandentas
que brollan sols de patria al noble crit!
¡Jo us am', oh trossejadas, superbas ossamentas,
que de llurs jorns de gloria
los gegants de la terra 'ns han jaquit!

Testas en ma infantesa us vegí y us veig encara
com guaytas vigilants d' un campament;
nin també entre vosaltras son cor rublí 'l meu pare
de catalá entussiasme,
y aquí us farán mos fills son sagrament.

Devall d' aquestas tombas que l' aspre ferradura
fa retrunyí ab son pas afadigat,
dorm lo cos del guerrer, cobert ab sa armadura,
la ma sobre la espasa
com si fos á la vespra del combat

Assi 'l trovador jau armat de pau y guerra,
son arpa aprop de son punyal moresch;
aletejant encara voltejant per la serra
sos darrers cants, flayrosos
del pus bell y adressat catalanesch.

Lo qui reté á Mallorca, 'l qui barrejá á Sicilia,
qui feu prous de la mar nostres penons,
que al Deu de la Victoria pregá ab manta vigilia,
qui las naus y senyeras
empresonadas duya á rossegons;

Tots dormen sots la terra que umpliren de sa gloria
dormen sobre 'l capsal de llur esplets;
heralts de llurs grandesas los fills de nostra historia,
tot hora fan trucarne
la veu dels avis en lo pit dels nets.

Veu del avior beneyta, malhaja qui 't rebuja:
—Deu no vulga deixarnos de sa ma—
lo qui de alsarte un temple dins de son cor defuja,
no es fill d' aquesta terra,
no deu pregar ja may en catalá.

¿Qué hi fá, qué hi fa que 'ns vinga d' ardenta ponentada
l' enfallonit, enmustiador alé;
deixaune qne s' aixeque la fresca marinada,
y 'l cel de Catalunya
tornará 'l de tots temps, blau, pur, seré.

Per' xo no ha de acotarne 'l Montseny son front altíssim
ni caurá un pich tant sols del Montserrat,
ni perdrán nostres rius son burbullar suavíssim,
ni 'l catalá llenguatje
los qui als pits de llurs mares l' han mamat.

Parla de reys, de sants, de trovadors y sabis,
parla d' un poble brau, noble y fael
primer que renegarte 'm trossejaré los llabis;
—Valgam Deu y la Verge!—
si haig d' aborrirte, que se 'm tanqui 'l cel!

FLOR NATURAL

Núm. IV.—LO CANT DEL PI, *de D. Ferrán Agulló.*

Núm. V.—PONCELLA D' AMOR, *de D. Francisco Casas y Amigó.*

Núm. VI.—LA UNA DE LA NIT, *d' autor anónim.*

LO CANT DEL PÍ

Miserere mei.

Al cim d' un penyalar de roca aspriva
que á sos peus veu las onas capdellarse,
y ahont ni 'ls jorns de temporal arriva
son ruixim salabrós al estrellarse,

Cimbreja, sempre verda, sa capsada
un pí soberch d' empedrehida soca,
de llarga arrel forsuda, encordellada,
que, com serp, se revincla per la roca.

A son entorn, colgadas ó arraulidas
entre 'ls llarchs fonollars que 'ls brins acalan,
cent socas escapsadas y ennegridas
per tot lo pas del destraler senyalan.

Quan, vessant d' or, renaix la llum primera,
toca en son cim la ratja benfactora,
mes ¡ay! que no hi despert la cadarnera
ni l' alosa gentil que al sol anyora.

Corra á amagars' poruch de veure 'l dia
lo malvat xuriguer d' ungla ferrada,
y 'l rat-penat, ab vol incert, fa via
á penjarse d' un' ala en sa niuhada.

¡Pobre arbre verge d' esclatans poncellas
retorsut y esguerrat d' arrel y soca;
sense 'l consol de alegres cantarellas
que hi fás, que hi vols en la deserta roca!

T' he vist en mitj del temporal vinclarte
espolsant sobre 'l mar ta cabellera;
lo llamp del cel, esgarrifós, voltarte,
lo tró fent trontollar la roca entera,

Y, com visió qu' encondormit s' ovira,
entre 'ls ronchs de la mar y la ventada,
del far que acompassats sos vidres gira
un raig d' infern trencarse en ta brancada.

Y he pujat ab fatich per l' aspre roca
revolt en l' ombra d' esta nit feresta;
aqui 'm tens ja, mon bras ta escorsa toca
y com tú vuy lluytar ab la tempesta.

M' han dit qu' entre 's udols de la ventada
com un dempnat, cantas y rius tot d' una:
canta are donchs en mitj de la tronada,
canta are donchs en mitj de la nit bruna.

Diguí y la roca va estremirs'; sentia
ays y gemechs entre 'l batut herbatje
y 'm vá semblar que 'l pí me responia
agitant convulsiu tot son brancatje.

«Eix penyalar que avansa en l' ona brava,
com guayta vigilant de la badía,
herm casi avuy, en millors jorns mostrava
d' un bosch de pins hermosos l' ufania.

De branca en branca, alegres las aucellas
saltant, cantavan sas cansons melosas;
de sol á sol, sentiam las abellas
volar entre la jonza remorosas.

Ombra fresca al estiu tothom trobava,
y per fer més plahenta l' ombradissa
los alochs que pomellan sa flor blava
y un llit de tendre murtra esfulladissa.

Las onadas venian zumzadoras
á contarnos sas dolsas amoretas,
y al enfilarse, queyan, bullidoras,
en blanca espuma á nostres peus desfetas.

Ab mots confosos, al morir, contavan
maravéllas sens fí de sos rumiatges,
d' illas en flor qu' en mitj la mar suravan,
d' altres costas y mons, d' altres vilatges.

Y veyam que las naus que un jorn partian,
altre jorn retornavan voladoras
y á sol cayent, per tots indrets corrian
las valentas barquetas pescadoras.

—Veniu, veniu,—nos deyan las onadas,
—veniu, la mar es mare amorosida,
tornats en naus, nostres frescals besadas
vos durán á nou mon y á nova vida.—

Y creguerem la véu de la Sirena!
Vingué lo llenyater que 'ns cobejava:
¡l' esmolada destral sobre l' esquena
y al bras las cordas, tot cantant, pujava!

Al primer colp de la destral, fugiren
xisclant de por, pardals y cadarneras,
y las socas, al caure, mitj-partiren
brancas y flors d' alochs y de murtreras!

Després vejerem una nau hermosa
que l' ona de la mar al lluny solcava
y al mirarla tant bella y tant ayrosa
—es nostre filla—'l bosch mormolejava.

Tornaren los aucells: poruchs, nos deyan
que fugian dels trets de gent estranya,
que á cents los homes en la terra queyan,
qu' eran plens d' estrangers plans y montanya.

Feu trontollá la roca un crit de guerra,
—Guerra!—Sentiam que per tot cridavan:
darrera cada roca de la serra
dos ulls frisosos y un trabuch vetllavan.

—Vull naus, vull naus,—la vila repetia;
—més naus—las onas, estrellantse, deyan;
—guerra al tirá—per tot arreu se ohía,
y las socas dels pins tombadas queyan!

¡Vaig quedarme tot sol dalt de la roca
d' entre tans pins com vora meu cresqueren!
Torta, esguerrada, una envellida soca
ni com á llenya, per la llar, volgueren.

No 'm canta amors, mormolejant, l' onada,
ni sento dels aucells la xerradissa,
y en jorns d' estiu, dessota ma capsada
no hi cercan la frescor de l' ombradissa.

Quan, com avuy, ronca á mos peus faresta
l' onada de la mar que 'l vent atía,
me conta, entre 'ls udols de la tempesta,
horrors y dols de sa indomable via:

Me llensa als peus estellas clivelladas;
umpla la costa ab funerals despullas
y empeny la nau ab infernals besadas
á estrellar's d' esta roca en las agullas.

Y me sembla sentir quan ¡ay! l' estrella,
que—una més, una més—ab fúria udola
y al recordarla en altres jorns tant bella
tot mon brancatge, esferahit, tremola:

¡Y 'm fa entendre, udolant, que trossejadas
per la mar ha escampat las naus que un dia
s' emportá d' assí baix ab sas zumzadas
quan cants d' amor, remorejant, fingia!

A mon entorn llavoras, arraulidas,
las socas escapsadas s' estremeixen,
tremolan sas arrels esporuguidas,
y á las onas traydoras maleheixen.

Brunz l' huracá per mon espés fullatge;
l' ona 's rebat en la tallanta aresta,
y diuhen que vinclat pel fer oratge
canto y rich entre mitj de la tempesta.

¡Pobres pins, mos germans, los que cregueren
l' ona enganyosa de la mar salada!
¡Com vos anyor' los que ací dalt cresquereu
y ab mi us partireu ayre y soleyada!

Y tu, l' onada de la mar traydora,
devadas vols, escumejant, tombarme;
devadas la ventada xiuladora
vol d' eixos cims soberchs deserralarme.

Potent m' aferro per la roca dura
y 'm vinclo rebatentme ab la ventada,
fins que apunta del sol la claror pura
y puch gronxar al ayre ma capsada.

Llavors, espolso mon brancatge altívol,
guayto la vila en la daurada sorra
y beuhen mas arrels, en lo fresquívol
regaró d' aygua dolsa que s' hi escorra.»

L' arbre callá: lo temporal seguía;
udolavan la mar y 'l vent á l' hora
y 'l pi forsut, xiulant, se rebatia
com llop fermat que lo carnatge olora.

Calmá lo vent despres: la nuvolada
cap á ponent va correr's tot desfentse
y una cinta de llum tornassolada
per sobre de la mar va aná estenentse.

Desde la platja vaig mirá' á l' altura,
un raig daurat de sol l' iluminava;
vegí que 'l pi, al bes de sa llum pura
com un vell fredolich tremolejava.

Entre 'ls esculls, lo bullidor onatge
jugava d' una nau ab las despullas,
y lo pi hi decantava son brancatge
al bes del vent llagrimejant sas fullas.

PONCELLA D' AMOR

IDILI

¡Quina florida treu la primavera!
Avia, dos anys arrera
jo sols veya les flors del pagesiu;
mes avuy també veig enamorada
que sota la teulada
un parell d' aucellets hi fan un niu.

Per veure com hi duhen una brossa
al riure l' auba rossa
ja bado la finestra poch á poch,
peró torno á tancarla desseguida,
ab la cara enrojida
de la meva vergonya sota 'l foch

Avergonyirme tant es un xich massa,
jo no sé lo que 'm passa;
sols sé que quan lo niu á mirar vaig
un íntim sentiment tota 'm regira...
y recordo la fira
á que varen portarme l' altre Maig.

Padrina, ¡qué bonica vaig trobarla!
Ma boca may ne parla
que no prenga un sonriure falaguer.
Jo duya per anarhi més hermosa
un poncelló de rosa
arrencat al matí del meu roser.

Hi venian á dalt de la tartana
pageses de la plana,
lo matxo ben guarnit de picarols;
hi baixavan á vendre fins á posta
remaders de la costa,
aixecant pels camins núvols de pols.

Escampat pel sorral de la riera
tot l' encontorn hi era,
y remats y pagesos de més lluny;
semblavan les enceses barretines
un hort de clavellines
al obrirse 'ls clavells pel mes de Juny.

Donantme rialler una mirada,
per entre la gentada
un gentil fadrinet va obrirse pas;
al cap la barretina ben vermella,
l' alfábrega á l' orella
y una vara de freixa sota 'l bras.

Ay avia, jo no sé com va mirarme,
que vaig enamorarme
dels estels que li reyan sota 'l front:
mentres vos conversavau boy distreta
aquella miradeta
va ficarsem al cor fins... no sé hont.

Aixís com los pardals de la bardissa
paran la xerradissa
y fugen per la fressa esporuguits,
al senyal d' oració de la campana
pels serrats y la plana
de la fira 's van perdre los brugits.

Ja vespre, quan son vel de boyra bruna
esqueixava la lluna
per mostrarnos al ple la seva fas,
gronxantse dintre 'ls sots de les roderes,
per boscams y rieres,
la tartana 'ns tornava cap al mas.

Ens seguian pagesos de montanya
estirant per la banya
les parelles de bous de pas calmós;
al davant fadrinets ab bandolines
á les belles fadrines
endressavan cansons d' ayre amorós.

Tots se 'n duyan quelcom á les hisendes,
qui 'ls diners de les vendes,
qui l' eyna necessaria pel conreu;
jo m' enduya dins l' ánima clavada
una dolsa mirada,
espina de roser que may no 's treu.

Al entrar al portal ab vos, padrina,
d' aquella dolsa espina
acotant lo meu cap busquí la flor,
y per un raig de lluna il-luminada
vaig veure mitj badada
la poncella que duya sobre 'l cor.

Puch contarvos l' esclat de ma follia?
á ningú ho contaria,
mes á l' avia ben baix tot se pot dir.
Escolteu, escolteu sense renyarme...
Fins que varen cridarme
en tota aquella nit no vaig dormir!

Un petit rossinyol me desvetllava,
y mentres escoltava
lo refilar dolcíssim del seu cant,
dibuixada en lo blau de la nit pura
jo veya la figura
del gentil fadrinet al meu davant.

Realitat del somni de ma pensa,
al temps en que comensa
á rumbejar sa fruyta 'l taronger,
una tarda d' estiu en aquest' hora
vaig trobarlo á la vora
de la font que del hort rega 'l terrer.

Amagats en alcoves de fullatge
ab amorós llenguatge
cantavan verderoles y pinsans,
y jo tot escoltantne l' armonia
lo cantiret omplia;
mes al véurel va caurem de les mans.

Encare no va caure de les meves
van cullirlo les seves
acabantlo d' omplir al raig d' argent;
y trencantne del marje una viola
amagadeta y sola,
als meus dits va posarla tot rihent.

Y va dirme, després, qu' era bonica,
que ma boqueta xica
semblava una poncella á mitx obrir,
que tenia 'ls ullets com una mora,
qu' estava encisadora...
y no sé quantes coses me va dir.

Mes jo baix la vergonya que 'm llígava
cap resposta trobava
per les dolses paraules del amor;
y tement tot plegat per ma puresa
vaig girarme ab tristesa.
deixant caure dels dits la seva flor.

—No la llenses, digué, nina galana;
no veus qu' es ta germana
eixa flor qne s' amaga pels marjals?
ay! al veure que 't giras vergonyosa
jo 't trobo més hermosa
y m' agradas molt més, per que més vals.

Desde 'l jorn que vaig véuret á la fira
mon cor sempre sospira
per un *si* dels teus llabis carmesins.
Vols donármel, hermosa pageseta?
vols ferme l' almoyneta
del amor que tal volta sents adins?—

Y mostrantme pel dret de la collada
una casa amagada
com borralló de neu entre 'l pinar,
va dirme qu' era 'l niu hont si volia
un jorn ell me duria
ab lo vel nuvial desde l' altar.

Descobrint al seu cor un fi tan noble
vaig estimarlo 'l doble;
mes ¡cóm obrir la boca devant d' ell!
¡cóm dirli una paraula desseguida,
si estava avergonyida,
ab ma cara de llir feta un clavell!

Respectant la vergonya de ma cara,
de la fonteta clara
s' allunyá 'l pageset pel torrental;
y jo plena d' amor, al véurem sola...
vaig cullir la viola...
y vaig pendre 'l camí del meu casal.

Mes haverla cullit ara no 'm reca;
avuy la guardo seca
al meu llibre de res entre dos fulls,
y mentres á la Verge m' encomano
¿sabeu qué li demano,
padrineta, ab les llágrimes als ulls?

Que no sia eix amor la papallona
que voleya una estona
sobre 'l cálzer de llir tot just badat,
que l' ayre de que visca sia un ayre
perfumat ab la flayre
d' un brot de romaní de Montserrat.

Que puig per estimar ja s' esbadella,
com petita poncella
al bes del ventijol, mon cor novell,
puga treure ben prompte la florida
á l' ombra benehida,,
al hermós abrigall de son mantell.

Jo no crech que m' enganyi, padrineta,
aquell que á la fonteta
un llenguatxe tan pur me va parlar,
aquell que ya mostrarme la masia
hont un jorn me duria
ab lo vel nuvial desde l' altar.

¿Sentiu eixa tonada montanyesa
qu' ompla 'l cor de tendresa?
Es la dolsa cansó dels seus amors.
Ja passa per anársen á montanya.
¡Mireu, no, no m' enganya;
ha deixat al padrís un ram de flors!

LA UNA DE LA NIT

Tota sola.

Ja rodola, ja rodola,
devallant del campaná;
tota sola, tota sola,
tota sola pe 'l mon va.
De soletat com la seva
cap n' existeix ni ha existit;
es la una que are 's lleva,
es la una de la nit.

Tota negra, tota trista
va voltant per la ciutat.
Dihuen los pochs que l' han vista
que talment fa feredat.
Las portas están barradas,
están tancats los balcons;
las sombras esbarriadas
fan misteriosas visions.
Allá lluny alguna estrella
resplandeix tremolejant,
y enamorada parella
en l' ombra está festejant.
Peró l' hora tota sola
va seguint lo seu camí,
y rodola que rodola
de la ciutat vol sortí.

Qui la veu, de por se glassa;
es potsé 'l mal esperit;
es la una que ara passa,
es la una de la nit.

Per lo camp ja va estenentse,
per la montanya y pe 'l plá;
tota sola condolentse,
tota sola pe 'l mon va.
¡Qué tancats los masos troba!
lo vent xiula, 'l tró retruny!
Sols algú que mata ó roba
está vetllant allá lluny.
Los arbres, entre la glassa,
semblan fantasmas talment,
que á l' hora sola quan passa
saludan sinistrament
L' hora, de corre may deixa,
va per fondos caminals,
com fugint d' ella mateixa,
tal com fan los criminals.

Qui la veu, de por se glassa;
es potsé 'l mal esperit;
es la una que ara passa,
es la una de la nit.

Va per las selvas vehinas
murmurant entre 'l pinar,
y li agradan las ruinas
y en sas pedras reposar.
L' antich castell prou l' ha vista,
prou l' ha vista 'l monestir,
y des d' ells calmosa y trista
s' en va á veure 'l cementir.
Quan la senten, desseguida
se van arrupint los morts,
ella 'ls porta de la vida
un martiri de recorts.
No 'ls hi fassis cap ultratje:
deixa als morts estar en pau;
fes depressa 'l teu romiatge,
y ves al infern si 't plau.

Qui la veu, de por se glassa;
es potsé 'l mal esperit;
es la una que ara passa,
es la una de la nit.

Guardéu vostres fills, maretas,
al bressol guardéulos be,
ab abrassadas estretas,
que l' hora terrible ve.
De feréstega y de trista
ella 'n deu se' tant per tots,
que s' allunyan de sa vista
fins las bruixas y bruixots.
Y ella inmensa, sobirana
va caminant per l' espay
signant en cada campana
son pas que no 's deté may.
Y ala, ala en sa carrera,
no més lo Temps li fa por,
que l' empayta al seu darrera,
que l' empayta sense cor.

Y rodola que rodola
allá lluny, ben lluny se 'n va,
tota sola, tota sola
y fugint allá d' allá
Y camina que camina
cada volta ab més neguit:
es la una que ara fina,
es la una de la nit.

ENGLANTINA

Núm. VII.—LA PAGESIA, *de D. Joaquim Riera y Bertran.*

Núm. VIII.—LA LLENGUA CATALANA, *de Don Francisco Casas y Amigó.*

Núm. IX.—LO MESTRE FERRER, *de D. Antoni Bori y Fontestá.*

LA PAGESÍA

No 't fasse, no, vergonya, sancera Pagesía,
quan los mercats y firas te duhen á ciutat,
que 't contemplem bé l' ánima á plena llum del dia,
enamorats sentintnos del seu xamós dictat.

Puix, grat sia á Deu, encara ombra de mal no 't donas
de rumbejar per plassa y pe'l firal vistós
la ayrosa barretina ab que ton front coronas
y 'ls mocadors alegres tots ramejats de flors:

Bé pots alsar la testa, desencongir la cara,
mirar ab dreta vista, parlar sensa rezel;
dels pensaments que t' ornan no esporuguinte avara,
de las virtuts que guardas mostrant los claps de cel.

¡Vergonya tu, amor meva, perque no tens sabuda
art de llagotería que aquí va tan enllá;
perque falsesa hipócrita jamay has coneguda
y ab vicis que corsecan no sabs mercadejá'!

¡Perque constant adoras al Deu de pares y avis
y sos altars regalas ab flors del esplet teu,
y encara vermellejan tos sanitosos llabis
ab la oració de rassa qu' has endressada á Deu!

¡Vergonya perque servas fidel la nostra parla,
de vil pugor lliurantla ab que se 'ns va esmortuhint;
fent tráureli florida gentil y fent llevarla
pera que fruyta dolsa n' anem assaborint!

¡Perque apagar no deixas la llar explendorosa
reconfortanthi 'ls muscles y atemperanthi 'l cor;
perque 'l traball cantejas, sentinthi venturosa,
y es ta conversa gaya soley revivador!

¡Perque en tas festas miras ta parentela llarga
y son tas dansas puras sardana y contrapás;
perque dels teus no duptas, ni sents aqueixa amarga
tristesa de la vida, sabent d' hont vens y hont vas!...

No, no es á tu á qui especta sentirse avergonyida:
¡alsa bé 'l cap y móstrans sa expléndida virior!
Nosaltres som, nosaltres, nissaga aixerrehida,
qu' hem d' ajupir la cara com ajupim el cor.

Pertoca á tots nosaltres sentir fonda recansa
devant de tu; á nosaltres, encesos per l' anhel
d' enriquir molt la vida fent pobra la esperansa,
d' engrandir molt la terra empetitint lo cel.

¡Ay Pagesía meva, quíns raigs de malefici
en la ciutat que guaytas com paplomall la llum!
¡Quína amargor eterna y quín etern desfici
en l' ansia de fé' eterna la ditxa que 'ns consum!

¡Quín regust de miseria en l' or y pedrería
que posan, amor meva, tos ulls enlluhernats!
¡Qué soledats horrendas en tanta companyía!
Y tú ¡qué companyía en tantas soledats!

Mírans atenta y plánynos! L' esvarament fa ombra
en nostres ulls y galtas; l' alé es de frenesí;
rezels y desconfiansas, fins de la propia sombra,
acaban nostras forsas quan son á mitj camí.

La Veritat odiosa se 'ns fa quant més fulgura;
estúpida vergonya sentim de la Bondat;
cercant de la Bellesa la forma més impura,
vassalls som del escándol pe'l Vici emborratxat.

Fugint de la Familia á las mateixas horas
en que tu, Pagesía, la juntas poch á poch;
oblidant nostres avis mentre que 'ls teus anyoras
y per ells resas pia vora la llar del foch:

Més ensopida y lassa mirem nostra conciencia
qu' aqueixos górchs llotosos que cap corrent no bat;
y en tant se 'ns fa nit negra la fi de la existencia,
per tos casals es ángel de dolsa claredat...

No! No 't deixis coll-tórcer per ambició eixaliada!
Desóu aqueixa fada de perfidiós accent!
¡Bé massa qu' en tos pobles avuy es ascoltada!
¡Bé massa que tas terras avuy n' están gement!

Ciutats y grans vilatges, monstres que res sacía,
de fora s' engoleixen las glorias y 'l johir:
per ço avuy d' anyoransa llangueix tanta masía
y núvols de tempesta las cuydan ennegrir.

Atúrat á mirarlas... Feixas que las rodejan
grahons de cementiri semblan y fan condol;
gemegan cayents d' aigua, aucellas aletejan
y volan lluny; fins semblan malalts los raigs del sol.

La calma es sopitesa; tot l' ánima traspassa
de llanguiment tristíssim com morta joventut;
los ulls hi llagrimejan; lo cor d' arrel s' hi glasssa,
sentint plányers la terra de tanta ingratitut. .

Paráu la torrentada que gruny y que arrossega
ab furia desinvolta tant bé de Deu vivent!
Prohoms de Pagesía á qui 'l desitj encega
d' un goig sense recansas ¡fugíu de la corrent!

Calmáu aqueixa febra qu' us delma y avassalla!
Son vostres masos temples de pátria, fe y amor:
si 'ls deserteu vosaltres, será la pobressalla
miseria enfellonida y esqué de deshonor.

Haurá finat la ditxa que tos voltants sahona
com pluja sossegada del amorós Abril:
¡Adéu, Tradició bella! ¡Adéu, rihent corona
de cants y de rondallas, y adéu, parlar gentil!

May revindrán los dias solemnes que acoblavan
parents y herents als masos en bulliciós tribut;
no reviurá la joya dels vells que s' hi extasiavan,
y 'l trist jovent per plassa se trobará perdut.

Deserts los banchs d' esglesia, heralts del presbiteri;
sens rica lluminaria lo salomó enlayrat,
ja no hi haurá qui al poble animi y regeneri:
las festas, com las honras de dol, farán fredat

Llavoras, sí, llavoras, delmada Pagesía,
quan la ciutat seguescas bé t' escaurá sentir
greu y dol y vergonya: ta fonda llatzería
en ta esblaymada cara fará de bon llegir.

Pedrejada, esllanguida, decadent ta ardidesa,
no promourás, com ara, ardenta estimació:
perduts tos gays encisos, inspirarás tristesa
com arbre que despulla lo vent de la Tardó...

¡Nó!... No será si hi pensas y ab pit valent oposas
á mala sort que 't dempna ton poderós embat;
si drets potents vindicas que vindicar no gosas,
uninte per defensa del sant terré hont has nat.

No será, nó, si aixecas de dignitat valenta
mur resistent á collas de lleys contra rahó
que agravan cada dia de ta passió cruhenta
lo despiedat suplici que 't du á la perdició.

¿A sometent no tocas quan vé la lladregada?
Donchs pe'l dret á la vida que 't lleva iniquament
qui festejá 'n deuría la poderosa anyada,
cláma, y si 'ls clams no 't valen, aixéca sometent!

Encara ets digna y brava; encara no t' es llunya
la teva última gloria lluytant ab invasors:
contra malvats que intentan robarnos Catalunya
siguém tots uns com forem en altres temps mellors.

La ofensa ab que 't deshonran també es la nostra ofensa;
ta afronta y ta miseria fereixen la ciutat;
sens tu de nostra Pátria lo clam de renaixensa
sería vil escarni de pau y llibertat.

Mísera tu, amor meva, la Industria desvalguda
cremar se sentiría las mans ab guany odiós:
en ta astrugansa 's mira y en tu se sent forsuda
per arrivá' á la diada d' un avenir gloriós.

¡Bé sonará algun dia l' hora de la justicia!
Fésten més digna sempre y es ton triomfar segú:
encara es Catalunya la mare que ab delicia
contempla á sa pubilla, y la pubilla ets tu.

Ram de bonesa santa, deu de brollant poesía,
gloria d' antiga Patria y regalat conhort:
es la honra teva nostra, sancera Pagesía,
y nostra mort sería mirar la teva mort.

LA LLENGUA CATALANA

Com riu eixit de mare que salta les riberes
y trenca en sa revolta les fites del quintar,
aixís va 'l despotisme trencarnos les fronteres,
deixant no mes senceres
quatre parets fumoses al vol de nostra llar.

En ample llit de runes la Patria s' extenia
per cloure les parpelles á l' ombra de la mort.
¡Oh Patria malhaurada, de tu qué 'ns restaria
sens la payral masía
hont los vellets encara remembran ta dissort!

En orfanesa trista la Llengua Catalana,
cayguda de sa gloria com astre del cel blau,
alli va recullirse fugint d' una germana
que fentse 'n sobirana
ab un ruixat de ferro colgava 'l seu palau

La que va ser regina després de ser comptesa
per viure á la montanya deixava son mantell;
lo sol va enmorenirla sens pendre sa bellesa,
que 'l trajo de pagesa
tot ajustant sa forma son cos feya mes bell.

Y com may perdé 'l geni que la va fer famosa,
aprop d' una finestra bressant los infantons,
ó bé vora les flames fent tasca ab la filosa,
feynera y fantasiosa
¡si 'n treya de rondalles! ¡si 'n treya de cansons!

Reviscolant ab elles la Patria en la masía
una centuria y mitxa va treure 'n sens descans;
de tantes que 'n va treure tothom les conexía,
y á la ciutat un dia
sentintles remembrárem que forem catalans.

Sent morta Catalunya que parle es cosa rara,
vam dirnos ab sorpresa, la llengua es l' esperit;
sent viva nostra llengua som vius avuy encara,
¡que riga l' auba clara
d' un jorn de renaixensa, treyemla del oblit!

Y la gentil pagesa pe 'l cel ja afavorida
ab lo seu dot riquíssim de gracies naturals,
baixant de la montanya de flors tota guarnida
pe 'l temps de la florida
al trono vingué á seure dels nostres Jochs Florals.

Y 'l bell aniversari segueix desde llavores;
cad' any nostra Clemencia corona 'ls trovadors,
puig per' adornar sempre les téstes vencedores
que 'n son mereixedores
sa toya d' englantines cad' any té noves flors.

Avuy no fentné gayres qu' es fora de montanya
ja dona bo de veure l' esclat de son conreu;
avuy ja es un gran roure lo qu' era feble canya,
ja 'l veu tota l' Espanya,
ja 'l veu tota l' Europa; mes ay! algu no 'l veu.

Y diu, fentne despreci, que no pot ser matrona
la llengua de familia que tan volem honrar;
puig com rústega fembra pe 'ls pobles s' arrecona
y ja no mes es bona
per quatre rondallayres que seuhen prop la llar.

Adréssat entre palmes, oh Llengua de ma terra
y mostra com Cornelia tes joyes als vehins;
mes si veyent tes joyes encara se 't desterra,
respon al que 't fa guerra
de ta payral noblesa mostranli 'ls pergamins.

Esposa del meu cántich, oh Llengua Catalana,
no ets, no, rústega fembra, antich lo bressol teu
per jas tingué les plomes de l' áliga romana,
de fusta montanyana
si 'ls avis varen ferte 'l baixant del Pyrineu.

Teixint noves paraules dels mots de la Llatina
que per doná 'ls fermesa deixavas á mitx dir,
vas ferte dintre d' ella com perla en la petxina,
y com plansó d' alzina
creixent y posant branques l' Europa vas ombrir.

Pulida per la rima l' aspror de ta naixensa
los trovadors t' amotllan al cántich laussanjer
quan l' amorosa abella Na Dolsa de Provensa
á fer sa mel comensa
xuclante sobre 'ls llabis del nostre Berenguer.

Y cada jorn mes rica, mes bella, mes florida
t' escampas per la terra com un roser gemat;
volguda ets de les dames. pe 'ls reys ets distingida,
y queda ab tu enriquida
aquella en que 'l Petrarca sos versos ha dictat.

Lo nostre Rey En Jaume, camí de ses conquestes,
te dú sempre á la gropa del galopant corcer;
tu posas en sos llabis lo tro de les tempestes,
y quan escriu ses gestes
tu fas brillar sa ploma com brilla 'l seu acer.

De tu reben la forma mil cróniques famoses,
mil llibres dels grans sabis que l' arxiver recull;
pe 'ls místichs desposoris tu tens notes hermoses
quan al verger de roses
ab son *Amat* conversa l' esprit de 'N Ramon Lull.

De 'N Aussias March amiga consolas sa tristesa
y exhalas en ses troves la febra del seu cor.
¡Oh Llengua de poesía, davant de ta grandesa
jo sent ma petitesa
per remembrar la gloria de tes centuries d' or!

Jo so mancat de forsa per dir:—Aquesta parla
es la dels prous, dels sabis, dels héroes y dels reys;
los crits dels almogávers á Grecia van portarla,
y 'l mar va respectarla
al estamparhi 'ls cónsuls un jorn les seves *Lleys*.

Havents' hi escrit un códech d' amor y galanura
com bella cortesana florí dintre 'ls palaus;
volá dintre dels temples, colom de l' Escriptura,
y estel de l' auba pura
de resplandors divines va omplir les seves naus.

Del poble amiga sempre pe 'ls furs lliurá batalla
donant vigor als llabis dels nostres Fivallers;
pero pagá ab la vida vestirse ab la gramalla,
y dintre una mortalla
d' esquinsos de bandera van durla pe 'ls carrers.

La varen creure morta, mes sols era retuda;
pe 'ls ayres de montanya refeta del desmay
avuy entre nosaltres veyemla renascuda.
¡Oh Llengua benvolguda.
per mes que se t' enterre no tens de morir may!

Viurás mentres ens quede tan sols una teulada,
y 'ns sembren los pagesos un gra sobre 'l terreny,
y 'l Montserrat enfonze sos pichs en la boyrada,
y toque 'l cel nevada
com la dels nostres avis la testa del Montseny.

Puja á mostrar tes joyes al trono que 't destina
l' amor de ta fillada per que t' admire 'l mon.
Avuy no mes rumbejas la blanca mantellina;
mes has sigut regina...
¡y 'l sech de la corona no se t' envá del front!

¡Germans de Catalunya, cantém sa renaixensa
vora 'l dosser de palmes hont brillan sos encants,
y per la que va perdre dels furs en la defensa
una corona inmensa
que brille en les centuries teiximli ab nostres cants!

LO MESTRE FERRER

Are, en sent de nit
Si anéu á Ridaura...

Del mestre ferrer
jo 'n sé una rondalla
que fa espaordir
no mes de contarla.
Ofrena os ne faig
ma bella estimada,
si 'm féu, per qui sou,
mercé d' escoltarla.

Pels anys, que 'n fa molts,
vivia á Ridáura
lo mestre ferrer
de mes nomenada.
Com era tot sol
de feyna no 'n manca;
la feyna que tréu
es d' obra acabada
si be 's fa pagar
per ella un xich massa.
S' ha fet bons diners
pels anys á Ridáura;
mes, rich y tot qu' es,
la gent lo bescanta

que á missa no 's veu
pas gayres vegadas.
Aixís lo Rector
li diu una tarde,
mes ell, que no atmet
consells de gent sábia,
ab un «llamp de Deu»
se 'l treu de la cara.
Lo Batlle, que ho sab,
á casa 'l cridava;
resposta que n' heu
be n' es d' amarganta!
—So 'l mestre ferrer
y l' amo de casa;
ningú 'm posa lleys,
que tinch barba blanca
per ferne poch cas
de vostras paraulas.—

S' en va satisfet,
s' en entra á sa casa,
y al ser cap al tart
la feyna acabada,
estira un bossot
del cor de la manxa,
y 's posa á contar
las doblas que guarda,
los crédits que té
y 'ls déutes qu' estafa.
—Aixís m' he fet rich
forjant á Ridáura;
y 'm gosa 'l Rector
sortí ab l' amenassa
de cercá un fadrí
de vida mes santa,
que 'm prenga 'l trevall
y 'm tregui de casa.
Que ho provi ¡mal llamp!
murmura ab veu baixa,
y alsant lo puny clos
que peta de rabia,
hi enjega un renech,
hi fa una rialla,

enbossa 'ls diners
y 'ls torna á la manxa.

Un jove fadrí
arriva á Ridáura.
—Bon mestre ferrer,
sabéu que pensava,
que 'm vull mullerar
y poso una farga.
—No 't gástis diners
que 't poden fer falta.
Jo soch bastant vell,
la forsa ja 'm manca
y 't pots quedá ab mi
que tinch feyna llarga.—
Lo jove s' ho creu,
's queda á la casa
y á dalt, tot sopant,
s' arreglan los pactes.
Lo mestre ferrer
li ensenya la cambra,
¡que be hi dormirá
cansat del viatje!
—No 'n fassis esment
si sents martelladas
que tinch de forjar
un' eyna pel Batlle;
li diu, y deixant
la porta ajustada
lo mestre ferrer
se 'n surt de la cambra,
cargola un renéch
y baixa l' escala.
Al ser á peu pla
las dotse tocadas,
barrota 'l portal,
estira la manxa,
la forja s' encen
un ferro hi posava,
y roig com un foll,
suánt com un lladre,
agafa 'l martell
y 's posa á la tasca.
Lo ferro esta á punt,

la punta no falla;
lo torna al caliu,
lo tréu de las brasas,
y escalas amunt,
amunt com un diable,
lo ferro vermell;
's fica á la cambra.
Al jove que dorm
ab febre s' atansa,
y 'l ferro, obehint
al bras que l' aguanta,
s' enforna xiulant
al pit d' un cadávre,
cubrintlo de fum
ab blanca mortalla.

Content lo ferrer
lo ferro enlayrava,
qu' espurna de sanch
y foch que té encara.
Lo foch que li tréu
pels mòbles s' escampa,
y prén primé al llit,
després á la caixa,
y aquí y allá encés
arbola la cambra.
Lo mestre ferrer
á corré apretava,
y al ser al devant
la porta que bada,
plantat, de peu dret,
l' atura un fantasma,
que 'l pit te menjat
menjat d' una llaga.
Be crida als vehins,
als mossos y al Batlle,
mes cruix l' embigat,
s' esberla la tapia
y 'l sostre li cáu
á plom y l' esclafa.

Are, en sent de nit,
si anéu á Ridáura,

del mestre ferrer
veuréu la fantasma
que ab un ferro ençés
qu' espurnas escampa,
renega, voltant
entorn de sa casa...
tal com al infern
ho fan los diales.

VIOLA

Núm. X.—MES ENLLÁ! *de D. Therenci Thos y Codina.*

Núm. XI.—VILAMALA, *de D. Francisco Casas y Amigó.*

Núm. XII.—DESOLACIÓ, *de Mossen Joan Guiraud.*

MES ENLLÁ!

I

LO POBLE

Mes enllá d' hont brumeja ma caseta
Al recés del senfós oliverar,
Niu d' amors de mos avis y mos pares
Hont ma dona bressola mos infants,

Mes enllá d' hont arriva la fumera
Que s' escampa de dintre de ma llar,
Com un vel que demunt de la teulada
Angels del cel hi estessen aguantant,

Hi ha un aplech de casetes com la meua,
Hont hi viuhen amichs, parents, germans,
Al bell peu de l' esglesia bisantina
Hont per segles tots forem batejats.

Aquell es lo vilatje en que vaig naxer,
Aquell temple 'l primer hont vaig pregar,
Allí tinch jo ma Patria en exa vida,
Allí tinch los efectes mes sagrats.

Si mil anys jo visqués aquí en la terra,
Si en la terra visqués un milenar,
Ni un sol jorn llar y patria oblidaria,
Ni un sol jorn m' en havia d' oblidar.

Mes, ab tot, lo meu cor no s' aconhorta,
Lo meu cor cerca sempre un mes enllá;
Si mes enllá hi ha fills de ma nissaga
¿Perque á tots no 'ls havia jo d' aymar?

Si mes enllá n' hi hagués,
Jo 'ls aymaria:
Si mes enllá n' hi ha,
Jo 'ls vull aymá.

II

L' AFRAU

Mes enllá d' hont s' axeça esbalaydora
La creu del terme á fora de poblat
Com bell signe que mostra á aquells qui passan
Que 'l bon Deu te allí los cors guanyats,

Mes enllá d' hont s' extén la rodalia
Del poblet hont jo tinch l' escon payral,
D' enturonades fites resseguida
Com guaytes que á trets vetllan sos baralts,

Hi ha un aplech de poblets com lo meu poble,
De vilatges n' hi ha un joyós axám,
Qu' aparensan los buchs de les abelles
Dolses bresques fornint ab llur trevall.

¡Que hi fa bo de passar allí la vida!
Lo meu cor ¡com s' hi xala! Axoplá!
No hi ha al mon una terra mes joliua,
Com aquell no hi ha en lloch cap altre afrau.

Jo conech d' una á una les masies,
Jo he seguit les sagreres y 'ls rabals,
Quan jo 'n mir de la gent les fesomies
Tots los homens me semblan mos germans.

Mes, ab tot, lo meu cor no s' aconhorta,
Lo meu cor cerca sempre un mes enllá;
Si mes enllá hi ha fills de ma nissaga
¿Perque á tots no 'ls havia jo d' aymar?

Si mes enllá n' hi hagués,
Jo 'ls aymaría:
Si mes enllá n' hi ha,
Jo 'ls vull aymá.

III

LA NACIÓ

Mes enllá de la terra benehida
Que mos ulls varen veure al despertar,
Encontrada del món la mes riallera
Que 'l sol bell cada jorn surt á voltar,

Mes enllá de les blaves serralades
Qu' enrotllan per tots cayres mon afrau,
Enlayrades escales gegantines
Cap al cel per pujars'en d' allí estant,

Si n' hi ha de poblets dintre 'l reyalme,
Si n' hi ha de vilatges y ciutats,
Y de plans y de valls y de montanyes
Y de conques y de costes vora mar

Y de gent si n' hi há ¡válgam la Verge!
D' un cap d' Espanya fins al altre cap,
En llur feyna ajudantse com formigues,
Com lleons ajudantse en llurs combats.

Jo l' estím, jo l' estím la noble Espanya,
Corona hont Catalunya 's va engastar;
Jo so espanyol fins dintre 'l moll dels ossos,
Jo so d' ánima y cos tot catalá.

Mes, ab tot, lo meu cor no s' aconhorta,
Lo meu cor cerca sempre un mes enllá;
Si mes enllá hi ha fills de ma nissaga
¿Perque á tots no 'ls havia jo d' aymar?

Si mes enllá n' hi hagués,
Jo 'l aymaría:
Si mes enllá n' hi ha,
Jo 'ls vull aymá!

IV

LO MON

Mes enllá d' hont s' escauhen del reyalme
Les grans motes com marques de gegants,
Ab que 'ls prous d' altres temps lo sagellaren
Barrejanthi rius de suor ab dolls de sanch,

Mes enllá d' hont s' oviran les nevades
Crestes lluhents dels Pirineus isarts
Y 'ls borrallons d' escuma de les platjes
De Creus y Finisterræ á Gibraltar,

Hi ha un estol de reyalmes y d' imperis,
De nacions y de pobles ¡si n' hi han!
¡Deu del cel! Y que certa es ta paraula
Que nivella als estels los fills d' Adam!

Uns ne cassan, altres conran, altres furgan
Dins la terra per traure los metalls,
O fabrican, navegan ó be pescan
Virolats peixos, perles y corals.

Tots trevallan, s' enginyan y s' arrenjan
Tots estrenyen llurs vincles y lligams,
L' unió prevenint tan anyorada
De tots los homens en un sol rebany

Mes ay! ni encare axís se m' aconhorta
Lo meu cor que vol sempre un mes enllá:
Si mes enllá hi ha fills de ma nissaga
¿Perque á tots no 'ls havia jo d' aymar?

Si mes enllá hi n' hagués,
Jo 'ls aymaría;
Com dalt del cel n' hi ha
Jo 'ls vull aymá.

V

LO CEL

Ah sí! Es cert. Com certa es la paraula
Del Deu etern, inmens, que 'ns ha criat
Y en la creu extenent d' amor sos brassos
A tots dintre son cor ens va abrassar.

Mes enllá d' exa terra que rodola
Dins l' univers, de sorra com un gra,
Mes enllá d' exa volta esclarehida,
Enlluminat dosser de satí blau,

Mes enllá dels estels que guspirejan
Com voliors d' espurnes dins l' espay,
Y dels sols que flamejan nit y dia ..
Mes lluny encare... encare mes enllá

Hi ha una Patria ¡Germans! la Patria vera,
Qu' es la Patria dels justos y dels sants:
La Patria dels forts que ahir lluytaren
Y avuy reposan en eterna pau.

Ailá amunt á nosaltres ens esperan
Vora Deu tots de gloria coronats,
Com s' aplega amorosa la fillada
Al capvespre devora de sa llar.

Aquí sí que 'l meu cor se m' aconhorta,
Aquí sí que no vol ja mes enllá,
Qu' es la Patria eterna dels qui estiman
Hont los homens per sempre s' han d' aymar.

Deu meu! Per vostre amor,
Qu' es llas que 'ns lliga,
A tots, com ver cristiá,
Jo 'ls vull aymá!

VILAMALA

Tradició popular.

Cap á Solsona baixant
los traginers de montanya
segueixen un mal camí
aprop d' una fondalada
que signan tot fent la creu
y anomenan Vilamala.
Damunt del aspre turó
que veuhen á l' altra bànda
de Sóbol riu lo planell
ab una caseta blanca
que quan arriba l' estiu
cad' any está coronada
d' una penjoya de fruyts
y d' una estiva de garbes.
La Mare de Deu del Hort
un xich mes enllá la guarda
de tempestes y de llamps,
de vents y de pedregades;
y quan clareja 'l matí,
y quan s' enfosca la tarda
li conta cosas del cel
ab la veu de sa campana.
Floreta que vaig cullir

d' aquella bona encontrada
si Deu m' hi vol ajudar
ne contaré una rondalla.
Al enflocarse de neu
la cima de ses montanyes
axís tot giranthi 'l fus
quan vora la llar s' escalfan
les avies de Sant Llorens
la contan á la maynada.
Vullau escoltarla, donchs,
d' un rondaller de la patria.

En figura d' un jayet,
d' un jayet de testa blanca
va posarse á trescá 'l mon
Jesucrist una vegada.
Com un pobre desvalgut
seguí pobles y vilatges
ab lo gayató á la ma
y 'l sarronet á la espatlla.
No mes d' almoyna vivint
per tot arreu demanava
si al mitx dia un rosegó
á la nit un jas de palla.
Malhaurat qui li negá,
qui va donarli benhaja,
ses terres varen florir,
avuy floreixen encara.
Després de boscos deserts
un jorn al caure la tarda
gran poblat va descobrir
al mitx d' una verda plana;
per ferhi nit aquell jorn
vers ell endressá les passes,
mes com borralló de neu
que resta d' una nevada
dintra l' ombra de la nit
que la terra embolcallava
se va fondre poch á poch
son estol de cases blanques.

Arribanthi ab prou treball
trucá á la primera casa:
—Si 'm desseu aculliment
vos donga Deu bona anyada
que soch un pobre pastor
que vé de terres llunyanes
hont passá trenta tres anys
y torna á la seva patria
á triarhi un prat de flors
pels anyells de sa remada.
—A mala part heu vingut;
no recullim gent estranya
y molt menos pobrissols
que duhen roba esqueixada.
—Hont se vulla dormiré,
valdament sia á l' establa.
—Dormiu si voleu al ras
ahont estareu mes ample,
que tornantvos á sentir,
mal rellamp! altra vegada
set gossos vos abordem
que de sentirvos ja lladran.—
Assaborint dintre 'l cor
la fel d' aquestes paraules
lo bon jayet s' allunyá
del portal d' aquella casa;
mes ay! que per tota arreu
hont va demanar posada
li feren igual respost
donantli tristesa amarga.
Ab lo gayató á la ma
y 'l sarronet á l' espatlla
del vilatge malehit
deixá les darreres cases
com un infernal ressó
de la nit entre la calma
sentint fressa de renechs
y de gossos que lladravan.
Giranthi 'ls plorosos ulls
aixís va dir ab veu baixa:
—Vila bona no vols ser,
donch te dirán *Vilamala!*

Camina ves caminant
per un coster d' argelagues
á la claror dels estels
va veurer una teulada
ab un nuvolet de fum
com un esquinsall de glassa.
Aixís que va serhi aprop
va dir ab lo cor en basca:
—Si 'm desseu aculliment
vos donga Deu bona anyada
que soch un pobre pastor
que vé de terres llunyanes
hont passá trenta tres anys,
y torna á la seva patria
á triarhi un prat de flors
pels anyells de sa remada.—
Resposta que li van fer
obrintlo sense tardansa:
—Entreu, entreu bon pastor
y seyeu prop de la flama,
per vos hi farém bullir
bona sopa aparellada
ab pa del nostre forment
y llet de les nostres cabres —
Los gossos amanyagats
van arrimantse á lleparlo,
l' enrotllan joves y vells
y li demanan rondalles;
ne conta del temps antich
y tot llagrimós els parla
de cinch dolentes ciutats
ab foch del cel abrusades.
—Avuy jauhen en l' abis
ab una mar per mortalla
que com l' oblit y la mort
ja té dormides les aygues.
Per negar l' aculliment
al pobre que bé 'l demana
una vila aquesta nit
també 'n será castigada;
per nom que té merescut
doneuli 'l de Vilamala;
si no baixa foch del cel,
la terra té de tragarla.—

Tots quedan en tremolor
quan ouhen eixes paraules,
pero del pí del llenyer
lo jayet pren una branca
y per anarsen al jas
poch á poch puja l' escala
tot arruixant las parets
y tot benehint la casa.
Se sent á la mitja nit
un terratrémol qu' esglaya,
com si s' enfonsés lo mon,
com si caygués l' estelada.
Tots buscan al bon jayet,
no 'l troban hont reposava,
sols troban un llit de flors
hont tenia 'l jas de palla
ab una creu al demunt
que cullan per' adorarla.
Ben obert lo finestral
esperan la llum de l' auba,
aixís que llustreja 'l jorn
tots miran cap al vilatge;
no veuhen lo seu cloquer
ni veuhen les seves cases,
sinó cendrosos penyals
estimbats l' un sobre l' altre
en lo feréstech abís
d' una inmensa fondalada.

DESOLACIÓ

«Omnia desiderabilia nostra versa
sunt in ruinas.»
Is.

Ja 'l sol deixa la planura
com temple de dol vestit;
y per l' inmensa blavura
vel·lan estels de l' altura
lo dols somni de la nit;
y entre remors de palmera,
dins lo Convent esbucat,
'par que s' alsa presonera
la quexa d' amor derrera
que lleuger se 'n du l' embat:
—Cors que 'm dexareu,
¿perqué oblidareu
lo Monastir?
aucells d' aubada,
dolsa niuada,
tornau venir.—

Sobre 'ls archs de pedra airosos
passa l' óliba siulant,
y els marlets allá confosos
sembla que guardan plorosos
negra tomba d' un gegant.

Claps de lluna l' endolada
fan mes trista, mes planyent,
mentres s' ou mitx aufegada
l' anyoradissa tonada,
suau perfum de penitent:
Cors que 'm dexareu,
perqué oblidareu
lo Monastir?
Verger purissim
d' amor dolcíssim,
torna á florir.

Lo ciprer com solitari
que la ossera ha desxondit,
cubert ab negre sudari,
'par que plor lo santuari
que 'l mestral ha derruhit.
Y la torre que s' empina,
pobre guaita moridor,
sols espera si l' afina
per tombarse en la ruina
colp de llamp aterrador.
—Cors que 'm dexareu,
perqué oblidareu
lo Monastir?
Planter de gloria,
ma bella historia
ha de finir?—

Buyda la cel-la y humida
'par qu' anyore l' estadá;
y, brau atleta sens vida,
jau la columna espoltrida
cansada de forcetjá!
Notes semblants d' un salteri
la ramor d' aigua que cau,
com doncella en cativeri
que canta ab veu de misteri
la tristor d' aquella pau.
—Cors que 'm dexareu,
perqué oblidareu
lo Monastir?
Tornau encare
ay! á la mare
que 'us va nodrir.—

L' olivera que verdetja
entre les tápies del hort,
apar qu' al desmay pledetja
ses branques que 'l vent oretja
per plorar tanta dissort;
y entre secrets d' harmonía
la pura violeta humil
perfums al ábside envía
que esbart d' estels robaría
per present d' amor gentil.
—Cors que 'm dexareu,
perqué oblidareu
lo Monartir?
En ma viudesa,
sense escomesa,
tench de morir?

Cruix la claraboya bella
malmenada p' el pedreny,
com se seca y s' esbadella
la débil flor de rosella
qu' ab sas mans l' infant estreny.
Y allargats allá per terra
l' alt pilar y capitell,
bossins semblan de desferra,
cossos morts en camp de guerra
cuantre el geni del temps vell.
—Cors que 'm dexareu,
perqué oblidareu
lo Monastir?
Camps d' anyoransa,
dolsa esperansa
n' heu vist lluhir?—

Al raix de llum fugitiva
claretja l' alt finestral,
ullada de Deu aspriva
sembla forjar pensativa
colp de venjansa mortal;
y la lluna funeraria
dona al mon son bes derrer
mentres la veu solitaria
gemega tendra pregaria,
aucell mort dins un verger.

—Cors que 'm dexareu,
perqué oblidareu
lo Monastir?...
Ay, ma fillada
la m' han robada
ja puch morir.—

Mes fugint per dins la plana
sens éco la veu se pert,
com se pert veu de campana
que toca á mal temps llunyana
dins la buydor del desert.
Y entre boyra apilotada
que s' estén cap al llevant
vestint de negre l' aubada,
veu de llamp de Deu irada
crida per l' aire tronant:
—Cor qu' esbucares
y desolares
lo Monastir,
que 'l goix que 'm robas
ja may ne trobes
per tu morir.—

PREMIS EXTRAORDINARIS

PREMI OFERT PER L' EXCM. É ILLM SR. BISBE DE BARCELONA

Núm. XIII.—LA CATEDRAL GÓTICA, *de Mossen Joan Guiraud.*

PREMI OFERT PER L' EXCM. AJUNTAMENT DE VILANOVA Y GELTRÚ

Núm. XIV.—PASSAVENTS, *de D. Martí Genís y Aguilar.*

PREMI OFERT PER ALGUNS CATALANISTAS

Núm. XV.—COBLAS DE SOLTER, *de D. Joan Pons y Massaveu.*

LA CATEDRAL GÓTICA

Hæc est domus Dei.
(Par. XXII—I)

Gegant que 'l mon esguarda com fita de los sigles,
mar gran del sentiment,
per l' estre y la bellesa que á brassos t' axecaren
no 's prou la llengua humana; puix ángels t' inspiraren
y 't dá per esmol-larte son cor l' Omnipotent.

Mes ah!.. dexa que 's perda mon seny dins ta grandesa,
com au á dins l' espay;
y entre ones de misteri, d' amor y d' esperansa,
trasporta la meua ánima qu' al Infinit s' atansa,
cercant de la bellesa lo perennal esglay.

Tes torres afilades desitjs semblan de gloria
per Deu petrificats;
tos archs de punta airosos, sospirs d' ánima pura
que per trencar s' esforsa lo pit que la detura
al cel d' hont fó' arrencada, abismes increats.

Pilars de gentilesa, columnes atrevides,
qui 'n cor 'us va sentir?
Al mon no hi arrelava qui ab tanta valentia
sabé ab canyes de pedra suspendre l' harmonia
d' un cel inmens qu' al águila podria be nodrir.

Entre el sagrat aroma que 'l ábside perfuma,
¡Oh goix misteriós!
tos finestrals parexen dels ángels les ullades,
d' augusta Amor encesa clarors mitx apagades,
del atri de la gloria trasllum maravellós.

Cisellan tes gornises recorts d' antiga historia,
cenefa d' esplandors;
y els capitells esmalta corona de brancatjes,
al aspre de la vida parrals de bells fullatjes
'hont sembla penjan ánimes lo niu de sos amors.

Gallarda claraboya los raigs del sol depura,
abans que 'ls deix brillar;
com hort qu' en tu plantaren los serafins gojosos,
d' hont cullen les garlandes y els rams de llum vistosos
que 'l peu del tabernacle s' afanyan á besar.

Quan ve de l' horabaxa la quietut sagrada
y el bull de gent fineix,
llevors l' ánima pura ab Deu que l' enamora,
suspesa en l' ample volta com llantia adoradora,
apar qu' ab dols misteri son front humil ungeix.

Concert de melodies en sonmi d' esperanses
p' el cor fantasiat,
per l' esperit que plora ets símbol de grandesa,
p' el pit qu' á Deu anyora eterna mar estesa
que fins al cel sublima un vol d' inmensidat.

. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .

Art bell, que l' art pagana un jorn vengué á sostreure
¿quin cor t' oblidará?
D' Atenas, y de Roma la forma si 's preuada
no s' alsa de la terra, es cel sense estelada,
estéril simbolisme per l' esperit cristiá.

Dins tu mon pit axamplan espays de nova vida
y d' inmortalidat,
los plers que la confortan beu l' ánima ardorosa
y sembla qu' al mirarte, oh volta suntuosa,
al fons del cor devallen remors d' eternidat.

Del Deu de les grandeses, del llamp y les tempestes
en tu l' alé reviu;
de l' eternal paraula penyora ets de miracle,
de l' Infinit Paráclit purissim tabernacle,
'hont baixa á derramarse de tos amors catiu.

Oh artistas qu' una forma de nostra fe imatje
ab viu afany cercau ..
Román encare dreta la mole gegantina,
la fe de nostres pares hi brilla ab llum divina;
ompliune el cor y l' ánima y altres gegants alsau.

PASSAVENTS

Cum sudore vultus tui ..

I

Cap al nort de Catalunya, en una de les pintoresques raconades que torsan la corrent del Ter, s' hi asseu una població petita, mitx pagesa mitx fabricanta, qu' aixeca per entre les clariaynes de velles albes y estirats pollancres lo gallet de ferro de son campanar y les tres ó cuatre mirandes de les poques cases grosses que en altre temps se compartian la dominació pacífica del tros de mon que de dalt de les dites mirandes s' ovira.

Això fou, fins qu' á mitjans d' aquest segle, mes qu' una rassa nova, una nova idea enmená aygues amunt d' estos rius poderosos, frecuents colonies. Y aixís com avans no mes devallava de les montanyes al plá neu fosa, per espaltirla ab plujes y rosades sobre les verdures de les hortes y 'ls blats de les quintanes; després, de ses bromoses espumes y solitaris saltants ne tragueren maravellosa forsa, y brodaren ses encantades riveres de grandiosos palaus que encara enlayran més los colls de ses ximeneyes. Y á dins d' eixos palaus, los genis de les aygues, l' esperit del foch y la forsa del ferro, fan viurer noves arts, y fan naixer nous pobles, ab los vells agerma-

nantlos, assortintlos garvosos de mellor passament, y fent abdos una sola causa ab la civilisació, que triumfa sempre que com are enrotlla en un pal les blanques banderes de la ciencia, de la industria, del comers, y de la moralitat dels pobles.

Envers pels anys del cuaranta al cincuanta, comensaren á aixecarse en aquets llochs ahont ab l' imaginació portem als lectors, les primeres fábriques d' industria cotonera, ab la primitiva maquinaria, no més disposta per mourers ab l' empenta d' una cayguda de l' aygua. Es ben sabuda la reacció que portá á n' aquella terra novetat eonsemblant. Allá com en tots los paissos ahont la vida es lo trevall individual, varen espantarse les petites industries: la nova lluyta, com totes les lluytes, feu víctimes: á poch á poch, les cuadres de telers de má caygueren, perque brassos de fusta ab nirvis de ferro disputaren als brassos del home la feyna: y de moment, l' home cansat, caygué. Mes també á poch á poch vingué més gent á acampar sota d' estos nous pabellons, deixant los alts pobles, com los remats nómadas, buscant fresques pastures, prenen y deixan dels prats y boscos de la nova América.

Aixís á Catalunya com en altres bandes, se criaren noves fonts de riquesa. Los senyors naturals vegeren creixer per les vores de ses heretats verges, senyorius d' altre mena, pujant més altes que les seves les carenes de ses teulades; y veren capgirar ab enginy y veres utilitats, lo llit dels torrents, les cascates de les aygues, los marges y feixes: y veren hermes rocalades hont no creixian sino penyals estérils, tornarse palaus encantats y delitosos jardins, ab sols la forsa de la voluntat dels nous hostes. D' altre banda, aquells se 'n trovaren be; per que s' obrian forsa camins y carreteres, y 'l tráfech de més gent, y la facilitat del trasport, deixava adinerar més qu'avans tots los fruyts de ses terres: y d'aqui 'n vingué, que 'ls parcers y bessaners y terrallons de tota mena, també pogueren menjar pa.

Y es saber, que 'ls vicis qu' á tot arreu congria la naturalesa humana també habian de sotraquejar aqueix carro triomfal dels nostres temps, fent enderrerir encare are la seva victoriosa marxa. Aqueixes dos rasses que s' agomboyaren, habian de topar per sa diversitat de tendencies, de necessitats y de costums. Y aixís fou, qu' al costat de la reacció qu' habia de fóndrerles en una temps á venir, sempre una ratlla de

partició s' ha perfilat entre elles: y ¿quí sab, si la competencia de mires, haurá empés devegades més endevant lo progrés del nostre poble; com de dos rochs foguers que fem barallar ab les mans, n' ixen esquitxos de llum?

Siga com siga; qu' en aquesta breu narració no pretenem pas endinzarnos en cap dels problemas económichs socials ni polítichs que brollan á cada cambi trascendental de les nacions. Desde allavores aquelles estacions fabrils s' han desenrotllat febrosament; s' han assentat en nostres costums, s' han fet una primera necessitat de la civilisació y s' han perfeccionat mes cada dia; posant per aquest costat á la nostre Catalunya al indret de les pacients y actives rasses del nort.

Donchs, tornánt á la poblacioneta propera del Ter, qu' al bell punt y hora d' haber dat comensament á aquestes ratlles, hem deixat fentli companyía rengleres de pollancres, aqui no li estamparem lo nom, ja pera aixís deixar més lliure de triscar per ahont li sembli á la imaginació, ja per no ser article que considerem de primera necessitat, pus que molts pecats se contan sense bescantar al pecador, y ja també, perque si se la vol afigurar algú, li fará pessa cualsevol d' aqueixes viles, que, com vol de colomes silvestres, se banyan en l' ayga gemada que dona á sos boscos fresca verdor y regalada ufana. Manlleu la més poblada; Roda la més alegre; Torelló la més poétita; Voltregá la més agrícola; Malars, y Ordeig les més petites; totes afillarian d' alló mes guapo á l' enamorada teixidoreta, cuals ignocentes gracies y no merescudes angunies penso esmentar, com un homenatge á son agradós recort.

Al cayent d' una tarde del mes de Maig, sortia d' una d' aqueixes renovellades viles un home jove; ben dispost y ben plantat; que podia tenir uns trenta anys. Caminava de bon ayre ab un farsellet á sota la xella, ab un bastó rústich á la má, vestit de blanquinosa roba, calsat ab espardenyes tapades, y duyent al cap una gorra de vellut negre, qu' afavoria molt be á n' als espessos cabells y negre barba, y deixava veure una cara enmorenida de dibuix correcte y d' ulls expressius y foscos, ahont se maridavan la energía y la dolsura.

Com si may hagués trepitjat aquella terra, ó com si l' hagués de molt temps anyorada, la vista se li passejava pels encontorns de son camí, que be prou se coneixia que li eran grats y simpátichs.

Borejava la corrent del Ter; que qui no sabés qu' á Catalunya hi abundan llochs d' encantadora bellesa, riveres com aquella guardades per esquerpes serres capritxosament accidentades y ricament vestides, diria que camina al peu d' un riu, d' aqueixos que pels turistas s' han brodat de confortants *chalets*, en terra de la selvática Alemanya, ó de la festosa Suissa. Mes que mes, quan are en aqueix temps, lo sol no hi crema y en les ombres no hi glassa; y en los prats que comensan á florir, y en les interminables y magestuoses pollancredes, com en los boscos de roures que tapan lo perfilat dels turons y amagan los séchs de sos vessants, s' hi veu y s' hi sent la germinació de la vida, tapada com hermós misteri pel trasparent mantell de la verda primavera.

Al cap d' una mitja hora escassa, que li passá sense adonarsen com no siga pel lleuger afadich de seguir un camí de pujada, ja 's trová que la corrent fins allavors estreta y bullidora per tenir de traspassar apretades gargantes y embussos de codols, s' aixamplava clara, transparent y manyaga al ficarse en una vall espayosa, que li ofereix per reposar, una platja toba de sorra daurada. Al devant d' eix nou paissatge cregué per un moment trobarse en front de dos altres petits pobles: puig tal figuran esser dues grans construccions, que una á cada banda de riu dominan en primer terme aquell anfiteatre animat eternament per lo murmull de l' ayga, que cau més avall fent una llarga resclosa, bullenta de sorolls, de espumes, y de pedres que s' estimban, y de reflexos de colors.

Allí s' aturá com per donar á la seva vista més forsa; per espaltirla en tota la vall... y casi be les llagrimes li entervoliren. Y s' aixugá 'l rostre; y comensá instintivament la suau baixada, pres d' un sentiment com lo del espatriat que torna á veure lo fum de sa llar anyorada.

Allá baix al plá y pochs minuts endins de la vall, un magestuós edifici cerclat de jardins aixecava sos cuadrats macissos; ensenyant als cuatre vents sas cent finestres totes á dret fil; y engegant al ayre espessa columna de vapor que s' esboyra, y fent cruixir la terra com si un volcá reclós minés per obrirla. A dins s' hi belluga tot un poble: cent homens y dones hi filan y teixeixen: per ses amples portalades hi entra 'l cotó verge de les Amériques, y n' ixen acurullats carros de

pesses de robes blanques: com regalims de mel d' aquell rusch expléndit, monument del geni que doblega la materia.

Mes ahont se n' hi anavan los ulls á nostre viatger era á l' altre part del riu. Allá dalt, en un replá esbarjós de la costa, y casi en l' últim terme de l' horisó, hi veya un altre casal, que la llum fugitiva li acostava á la vista, y li engrandia tal volta dins de sa imaginació. Era també una construcció gran, encara que de pollada closca, de negre teulada, de desiguals obertures y de parets ennegrides y apedassades: voltat en son primer pis d' una galería menos vella, y mitx amurallat per un ample pati sense portes ni tancadura, macissa defensa en altres dies, y avuy pel temps descompost en pedres, que d'una en una se 'n van anant al riu. Si fou castell de poderosos senyors segles enrera; si fou després casa payral d' hisendats pagesos, ja ningú ho sab ni se 'n recorda. Families d' obrers are s' hi bellugan; y á dins hi dormen y cantan en modestíssimes estades, mes banyades pel sol, y netejades per puríssims ayres com bulions d' aucells en sos nius alegres penjats entre 'l brancatge de centenaria soca. Y per esser aixís aquella casa, ben alta y ventejada; aqueixa població que l' habita li ha donat un nom que li agrada: de tothom es coneguda per Passavents.

Ben segur que 'l minyó cap allá anava, que be 's coneixia qu' habia de tenirhi part ó cuart del seu cor.

A l' hora que sortim á les envistes d' aqueix cuadro, es l' hora derrera de la llum, quan tomba 'l sol cap á la posta, quan les sombres de les montanyas se fonen ab lo crepúscol, la llum del sol ha fugit de les fonduries, y una especie de corona d' un foch amagat en l' ayre, envolta tota la terra. Llavors es també l' hora que l' home s' aixuga 'l front, y deixa la feyna, y corre á l' escon de sa casa á buscar lo descans de son cos y lo consol de son esperit.

Donchs també á les hores, les portes de la fábrica qu' á sos peus tenia, donaren sortida en un moment á un aixam de xicots, qu' ell los vejé eixir á capgirells y empentes, perseguintse y atrapantse 'ls uns als altres; prenentse les catxutxes y 'ls gechs y 'ls cabassets de la beguda; á fins qu' espargits d' assí y d'allá pels camins que surten á la vila, ó passant la palanca que dona á dessota de Passavents, se perderen en la verdor dels camins. Derrera d' ells sortiren homes y dones en apretades

rengleres també rient y cantant, ells ab lo gech penjat d' una espatlla, y elles ab los mocadors cayguts al coll; tothom caminant de bon ayre, quiscun á la seva casa; animant aquella hora melancólica ab la natural expansió y gaubansa, d' una multitut de trevalladors, en plegar per aquell dia la ordinaria feyna.

Perque no 'l coneixessen, ó perque no li destorbessen lo goig que voldria assaborir ell sol, lo fet es que trencá de camí; deixant lo més dret per altre que passant amagat entre arbres, també feya cap al plá, y sortia aprop de la palanca que franquejava l' altre rivera del Ter.

Passemli nosaltres un moment á devant; qu' allá hont ell va també hi anem, y 'ns trovará quan nos atrapi, també entre mitx de la gent que hi estima. Si travessem per aquella ja esmentada palanca, ferma y ben lligada, que ni pel correr aixalabrat de les criatures ofereix cap perill; puig l' acompanya una macissa barana de ferro; y per un carrer de pollancres anem á agafar los arrenchs de la costa, encatifada d' herva y marcantnos ab blanchs caminets les dresseres y les suaus pujades, aviat trovarem, en sent á mitx camí un plá delitós, que convida á reposar; y desde hont altre volta 's pot contemplar tota la extensió de la vall: la gran fábrica ab les construccions dependents d' ella, la magnífica resclosa, única remor qu' are puja al ayre; lo rech del molí, dibuixat per foscos verns d' atapahit brancatge; lo molí, negrós, y mitx enfonsat en l' ayga, com si esperés la primera vinguda per anarsen riu avall: y més enllá, frescos recons, y reguitsells de serres, tornant la claror espantada de les rojenques bromes; que van perdent la llum, habent perdut lo sol derrera de les llunyes montanyes de ponent.

Aixís passejavan la mirada vaga y tranquila, pel cel y pels vols de gent que pujavan, un home y una nena, assentats en lo replá de la costa, esperant á n' algun dels que en llarga processó passavan cap amunt, en camí de la casa de Passavents. Mostrava tenir l' home per qui de cincuanta y pico d' anys: en sa cara afeytada, llarga, aixuta y descolorida, en lo perfil un xich caygut de sos llabis, y en la quietut de sos ulls vius y serens, s' hi llegia 'l signe d' una salut trencada; aixis com lo rastre de passades penes ó de presents melancolies. Son vestit de vellut vell, pero net, donava á coneixer qu' algú

's cuydava d' endressal. Duya al cap barretina musca, y als peus blanques espardenyes. Com ell han anat vestits per espay de mitx segle tots los teixidors de les nostres fabriques; tant sols bratant alguns, per anar á sos telers, lo gech y l' ermilla pel bon govert d' un calent tricot, de llana soferta y morena.

Portava 'l bras dret sostingut per un mocador de cotó blau penjat al coll; deixant veurer no més uns dits torts, y migrats per antiga malaltía. Ab la má esquerra estrenyía les dues de sa petita companya qu' asseguda á l' herva recolsava 'l cap en sos genolls. Y era un cap que 'ls petons per ells sols se n' hi anavan; ab un cabell que res hi debian fer les pintes; un cargol de cap á cap de cabells negres. Lo mocadoret que duya, li queya sobre son tors arrodonit; un humil vestit d' indiana la cubria; y quan badava sos grossos ulls hont la llum no hi cabia, un pintor cristiá l' hauria presa per un angelet que tenia encárrech d' aconsolar lo dolor y la paciencia de son vellet company.

Bona estona que aixís s' estavan, quan comensaren á tornar de la fábrica 'ls habitants de Passavents; y com tots los coneixian, qui 'ls ne deya una, qui un altre.

—A Deu siau Ton.

—A Deu maca.

—¿Qué 'ls espereu á collet?

—Mítala: mitala la Pimena: Y es aquí qu' acaba de pujar, Carmeta.

—¡Oy!... ¿Voleu que hi vagi pare?

—No corris tant: que caurias.—Mes ja era qui sab ahont, y al cap d' un moment son pare la vejé tirarse á les faldilles d' un' altre noya gran, que la rebé ab una explossió de festes.

—T' he vingut á *ricibi,* li deya la petita: y 'l pare també. Agoyta, agoyta. Y ab un salt, agafá també la má d' un minyó que venia ab la jove. Y posada al mitx de tots dos seguia son pas, demostrant la seva alegria, bellugantse y movent lo cap, fins qu' arivaren al marge ahont seya 'l seu pare.

—Bona nit y bon' hora: digueren los grans. ¿Feya gayre qu' os esperabau? ¿Esteu cansat?

—No noys, no, gracia á Deu. Oh, es qu' aquí hont me veyeu, jo encara faria una campanya, respongué fent una mitja rialla dolsa, penyora de la satisfacció que sentia en aquells moments.

—De que parleu, home... feu lo minyó.

—¿Vols t' hi jugar?...

—Prou, que la fariau encare, digué la noya gran, donantli 'l seu bras per aixecarse. Sino qu' aquets fadrins, se pensan que no hi ha ningú com ells: oy pare?

—Ja tiran... feu l' aludit, posantse una ma al clatell. Vina Carmeta, vina: ¿Veyam de tu y jo, qui correrá mes?

—Jo, jo, cridá la petita, y corrent y saltant tots dos, aviat se perderen de vista, mentres en Ton y la noya gran, fent brasset, anaren pujant á poch á poquet y amunt; donantlos tothom qui 'ls passava devant la bona nit ó 'l bon vespre; perque tota aquella colonia duya voluntat á la familia de 'n Ton Parayre: y sobre tot que per la *noya trista* s' haurian llevat lo pa de la boca: tant pot l' exemple del sacrifici y de la virtut cativar lo cor de la gent senzilla.

Quant foren arrivats á l' entrada, es dir á dalt de Passavents, tota la gent que per allá fora *la feyan petar,* moventhi bona gatsara avans de pujarse'n als respectius pisos per *donar corda al rellotje* y anarse'n á dormir, los feyan lloch per passar, y 'ls miravan ab respecte. Sobre tot, la fadrinaya no tenia prou coll per estirarse á veurer aquella magestat de noya, aquella garrida figura, arrodonida y alta; aquell cap esbelt, ab la cara entre pálida y morena, ab los ulls sempre baixos, y 'ls llabis sempre closos; aquell trajo negre ó casi negre; aquell caminar de reyna; y aquella rialleta, si may reya, com una clariayna de lluna entre la foscor del vespre. Y com tant n' haurian tret, y hi sentian una superioritat que 'ls dominava, y 'l que més y 'l que menos sabia prou á n' aquí envejar la ditxa de ser estimat d' ella, ni li gastavan bromes, ni tiravan á sos peus flors usades de cada dia.

Eran ja á n' al seu piset, y la porta ja 's tancava derrera d' ells... quan algú qu' ab cuatre salts pujava l' escala los feu girar ab sorpresa; y fou major, quan sentiren un—Bona nit: ¿que 'ns volen tencar á fora?—que si la noya no hagués tingut encara pel bras á son pare, tal volta l' hauria fet caurer la soptada alegría de sentir y veurer á n' al fill que tans anys ha faltava á casa seva.

—¿Ets en Carlets...?—També esclamá la Filomena.

Y 'ls brassos del tant ben rebut hoste, deixant anar per terra lo mocador que duya á la ma, s' encreuharen en una

sola abrassada de tots tres: y se sentí en aquell moment, no més l' aleteig d' una alegría, tendre y cumplerta y desinteressada. En Ramon y la nena admirats y entussiasmats acabavan lo cuadro de familia; ell fent nova coneixensa ab son germá gran que ja casi no li recordava la fesomía; y la petita en los brassos de 'n Carlets, no responent á ses festes, no més ab mirades d' estranyesa, y moviments de curiositat.

II

En Ton Perayre tenia l' habitació en lo segon pís d' aquella especie de casa convent. Una petita sala que feya de menjador, de trevallador, y d' estada habitual; dues petites cambres; una cuyneta com un cop de puny, y una mica de galeria que tot ho emplenava de sol y de llum, era tot lo lloch que tenia aquella bona gent. Un consemblant, totes les demés families que vivian á Passavents, unides les unes ab les altres per un corredor estret en cad' un de sos tres pisos

Un cop entrats á dins en Ton y 'ls cuatre fills que á suara li hem conegut, aquell ocupá son usual seti, en una cadira arraconada entra la paret de prop de la galería y la taula de menjar; taula que duya incontables anys de servey, incontables fregades de terra d' escudelles, ab altres tantes que se n' hi esperavan, á mentres la curiosa Filomena ho pogués veurer. No hi havia á la sala cap més moble; llevat d' unes quantes cadires del temps de la taula més ó ménos coixes y desllu-drigades. Les parets ben blanques ostentavan en cuatre marchs de fusta vermella, passatges del *fill pródich,* ab l' esplicació en francés y en inglés, y ab figures de colors, en que 'ls senyors duyan levita y les dames mirinyachs.

La Filomena desseguida hagué parat taula: y ab cuatre ventades al foch, li bullí l' olla d' escaldar les sopes, á mentres la Carmeta qu' anava fent viatges ab los plats y les culleres y 'l porró, quant la cassola ja va ser á taula s' assentá al costat del seu pare; y ab aquella veu prima y atropellada dels cinch anys, que sembla una fugitiva entonació d' un cant d' aucell, va dí 'l Pare-nostre, girant lo cap de 'n Ton á n' en Carlets, y de 'n Carlets á n' en Ton son pare, que la seguia, fonentse del goig de mirársela.

En aquell sant punt s' obrí la porta, y entrá un altre personatge, que si hagués duyt la cara neta, tampoch s' havia de demanar d' hont era. Un baylet de dotse á tretse anys, prim, escardalench, movedís com l' argent viu, tot brut de polsim negre, inclusa la cara que semblava d' un escura ximeneyes. Era en Pere, 'l fill petit de 'n Ton, xarrich en la ferrería de la fábrica.

—Vatja... li digué aquest al entrar; que sempre ets lo més tocatardá.

—Oh: perque he fet aquesta gabia, per posá aquest grill.— Va respondrer fent embuts, afadigat d' haber pujat l' escala corrent. Y adonantse llavors del convidat que hi trobava, se quedá tant parat, que la gavia li escapá dels dits.

—Valgam Deu de xicot; que may se 'n pugui sortir, feu son pare, volent endevades fe 'l sério.

La Carmeta, que ja s' havia tirat ab lo manxayre; y ja habia abastat la gavia de jonchs, li deya, com que ningú mes ho pogués sentir:

—¡Es en Carlets...!

Y aquest lo prengué de les mans, y se 'l contemplá, com disfrutant en veure 'l ab lo trajo de la feyna, y 'l sagell de l' ofici tant ben pintat á la cara.

—¿Eh Peret; que no m' haurias conegut?

—Si que te hauria endevinat: la barba se retira ab aquell retrato de 'n Miquel que te la Filomena.

—Pimena; Pimena, mital: cridava mentrestant la menuda, atrefegada ab lo grill y ab la gávia. ¿Pare; me 'l voleu guardar?

—Nena; nena; es de la *pé:* li digué 'l manxayre.

—Es de la *pé:* repetí la nena: mireu!

—Vaja tu; seu y sopa: feu la Filomena á n' al xicot; qu' estás massa cansat.

—Di que no: que jo may me cánso.

Y en Carlets bebent la dolsa mel d' aqueixes escenes de la familia, esclafí una rialla franca, de satisfacció pura, y esclamá estrenyent la ma bona del seu pare, y mirant carinyosament á la noya gran; qu' en aquell moment posava en mitx de la taula les fumantes sopes:

—¡De bona gana, 'm tornaría quedá aquí!

—Are ja has volat massa, y t' anyorarias, respongué en

Ton, qu' encara ab lo goig de tenirlo al seu costat li suquejavan los ulls.

—Oh! y la Gracieta...? Li feu la Filomena tot escudellant lo primer plat á son pare. Vatja noy: are tu mateix; per la gana que tinguis. Ja ho sabs, com sempre; pobrets y alegrets.

En aixó feu una senya al manxayre, que corregué ab ella á la cuyna, y sortí disparat cap á fora: tornant als pochs minuts tot embarrassat ab un parell d' ous á cada ma.

—Hey tu! ¡Qu' hem de fer festa major avuy? li digué en Carlets.

—Home! Per l' alegria de la teva arrivada contestá la Filomena. ¿Oy pare? Pósanhi mes á n' al pare, Ramon. ¿Vols llescá un xich de pá, si 's plau?

Y dreta, ab lo plat á la ma, anava y venia, atenta á la taula y á la cuyna. Y en Ramon que no era de gayres paraules tallá dos ó tres llesques, y treyent de una les crostes, acostá la molleda al seu pare. Portá la noya una gran plata d' enciam: y ell ne posá també á n' al Ton, y se 'n posá á n' ell, y torná á menjar, y á callar. A la nena ja no n' hi podian donar, perque habia tombat lo cap sobre 'l bras dret del seu pare, y ja no era d' aquest mon ni de l' altre. Haguera acabat lo sopar ab uns fasols sense fil, d' un pam de llarchs, y tendres com un all, que feyan la delicia d' aquella bona gent; mes llavors portá la noya aquell plus de festa, dels ous fets una olorosa truyta, rossa com un or, que no cal dir si 'n quedá la plata ben neta.

En Ton aixecá 'l porró y hlá prim una estona; s' aixugá 'ls llabis y ficant la má en la barjola del gech, tragué una carta qu' encara era closa. Aixís que 'ls dos noys petits, en Ramon y 'l Pere ho vejeren, ja tots plegats la volian, per ser cad' un l' home de llegirla. La Filomena que sabia la sorpresa, no feya altre estrem qu' una mitja rialla de satisfacció.

—Avuy, va dir, be podem dir qu' aquesta casa es afortunada, ¿no Pare? No faltaria no mes que 'n Miquel nos fes á saber que ve; y que aquest barceloní hagués vingut per convidarnos á esposalles... que 'm sembla... que 'm sembla...

—¿Que hi dius noy gran: hi toca la noya?

—No diré pas que s' erri de gayre. Pero vatja; de mi ja 'n

parlarém. Avejám, vejam que diu en Miquel; que segons noticies no seria gota estrany qu' aviat lo tinguéssim á Catalunya.

—¿Vols dir?

—Com les tropes d' allá tornan... Be: deixemlo dir á n' ell. Y qui la llegeix? afegí, vejent que tantes ganes ne tenia l' un com l' altre de sos germans.

—Hey! feu en Ton; avuy li toca á n' en Pere. Y l' enmascarat baylet, tot torrat de ser, com aquell que diu, lo centre de l' alegria de la casa, se quedá ab la carta als dits; qu' encara que no sabian lo que deya, era un tresor. Era de 'n Miquel; del germá gran menos un, de qui sis ó set anys ha que no 'n veyan no més les cartes; es dir, de des que va sortir soldat, y tingué d' anar al servey.

Aquí caldrá que diguem, com á presentació als lectors de la persona de 'n Miquel; que s' ensopegá la seva marxa 'ls primers anys de l' ultima guerra; y li tocá tot seguit d' anar á l' altre banda d' Espanya.

Sembla que al principi s' hi va anyorar molt: com qu' escribia unes cartes que feyan enternir. Per ell va plorar la pobre de sa mare mes llágrimes qu' aygua no porta 'l Ter. Per mala ventura s' esqueya de trobarse de *alguna manera:* y quan vingue l' hora, un dia 's va haber de ajáurer. La Carmeta vingué al mon... y ella va haber acabat les penes d' aquesta vida.

Despres, quan lo minyó hi degué haber perdut l' agre: basta que de tonto ni cobart no 'n tenia pas cap pel; aviat portá galons d' or en les mánegues del capot.

Mes tart, un dia va escríurer qu' en una acció molt forta, que hi morian com mosques, l' habian ferit, que 'l portaren á un gran hospital, y qu' allí 'l seu general mateix li va dir, que 'l rey l' habia fet alferez.

Vingué que 's va acabar la guerra. Mes en Miquel ja portava tres estrellas; y estaba ben casat ab la carrera militar. ¿Cal dirho, donchs, qu'aqueix fill ausent era la gloria de 'n Ton, y de tota aquella ben avinguda familia? Si en dies de sos grans trevalls y miseries, que forsa passats n' habian, son nom los era conhort y esperansa, ergull ignocent y aliment que 'ls sostenia!

Y tornant ab la carta d' aquell dia, que, com totes, lo bo

de 'n Ton, que no sabia de lletra, l' habia guardada á fins que tots reunits, un la llegia alt, anant per torn rigorós eix privilegi, deyam que 'l manxayre, voltat dels demés l' anava á desclóurer y llegir.

La Filomena despenjá y acostá ab ell, lo llum d' oli, que ja era encés. En Ramon, per sobre l' espatlla del xicot, la seguia ab la vista; y 'l seu pare ab lo bras bo sostenint á la adormida nena, s' agoytava 'l noy que llegia, ab lo cap inclinat y la boca mitx oberta. Solament veure 'ls, haguera estat una felicitat.

Va ésser una carta llarga; plena d' amors. La correcció d' estil no hi era pas tota; y cap falta que no hi feya; pus no era tota llegida que 'n Ton y la Filomena s' habian d' aixugá 'ls ulls.

Anava destinat á Catalunya; y vindria ben segur una mesada ab llicencia, al costat d' ells. Això era 'l grá de la carta: no deya com ni quan; y pot ser l' hora menys pensada 'ls donaria una sorpresa. Aqui no podem copiar los comentaris que s' hi feren. No hi cabrian. Quan lo manxayre trobá aquell apartat, ab un bot s' eixí del rotllo, per fer tres ó quatre salts, y casi no la podia acabar de llegir.

En Ton no més pogué esclamar—Oh Deu meu, quina alegria!—tremolantli 'ls llabis y las mans.

En Ramon, contenint l' emoció que sentia, deya com si ho pensés alt.

—Y 'l mellor s' ho ha deixat al tinter. Qui no li fa dir quan arrivará. Jo hauria fet mitx jornal de festa per aná 'l á recebre.

—Jo també.

—Si ni menys te coneixeria...

—¿Perque 'm veuria tant negre? Y be; jo li diria—*mi capitan: un servidor es el ranxero de mi cuartel!...*

—Ja miraré jo de saberho avans, y os ho escriuré.

Y 'l bon humor y l' alegria brollavan espansius d' aquella gent, anticipantse al goig d' estrenye en sos brassos á n' aquell noy estimat que tant acostumats estavan á no véurer.

La Filomena que ja no tenia res de desmanycada, se treya la feyna dels dits ab més ayre, com presa d' una lleugera exitació, que donava á sos moviments y figura més gracia y més encant. Rentava 'ls plats, y endressava la cuyna y la

taula; agafava la Carmeta, y penjant adormida de sos brassos, la despullava, y ab excés de caricies la deixava acotxada en lo seu llit. Y tornava á la saleta, omplintho tot de son bon cuydado; deixant per tot la netetat y l' ordre, com si fos aquell véspre qu' hagués d' arribar en Miquel; y també 'l volgués rébrer com á n' en Carlets, ab certa cosa de festa. Y al bellugarse lleugera y animada, conmoguda y alegre, la cara hont lo color may sortia, fins un xich enrojida, sense mocador al cap, que per feynejar l' engavanyava, y en consecuencia desbridades les ones de son cabell negre, y devallant ses trenes descuydades á reposar en son espatlla; mostrava ab la franquesa del dibuix que sols apareix en les filles del poble, la brava escultura de la seva persona, lo desembrás de sos moviments, y la natural espiritualitat del carácter moral, que 's traslluhia de la tendresa del seu mirar y de la puresa de ses faccions, enmotllades en lo march flotant d' aquell cabell que d' assí y d' allá li voleyava. Sense aqueixa fesomia helénica hauria fet pensar en les antigues espartanes.

Mes aquells que la veyan, son pare y sos germans, sense apuntalse semblants comparacions, sentian l' encís del amor ab que ella trevallaba per tots ells, donant cap á totes les necessitats de la casa; més que com germana carinyosa, com una mare; vigilant per corre en ausili de la més petita averia de ses robes, y de la més oculta pena qu' ennuvolés sa llar; y per això restavan enamorats d' ella. Per això 'ls noys si 'l dia de festa volian sortir de casa, habia de ser ab ella. Per això 'l pobre Anton, quan ella era á la fábrica á teixir, qu' era sempre que les feynes de casa li permetian, com casi no 's podia mourer, sentat en aquella mateixa cadira anava contant les hores, á fins que la noya petita guaytant també pels vidres cridava: —Ja veig la Pimena!—Llavors s' alegrava la seva fesomía, y quan entrava ella ja 's veya salvat. Y devegades quan ella tot afalagantlo li posava 'l gech be, lo corbatí ó la gorra, se li veya bessá 'l cor ab una llágrima, que venia á mullar les mans de la filla, com una rosada del cel.

III

La porta d' aquell piset que no més era ajustada, s' obrí sens fer mica de fressa; y eixí á guaytar per ella un cap, que debia ser ben conegut á cal Ton Parayre; puig sense ni destorbarshi, la Filomena li cridá desseguida:

—Ja pois entrar ja; ets sopat? que te 'n donariam

—Gracies noya; y bon profit. Bona nit tothom. Y adonantse del foraster, que no coneixia, quedá un xich parat, com no sabent que fer.

—Endevant noy gran! feu en Ton. Y afegí la Filomena:

—¿Que no coneixes á n' en Carlets, lo nostre noy gran?

—Tens rahó! Ara sí que 't conech! ¿Qué tal?

—Be, home: trempat com altre cosa, y ell?

—¿Jo?... jo aixís... mitx en plata y mitx en cuartos. Y sense més cumpliments agafá una cadira; y posant un cotzo sobre la taula, doblá 'l cap sabre la ma, assenyalant be qu' aquell vespre no les tenia totes. La noya s' hi acostá mitx alarmada, dihentli:

—Ay, ay... qué tens? Y estás trist... cabalment, qu' avuy t' hem de dá un altre bona noticia. ¿Qué no está bona la teva mare?

—Prou, gracia á Deu.

—Y donchs? hi bestragué 'n Ton, com que s' anyorés ja de parlar de 'n Miquel. ¿No ho sabs pas? A n' en Miquel, tindrem aviat per aquí. Tu, Pere, ensényali la carta qu' ha escrit.

—De debó?... Vatja, que me 'n alegro. Oy que... si are fos aquí...

—¿Qué 't passa? ¿Qué tens Lariet? torná preguntar ab vivesa la minyona, que no li treya la vista de sobre, y que ja habia tornat á perdre les tintes rosades de sa cara.

—¡Que m' han amorrat!... M' han declarat útil, sense fer cas dels testimonis; y... á la mare 'l neguit se la menja...!

—Com? ¿Qué dius?... preguntaren sorpresos en Ton y en Ramon.

—¡Indignes! Mira 'l cor m' ho deya: esclamá la Filomena.

—¿No 't va dir lo Flequer aquest diumenge, que 'l memo-

rial estava al seu lloch; que no tinguesses por? preguntá en Ton.

—L' Alcalde? feu en Ramon; si es un banastre acabat. Hi deu entendrer tant pels fulls, com per les escubertes. Això ve d' un altre banda. Ja m' hi jugaria...

—Quan lo Puput m' ho ha dit, reya com un ximple. No sé allavors, quin sant me n' ha guardat, que no 'l girés ab una bofetada.

—Fuig home... feu en Ramon per broma. Tant valent qu' es ell... si sembla en *tracanetal* Si no tingués més malicia que valentia...

—Oy donchs, que jo li faré desvaporar aquell front d' esparver que tragina Ja pot procurar que no 'l trovi en lloch tot sol.

—Ey, minyó: va fe 'l Ton: la justicia no 'ns la podem fer nosaltres mateixos. Val més veurer si hi ha cap més camí per eixirne millor.

—Si algú no li trenca un bastó pel cap, no; no n' hi ha cap més. Y ab un cop de puny feu tremolar la taula. Y ab lo cap dret, los ulls negats, y la cara encesa, feya por, y feya llástima. Era un pallard de vint anys; ros de cara, y de valenta musclatura; de genit violent y de espressió franca; ben capás d' atenirli una promesa consemblant, si la ocasió s' ho portava.

Això feu, que en mitx del trastorn de la Filomena, y del desmay que la mala nova li habia donat al cor, trová paraules pera amansirlo.—Y jo, esclamá; encara tinch confianses, que la Verge de Rocaprebera fará un miracle.

—¡Fes Deu que t' escoltés! Mes es tant dolent aqueix home! ¡N' estich tant cert qu' ell ha girat la garba, pel cantó que tu sabs, y jo vull dir... mira; que 'l pensá ab tu no sé si 'm podrá fer detenir! No 'm cap al pit la quimera que li sento. ¿Qué li has fet tú? y jo que li he fet, que 'ns hagi aixís d' esmicolar lo cor?

—¡Murri; mes que murri! afegí en Ramon, que ab los dos punys á la barba, s' anava nudrint de tota l' ira que en Lariet respirava. Y sense adonarse 'n, aquells minyons s' habian aixecat de les cadires; inclús en Carlets, que 'ls escoltava també ab sorpresa, animántseli la seva espresiva cara y fera mirada.

—¿Això passa? esclamá: Mes pel clar ho vull veurer!

—Prou noys: Me voleu creurer? Dormimhi. La noya te rahó. No 's pot fer més que encomanarho á Deu. Devegades quan una cosa sembla més perduda, surt lo sol pe 'l cantó qu' un menos se pensa. Encara qui sab. .

—Mes entre tant... si jo me 'n tinch d' anar ab la motxilla al coll; que no me n' hi iré pas, perque primé 'm moriria, jo á n' á tu no 't podria veurer: mentre aquell gandul de 'n Lloses se 't xuclaria de tant mirarte!

Quan sentí la Filomena 'l nom que 'n Lariet retreya, li corregué de cap á peus una esgarrifansa, que la feu tremolar. Deixaren sos parpres rossolar una llágrima; y, plegant las mans en humil y acongoixada actitut de súplica, deixá anar del cor:

—¡Verge Santíssima de Rocaprebera, assistiunos!

Aqueix sentiment de la trista donzella, ferint la compassió més tendre y l' amor més fondo de tots, com si 'ls revifés de la postració d' aquella desgracia que consideravan comuna, despertá en ells noves forses; y dalit frissós de batrer's en lo terreno que s' esdevingués segons la ocasió. Y digué l' Anton:

—Demá qu' es diumenge, jo vull fer un pas, Lariet. Tot això res seria si la teva mare ó nosaltres tinguessem á la caixa un grapat de dobles de cuatre. No hi son: donchs devegades, més que 'ls diners serveixen les bones persones. Ey! si un hom porta 'l cap dret ab la lley de Deu! Jo estich que la Germandat podria fer alguna cosa en aquest cas. Veuré en Bartrol que hi diu. Cada festa 'l solo veure eixint de missa, y l' esperaré. Tu, mira; torna á veurer lo Flequer, que 't digui com tens los papers y si talment l' assumpto está ben perdut. Y, vejam... quina sonada 't fará. Devegades... si hi pogués haber un remey. . Vull dir, que tots hi hem de fer lo que hi sapiguem. Y n' has dit res al senyor Duran?

—No hi he pas atinat; y no m' hauria pas sabut traurer les paraules de la boca. Tota la tarde que rodo d' assi y d' allá, sense saber ahont vaig. Sí; demá l'iré á veurer.

—Jo pensava, hi bestragué en Ramon, d' escriurer tot lo que passa á n' en Miquel; que si venia més aviat...

—Si: afirmá en Carlets: jo crech qu' aquest es lo millor pensament: Demá jo li escriuré.

Y encare 's tiraren més plans, y 's feren més comentaris.

Y com enrahonant l' esperit se desfogava, s' arrencaren un xich sos enteniments contristats. En Lariet y la noya com si 's fessen por l' un al altre, casi may se miravan: y al trovarse sos ulls, queyan á terra ses mirades, com llampechs silenciosos d' aquell temporal qu' habentlos sorprés en un moment de ditxa, estenia ses negres ales sobre sos caps ignocents.

Prengué comiat lo minyó d' ella y dels altres, fins á demá, y no s' aturaren á la porta com los altres dias, en que may acabavan de dirse sos secrets interminables. L' adeu d' aqueix vespre fou apagat, curt: casi l' un no va sentir á l' altre: mes fou una llágrima qu' una paraula; intensa, evaporada de la flama dels seus cors.

Ajudada de sos germans, pará en la cambra d' aquestos un altre catre per en Carlets. Y avans de retirarse á descansar del cansament d' aquell dia, volgué aconsolarla; li assegurá que d' una manera ó altre s' arreglarian be aqueixes coses; li encomaná que dormís, y li digué qu' ell demá li contaria les amargures de la seva estimada Gracieta.

Y quan ja tothom dormia á Passavents, inclus lo bon Anton Parayre, que forsa habia tardat, ab l' imatge de sa pobre filla devant de sos pensaments, aquesta ni s' habia ficat al llit encara.

Bona y vestida, dreta al mitx de la cambra, com una aparició de la nit; cayguts sobre son sí 'ls afadigats brassos ab les mans enllasades; doblat lo cap com una tórtora malalta; sens més claror que la d' una trista xinxeta d' oli qu' en comptes de fer llum espargia sombres per la cambra; ella devant d' un cuadro de la Verge, li encomanava ab amorosa confiansa les seves penes y desitjos, oferintli son cor y son ánima; y lo cor y ánima d' ell, á qui més qu' a si mateixa estimava: que 'l guardés de tot mal en aqueix pas de la vida. Després, quan se deixá anar, afadigada y adormida sobre la pobre flassada de son llit, la seva celestial Protectora degué enviar sos ángels á vetllar aquell hermós cor que li habia ofert la jove teixidoreta ab tant d' amor y tendresa. Perqué fou lo seu somni assossegat y dols, y voleyava l' alegria pels seu llabis, que desperta, somreyan tant poques vegades.

Deixem, donchs, que tots reposin del trevall d' aquell dia y de les sacsejades qu' en ell reberen sos cors, y anem nosaltres á fullejar una mica lo llibre de son passat; no sia sino per véurer quina gent era la familia de ca 'n Ton Parayre.

I V

En aquell temps que en Ton Terradelles y Mosony era un fadrí parayre, ell y la gent del seu ofici se la campavan d' alló mes bé. En Ton tenia una galan parroquia de cases de pagés, que cad' any á n' al temps de tondrer li guardavan la llana. Quan se venia 'l temps de dá 'l vol, hi arrivava ab los estris. Y alló de maurarla ab l' ayga calenta, si ja no la trobava bona y neta de la greixositat que porta, y adobarla ab l'oli, y cardarla ab l' ample raspall, y estirarla ab pinta, y caragolar les acabades filaneres, era per ell com bufá y fe ampolles. Y si la gent no les volian per ferne fusades y filarles al torn fentne grossos capdells per fer mitjes, se les enduya. Y en lo vell teler de sa casa, en lo vell poble ahont vivia y teixia, les convertia en groixudes pesses de bayeta, llana-llini, sayal, drapada ó estamenya, que li eran ben estimades y bastantment pagades.

Casat que fou, los antichs *parayres* se 'n comensaren d' anar per portes; y ja s' aixecavan en aquell país eixes grandioses fábriques que hi feren cercolar una nova vida. Prou ell hi va tirar forsa cosses; mes n' era ben pregat, trovaren aquí hont l' hem conegut una galan colocació tots dos, y, fent virtut de la necessitat y la conveniencia, s' ajupiren á la rierada del temps.

Aqueix cambi se li 'n va dur l' alegría. L' automatisme d' eixes máquines de ferro li havia mort l' independencia. Y se li habia sentit dir, que si no fossen la seva dona y 'ls seus fills deixaria aquella renglera endemoniada de seldfactines, aquells enfilays de pues, y aquell terratrémol d' aná y venir d' aná y venir, los carros de ferro, qu' á n' ell, no li entrarian may. Y ademés, tenia por que les dents d' aquelles rodes que may paravan de rosegar, algun dia no 'l roseguessen á n' ell.

Per desgracia, tal dit tal fet. Quan ja li habia passat la pór y havian passat anys, un dia un corró del carro que tenia á son compte, li arreplegá la beta d' una espardenya. Sentintse 'n endur lo peu, l' instint li feu posar les mans allá hont s' escaygué de la máquina; y s' escaygué en tal mal punt, que se li emportá una engranació la má dreta; y si no hi hagues-

sen en l' acte corregut sos primers companys de cuadra, se li menjava la má y 'l bras y 'l coll.

Ne sortí com Deu va volguer; sense roba, la má trinxada y la pell de mitx bras feta un esqueix.

Lo senyor Duran, majordom ja allavors d' aquella fábrica, lo feu posar á n' al seu mateix llit, li pagá la curació y feu que no faltés res á la familia: puig en Ton era entre 'ls trevalladors un dels que millor se habia sabut guanyar la voluntat dels amos.

Al cap d' un mes torná correr. Mes ab lo bras y má com morts, y la cama un bon xich represa, ell pú, que no pogué ja trevallar mes. No obstant, ab lo guany de la seva dona, que trevallava com una arrastrada, donant un heroych exemple á la Filomena que allavors comensava de pujar, y que la comensava d' ajudar prou en les feynes de casa; y ab lo jornal de 'n Carlets que ja havia passat la quinta, y era un dels mellors operaris d' aquella colonia; tots varen anar tirant. En Miquel y en Ramon, no treyan una bella setmanada, perque l' etat no hi era. Sobres que en Miquel molts dies havia de fer festa, per quedarse á n' algun servey del pobre baldat del seu pare, ó de la atrafegada mare, ó anar á la font, ó ajudarli á passar la bogada, ó cuidarse de fer la minestra, per l' amor d' ella no haber de deixar lo teler.

Aixís anava passant lo temps, vivint en Ton Parayre y la seva gent ab una tranquilitat de molts altres no coneguda: fins que una malestruga ponentada, vinguda de fora casa, los entervolí lo got d' ayga de la seva envejable pau.

De la capital de la provincia, pujá á la vehina vila, y de la vila á n' aquella colonia industrial, una desusada ramor. Una batsegada del tremolor social: d' aqueixes que de 'n tant en quant fan bullidera en los pobles, que pel lloch menys pensat reventan la flaca closca de l' ordre públich; y les roques enceses que 'l volcá tronador gita, cauhen allá hont cauhen; y á voltes cauhen á la teulada d' un pobre, que ni sab d' ahont ve aquell torb que li arrabassa la estimada llar.

A n' al Ton Parayre li caygué á sobre la rufagada per una fanfarronada imprudent de 'n Carlets, lo noy més gran, y 'l puntal més fort de la casa.

Aquell minyó, crescut al escalf de les calderes de la fábrica, era diferent de son pare; no solament perque no teixia

com ell havia teixit, pus era manyá, y 'l mall era la seva eyna, y la fornal lo seu element, sinó també perque devegades treya 'l bech lo seu geniet, una mica busca rahons entre'ls del seu tall, y amich de fer passar la seva, en que fos ab los qu' eran més qu' ell. Be prou que això dava mal temps á n'al pobre Anton; y prou que 'l sermonejava, perque 's corretgís de ser tant repropi. Y ja 's pot contar que ho feya de tota bona fé, lo qui durant sa vida sempre havia dit de tot amen. ¡Ca! Era picar ferro fret. Quan s' havia esplicat ell, son pare, que no tenia altres poderoses rahons que retráurerli les bones lleys y costums de la vellura, quedava sense saber que dir; y veya ademés que 'l seu mal casi be no era més que ser massa franch, y massa prompte á dir lo que pensava... y massa amatent á fer alló que de moment creya just y ben fet. Ab això se solia acabar ab una advertencia que la mansuetut y 'l bon sentit práctich li dictava al vell teixidor.

—Mira, li deya; de la gent sempre 'n treurás més bon possehit donantlos la rahó que voléntela pendrer. Sempre hem vist que pels grans, han de prestá 'ls petits, encara que no 's pensin ser ells los que van errats.

En Carlets que estimava als seus pares que per ells s'hauria deixat matar, ja feya cas de les seves amonestacions: y prou haguera fet sempre bondat, si no fossen tant fortes les tentacions de dos enemichs seus: lo foch de la seva ánima, y la falta d' experiencia. Eixos dos mals companys li feyan escoltar ab un dubte y una esperansa febrosos lo cant enganyador de les sirenes socials: d' aquestos homes que matan la pau de la gent ignorant, predicant la redempció dels pobles, y prometent la benaventuransa de la terra per uns extraviats viaranys que may hi portan. Perque caminan sense 'ls bons consellers de la llealtat y l' honra, cap á uns castells encantats, que sols son en les faules.

Vet' aquí perque aquest minyó, qu' encara no s' havia parat ab cap dona, y semblava que no se li podia haber plantat tampoch encara lo primer ars del bosch de la vida, al tornar á casa seva algunes festes en sent cap al tart, semblava als seus pares que alguna taleya extranya l' amohinava; perque feya una vista esparverada y una cara trista, com aquell que no 's trovés be. Enrahonava poch y distret, y no tenia la gana dels altres dies. A les ansioses preguntes dels seus pares, per

poch que pogués procurava fugir d' estudi. Mes un dia, li va escapá de dilse:

—Jo voldria poder traurer de la fornal or en comptes de ferro; perque vosaltres no haguesseu d' estalviar aqueix pa moreno que trayem á taula... Y enfonsant les seves mans forsudes y anguloses en sos esbullats cabells negres, com si volgués privar á son cap d' obrirse, no va poder privar á dues llágrimes de caurer pels costats de la seva cara morena, descolorida y ferrenya, mes animada de varonil bellesa.

—¡Donchs, que dius fill meu! cridá la seva mare, no sabent pas lo qu' aquelles paraules podian voler dir.

—¡Carlets! Carlets! feu en Ton; no afeginthi res mes; pero mirántsel ab molt fonda pena en lo seu cor; y mirant al cel, com demanant protecció á Deu, contra les verinoses arrels que en lo cor del seu estimat fill hi creixian.

Y tots tres ploraren, y aquella nit ben poch ó gens dormiren aquells pares alarmats per l' amor de son fill,... y aquell fill sotraquejat per l' amor de sos pares. Mes ell equivocava 'l concepte d' aqueix amor mateix, buscantli la mesura de ses satisfaccions en la mesura de son valer y arriscament, á dins d' un programa que poch ell lo podria entendrer, quan fos l' hora de saltar per sobre de runes y de flames, per correr á posar los ulls y les mans en les arques dels somniats tresors. Vingué 'l terme d' aquelles angunies, y 'l comensament d' unes altres més noves y més llastimoses.

Deixemnos correr lo contar ab tots sos ets y uts un d' aqueixos esbalots dels pobles, en los que va barrejada la política, ab lo problema com més va menos fácil de resoldrer, de l' equilibri entre les dos forses que fan anar la maquinaria de la vida; lo capital y 'l sou del jornaler: y en los que hi perilla y s' hi descalabra tot lo que la lley ampara, tot lo que fa fermansa del ordre públich y del benestar de cada familia.

Massa hi sovintejan en la trista crónica de nostra patria aqueixos temporals d' istiu, que se 'n portan les anyades dels camps de la industria, per no esser materia coneguda de tothom. Donchs una d' aqueixes vegades, l' inexpert minyó s' hi deixá enfangar de mitx á mitx.

Basta saber qu' un dia, en que la meytat dels trevalladors no habian anat á son trevall, en Carlets sense ni ell mateix saber ben be com, se trová ab una alta bandera als brassos,

en mitx d' un esbull d' homes, molts qu' ell no coneixia, y molts de borratxos; caminant ab aixordadora cridoria, pel carrer de la vila, d' hont la gent espantada tancavan les portes; y d' hont ells sortiren com un torrent qu' ix de mare, cap al camí de la fábrica, portant atxes de vent, bastons y destrals, y robellades escopetes.

No havian pas arrivat de tros á les envistes de la vall, ni de Passavents, quan d' una margenada que dominava 'l camí, sortiren uns ferms crits d' ¡Alto!, y 's trovaren ab un pilot d' homes á sobre, que 'ls aplanavan los fusells. L' esbojarrat estol respongué ab destemplades injuries y rialles. Mes tot seguit una descárrega retrunyí per aquella conca... y mes de cuatre caygueren, y tots los altres s' arrencaren á correr, com un vol d' aucells espantats.

Allavors en Carlets s' adoná qu' aquells que l' havian duyt á n' al mal pas, estona há que no eran al costat seu. Ja havia perdut la bandera. . y apretá á fugir com sos companys, sense saber cap ahont anava, ni donarse comte ni rahó d' aquella escena ni dels seus actes.

Quan se deturá per tenir consell ab si mateix, y veurer que li caldria fer, plorá: y plorá molt; y motiu que tenia per ferho; trovantse fugitiu, sol y vern en lo fons d' un xaragay; y cayentli á sobre la fosca de la nit. Conegué que ja no podia atansarse al taller de maquinaria, ahont havia trevallat tota la vida; y pensá que sense ell per ajudarlos, pot ser los seus pares haurian d' anar de porta en porta á cercar un bocí de caritat... y 's sentí de si mateix avergonyit y culpable, y com empengut per extranya frissansa, emprengué sense girarse enderrera, y seguint viaranys amagats qu' ell sabia, lo llarch camí de la capital.

Forsa dias aquells tardaren á saber les noves de son desgraciat fill. No 'ls va escriurer que fou d' ell en los primers de la seva fugida. No 'ls digué que decandit per la fam y per la pena, fou cullit per la caritat pública en los carrers de la populosa ciutat. No mes los feu á saber, qu' estava tant penedit de ses passades aventures, que tant se recordava de sos avisos y consells, y que no frissesen d' ell, pus ja travit un camí de guanyarse la vida; y que si Deu plau un dia ó altre tenia l' esperansa de torna'ls veurer y abrassar.

V

Saltemse 'n nosaltres també ab en Carlets á la gran y rica y munihcent Barcelona, y vejam com s' ho manegá per sostenirshi á flor d'ayga, y quedarshi á trevallar y á viurer, sense haverhi estat may, ni tenirhi parents ni aderents.

Com hi havia arribat, ja ho hem mitx dit. La necessitat allisa les potencies. Y quan per naturalesa se tenen prou avispades, al menys en aqueixa nostra terra que d' un roch se 'n fa sortir una espiga, es per atzar que ningú 's mori de gana.

Mes, quan fou á la ciutat, havent divagat mitx dia per carrers y rambles, sense llevar nort d' ahont ni á n' aqui habia de demanar pa y feyna, va comensar á sentir al front un penós abatiment y en lo cor un dolor d' anyoransa. La bubó de les multituts, l' estretor dels carrers, y la fressa d' aquell monstruós concert de la vida de totes les industries, li pesavan en lo pit com una llosa de plom. Y ben aviat vegé que tot giravoltava al entorn seu. Com si li fugís la terra de sos peus, allargá 'ls brassos buscant algun ferm ahont apuntalarse, y trovant no més lo vuyt del ayre, va caure en basca, fret y descolorit, al mitx del carrer.

Quan son cor torná sentir y sos ulls tornaren veurer, se trová acotxat en un llit, en una casa desconeguda, ahont los llits dels malalts, feyan dues llarguíssimes rengleres.

Vejé en una de les espones, una monja ab los brassos plegats y lo cap baix que debia dir pare nostres, y lluny, al fons de la sala, sota un obscur dosser, un groch Sant Crist, qu' ab los ulls mitx oberts, semblava que 's mirava, y que 'ls companyía, á tants com allá prop d' ell patian y gemegavan.

Aquella vista 'l degué portar ab l' enteniment á la casa dels seus pares, y se la degué afigurar trista y desconsolada, ab la falta del noy gran que tant estimavan. Y 's tingué d' amagar lo rostre ab la gira blanca del llensol.

—Germá, ¿Cóm vos troveu? sentí allavors que li preguntá la monja.

—Be, gracia á Deu: pero jo no sé perque so aqui...

—Doneu gracias á Deu y á les bones persones que 's compadeixen dels pobres malalts...

—Oh! Jo no estich pas malalt!

—No; va ser no més un defalliment... ¿Voleu res?

—Voldria... menjá alguna cosa.

—Os ho aniré á buscar. Y silenciosa y callada, torná desseguida, y oferí á n' en Carlets una bona sopa de caldo, que tal com la prenia 's veya que se li posava al moll del os.

—¿Qué no 'm puch llevar? preguntá á la monja.

—Si germá: quan haurá vingut lo senyor metge.

Y 's perdé pel fons de la sala, per anar á portar consol á n' algun altre infelis.

Lo nostre malalt ja no tingué paciencia per jaurer més estona: y cercant la roba, que bona y plegada, la tenia á la cadira del seu costat, comensá de vestirse com si tal cosa; s'ho posá tot, y acabada aqueixa feyna, com no 'n tenia cap més, se passá la má pel clatell; com qui 's pregunta.—Be; ¿y are?

—¡Aixís ray, company!—digué una veu que li costá d' endevinarla: ¡Qui pogués plorá ab los vostres ulls! Ahi os varen portar més mort que viu, y avuy, ja os ne torneu á casa.

—A casa, no. . feu ell com si rumiés hont aniria, mirant al mateix temps en lo fons del llit del seu costat, al home que li parlava. Era un vellet denarit, roig de cara, que no mes ensenyava 'ls ulls y que no 's movia poch ni molt.

—¡Pobre noy! ¿Que no tens ningú en aqueix mon?

Ab l' ayre de bondat y de compassió que li parlava aquell prop-vehí, li guanyá la voluntat; y entaularen llarga conversa, descansants'hi del tot en Carlets, que sentia content de trovar ab qui parlar de son estrany estat y de la seva esguerrada aventura.

L' altre també 's complavia en sentirlo; se 'l menjava talment ab la vista; y deya de 'n tant en tant:—Pobre noy! pobre noy!—Y li esplicá ell qui era, y lo que tenia; y com la seva dona y ses filles passavan bona pila de penes. Aixó, sobretot de desque un noy que tenian bon minyó y trevallador, se 'ls habia mort dels tifus un any habia... 'l qual noy, era pastat ab ell.

—Igual: igual que tú! La mateixa alsada; los mateixos cabells; lo mateix parlar, y tot:... Y estich segur, que tu també tens un bon sángru; los teus ulls no menten!—Y la veu no li eixia: y en Carlets lo sentia sanglotar.

Després, li digué:—¿Qué pots trigar á trovar teyna per aquí: dos dias? Donchs per dos dias, no basquejis de res. Encara que jo no 'm puch móurer d' aquesta casa, que Deu li pach, perque tenen estadá per temps; que jo ja m' ho sé, que no tinch pas cura; á casa de aquest pobre tulit la Nanna... te fará bon llit, que lo qu' ella no aparraca, ja pots dir que no ho fa ningú... De menjar y béurer, com á pobres, dos dias ni que fossen cuatre, tampoch no 'n faltará. Per massa que trevallan, ella y la noya, que s' endarnegan, y algun dia m' hi caurán malaltes. ¡Tant que jo 'ls ho dich qu' ab mi tenen l' exemple! y Deu no m' ho tingui en retret...

—Això no; gracies!

—Deixat de gracies. Quan s' ha de menester no 's pot miror prim. Deixat fer caritat per un altre pobre. Mira: 'l mon roda: y may se sap demá á n' aquí s' haurá de menester. Un altre dia, potser tu 'm farás un servey. Y si soch al camp de la quietut... tant se val! ne farás á altres: perque t' ho dich: ets l' estampa del noy!

Lo bon cor, y les paraules d' aquell pobre paralítich habian enternit al jove, y no 's va defensar gayre més. Aquella tarde una filla petita del vellet habia de venirli á portar alguna cosa, y 'n Carlets se n' aniria ab ella á la seva casa, á fins que li sortis trevall. Allavores pagaria lo que per ell haguessen fet.

Tal fet, tal dit! A l' hora de la tarde en que 's deixa entrar á véurer los malalts, una nena, ab un cabassich á la ma, comparegué al costat d' aquell llit.

Aquella nena, qu' era un esturnell de deu anys, y semblava un argent viu, alegre y aixerida, n' hi va dir de coses al seu pare; y n' hi feu de caricies... Era cas de veurho!

—Mira aquest senyor, li digué 'l vellet. Donchs, aneuse'n plegats cap á casa. Y digas á ta mare que m' ha fet companyia tot avuy, y que li dongui sopar y dormir. Ho sents esquirol?

—Si si; pare: Tot lo que vulgueu!—Y li torná masegá 'l front ab noves besades y festes, cubrintlo ab l' hermós dosser de sos fins y espessos cabells, qu' al malalt l' animavan y 'l refrescavan, com á una seca mata la pluja de Maig.

—D' aquí á demá noy gran!

—Adeusiau! D' aquí demá... y l' un y l' altre sentian recansa d' haberse de deixar.

—Ah, tu Martreta:—afegí quan ja marxavan: Digas á ta mare que demá dematí m' acompanyi aquest minyó á véurer lo Senyor Quim del taller.

Y 'l vellet se quedá sol altre cop; inmóvil, en la mateixa posició, enfonsat en son llit; esperant tal vegada véurer qui vindria á ampararse altre cop d' aquella estada del seu costat, que tantes vegades ja habia vist cambiar d' habitants.

En Carlets enmenat per la Martreta, y la mosseta orgullosa de acompanyarlo, passaren inumerables carrers y travessies; á fins que arrivaren á n' al seu carrer, á n' al seu cuart pis, y á la seva cuarta porta; que com si sabés la seva vinguda, ni menys era tancada.

Aquell pis, mes que pis, era un corredor petit, ab un niu per banda per amagars'hi á la nit la pobre gent. Aixís que foren la noyeta que ja 's pot suposar que no habia pas callat may esplicant al jove foraster la constitució de casa seva entera y verdadera, s' escapá corrent, cap ab la seva mare, per innovarla més depressa del convidat que li duya. La Nanna sortí desseguida. Una dona ben menada, roja y fresca de cara, mes vestida com se vulla, y duyent á les mans un ganivet y una petata mitx pelada. No li durá gayre la sorpresa, en sabent que 'l Pau li enviava. Y ademés n' hi habia prou de véure'l, per entendrer qu' aquell minyó era encara més pobret qu' ells.

—Ja pot entrar: entri! O millor; entra, noy, entra: que basta qu' en Pau ho hagi dit, nos partirem com á bons germans alló que hi hagi... perque ja ho pots véurer... ab aquesta malura... Pero encara, un hom ¡ay! Ell, lo pobre! Que Deu sab si se 'n aixecará. ¡Ay senyor! Y encara quina sort tenim de la noya gran, que per ara gracia á Deu pot guanyar bona setmanada: que jo ja soch bona per ben poca cosa. D'avans, trevallava tota la tarde; al dematí arreglava n' ell, y cuynava; y endressava; pero ara, cosa d' un any, de des que 'l noy nos falta, sembla que m' han enbruixat; qu' enterament, lo cap se me 'n va desseguida.

—Y be: ja ho faig jo, tot lo que 'm diheu, bestragué la Martreta, tot repenjantse al bras de la seva mare.

—Si... ferme cridar, y anar ben desmanegada.. Mira quin cap me portas .. cualsevol diria que quinze dias ha que no t' han pentinat.

—Y be... tot s' es hú.—Y ab un graciós moviment de cap feu saltar aquelles esbullades trenes que li adornavan mitja persona, dantli sense ser guapa que diguessem, una figura ben simpática.

—Entrem á séurer mentrestant. Deixam tirar aqueixes patates á l' olla, qu' aviat se fará fosch... y la Gracieta no tardará gayre á venir.

Encara que en Carlets hi era foraster, no obstant coneixent ab quina gent habia anat á ráurer, s' hi trobava be; y 's deixava dur com ells de sa natural franquesa.

La noya no tardá á comparéixer. Se senti una veu alegre que cantava pujant l' escala: la Martreta cridá.—La noya ja es aquí!—Y saltant á la porta, li digué alguna cosa á l' orella, que ja 'ns la podem pensar, y entrá la *noya*, humilment vestida, lo mocador del cap deixat anar al coll, lo cabell cubriintli ab lleugers rissos lo front, lo cobrispatlles penjat al bras y animant unes rosetes de vergonya l' ayrosa figura de sos divuyt anys.

—Bona nit y bon' hora tothom—Y prenent acta sens pensarho de la persona del foraster torná baixar los ulls, y retirá d' allá 'l devant.

Fins allavores no habia trobat en Carlets per que sentirse estrany en aquella familia, y ja enrahonava ab la Martreta, com ho haguera fet ab sos germans. Mes aquella joveneta qu' ara s' hi afegia li feu semblar lo lloch estret, y sentirse confus y embarrassat... y per primera vegada 's va donar vergonya del seu vestit y de la seva situació. Sortosament aquelles bones dones li donaren prou temps de revenirse; puig avans de tornar allá hont era ell, ja li habian fet lo llit ab la mellor robeta de la casa y habian posat lo sopar á taula, en l' altre estrem del corredor.

La Martreta ho apadassá un bon xich, no callant ni per menjar, y ademés la Gracieta feya com la Filomena á Passavents; no seya á taula, y anava companatjant les viandes á tothom.

Una de les primeres coses que va dir la noya, fou, dirigintse á la seva mare:

—Mireu; no se perque, aixís qu' he entrat, lo cor m' ha fet un salt. Quan l' he vist se m' ha representat desseguida 'l noy.. lo pobre Quildo. ¿Eh, que hi te un tirat?

—També m' ho ha dit en Pau:—feu en Carlets.

—Veyas... y tens rahó! feu la Nanna. Jo cop de pensar que 's retirava á n' algú, y no hi sabia caurer.

Y d' aquí se 'n vingué contar la malaltía del desgraciat Quildo; y com fou aixó causa d' haber de plegar lo seu ram aquella gent, que habian fet d' hortelans á Sant Andreu. Posats á Barcelona s' anavan vivint, del modo que ja sabem; que si en Pau no hagués caygut malalt d' aquella manera, encara Deu n' hi dó!

Y parlaren de les feynes, y d' ahont trevallava la Gracieta; y aquí 'l minyó ja s' entussiasmava, esplicant los desitjos que tenia de tornar á sentir l' ardor de les fornals.

Per la recomanació que havia fet en Pau de que l' acompanyessen á n' aquell senyor Quim, qu' era 'l majordom d' un taller de fundició de ferro, li semblá que l' endemá ja s' hi podria agafar. Y 'l dia de demá, ja 'l veya més clar y més alegre.

Ab consemblants rahons, tots anavan posant en bon lloch los senzills menjars qu' habia cuyt la Nanna, y quan en Carlets fou pregat d' anar á dormir, aclucá sos ulls á una son tan dolsa, com si li haguessen fet aquell llit la seva mare y la Filomena.

Quan la Gracieta 's quedá sola ab la Nanna, aprofitant aquella estona de vespre per fer anar l' agulla, perque de dias may li vagava, li deya tota contenta:

—¿Que va, qu' es ben guapo, mare?

VI

Passemse'n á n' als cinch ó sis anys passats de la fugida de 'n Carlets á Barcelona; poch temps ans de la nostra coneixensa ab la gent de Passavents.

En Pau, lo paralítich del hospital, s' hagué endevinat la sort; y la pobre Nanna després de passejar un any la soletat y anyorament del seu cor, va aná llevant cayent, llevant cayent,

y també un dia á posta de sol, rebé 'l derrer petó de ses dues filles y del fidel amich d' aquella casa, en Carlets.

Lo tal minyó, ab sa cara morena y posat d' embransida, ab sa barba curta y negra, y ab sos ulls que li bescantavan lo genit, era 'l primer fadrí del taller del senyor Quim, ahont se fonian pesses de máquines per les millors fábriques de Catalunya.

Vivia en una económica despesa, en lo mateix barri que les filles de 'n Pau y de la Nanna. Tot lo dia feyner se 'l necessitava per trevallar, y per' menjar y dormir. Ningú 'l podia veurer, no mes en mitx de la feyna.

Los diumenjes los empleyava en dues mateixes ocupacions molt temps havia. Los dematins arreglava les coses d' una associació d' obrers, qu' ell la menava, per ajudar en cassos de malalties y de crísis industrials.

La seva esperiencia d' aqueixes materies, la seva constancia, y 'l seu carácter fort y recte, lo feyan l' home indispensable entre 'ls del seu tall, y 's trobava á pesar seu ficat sempre en una pila de coses d' altres societats, que 'l demanavan perque 'ls hi dés un cop de má. Conegut de tothom en lo seu rengle, lo seu nom era una garantía d' acert y d' ordre. D' altre banda 'ls amos fundidors se l' estimavan, que se l' haurian pres de les mans los uns als altres.

D' habent dinat enllá, no calia pas que 'l demanessen per res. Cap á casa de la Gracieta faltava gent.

Les dues noyes vivian encara totes soles en aquell mateix piset, protegides pels mateixos vehins, y anant totes dues á la mateixa fábrica, per anarse guanyant, com sempre, la vida ab lo cap dels dits.

Donchs cada festa envers les dues de la tarde, ell hi arribava boy mudat, ab la franquesa del que se 'n va á casa seva, y ab l' alegría del que sab qu' es esperat y ben rebut.

Solian pujar á fer companyía á les dues germanes, unes dones del pis de baix, ab qui s' habian fet sempre de des qu' eran á Barcelona; y ¡que Deu nos enguard de les noyes de la Nanna! Se les miravan com á mitx filles, y no 's feya res, y no hi havia festa ni festeta, que no fossen totes en gavell. També vivian soles; l' una era viuda d' un carter, y l' altre era minyona, encara que ja passava de les tres creus. Si 'n Carlets los habia caygut al ull, ni dirho:... que la Gracieta s' habia

de tenir per tota ditxosa de tenir relacions ab un minyó com ell, qu' estavan més que certes qu' en tot Espanya no n' hi havia cap més.

Per un regular matavan la tarde jugant tots plegats á la *quina* ó á *l' aduana* ó fent *bescambrilles* per comprar un bitllet ó un tortell de mitja pesseta. Devegades se n' anavan á passeig tota la colla. Y fessen l' una ó l' altre d' aquestas coses, quan se n' adonavan ja era vespre, y 's despedian trempats y alegres fins á la festa vinent.

Aqueixes relacions, que deixem apuntades y endevinades del llegidor, nasqueren com fruyt natural de les circunstancies qu' á tots dos envoltavan. L' hospitalitat y la caritat d' aquella familia en los moments més penosos de 'n Carlets, habian d' enllassarlo, y verament ho feren, per un sempre més, ab aquella pobre gent, tant bona y tant honrada. Lo cor del minyó, verge de lluytes amoroses, s' habia d' impresionar, com ho feu, ab lo tracte d' una noya de *per avall,* com may ell n' havia vist cap en la seva patria. La finó de la ciutat, l' ayre del vestir y la manera de parlar, en los pobles no hi es; y gent per gent, senyorejan molt més; semblan més franchs, de cor més obert, y simpatisan més aviat als qui 'ls tractan.

De més á mes, la Gracieta no sols se portava 'l dot á la cara, á la persona; sino que 'l duya encara més en la espressió del seu genit y en lo valor de les sues obres, que 's deyan molt ab lo genit y les obres de 'n Carlets. No parlem del trevallar que feya en vida dels seus pares, guanyantlos lo pa y sostenint la casa: sempre ab l' habilitat de aparensar may que 'ls faltés res. Al contrari, prenia á mal qualsevol indirecta que en Carlets algun cop li tirava, tapantli la boca y fins l' acció de ferli cap regalo que s' ho valgués. Portava tant enllá aqueix punt d' honra, que en les dificils circunstancies que li esdevingueren are, va aná á riscos de malmetrershi per sempre.

La Martreta, que com hem dit, li comensava de ser companya en lo trevall, per guanyar alguna cosa, ja siga que no li probés l' ayre de les cuadres, ó que habia de ser, lo fet es que va caurer malalta. Va passar un any, qu' are m' ajech, are m' aixeco; sempre fent lo pioch; y habent gastat ja ab remeys tot lo que la Gracieta guanyava s' esdevingué que no 's pogué moure del llit. Vingan mes visites de metje, y vingan

mes medecines; y sempre anava de mal á pitjor. Que si te una enfermetat, que si te aquesta altre, al últim va declará 'l doctor que 's tractava d' una malaltia tifosa. Aconsellá lo que millor va creurer, y resultá que 'l jornal de la noya no arribava de tros per comprar los remeys que s' havian de menester.

A n' á tot aixó, les vehines prou habian reiterat sos desinteressats oferiments. Mes no 's pogué lograr no més, que acceptés de part d' elles una dona per governar, de dies, á la seva estimada malalta; es dir, mentres ella en lo seu teler trevallava febrosa y encoratjada, pera tráurer lo caldo, les medicines y 'ls aliments.

Cada dos ó tres dies hi pujava en Carlets, que com se pot suposar ja tenia medis per sustráurer de aquella desesperada lluyta, á la que tant, y com mes va més, estimava. Pero ell ab una mirada entenia que res li seria acceptat encara.

Y passant dies, una vegada qu'ell hi pujava, s'ensopegaren de véurel aquelles bones amigues del pis de sota, y li signaren qu' entrés.

—La noya, no pot continuar aixís!—li digueren—Aquesta xicota 's matará. Trevallar com una negre y no dormir sino un dia la setmana, es abusar massa de les forses. Repárimela... que quins colors va posant. Y no menja! Al menys sabés plorar alguna vegada, que la naturalesa 's desfogaria. Pero ella, no: no més fe 'l valent y fora! Que mereixeria, qu' una no li digués res mes... A mi 'm trenca 'l cor. Miri, aquest dematí, les seves companyes de la cuadra, nos han dit coses que fan esborronar. Ara afiguris: guanyava cinch duros. Y veyent que no li bastavan, va demanar un teler de 400 pues. Encara no 'n va tenir prou, y per l' amor de arrivar á set ó vuyt duros, n' ha demanat un de cinch centes... ¡Arrepari Carlets! Y teixeix xarxes... que potser may cap dona n' habia fet anar cap d' aquets telers! Ara diguim: ¿Y com ho aguantará aquesta criatura? Ah, si V. no li posa un punt rodó, nosaltres farém un altre pensament. No, no, miri; avuy ho hem dit: si 'ns fa conciencia ..—

En Carlets ho escoltá groch, y pálit, y sério. No contestá casi res; aquelles dones li notaren un tremolor als llabis, y sens ni tant sols despedirse, se girá y saltá al carrer.

Y creuhá com un orat la distancia qu' anava desde allá,

á la fábrica ahónt la forta donzella tant despietadament espletava la seva resistencia y la seva salut. Un cop allí, se n' entrá com si fos á casa seva pel ample pati que dava á les cuadres. Sense dir Deu vos guard als que hi trová que feynejavan, y que s' admiraren al véurel, puig tots lo coneixian, pujá una escala y empengué una porta, incliná 'l cap y buscá ab la vista, per entre mitx d' un bosch de gent y de telers en febrós moviment y soroll aixordador.

Lo majordom d' aquella cuadra, qu' era amich seu, endevinant aixís que'l vegé, qué era lo que buscava ab aquell anhel, lo corregué á rébrer.

—¡Mítala! feu, extenent son bras á un d' aquells rengles de máquines en bullenta activitat.

Y vegé en Carlets en lo primer teler de la segona ó tersa fila, á l' indret d' una de les amples finestres qu' abocavan á la gran sala la clara llum de la tarde, la figura ardida de la seva estimada, que lluytava ab tot son esfors contra les potents embrensides d' aquell automátich monstre. La vegé sense res al cap y voleyant sa cabellera; enlayrada sa testa y sa mirada, que en aquell bany de llum semblava l' animació del marbre; fent rodar ab la forsa de son peu lo feixuch *xivalet*, y ab la forsa de sos nusos brassos tombant la volanta *pessa*, erissada de pues que jugan ab lo lleu teixit que van regalant; apoyantla en son pit, y altre cop llensantla... y 's cregué sentir lo panteig de aquell pit heróych, y lo gemech d' aquell cansament. Y restava clavat en son lloch, com espantat de véurerla, y cuydant ab ses mans espunyir la ma del sorprés majordom.

¡Ah! mes encara havia de véurer lo trasportat minyó! En aquells instants mateixos, vegé ab desmay de son cor que 'ls brassos de la jove deixavan aquell ferro insensible, que 's feya un pas enderrera... y 's posava al pit les mans, ab mostres certes de viu dolor.. ! Y doblá aquella testa altiva... y no caygué als peus de son butxí, la roncadora máquina, perque uns brassos amants foren amatents á tombarla...!

Lo pobre majordom ajudava á n' en Carlets... y quan ella torná 'l respir, y ab estranya alegria volgué pronunciar lo seu nom, de sos apagats llabis ne brollá una glopada de sanch!

Ajudats de tans homes y dones com foren menester, que

hi corregueren per la compassió envers la desgraciada Gracieta, la tragueren de la cuadra, y mentres l' assistian ab los remeys casers que tenian més á la ma, s' anava corrents á buscá 'l metje, per ordre de 'n Carlets, á qui tothom coneixía, y tothom lo creya.

Al cap de mitj'hora, ja un bon xich refeta d' aquell insult, pero encara més blanca que les parets, la portavan ab un cotxe á casa seva.

Mes desde aquell punt y hora endevant, lo jove maquinista maná y disposá en aquella casa sens cap escrúpol, y feu gastar tot lo qu' era necessari per lo restablimeńt de las dues germanes.

No per això tingué de deixar ell la feyna, pus bons procuradors ne tenia de les piadoses vehines qu' ab ell conspiravan per la lleyal estimació que portavan á les filles de la Nanna.

Deu volgué qu' aqueix accident no fos sino un crit d' alerta, un avís per d' aquí endevant. Lo repós, lo silenci, y 'ls aliments, aviat tornaren la salut á la Gracieta: que fou tornarla al capsal del llit de sa germaneta malalta. Al cap de dues ó tres setmanes, aquesta també comensá d' anar per be; y allavors la més pura alegria torná á regnar en aquell niuhet de tórtores.

Y allavors un dia va dir en Carlets á la seva promesa.

—Demá, me 'n vaig á veure 'l pare y 'ls germans. Portaré d' allá dalt tots los papers qu' hem de menester, y si Deu ho vol, avans d' un més, tu serás meva, y jo seré teu.—

Ja sabem com arrivá 'l garbós fadrí á Passavents, y quines novetats entervoliren lo goig de festa de la seva vinguda.

VII

Quan á ca 'n Ton Parayre va faltá 'l noy gran, semblá que l' alegria habia mort per sempre mes. Tardá dies á poderse trevallar en la fábrica; ni sabian si per ells hi tornaría á haber feyna. Encara que fins aleshores habian tingut bon predicament ab lo majordom senyor Duran, qu' era un excelent subjecte, justicier y compassiu y amant de no gayres fresses, aquells dies, justament espantats, ab la trista feta del poch

seny del noy, bona por los feya que serían llensats al carrer, y donada la seva feyna á n' algú que 'n fos més digne.

Afortunadament, gracies al coneixement que tothom tenia de quina gent eran, de les consideracions que 'ls habia tingut avans lo senyor Duran, y gracies, pot ser, á les tendres y fervents oracions de la bona dona de 'n Ton y de la ignocent Filomena, un dia, quan ja la pacienta mare no tenia cap més cuarto dels que en altres mellors dies habian estalviat, un dels vicaris de la vila que altres vegades habia pujat á consolarlos, eixint de la missa que cada festa deya en la capella de la fábrica, vingué també á véurer á la concirosa familia, y 'ls feu saber que 'l Sr. Duran los guardava la feyna... que com no hi habia prou filadors, pot ser en Miquel podria passar á la cuadra dels homes, y guanyaria un xich més...—Nostre Senyor, afegí, no desempara á n' aquells que tenen ab ell fe y esperansa. No tanca un camí que no n' obri un altre.

Aquella pobre gent besaren ab llágrimes d' agrahiment les mans d' eix sant y desinteressat amich que 'ls redimia. Aixís que fou fora, en Ton, llagrimejant encara:

—¡María: li digué á sa muller: veshi desseguida á casa del senyor Duran, y dígali qu' aixís baldat y tot, la vida de 'n Ton Parayre, está á n' al seu servey!

La María posá la caputxeta á la Filomena. Ella s' endressá en lo que li fou possible, y anaren totes dues á regraciar á son amo, com ho sol fer la senzilla y honrada gent d' aquesta terra.

Allavors passaren una temporada més, no diguem en l' abundancia, que no l' habia coneguda may aqueixa familia, mes sí en un modest passament, fill de l' afició á n' al trevall, y de la costum de l' estalvi, que fa que cada pesseta val á la gent pel cap més baix, trenta cuatre cuartos.

No tenian altre rosech en lo seu cor, que la privació de veurer al noy gran. En quant á saberne noticies, prou que 'l xicot los escribia sovint.

En los primers anys, á fins que pogué tenir un bon guany en la seva colocació, de que ja hem fet esment, es clar que de ben poca cosa ó de res, pogué aliviar á n' al seu pare; que ben guardat, com ja sabem, de guanyarse la vida, més sovint les pedregades li queyan á n' al seu hort.

Vingué l' any que 'n Miquel tirá la quinta, y ja hem dit també avans de quin gavell de penes y de quina desgracia ne fou causa.

Quan la pobre María finava, si del mal no s' hagués mort, ben cert qu' ho hauria fet, pel neguit de veurer com deixava á la colla petita dels seus fills.

¿La Carmeta, eix angelet qu' acabava de neixer, y en Pere, 'l baylet xich que tenia sis ó set anys, ab quin aspre creixerian allá hont no hi habia més guany que 'l de 'n Ramon, que tot just tenia setze anys? De las set ó vuyt pessetes que 'l pobre noy cobrava al dissapte al vespre, encara no n' hi habia pel pa que Deu n' hi do. Y plá que ben poca cosa més tenia de que fer manegues la noya gran, la Filomena, qu' era l' administradora d' aquells pobrets. Ella no hi podia afegir sino una pesseta ó una pesseta y mitja, perque l' aconduhiment del seu pare y de la menuda, se n' hi duya tot lo temps. Y encara li tenian lo mirament de dexarli fer quan podia les cistelles de canons; la sola feyna que podia abastar, perque 's pot pendre y deixar, y ferla á casa.

Be es veritat que devegades, cada mes ó cada dos mesos, en Carlets los enviava un ó dos duros, cumplint al pobre Anton més la bona voluntat que 'ls cuartos: y també qu' aquest cobrava mitja pesseta cada dia, com inválit de la «germandat de la Mare de Deu», que trets los caps de mes, y drets d' andador, venia á fer uns quinze cuartos poch més ó menys y prou.

Es dir, que no haurian pas pogut tirar, si la bona gent vehins seus d' aquella mateixa casa de Passavents no se n' haguessen condolgut un xich. Això 's debia una bona part á la bona memoria de la María, que habia estat en altre temps la mare pedás dels pobres y malalts d' aquella trevalladora república. Ajudavan á la Filomena ab los remendons y ab la vianda que 'ls sobrava. Ella qu'habia prou aprés d'esser enginyosa, ho companetjava tot y endilgayava als seus germans com una mare petita, empleyanthi tot lo dia, y un bon tros de la nit, per apadassals y sargils, y renta 'ls la roba, y fe 'ls anar sino bonichs, nets y abrigats.

Ja 's pot suposar que tot y ab això, aqueixa canalleta anavan primets de ventre, no menjant sempre per la gana, sino per lo que 's podian compartir. Penosa situació, com ha estat

sempre, la dels náufrechs en lo mar, la dels soldats en plasses sitiades, y la de tots los pobres de la terra.

Mes, com en aquella casa hi regia una paciencia cristiana, may habia pogut notar ningú cap estrem de desesperació, y sols se feya estrany á l' altre gent una serietat que no era abatiment en la Filomena y en Ramon, que s' aportavan com una gent gran. En Ton ab una igualtat de genit admirable, sostenia aquell bon esperit, y era l' objectiu de les tendres atencions d' aquells bon fills, que semblava no anavan no més per ferli olvidar que li faltés ningú en lo mon. En Pere jugava y creixia, y com no en va veya l' exemple dels grans, no s' apartava d' entre peus del seu pare, y ja era bo per acompanyal un mica á passeig, ó 'ls dies de festa fins á missa en la capella de la fábrica.

Aqueix sentiment de la seva pobresa y del seu deber, feya abstenirlos de tot dispendi superflu, de tota diversió ab los noys y noyes de la seva etat, y 'ls comenava una certa distinció entre 'ls altres vehins y trevalladors, que tenia alguna cosa de respecte. Los companys de 'n Ramon en la feyna, ab la lleugeresa propia de la etat, com no jugava ab ells, ni gastava cap xavo ab jochs ni lleminadures, y marxava á casa desseguit d' haber plegat, y ademés anava diferent d' ells en la vestidura, puig que l' esfors y voluntat de sa germana no arrivava á dissimular que sos dits eran inesperts y tendres, devegades los feya llástima, y devegades li treyan *motius*. Y vingué que á totes les cuadres ja no 'n parlavan dihentli Ramon: sino *'l noy pobre*.

A la Filomena li passava si fa no fa 'l mateix. Més com es distint lo sentiment qu' una noya inspira, y 'l seu dolor desperta á son pas un respectuós silenci, may se sentí ferida pel fibló de cap burla. No hi habia ningú que no l' alabés. Y si de cás alguna envejosa la mirava de reull, s' ho tenia calent per no ferse ella mateixa mal voler. Com anava vestida de dol, ressaltava l' accent melancólich de sa fesomía, y la seva cara reflexiva, 'l seu posat de persona gran y l' avens de sa creixensa que feya d' ella una dona avans de temps, la distingian de la bulió enrevoltada de les del seu tall; y entre la mofa maliciosa y la verdadera admiració que despertava, també la batejaren, per anomenarla arreu la *noya trista*.

En aqueix temps y en aqueixa disposició, varen succehir

dues coses, que vingueren á fer més apretada la cadena que 'ls lligava ab la dissort. O fou pot ser una proba més, á que volgué subjectarlos la Providencia, per ferlos pujar un altre grahó en la gloria de son ignocent martiri.

La dida de la Carmeta, aquella graciosa criatura que ja coneixem se l' anava tenint, mitj per caritat y mitj per voluntat que li duya, era d' una masoveria de porch y burra, qu' anavan couhent y menjant mentres no 'ls vingués cap terrabastada. Y vingué á n' als quinze ó setze mesos de tenirla. Y no perque no se l' estimés aquella pobre dona, sino perque pérdues de bestiar y malaltíes la feren anar per portes, la torná una matinada als brassos de l' atribulat Anton y de la Filomena. Aquella nina no podia desmentir la sanch. A les carinyoses festes de sa germana ben aviat hi contestá ab rialletes y abreviatures de paraules, que li conquistaren ab un tret lo cor de la que li anava á ser amorosa mare, y la idolatria de tota la familia. Més aqueixa filleta estimada, li venia á robar á la noya una pila d' hores de feyna...

¡Tot s' hagués acabat aquí! Al cap de pochs dies, en tornant en Ramon un vespre del trevall, estava vermell com una magrana y tremolava de cap á peus. La noya se n' adoná desseguida, y hi corregué á veurer que tenia. Lo minyó á mitja veu per no trastornar al seu pare, més sanglotant y trayentse ab prou feynes les paraules de la boca, li digué amagant son plor en l' espatlla de sa germana:

—¡M' han prés la feyna! ¿Cóm ho farém...?

A la Filomena se li clavá un clau al cor: més per aconsosolar aquella angunia en que 'l noy se cargolava,

—Be, vaja, li digué: no t' hi amohinis tant. Y acompanyantlo pel bras, li deya:—Vina á sopar, vina. Ja 'n parlarém. ¡Com Mare de Deu será que no trovem un remey!

Com no li volia passar res pel coll, ni sabia enrahonar ab la veu natural, son pare ho hagué d' entendrer, y va tenir d' esplicar lo que li habia passat.

—Si... aviat será contat. Jo pujava de buscar la llauna del oli, que me l' habian fet anar á cercar per untar uns corriols. Y quan entrava á la cuadra de les vigues, una colla de mosses, qu' habian pujat metxes ó babines, les de ca 'l Esquerrá, les Fanaleres, la Guillona y d' altres, rihent com unas ximples al cap de l' escala, m' han ventat empenta, y he dat un

cop á la barana, y la barana ha seguit, y jo y la llauna hem anat qui sab ahont. Tothom s' ha posat á riurer, y elles han fugit escala avall. Mentres jo m' aixecava, que m' he fet un bon esqueix á les calses, pujava 'l cap de cuadra, demanant tot enfadat qui era 'l que hi movia aqueix escándol. Y he sentit qu' una li deya tot burlantse'n:

—Aquell gata moixa del *noy pobre*... com aquell que no hi toca...

Y ell quan ha estat á dalt, com que may m' ha pogut veurer, m' ha posat la má al clatell, y ha dit tirantme cap á l' escala:

—Ja tens los despatxos!... Veyam si jo faré net d' aquets panarras... Mes de la meytat hi sou de sobres.

Y aixís m' he trovat á defora 'l pati, y no he gosat venir avans, perque la bona veritat, jo no sabia com dírvosho á vos, Pare!

Oh! y n' han despatxat cinch ó sis mes. A n' en Lando, á l' Esquirol y á n' en Ballana també. Y diu que potser no farán anar la fábrica no mes tres dies cada setmana. Pero mentrestant jo...

—Mentrestant, tu, val mes qu' are t' en vagis al llit, y parcura á dormir, pensant que demá será un altre dia: li respongué en Ton vegent l' excitació del noy.

La nova 'ls ferí á tots. Mes per no darse pena 'ls uns als altres, ben poch mes ne parlaren. Massa coneixian que de moment no hi habia cura. Sens dupte que 'l trevall escassejava, y ells eran les primeres víctimes. Fins la noya hagué d' arraconar també lo seu torn! Com, qu' hasta 's deya á Passavents, que 'l majordom que dies ha que era per avall tal vegada no tornaria mes, y que 's plegaria aquella y d' altres fábriques.

Lo rebost de ca 'n Ton Parayre no feya fermansa per gayres dies; y al cap de poch vingué á entristir á aquella gent resignada l' espectre de la fam. ¡De quinze tristos cuartos n' havian de viurer cinch! En Ramon avingut ab la Filomena habia fet una carta á n' en Carlets... mes ja hi havia vuyt dies y no habia contestat... y la boca no admet rahons.

La noya probá de mirar si 's podia llogar á la vila per cualsevol cosa Mes les noyes de fábrica no serveixen per criades. Aixís li digueren per tot.

Aquell mateix vespre, en Ton feu aixís á n' als seus fills.

—Noys, no vos sápiga greu lo que os vaig á dir. La pobresa no deshonra á ningú. Jo que no serveixo pas de res aqui casa, he resolt probar lo derrer extrem. En Pere m' acompanyará, y 'm dará la má, y portará un cabasset... Potser jo podré portar pa que Deu n' hi dó, per fer sopes al vespre, y atiparnos tots! Encara hi haurá cases que 's recordarán de 'n Ton Parayre... N' estich segur!

—Jo també vull venir, y demanaré per tot, si 'm voldrian per pastor...

—Si noy;—feu en Ton. Y ningú deya res mes. Y queyan llágrimes á terra... y se n' aná á la seva cambra, per llevarse l' endemá més dematí, y agafar ab la má bona un bastonet que 'l servés, y anar per les masies á demanar almoyna. Y fiat ab un tot en la Providencia, qu' encara l' havia deixat pas may de la seva má, dormí tranquilament, com la seva nena petita, y com los seus futurs companys de viatge, que roncavan fortament al seu costat.

VIII

Quan l' endemá de bona matinada, en Ton anava á sortir per comensar la piadosa taleya lo dia avans anunciada, la Filomena se li posá al devant arreglada á tay de marxa: no portant á sobre parrachs y roba esquinsada, sino decentament aconduhida, y abrigada de per tot, y no plorant ni aturdida, sino ab rostre tranquil, y veu sencera, com respirant un ayre de nova dignitat, qu' á un observador lleuger li hauria causat maravella, al pensar que ab prou feynes tenia quinze anys aquella dona acabada, que anava á dir lo que digué á son pare, prenentli ab ses mans la d' ell y apretantla á son pit, com pera mostrarli l' escalf del angelical amor que li tenia.

—No pare, no! Jo m' ho he rumiat, y com soch més valenta que vos, jo hi vull anar á seguir les cases d' assí dalt, y de la plana... Oh! no tingau por. La Mare de Deu y Sant Joseph y l' Angel de la guarda, ja m' acompanyarán. Ja tornaré aviat... La Carmeta, me l' enduch, perque també 'm fará companyía, y vos pare no sabriau que ferne... En Pere ja 's quedará. En Ramon, vol anar á veurer á Mossen Francés de

la rectoría... si li donessin feyna en la casa nova que fan... Diu que ja sabria fer de manobre... y s' ho estimaria més que no pas guardar ovelles... ¿Pare, ho voleu?...

En Ton Parayre no tingué mots per respondrer á n'aquell heroych missatge de la pietat filial. Se passá la má pel front, com per enretirarne una boyra que l' ennuvolava: ço es, lo goig y la pena, que ensemps sufria. L' esperansa que se li comanava irradiant del pit valent de sa filla, imatge de la *dona forta* de l' Escriptura, y la recansa de veurer exposada per aqueixos mons de Deu, á tant ignocent y adorable donzella.

—Filla! exclamá al últim ab veu trencada. ¡Filletes meves!... Que Deu vos deslliuri de tot mal y desgracia!...

La Filomena, ab sos ardents llavis besa la má tremolosa del seu pare, y lleugera, com si fugís de donarli major torment, eixí de la cambra; corregué á buscar la germaneta, que ja tenia vestida y abrigada, y sortí d' aquella pobre llar inhospitalaria, per anar á fer lo jornal d' aquell dia; de desconegudes congoixes, de tristes y solitaries llágrimes.

Quan va esser fora de les envistes de Passavents, se deturá. Com un aucell qu' eixint del niu, se posa en la primera branca, per agoytar ahont llensará sa volada, omplí de petons una mica de cara que treya la menuda, y del ayre que aqueixes montanyeses, pobres d'ofici, se posan al coll les criaturetes, per fer son pes més lleu y portar més desembarrassat lo cos, també passá per cada espatlla los peuhets de la Carmeta, que li doblá 'l cap sobre del seu, com se pinta al Inmaculat anyell reclinat sobre del diví Salvador.

Per un sentiment natural de vergonya, no prengué 'l camí ral de la vila qu' al devant se li extenia. Per caminets de travessía se 'n aná cap á unes cases de l' altre banda, portant un bon pas, ab la cistelleta vuyda, ab la faldilla del devant doblada per tenir més ayre, inclinat son graciós rostre, y ab sos ulls serens, tot sovint aixecats al espayós cel.

Fins al cap de mitj'hora que 's trová al devant de la primera casa, no habia discorregut com ho faria per demanar la caritat. Y 's vegé á la bora d' aquella porta, y vegé al mateix temps que la gent de dins se la miravan ab extranyesa y ab indiferencia... y no va tenir valor ni per dir—Ave María—ni per aixecar los ulls á devant d' ells.

—Deu n' hi dó! va sentir que deyan... Y sofocada, y sen-

tintse com pujar foch á la cara, y com unes devaneres anarli 'l pit, deixá aquella porta, per anar á un altre: cayent en lo margepeu dues gotetes de l' ayga que rajá aquella punyida del cor!

Y aquell dalit animós de suara se convertí en tremolor de cames; aquell goig tranquil de la cara en palidesa d' espant, y aquella generosa esperansa, en dupte, tristesa y amargura. Un moment restá parada en son camí; més la petita companya que duya, en aqueix punt li deixá sentir un sumicó de frissansa, y, revestintse de nova forsa, prengué ardida l' interromput camí.

En la segona casa qu' arrivá tingué valiment de demanar un rosegonet de pa per aquella criatura. Una vella que feya mitja, mirantse de fit á fit á la donzella, y donantli un crostonich sech y negre, li deixá anar aquesta com una caricia.

—Si qu' está be, que una noyarra aixís rodi pel mon. Sembla qu' ets prou atonyada per guanyarte la vida.

—Perque no trovem un pam de feyna—gosá la *pobre* respondre.—Y la vella mirántsela encara tot girant l' esquena.

—Si, anava dihent, no hi ha feyna... no hi ha feyna... Ja les adondaria jo á n' aquestes mosses...

Mes ella agrahí de cor aquell bocí de pa per la Carmeta. Tot caminant, á miques-á-miques, lo va anar estobant ab la boca, y peixentli á la noya, qu' aixís, un xiquet alimentada, no li va donar tant maltemps.

Y aná seguint més camins y més cases. Y habia de travessar per marges estrets, per feixes relliscoses, per pedregoses pujades, per corriols solitaris, per plans que may s' acabavan ó boscos que l' estemordian. Y no tornaren á aixecárseli les ales del cor caygudes.

O fos que no anés tant espellingada com les altres pobres, per fer compassió á la gent, ó fos que no li eixian sino á mitjes les paraules de la trémola boca, ó que vejentla jove, tant jove y tant vistosa, no fos creguda la seva necessitat, lo cas era qu' endevades se cansava y demanava. Hores y hores va caminar ab la cistella vuyda, y lo suspir en lo cor. De més á més, les pors y sobressalts que á cada punt tenia, no son per explicarse, y ab prou feynes per entendrers. Homes desconeguts qu' aprop d' ella passavan, anant ó venint pel seu camí, se la menjavan ab la vista, y s' aturavan á mirársela: y sentí mes

d' un cop paraulades y rialles de burla, que tota la glassavan, y li llevavan l' ayre de respirar.

Y com si la gent no bastés aquell dia per omplenar la copa del seu dolor, al voler entrar á la llissa d' una gran casa, de sopte se li aturá la sanch, espahordida ab l' abordo impensat y 'ls lladruchs rabiosos d' un gos que l' envestia. Llensá la pobra noya un crit d' esglay per tota defensa, y l' enverinat canot li pega mossegada á les faldilles. Presa ella d'inesplicable terror, propi de sos anys infantívols, y poch avés á consemblants rebudes, ben frecuents en les cases de pagés, volgué correr, y fugir. Mes los genolls se li doblaren, y caygué... batuda per l' espant, per la debilesa y per l' extraordinari afadich.

Aquell ca inhospitalari girá cua, á la veu d'una criada, que sortí á veurer aquell esbalot. Y la tal porquera, si tanta dignitat l' atrapava, tot fent cruixí 'ls esclops, al girar cua com lo gos, en comte d' ajudar á n' aquelles infelisses criatures, com si rondinés tota sola, anava dihent:

—¡A mitx! Sempre venen aquí á ferte reguitnar... ¡Hont va aquesta marfegassa á deixarse anar á terra per un gos!... Malaguanyat...

Mentres tant, la trista Filomena, sagnantli una má, qu'habia rebut en una pedra, per servar de caure á l' estimada cárrega de son coll, s' aixecá d' esma, y s' apartá horrorisada d' aquella casa de besties.

Y no podia més! No sabia pas ahont era, ni quin' hora era .. mes trobava que l' esperit se li 'n anava, y agafantse ab les pedres dels marges y ab les soques dels arbres, seguia una rampant que daba á un camí de rodes. Mes que pensarho, somniava tornarse'n per allí á casa seva... somniant també ab reposar lo seu cap, que li bullia, en l' espatlla estimada del seu pobre pare, que be prou que debia frissar ab tanta estona d' haberse estat fora!...

Y no va poder més... y 's deixá caurer allá á l' herva, á la bora del camí, á mentres lo primer tró d' una rufagada que venia, feu ressonar tota aquella quintana y feu despertar altre cop, sobressaltada, aquella primorosa testa, are tant esbullada, tant afligida, tant apagada y desvalguda. Llavors espetegaren allá prop unes gotes fortes de pluja, y sentí, y li agradá aquella fredor de l' ayga.

Se sentí també en aquell moment, fentli girar lo cap ab vivesa, l' accent d' una cantada, y 'ls cascabells d' un animal, que s' acostavan. Empenguts pel mal temps, lo trepitx de la bestia y les rodes del carro semblavan un altre tró.

Li semblá que coneixia aquella veu, y pogué encara aixecarse. Al mateix temps aquell que cantava reparant ab ella, pels plors de la nena qu' ella ja no 'ls sentia, fent un xiulet que l' entengué 'l caball, y s' aturá, ab una gambada pujá al peu del marge, exclamant ab bondadosa é ignocent cortesía.

—¡Tú, noya Parayre, per aquí! ¿Y donchs; qu' os heu perdut?

—¿Ets en Lariet?—Feu ella casi no sentíntseli la veu y trencant á pesar seu en plor, trovant per primera vegada un ser humá conegut y amich.

—¡Me caso ab ronda! exclamá aquest; ja tenim lo ruixat á sobre. Y... no sabent que més dir, devant d' un sentiment que no se sabia esplicar, y en hora tant intempestiva: devant d' aquella noya que coneixia prou, que talment no tenia figura, ab la roba feta una llástima de cap á peus; ab una cara de mitx morta, que la compassió no 'n podia treure 'ls ulls; que casi no podia mourer's ni enrahonar; mes, entenent desseguida que podia ampararla á n' ella y á la pobre criatura, ab l' ayre resolut d' un minyó de quinze anys, y ab una franquesa ben propia d' aquella escena, acabá lo comensat parlament, dihentli.

—Y ahont aneu, si no 't pots tenir! ¡Au! Pujeu al carro, y os portaré á la vila.

—Si no 't sab greu... va dir aixugantse aquells ulls esmortits, que ja davan á dolls llágrimes que l' aconsolavan.

Y ab un salt, aquell minyó, tant fortament conmogut ab aquella inesperada aventura, que se li quedá pintada als ulls l' imatge dolorosa de la *noya trista,* li nasqué en lo cor una simpatía irresistible, y una compassió qu'hauria obert la seva ánima per donarli en aquell moment tot lo goig y tot lo consol y tota la vida que cercolava frissosa en son alegre y descuydada joventut. Coneixia á la Filomena: y li semblava una altre minyona tota nova. Hi habia enrahonat mil cops, y are la seva veu li feya venir tant greu tristesa, que 'ls ulls se li negavan: y no sabentlos treure dels ulls d' ella, se dava al mateix temps vergonya de mirársela...

Donchs, en menys temps del qu' estém á dirho, l' ajudá á deslligar á la Carmeta, la posá ben posadeta entre unes estores del carro y la sostingué á n' ella per pujarhi; y posá 'l caball al trot, mentres lo cel se descarregava també d' alguna misteriosa anyoransa regant la vall que 'l carro creuhava, ab une d' aqueixes breus plujetes del mes de Maig.

En Lariet, á qui de llavors ensá ja l' hem conegut, restá sempre més ullprés de la *noya trista.*

Aquell dia tornava de la vehina ciutat de provehir de colques mercaderies, per la botiguèta ab que s' anava vivint ell y sa mare, de des que son pare, que feya 'l negoci del vi, s' habia mort, deixant á la viuda no més aquell noy y cuatre botes vuydes, y aquell carret, y la caballeria. Lo xicot, llevat de certes diades, també trevallava á la fábrica, ó, millor dit, remenava ab coses de la fábrica, ab motiu de servir de criat al senyor Duran, que l' habia pres molt de grat, y cada punt li encomanava recados á la vila ó á la ciutat, que ell los hi desempenyava, alegre, exacte y servidor, campántsela com un home, y portant á la seva mare una pila de cuartets.

Prou pregá de fer beguda á la Filomena. Mes ella no tenia coll per fer passar res: y malviatje si ab un' hora que durá 'l camí, aquells dos sers de cor infantívol que la casualitat junyia ab fil eléctrich d' un misteriós sentiment, digueren mitja dotzena de paraules.

Arrivaren á la vila quan se comensava de fer fosch, y asserenat lo cel altre volta, per hont voleyavan, com una juguina dels vents, les blanques y lleugeres bromes que 's deixavan de mullar la terra.

L' hostalera, que ja habia sentit y conegut lo carro, sortí á la porta á rébrer á son fill, com sempre. Era d' aqueixes galans matrones, sempre alegroyes, sempre endressades y que 's bellugan ayroses sempre. Petitona y rebordonida, de trenta fins á cinquanta la gent li feyan los anys, y sempre 'ls tenia.

Lo noy, fenthi embuts, perque lo cor se li 'n menava les paraules, li digué qu' á dins del carro hi duya la *noya trista,* y com la habia trovada, y ahont, y que... Mes aquella dona estimable, ab un cop d' ull ne tingué prou. Desseguit qu' hagué baixat á la petita, y casi be á la gran, li va posá un

punt rodó, que no la deixaria pas anar á Passavents d' aquella manera. Li deya:

—Criatura de Nostre Senyor: si ho conech, qu' al menos no has tastat res d' ahir ensá..: ¿Y aquest angel de Deu? Donchs que pacienta qu' es y bona minyona! no plora ni res...

Y la Filomena no hi feu resistencia, perque tampoch tenia forses pera ferne. Y aquella dona caritativa les socorregué y retorná de tot bon cor; pensant. tal vegada, qu' aquelles pobres noyes no tenian mare en aqueix mon!

Al noy no li costá gayre trovar gent qu' anessen á Passavents per fer dir á n' Ramon que baixés á buscarles.

No tardá 'l xicot á serhi. Y acompanyantlos també en Lariet, qu' altre feyna aquell vespre no hauria sabut ferla, encara que no hagués de dur cap recado al Sr. Duran, ben aviat foren rebuts ab la bondadosa rialla als llavis, per en Ton, que 'ls esperava abaix de la seva porta. ¡Y, com l' abrassá aquella filla, tant penedida del seu arriscat esfors! ¡Com se li lligá al coll la menuda, remullantlo ab petons y llágrimes!

Aquell sacrifici, y aquella bona voluntat de tots, Deu los habia ja premiat. Demá en Ramon ja podia tornar á trevallar. Ademés en Carlets habia escrit una carta enviantlos un paper embolicat ab una pila de pessetes, dient que ell no podia venir encara, pero que ho faria d' aquí uns quants dies.

Refets pel trevall y per la natural alegria, tornaren á víurer ab les consuetuts antigues. Y tot rodant lo temps, s' esdevingué pera esbullar novament aquell niuhet d' amor y de pau, la quinta de 'n Lariet, lo promés de la Filomena.

IX

Ara tornémsen á l' endemá d' aquell vespre, que várem deixar á n' aquella colla d' amichs nostres ab aytal espina, ab la sorpresa d' haber sigut volcat l' expedient de 'n Lariet, que justificava la seva exempció del servey militar, com á fill únich de viuda pobre.

Hem deixat conéixer també, qu' ademés del secretari de l' ajuntament, cuynava en la mala partida, un tal Joan Lloses.

Aqueix Lloses, feya un quant temps que somniava truytes; puig se li habia ficat al cap que la *noya trista* habia d' estimarlo, y ja sabem nosaltres si anava ben lluny d' osques. Y 'ns farém més cárrech de si habia ben equivocat la casa, al pensar qu' aqueix tal, la primera que no tenia ofici ni benefici, era d' aquells que 'l trevallar no 'ls proba: y á darrera de les seves camándules acabava de llensar á pérdrer á casa seva, qu' eran uns menestrals mitx acomodats de la vila La segona, que n' habia festejades d' altres, y feya alló de 'n tástales totes, y quan les tenia engrescades anava per un altre. Are, ell s' ho sab lo perque s' habia cregut qu' habia de tenir relacions ab la filla de 'n Ton Parayre. Tal vegada, no mes pel punt de desbancar á n' en Lariet, puig no era pas lo seu cor de materia tan delicada, que tot plegat li hagués fet mal aquell bocinet de cara d' una pobre teixidoreta.

Y es saber, qu' ab les coses del amor no hi sol haber gayres regles. Mes, si un lo veu venir de lluny, be se 'n pot fer un xich de mes ó de menos: y anem: que va ésser *trobat* de tothom, quan se va correr qu' aquest minyó, ja no de la primera volada, feya travetes á n' aquella noya.

Un altre, s' hauria donat aviat per entés, vejent qu' ella al véurel trencava de camí, ó si l' habia de topar no *se l' afigurava,* ó no eixia quan podia presumir de trovarlo. Y ell aixó no; com més lluny s' ho havia de véurer, més s' esforsava y mes tossuderia á entrabancarla.

Lo que tal volta més lo punyia, era 'l fet de tant se me 'n dona de 'n Lariet; que de totes les seves estrategies no 'n feya cap cas. Gens ni mica s' hi encaparrava, segur que pera res l' habia de témer. La noya si, que 'n feya de més y de menos, y deya que ja l' amohinava, tant tant.

—Fuig dona! feya 'l seu estimat: si ni es home per presentarse 'm al devant Tot y sent més gran que 'ls altres, y portant aquella barba negra, y aquell tros de gech de panyo, y botines, y rellotje, y agulla á la camisa; mira, ab lo dit xich lo faria rodar com una baldufa. Si encara no li he dit res, y ja abaixa 'l cap de por... No me 'l reparas que va espatlla vestit? Si sembla qu' ha portat saques á coll!

Y s' esbandia la petita broma de pensar ab ell, tornant á la feyna dolsa, y may per may cansada, d' anar brodant de flors y d' esperanses la perfumada tela dels seus cors. Volavan ale-

gres, com eixes parelles d' aucells que jugan en l' ayre; pujant y baixant; atrapantse y fugintse; piulant y cridantse, entre mitx d' un raig de sol qu' estufa ses plomes y daura ses ales. Mes ay! que si un arma traydora 'ls espia desde l' ombra, y 'l perdigó invisible 'n tira una á terra, per l' altre que s' anyora, no hi ha consol á son trist gemegó.

L' enuig y desesperació de 'n Joan Lloses cregué haber trobat la seva hora, ab lo mal pensament de venjarse, inspirat ab hipócrites medis per aquell qu' hem dit qu' era secretari d' aquell terme.

Per mal nom li deyan lo *Puput;* tal vegada perque sempre anava sol y tenia anomenada de fer negocis un xich bruts en la feyna del seu ofici. Aqueixa notabilitat habia vingut d' un' altre terra; parlava un xich diferent y anava vestit de mitj senyor; duyent una gorra constanment cayguda cap á una orella, los cabells á la romana, y un bigoti mitj negre mitj blanch, quan en aquella comarca ningú 'n gastava. Petit y desnarit, era un home á tothom antipátich, ménos á aquells cuatre bones pesses que hi ha per tot, lo bo y millor de la parroquia, sosteniment d' un café de joch y d' un partit polítich, protectors dels governs cayguts, alarma de la gent de be y constant perill dels pares y mares, pel bon exemple de les seves obres, y la bona doctrina de les seves paraules.

Ademés, l' esmentat Puput encara era solter á n' als seus cuaranta anys, y per sota la visera de la gorra, no habia deixat de mirarse moltes vegades, d' una manera alarmant, á la *noya trista;* posant una cara de pomes agres, quan l' altre baixava més los ulls, y anava més llesta, per esquivarse'l, com á una mosca de les que pican.

Aixís, donchs, no fou estrany que prengués com á cosa propia la causa d' aquell infelís, que 's va poder creurer que, fent mal á un altre, 's posaría un pedás á n' al seu.

De més á més, á ca 'n Joan Lloses, encara no era un camp ben segat: encara aquell negoci li podia donar profit, y aquestos son trevalls que se solen pagar be. La fam y la set, donchs, varen fer companyía, per fer entervolir lo got d' ayga qu' ells copdiciavan y no 's podian beurer.

La primera embestida ja 'ls va donar bon resultat. L' arcalde era un tal Pau Closats, de motiu *lo Flequer;* un ningú; un d' aquets que, sense coneixho, serveixen de pantalla als

pagesos richs, per escaparse de fam y de feyna, y may se les habia vistes més grosses, per posar poteta á n' aquell empleyat del comú, qu' á poch á poch, s' habia anat fent amo del municipi. Tant n' era amo, que si alguna vegada 'l Flequer, ó algun qualsevol dels altres *justicias,* li gosavan trencar l' ayre en alguna cosa, los amenassava ab deixarlos en porreta, á les banyes del bou. Y com ell era l' únich home que sabia torejar, quan lo Governador de la provincia, per exemple, los enviava *oficis,* ab perfertes de fe 'ls anar á presidi, si no feyan aixó, ó no pagaban alló, desseguida los tornava tenir á tots més amorosos qu' un guant: Prou que tots veyan, y ho deyan, qu' era una plaga. Pero com era tant avispat, la sabia tan, llarga.. ningú s' habia de cuydar de res: ningú de res habia de tenir por.

Ve 't aquí com y perque, lo concurrent Hilari Masselleres y Gorchi, fill de viuda pobre, á la qui mantenia, cosa sapiguda del rector y dels parroquians, va sortí en una sessió d' Ajuntament, casi be fet un senyoret; ó al manco, fill d' una casa prou bona perque la seva mare no l' hagués de ménester per viurer. En consecuencia, aqueix *mosso,* ó be tenia d' arranjar cuatre cents duros, que tot casa seva no 'ls valia, ó habia d' *entrar en caixa* de l' un dia á l' altre, ó be 'l declararian *prófuch*: tres conveniencias d' alló més boniques per fer companyía als somnis de felicitat d' aquells amichs que no més pensavan en viurer per estimarse.

Aquell mateix vespre que la nuvolada arrivá ab en Lariet á cal Ton Parayre, en Lloses y 'l Puput feyan á casa d' aquest la festa d' aqueixa victoria, y ab bones copes y puros escatian de quin modo ferlo declarar prófuch aviat si s' adormis gota. Y acabavan de concertá 'l preu, ab que 'l Joan regraciaria al digne empleyat aquell trevall estraordinari, y de cert compromís... Deixámloshi, y anem á altre part, á respirar més purs ayres!

Anemse'n á l' embaumada atmósfera, y alegre, d' una tarde de diumenge, en que la vila, y 'l camp, y 'l cel mateix, sempre tant iguals, tenen no sé quina cosa als ulls dels qui trevallan los altres sis dies de la setmana, que 'ls fa despertar mudats y bonichs.

Aquell dia, com molts altres diumenges, la joventut de les fábriques s' acoplava en la plassa de la vila, ahont hi habia

ballades, al so de quatre ó cinch esturments, entre ells un parell de violins, que omplian d' espignets l' ayre de mitj'hora al voltant. Les noyes hi compareixian á colles, rialleres y saltironant; totes bufones ab sos saquets y faldilles d'Indiana, de colors vistosos; moventhi fressoses xales, apilonades en cercols, donantse las mans, ó be fent brasset; rihent elles ab elles, y rihentse dels que més estimavan, quan sos ulls les aperseguian, ó quan podian ser sentides ses gracioses burles, com sagetes ensucrades, que llensavan més certeres les amoretes del cor. Lós fadrins, ab sos vestits de llana fosca y ses planxades camises, y 'ls cabells ben partidets per l' oli y per la pinta, hi feyen de les seves, trovant á qui buscavan, bromejant ab totes y esbarant los rotllos ab acudits y gracies, y saboroses mentides que sempre á la jovenalla los hi saben bones.

Més en les colles d' ells, y en les coples d'elles alguna se n' escatia de nova: que tot eran xius xius y esclamacions de estranyesa, y del fons de les converses s' hauria pogut sentir tot sovint, que 'ls noms de *noya trista* y Lariet, y 'l del Puput y de 'n Lloses hi anavan en doyna. Y si avans no s' hagués vist res de nou, ja s' hauria entés lo que passava, quan aquets derrers, tots dos plegats, varen travessar la plassa, sortintne per un cami que dona al riu. En Lloses, ab lo cap corvo, passava llis, sense badar la boca ni aixecar la vista, com home que 'n fa, ó 'n tem alguna. Lo secretari, ab lo mostatxo en l' ayre, la catxutxa de gayrell y una punta á la boca, marxava al seu costat tot estirat, y ab lo tort á la banda de la gorra, com home que vol dir: — ¡A veurer, qui se 'm posa al davant!

Tota la plassa se girá á agoytarlos, com si passessen dos forasters, dos estranys á n' al poble, dos animals raros. Allló va esser, com si á un cuadro de colors s' hi passés de cap á cap una ratlla negre. Encara fou més: com si 's tingués por de comanars'hi alguna cosa, tota la bellugadissa que 'n agradable passatemps reya y jugava, s' enretirava de son costat, y 'ls feya ampla lloch... tant lloch, qu' al mitj hi cabia un abisme. La honrada conciencia d' aquell senzill poble, habia sigut esbalotada y ferida, ab aquella jugada de traydor, que tothom la contava fentse'n creus. Y encara va esser més: tot anant passant ells, cabalment en aquella hora que s' acabava d' esbombar la seva trista fama, sense adonarse'n l' indignació

creixia, y tant depressa creixia, que algú deslligá la llenga y 'n va deixar anar una de fresca. Y s' anava sentint:

—Quan les grues passan, hontho com plourá.

—Puput... Puput:—una veu femenina mitj rient mitj cantant—Si 'l dematí plou, al vespre es aixut.

—¡Calleu! Deuhen aná á *acabá* 'l casament.

—Joanet! Aixeca 'l cap home: ¿No n' haurias de ballar una per la alegria?

—Ca home! deixa 'ls passar: que van depressa. ¿Qué ja teniu cita, noy?

—¡Me sembla que te 'ls espinyarás!

—Ja 's coneix que t' hi ha fet ser: que vas molt moix...!

—¡Afayte'l Puput! Aquest ja 'n té... ¡A pel y á repel!

—No correu tant. ¿Que teniu por d' un *quinto?*

—¡Vóltal! Encalsa 'ls Lariet, que fugen.

—¡Fumli!... ¡Malaguanyat roch!

Y aná una pedreta en l' ayre. Y gayre bé ja podian dir qu' oli 'ls hi habia caygut, ab la gresca que s' anava armant, y l' esperit que dominava á n' aquelles pletes de jovent, que de tot aquell dia no parlavan de res més que de 'n Lariet y de la *noya trista*. En aqueixos cassos la conciencia pública condemna agrement la pillería, y 's fa partidaria dels ignocents ab tal coratge, que si no surt alguna imprevista circunstancia, ben poch s' hi mira á ferse esbalotadament la seva justicia.

Per sort d' aquell parell de bones pesses, del costat del qu' habia tirat la primera pedra, se vegé sortir en Lariet, y 'ls de prop seu, li sentiren dir:—No, no! Deixeulos estar... ja me 'n cuydaré jo!—Y prengué á un altre la pedra que també habia cullit, y s' acabá la broma qu' habia aixecat la presencia per cert ben perillosa en aquell lloch, d' aquell parell d' homes allavors tant mal vistos de tots los fadrins y de totes les noyes. Y passá á ser ell, en Lariet, qui s' emportá la atenció general, ab mostres més estimables de l' amistat y de la protecció de tothom. Trencá per una sortida de la plassa, diferent de la que habian agafat aquells dos al escabullirse de les amoretes que 'ls tiravan.

Va seguir una estona les tapies que amurallan los horts de les derreres cases: sortí cap á fora agafant una petita costa, y eixí sobre d' uns prats qu' acompanyan les riberes del Ter,

ab espessor de verns y planters d' albes. Caminava de bon ayre com endevinant á n' aquí trovaria; fins qu' en ser mitj' hora lluny de la vila, s' adoná que dos homes més endevant feyan lo mateix camí qu' ell, ab los cuals no hauria somniat en aquell lloch. Y apretá més lo pas, enfondantse poch ab lo camí ral, y tirantse ab ayrós delit per los marges y verdisses, volguent avensar, y guanyar la ventatja qu' aquells li duyan.

¿Ahont anavan ells? Y ell ahont anava?

X

La Filomena baixava tota sola, ó casi be tota sola, puig aprop seu, saltironant anava pels marges sa germaneta, pel camí de la vila; portant abdues lo vestit de les festes, y la caputxa á sota 'l bras, com solen en aquesta terra les filles del poble, sempre que modestes y endressades, han de fé un trosset de camí per anar á l' iglesia.

L' ayret dols y tebi d' aquella tarde de primavera, anantli al front, y posturejant ab lo cabell y ab les robes de l' alta, serena, y ben plantada minyona, la voltava d' una atmósfera de vida, que posava en relleu son garvós moviment, y les gracies naturals que resultavan de les belles proporcions de sa gentil figura. Mes aqueixa pompa magestuosa de la naturalesa artística, que tant be responia en aquella estació festiva del any, ab la magnificencia d' aquells paisatges y la transparencia d' aquell cel puríssim que 'ls raigs placents del sol fecundavan, haguera deturat en meditació melancólica á un ull observador, quan s' hagués creuhat ab lo tallant brill que s' escapava dels grossos parpres de la afavorida donzella, quan hagués vist la lleu retracció de sos parladors llabis, y quan s'hagués preguntat, perque en aquell pom de flors d' atapahides belleses, eixian de rossor esborrada, y pel sentiment esmortuhides, les roses d' aquell sever rostre. Ah! massa se n' apren sobre la terra de no fer cas d' aqueixes contradiccions penoses! Y be prou que sabem quin dol li enmalaltía l' ánima á la pobre filla de l' Anton Parayre. La vida d' incessant sacrifici, era per ella lo pa beneyt qu' endolsava ab l' humilitat de ses obres, y ab lo flayre de son amor virginal. Habian passat los anys que tenia, com un rosari de suspirs, y creya ab prous

motius qu' aqueixa era la vida. Y ab los afectes del seu cor aconsolava ses angunies, y aixecava ses esperanses, y li donava tranquilitat d' esperit y dolsura de carácter aqueixa resignació qu' ella mateixa no se la sabia, perque era verament cristiana.

Distretes pels encants may vells de la terra y del cel, y guiades pel simpátich ressó que 'ls arribava de la campana vehina, com amiga veu que les cridava y les esperava per recullir ses oracions tendres, y emportarles cel amunt, fins als peus d' Aquella qu' es mare tots, y que com á mare li pregavan elles, anavan seguint pel costat del riu, desitjant ésser á temps com cada festa, á la devota funció de la tarde.

Tal volta en son cor la oració ja hi floria, y de sa pensa s' aixecava lo dols *Pare nostre qu' estau en lo cel...* per la memoria de sa mare, per la salut de son pare, per sos germans que tinguessen feyna, y no 'ls faltés lo pa de cada dia;... y per qué guardés també de mal á n' aquell que Ell ja sabia, que li omplia d' amor honest lo seu pit!

Y tot d' una, cuan menos hi pensava, li aparegué al devant, y la cridá pel seu nom l' home que menos haguera volgut véurer, y un altre á redera d' ell. Qui la va escometrer era en Lloses, ab la respiració ofegada, ab veu insegura, y ab los ulls eixintli de les conques.

—Ola noya: *buenas tardes*!—hi afegí lo seu company, tot fresch; no mes bellugántseli 'ls ulls, com una mustela.

Per un moment se li eclipsá á la Filomena tota la clarór del cel. Sortí de sa boca com per ell tot sol, un—Bones tardes—tant apagat, que ningú degué sentirlo. Y com si li haguessen lligat los peus, restá muda, espantada, groga y tremolant, com la fulla en l' arbre. La Carmeta se li abrassá á les faldilles, tot agoytant de rehull á n' aquells homes.

Mes aixó va durar un pensament. L' instint de la seva virtut li mostrá desseguida 'l perill, y li doná la fortalesa per combatre'l. Volgué trencar de camí, per desempallagarse d' ells que li tapavan lo seu: y avensá un pas, sense ni mirárse'ls. Mes ja se la mirava á n' ella en Lloses, qu' ab un to suplicant, y la veu fosca, s' afanyá á dirli.

—Oy, que 'm vens be. Jo 't volia dir una paraula Filomena. No tingas por!... No fugis, que no 't vull fer pas cap mal. Escolta... ¿Qu' es un pecat, que jo t' estimi... que te

estimi tant? Ah! No 't' estima mes que jo, no, en Lariet; y á n' á mi, solsament no vols mirarme!...

—¿M' heu de dir, res mes?—feu ella trencantli la oració ab una veu clara, digne y possehida d' admirable dignitat, que la feya molt superior á n' aquells cuchs de terra, que li volian llepar los peus. Y avansá un altre pas...

—Esperat: si, 't volia dir una altre cosa. Qu' á la teva ma la tens la sort de 'n Lariet! Y dirigintse al *seu secretari*, que no feya sino agoytar... agoytarla á n' ella, com ho deuhen fer les serps, cuan se volen xuclar una sanch;

—¿No es veritat, li preguntá, qu' encara hi hauria remey? Tant solament tu m' ho diguis... que 'm voldrás... no més vull que me 'n donguis una mica d' aqueix cor que tens... y ell, no s' haurá de móurer de casa seva... de la seva mare...

—*¡Esto es. El Juan te rahó!* esclamá, ficanthi la llossa, aquell home esquifit, que per sa part també mirava de no deixar passar á la presonera, que 'ls encantava...

—¡Com, si 'n te! ¡me caso ab Ronda! cridá á n' aquest punt, cayent á n' aquell rotllo, com si hagués plogut del cel, irat y trayent foch de la cara, en Lariet. ¿Qué hi fan aquí aquets... ¿Que xerra aquest malvat?—

Y ab una grapada al coll del Puput, que s' arronsá com una sangonella, 'l va tirar dues canes lluny. Aquest, que no deixava de tenir génit, deixant la gorra per terra, y alsantse com gat per tirárseli á sobre, cridava, anant per agarbonarshi:

—*A mi Juan! agarrámelo.*

Mes, lo pobre Joan habia quedat més mort que viu; y les les cames li teyan figa per sostenirse, blanch com la terra.

La Filomena qu' habia tornat lo respir, ab l' arrivada del seu ángel salvador, al véurer l' acció del Puput, cridá—¡Verge Santíssima!—y corregué al costat de 'n Lariet. Mes aquest, ab un cop de puny, també li tombá 'l salt, y altre cop aná de nassos per terra... y sense ganas ja de torná embestí á ningú, cridá á n' en Joan.

—*Fuig! que 't matará este bárbaro!...*

Y cames ajudeunos, cuydantse'n anar á terra cada punt, ell y l' espalmat de 'n Joan Lloses hi varen posar al mitx bona pila de terra.

En Lariet, deixantlos fugir, y aixugantse 'l front, que li

rajava, y mirantse á n' ella ab lo goig y l' entusiasme natural d' aquell acte, li deya:

—Anem prenda: ¿Veus com no val la pena d' assustarse per aquesta gent? Ha passat tal com me pensava, y gracies á Deu, hi he estat á temps. No hi tornarán per avuy.

La Carmeta tota espantada y plorant, aixís que vejé que 'ls *homes* fugian, á mes d' estar ben agarrada ab la seva Pimena, agafá també una ma de 'n Lariet, que per ella venia á ser un germá. Y aixís tots tres, no enrahonant gayre més, preocupats de l' escena qu' acabava de passar, en comptes de arrivar á la vila com de primer la noya 'n llevava nort,

—¿Noy; digué: anemse'n cap á casa? Qui sab aixó si 's sabra: y si 'l pare ho sentia dir y no 'ns veya, com may se diu la veritat de les coses...

—M' es igual. Ab tu allá hont vulguis...!

Y tornaren pujá 'l serrat que donava á Passavents, que tot just eran les tres de la tarde, lo sol animantho tot, lo vent gronxantse ab los arbres, y 'ls aucellets qu' anavan y venian, aqueferats en buscar palletes pera guarnir sos nius, fentlos travetes en son silenciós camí.

Quan foren altre cop á Passavents, vejent la noya que á la saleta 'l seu pare hi tenia altres homes, qu' anavan enrahonant, se n' aná ab son company al petit porxo, ahont hi trová encara á sos germans en Ramon y en Carlets. Aqueixos després de dinar, s' habian quedat á fer companyia al seu pare, que ja 's pot suposar si li plavia tenirhi á n' en Carlets, y sentirli contar les mil coses que de la seva vida á Barcelona se li acudian: fent principalment conversa de les seves relacions ab la Gracieta, que 'l dia avans prometé contar á la Filomena, y que ja n' habian parlat aquell dia més d' un cop y llargament.

Aixís que va entrarhi sa germana coneixeren los noys qu' alguna de nova n' havia passada.

—¡Noya... feu en Carlets.

—Haguera pagat cuatre duros, que tu t' hi ensopeguesses, saltá en Lariet. ¡Manoy... Com se n' ha anat de costelles!

—¡Ah beneyt! li digué la noya, que tota tremolava encara.

Y units en estret rotllo, per lo bon amor que tots se portavan, se comentá llargament aquella feta.

Entre tant, anem á véurer á qué treu cap la sentada

que tenen á l' altre banda d' enván los hostes que fan companya á n' en Ton.

XI

Al costat de 'n ton Parayre, al voltant d' aquella taula, d' aquella sala y d' aquells finestrons del balcó que ja coneixem, hi habia la *junta* de la *Germandat de la Mare de Deu.*

—Poch se li 'n dona á la germandat, anava dihent lo *germá major,* qu' era en Bartrol, un home gras y moreno, d' ulls enfonzats y boca molt sortida, que passava per molt *sabut* entre 'ls teixidors veterans d' aquella colonia, embarrassant mitja taula ab los dos taps d' una vella petaca, ab un gros llibret de fumar, ab un paper de mistos d' esca, y ab un ganivet de butxaca obert com unes estisores, pera clóurer cada cigarro que feya:—no res, no se li 'n dona d' aquets *romansos* de 'n Maselleres ab la teva noya, Y si 's volen casar, fem una comparansa, que 's casin; y santa bona Maria. ¿Que no parlo be? Ay donchs qué? Agafeu les ordenanses, y qui més hi sápiga, que més hi digui. A véurer si no l' agarra aquell article que diu... que diu...—Y posantse tres cuarts lluny de la cara la llibreta de les *ordenanses—Dise...* va dir, *Artículo setse. Van, van comprendidos en el anterior, los jóvenes que habiéndoles caido la suerte de soldados, no puedan pagar la redencion y hayan sido en alguna ocasion, además del sosten de sus padres, el amparo y la proteccion de otros.... y...* ¡Jo 't tet! Que lo que ve, no ho afiguro. Vet aquí 'l no tenir unes bones ordenanses imprentades! Y be, en fin, que ja 's veu á qué va: aquí no som pas llechs!

—Y *claro!* bestragué un altre d' aquells homes.—Diantre! tu mateix ho has prou ben xafat... *amparo y proteccion de otros:* m' enteneu? Me sembla que pot ben respóndrer, *en clase del qu' anem dihent,* l' avi Palets. Es un talós; ja es vist. Pero sempre 'l retreu: que no te prou boca per alabal. Aquell dia l' aygua se l' enduya sense remissió. En Maselleres, veu que si arriva á n' al saltant de can Figuera, s' ha de fer trossos. Ja ho sabeu: vestit y tot s' hi tira, ab aquella *elegancia,* y l' agarra pels cabells, y *enfin,* qu' ab una mica més lo xuclador l' arreplega, y s' hi quedan tots dos.

—*Nada, nada,* toquemho d' acort; per majoria de vots. Y tu secretari, ja ho posarás per escrit á la *junta general.* Be varem tréurer del fanch una ocasió á n' en Pepis diputat.... *Pues entonsas...*

—¿Hi ha gayre panissa á la menjadora? Es que...

—Ah, aquets son. S' ha d' anar tocat y posat—feu en Ton, que fins allavors no hi habia dit res. La caixa dirá.

—Es qu' are, tot de cop, com no he repassat...

—De gros en gros: No vindrá pas á un pam... Diguéuhi una dita.

—Y be, que os diré jo... creuria que per posarhi un pedás, podém fer fermansa ..

—Dues unsotes les podrém fer?

—No puch dir tant ni cuant. *Basta,* que no me 'n recordo; fora. Anit passaré comptes, y...

Y li estroncá 'ls seus cálculs, un altre indivíduo d' aquella junta de aquella *Germanat* especial, en que ademés de socórrers los socis malalts també 's podian assistir ó ajudar los uns altres en paros de feynes, desgracies de families y conflictes; com es ara 'l qu' habia motivat aquella reunió.

Lo primer Deu te guard d' aqueix arrivat de nou, home d' uns cuaranta anys, aixut, cara llarch, y de mal génit, fou:

—¡Duch una mala noticia, si ja no la sabeu!... que si la sabesseu, no vos estariau aqui contant rondalles, escatint gastos inútils de la *germandat.* Les coses ja s' han posat d'un altre manera, y are tant es saltar com correr.

—¿Donchs, qué hi ha hagut? li preguntá 'l Bartrol tot trasmudat, y no sabentse eixir de acabar de fer dar la volta per la fulla del ganivet á un cigarro que tenia mitx fet.

—Si, re... qu' en Lariet Masselleres n' ha fet una de crespa, y 'ls civils ja diu que l' han *gafat* aquesta tarde mateix.

—¡Gat... qué dius! No pot ser!...

—¿Qué dîheu qu' ha fet?

—Qu' ha punyit á n' al Puput. Si 's descuyda 'l mata. L' ha esperat pel camí d' anar á la vila, y li ha trencat un os del cap. En Lloses y un altre l' han pogut acompanyar á casa seva, y no sé pas que fa... Diu que pinta mal. Ab aixó, ab un temps aixís.

Va semblar, que 'ls tiravan á tots una olla d' ayga freda.

En Bartrol arrugant lo front, va replegar sa petaca, pa-

pers, ganivet y mistos; y tot aixecantse, y ab tó sentenciós.

—Hi ha poch que fer!... *Se levanta la sessió.* Ho guardarem per un altre dia.

—Si, si... feren los demés individuos de la *junta,* creyent com lo *pare nostre*, aquelles feredats. Y ab un santiamen la *junta* de la *Germandat de la Mare de Deu* casi be fugia de Passavents: tant los que vivian allá mateix per anar á satisfer fora de casa fins l' últim cremalló d' aquella estimulant nova, com los de la vila per traurer aviat los peus d' una casa, que qui sab lo que hi podia passar sent nada menos que 'l Puput l' insultat, y atropellat. Pus entre la gent senzilla, entre 'ls homes de casa, aquell adagi anti-humá, qu' *allá hont sentis ramor, guarda no hi vagis*, preval d' una manera tant egoista; aquella bona gent, que tots coneixian prou que si en Lariet n' habia fet alguna á n' aquell secretari á tothom antipátich, tindria rahó de sobras, per una pór inconsiderada á un home dolent, s' afanyavan, sense dirsho, á passar á l' altre banda del serrat com si 'ls urtiguessen les cames.

No obstant y la conducta *prudent* d' aqueixos homes, les dones dels pisos vehins de 'n Ton Parayre, com elles tenen promptes més caritatius, ho varen fer al revés. Enterades, ell s' ho sab com, que la justicia buscava á l' hereu Maselleres, per lo que deyan qu' habia fet, y en Lariet era 'l currotaco de la Filomena, y la Filomena era la nina del ull de totes les mares, á l' hora qu' ells saltavan l' escala n' entravan un pilot á casa seva, totes desatinades per saber alló lo qu' era, per fer companyía á la noya, per aconsolarlos á tots, y... si hi habia en Lariet, per véurel, per dirli, per renyarli, per alabarlo, per amagal, per avisarlo, y per no sé que més.

En Ton, lo pobre, estava esgroguehit y pensatiu. A mes de que estimava de veres al que li habia de ser un nou fill, per la noya, per aquella infelís tant virtuosament enamorada, tant carinyosa, tant treballadora y sempre tant castigada, sempre tant á cap d' esquila de la seva planeta.

En aquells cuatre pams de casa, tothom s' hi bellugava, tothom xerrava, y tothom anava y venia, menos la familia que prenia com á llur aquell raig de fel qu' un home sense cor escupia en l' honra del seu amich. Ell y la Filomena, que sabian tant be alló com habia anat, no 's podian fer cárrech de lo que sentian, y á cada nou correu que 'ls arrivava encara

's feyan més creus. Una filadora qu' acabava de entrar, fentse la dona d' esperiencia, li deya:

—¡Quí 't fa atinar tant poch! Ja te 'n podias malfiar que llensant lo ganivet aixó mateix te feya procés, home!

—¡Qué *ira de bet* patolla aquesta dona! li respongué, y si no 'l detenen ab un revés li gira la cara. Y n' hi habia ben be prou per fer perdrer l' *oremus*. Allavors comprengueren qu' aquells cobarts qu' habian fugit ab la cua entre les cames á suara, quan anant per llana trovaren qui 'ls esquilá haurian urdit una vergonyosa calumnia. Lo Puput ab lo seu cárrech y 'l seu odi, se prevaldria de tenir la paella pel mánech, y no era cas d' entretenirse gayre, si no volia anar enmanillat á la vila.

—Desat... desat, no 't fiis de brochs! li deya tothom.

—Fuig! li deya en Ramon. No esperis més, aixó no 'm fa goig.

—Fuig!... li va dir tambe la trista de sa estimada. Y fou quan dels ulls de tots dos caygué la primera llágrima.

—¡La meva mare!... exclamá llavors ab més tristesa.

—No 'n basquejis, digué en Ramon. O jo ó aquesta la veurem cada dia. Vina, anem.—Y sortiren ells dos d' aquella pessa, junt ab en Carlets, qu' en tota eixa esbullada escena casi no habia bestret.

Tingueren tots tres una curta conferencia, y 'l pobre minyó, ab la fam y set de Justicia en lo cor, y l' imatge de la seva mare y de la Filomena ficada al cervell, rodá escala avall... sortí d' aquella casa, y 's perdé pels boscos de la dreta del riu, com una bufada de vent!

Eixint d' ell, sortí també de Passavents, en Ramon. Per consell del seu pare, anava á veurer al majordom senyor Duran.

—Ja sé qu' es un home que no 's fica ab res, habia dit, y ni l' ha de deslliurar de la quinta, ni li pot comprar la presó, si per de cas hi te d' anar Avuy en Lariet no 'l deu haber vist, y no sabrá res de lo que passa... ó li haurán contat lo qu'haurán volgut. Ell l' ha estimat sempre, que be s' ho ha merescut, y vejam... alguna cosa hi pot fer!

Entre tant, com ja no 's deya res més de nou, y en Lariet ja era fora, tot lo gros de les forses d' aquelles dones, entre

xanfayneres y piadoses, se n' habian anat á trencar nous en los corredors dels altres pisos, deixant á n' als Parayres que s' anessen resignant á la voluntat de Deu: que demá seria un altre dia... y qui sab! Devegades ab un dia, les coses se capgiran com una mitja.

Aprofitant en Carlets un moment de trovarse sol ab son pare, va dirli:

—Tot aixó, m' agrada molt poch. Se veu ben clar, qu' á n' aquest xicot li portan amenassada, y tant si es tort com dret lo poden agafar y li plantan un disgust. Sabeu qu' he pensat? Que sense perdre temps me 'n torni allá baix. En Miquel ab la carta que li he escrit no hi fará falta. Y ó tornaré ab ell, ó ab ell d' allá estant ho xafarem. Jo ja sé que lo que no farán per ell, no ho farian per un altre. ¿Vos sembla be?

—Entesos! va dir son pare, Tu noya...

Y mentres la posava al corrent del plan de 'n Carlets, s' obrí la porta ab tota catxassa, y va passar per ella ab prou feynes una visita que 'ls arrivava

—Poch m' entretinch,—va dir tot baix son germá á la Filomena, aixís que conegué á la qu' entrava.—Esperit y fora! Tot ho arreglarem... A Deu siau!

Y s' escapá corrents, per no haberse de torbar ab la senyora Flors.

XII

A la senyora Flors tothom la coneixia. Era una viuda que vivia sola, no tenint altre feyna qu' esmersar las tres pessetes que tenia de renda cada dia, de des que 'l *seu senyor,* l' habia deixada sense amparo en aqueix mon quinze anys enderrera. Com se pot suposar, era la gaceta de la vila y de la parroquia, atenent á qu' habia pujat de teixidora á pagesa bona, y que no habia cambiat sino de posició, més no pas de formes y de gustos; com qu' algú deya qu' encare feya olor d' oli de fábrica.

Es veritat qu' ella no tenia obligacions, més li habian eixit una munió de feynes, com es are, á casa seva omplirho tot de torratges ab flors. Tantes, qu' en lo porxo de derrera no li cabian. Ne tenia á sobre de totes les taules y li bessavan pels

balcons de la gran y antiga casa ahont vivia, de la que 'l *seu senyor* l' habia deixada usufructuaria.

Com que per tant gran casa hi habia poca gent, á més d' una criada, que l' habia de mudar cada vuy dies per lo mateix que dirém are, criava tota mena de bestioles, de les d' ales y de les de sense ales; tenint per viurer, y per correr, y per posarho com nou, desde la entrada fins al terrat ab totes ses eixides. Lo xaravascat d' aquella arca de Noë la feya viure á n' ella, y feya marxar depressa de prop seu á n' al servey, que no podia dur á coll lo tráfech d' esser criada de tantes farams, com s' hi xuplugavan, entre 'ls gossets, y 'ls xius, y 'ls conillets, y 'ls pollastrets, y 'ls tirons, y 'ls colominets, y les tortores, y una garsa, y 'ls gabials dels canaris, y 'ls cistellons de les guatlles, y fins un rossinyol que se li habia de donar carn crua. Si males llengues no menten, de tota aquesta llista cada dia n' anava un á l' olla, cosa que 's pot mitj creurer si es veritat que greix fa greix: perque la senyora Flors, més fresca que les seves roses se habia posat de grassa que feya por; es dir, que feya goig de tova y rodona, qu' á mitj temps no 's podria bellugar

En aquell temps, la mare de la Filomena ja li habia anat á fer feynes, y encara are la noya mateixa li feya la que podia. Ella en cambi los habia protegit un xich. De 'n tant en tant los anava á veurer y li agradava que les noyes anassen á casa seva á passar tardes, quan s' esqueya de venir be, per ajudarla á cosir, ó fer una confitura, ó posar una llocada, ó á guarnir rams ab les seves flors per omplirne les escaparates, ó ferne presents á altres persones de la seva coneixensa. Entre aqueixes, també s' hi contava 'l secretari, que, pobre senyor... com també era sol y desvagat, y també un xich madur com que fos viudo, devegades se pujavan á fer una estona de companyía l' un á l' altre.

—Ab aixó, he pensat: arrívahi, deya aqueixa bona senyora Flors, tant carregada de bones intencions y bones estranyeses. Y remenantse, y no cabent casi be á la cadira, se tirava enderrera per aliviarse de la calor que duya. La mantellina blanca d' una moda més ó ménos florida, y 'l mocador groch de sota de la mantellina, y 'l mocador gran clar brodat de ramatges, que portava dessota del mocador groch, y s' afluixava lo sach *cossat,* que no se sab de quin color era, pe-

ro que per sota del mocador gran bregava y estrenyía en devades per trovar cintura en aquella massa esférica.—Ja volia pujar á veurer qu' habia estat aixó, á casa del senyor secretari, aixís que m' han innovat de la desgracia. Sino que no hi deixan entrar, com que hi habia *la justicia*... Y he pensat, hi anirás després, que com que no te ningú, si se li ha de fer alguna cosa, li podrás dir si t' ha de menester... Y he pensat: tot passejant vesten á ca 'l Ton... Vaya, vaya, quin cas! Creu noya, que tota m' he esborronat... Ben cert que... Deu nos enguart d' una tentació del dimoni! Com que m' han dit si tenia tretse forats... no sé. ¡Ay Deu meu! Sempre hi han d' haber coses. Are, mal per l' un, y mal per l' altre. En Lariet també, pobre xicot... d' altre banda, jo 'l planyo, perque...

—Miri, senyora Lliberata;—que 'l nom de senyora Flors ella se l' habia guanyat—no cregui res de tot aixó! diu la Filomena contenintse la natural impaciencia, no plorant, més ab veu apagada, com donantse vergonya de defensar al seu promés.—Res es veritat: jo mateixa hi era...! Y si fessen res á n' *ell*, seria ben be que no hi ha justicia.

—Noya... ¡Cuántes vegades la justicia va errada de camí! Sabs que diuhen: qu' ab rahó ó sense rahó va 'l pobre á la presó?

—Ay Tona ja ho podeu tornar á dir. ¡Quín mon! Lo pobre del *meu senyor*, sempre ho deya: — Justicia: Deu nos ne do, y Deu nos ne lliuri!... Y, heu berenat filles? Noya, no ho pots pendre aixís: sino hi caurás malalta, filla! ¡Ay senyor, aqueixos homes! Mereixerian que may una s' hi enfondés. Jo ja ho veig: tu no tens esperiencia... Ja vindrá temps. No, no: creume. Procura atiparte be, y péndrerles com vingan les coses. Filla, si á una la farian tornar tarumba! ¿No es veritat, Anton? ¿Veyeu quina cara ha posat?... Oy, qu' aquest mitj dia, m' ha caygut de la barana del porxo la torratja d' un *diegu de noche*, y m' ha mort un ánech mut. ¿Sabs qu' aquella tarde 'us va fer riure tant? Com qu' aquesta mossa que tinch es com un esclop.. Y te 'l faré portar. Fesne caldo. Veyas: m' amania una plata de llacsons y creixems, que m' agradan, barrejats ab xicoyres, y me n' han enviats de per munt. Y 't sento un terrabastay, y corro á la eixida... y filla: aquella graponera, que 'm passava la escombra... com que no miran res... Y vesli al redera! A terra va qui cau... Y 'l pobre

ánech,... tant bufó... ja feya uns badays... lo meu fill... Y he pensat;—será per ca 'l Parayre. La Filomena encara l' aprofitará... y podrá fer un xich de caldo.

—No: gracies: per qué?—li sabé respondrer tan sols la marejada noya. que com se pot suposar, los seus pensaments y 'ls de la senyora Flors, no anavan pas pel mateix camí.

L' Anton, qu' estoná que volia trencar la conversa, aprofitá aqueixa mica de respir, y digué á la senyora:

—¿Sab que si á Deu plau, aviat tindrém á 'n Miquel per aquí?

—Fill, no 'n sé res: ay que me n' alegro: ¿y donchs?

—Y no han de ser pas totes dolentes. Noya; déixali veurer la carta. Está molt trempat, y... ¡Y are, tú, d' hont vens? quina manera d' estar acalorat! Vina aquí: no vull que 't llevis lo gech.

—Aqueixa criatura se 't malmeterá... borrango! si se li encendria un lluquet á la cara.

Qui habia arrivat era 'l Pere, l' alegre manxayre; que si s' adoná de la senyora Flors, va ser com que no ho fes. Y ella va dir:

—Y com s' estira aquest baylet. Cada dia s' hi coneix.

—Jo sé una cosa, feu ell corrent cap al seu pare, y agafant á la quieta Carmeta que jugava als seus peus, per ferla jugar y saltar.

Lo cor se li sobressaltá á la Filomena, que tornava ab la carta, y tota represa diu:

—¡Cuyta, digas. Verge Santíssima de Rocaprebera, guardéulo!

—Diu... que... qu' aqueix vespre vindrán á fer serenata á n' en Carlets.

—¿Quí t' ho dit? li pregunta la noya tota estranyada, com aixi mateix son pare.

—Los del *Coro de la Gresca*, quan sortian d' ensaig m' ho han dit. Y diu, que l' han enviat á buscar, per fer la *Protectora*.

—¿Aixó t' han fet creurer, beneyt del cabás? feu la Filomena?

—¡Y... te rahó! Es clar qu' era en Carlets, aqueix qu' he ensopegat á la porta. Ay valgam Deu, y quin home que s' ha fet!... Y de quan ensá...

En aqueix sant punt de ses admiracions, la senyora Flors s' aixecá tota esvarada, cridant, y aguaytant á la porta:

—¿Qu' es, qu' es això?... No ho sentiu? Quina revolució...

Y era altra vegada un desfet de dones, que les unes entrant, y les altres embussant l' escala, cridavan totes plegades:

—Ton! Filomena, Filomena! Ja son aquí... ja pujan!

—¡Indignes! ¡Bergans! Vagamundos! Malaguanyat pa que 's menjan!—Jo 'ls tiraria les olles al cap! ..—Jo per l' ull de l' escala...—Arri... á agafar la gent de be...—

Aqueix xafech queya sobre una parella de la guardia civil, que sense ferne altre estat, arrivá á dalt y ab penes y trevalls á la porta d' aquella habitació, ahont en Ton Parayre ab la barretina á la má, los sortí á rebrer.

Com no hi era 'l que buscavan, ab la mateixa cortesía se 'n tornaren. No 'ls pogué estalviar en Ton ab ses prudents amonestacions que prou deya á n' aquella gent que cap culpa hi tenian los pobres civils, algun tronxo ó pela de taronja, que per quedar mes descarregades aquelles vehines los hi tiravan á trahició.

La noya gran y 'l seu pare, en mitx de la impressió que 'ls habia d' haber fet aquella escena, quan torná regnar la quietut en la casa, gayre be tingueren de retornar á la senyora Flors, que *tant* s' habia trastornat al veurer entrar á la justicia. Ab motius per no tenirse ella dreta, aquella suferta donzella li passá ayga fresca pels polsos, li dona una xicreta d' aygardent, li feu rosegar xocolata, y més coses hi haguessen hagut!

Quan li semblá que ja estava refeta, comensá á basquejar d' anarse'n: y com la seva minyona tardava á venirla á buscar y se 'n podia haber deseixit, pensament de la bona senyora, tingué en Pere d' anar ab ella per acompanyarla á la vila. No se sab, si després en tornant va dú 'l xicot aquell anech mut, xafat per aquella torratje.

XIII

A n' á tot això ja acabava de ser vespre y ja era ben fosch quan tornaren á casa los dos noys, y fou lo derrer en Ramon,

qu' habia anat á casa del senyor Duran com li habia encomanat lo seu pare.

La noya, ajudada del manxayre qu' hauria estat bo per assistent, ab una esgarrapada amaní una mica de sopar, y ben malaguanyat trevall per lo que menjaren entre tots, que prou hauria capigut al planell de la ma.

Llavors esplicá en Ramon ab aquella impassibilitat que casi be may l' abandonava, com habia anat lo seu missatje: qu' á parer d' ell, podia donar bon resultat.

Quan fou á casa del senyor majordom, atrapá tota la familia en lo terrat de la seva caseta, que dona á un costat de les altes parets de la fabrica; y ell sense res al cap, y ab mánega de camisa, jugava ab la maynada que 'l feyan suar, y 'l feyan riurer en gran. Allá dalt mateix lo feu pujar, y assentats tots dos en un banquet de ferro, mentres la seva senyora entretenia, ocupantne un altre, aquell debullit de quitxalla, li exposá en Ramon tot lo que habia passat y tot lo que contavan la gent y ell temia, net, y clar y catalá, afeginthi que li feya anar lo seu pare, per amor de 'n Lariet, y per amor de sa germana, que, com ja devia saber, estavan per elllá de relacions, á punt de casarse.

Com lo majordom era un home de cor, ab més bondat que finura, y no coneixia més mon que 'l mon de les fábriques, y sentia pels bons y lleals operaris una verdadera estimació, y d' una manera especial estava d' aquell *quinto,* llavors tant compromés, basta que de des que 's cordava les calses n' habia rebut tota mena de serveys, la narració de 'n Ramon lo conmogué de veres. Comprenia 'l neguit de la Filomena y d' aquella pobre familia, y acabá per dirli qu' ell faria medis de salvá á n' aquell xicot.

—Ja pots dir á la seva mare que no s' espanti: que si de cas que 'm vingui á veurer. Y á casa teva y á la noya, que faré tots los medis de tornarli 'l seu promés. Dimontri de bordegás, que te un génit com una pólvora. . Pero ell es incapás de fer mal á ningú. Vatja, vatja; ja veuré jo al *cabo* de punt, de la vila, y... veurem aixó d' haber d' entrar en caixa tant sobtadament, y quan ningú s' ho pensava... Ah! y aquest gat de 'n Carlets, que no sé que me n' he sentit á dir?...—li digué, cuan ja 's despedian, saltantli tot plegat aqueixa idea, com una mica de broma que li fes nosa en l' horisó.

—Oy que m' habia deseixit de dirli... qu' ahir vespre va arribar... be, gracia á Deu.

—No va bo aquell. Tinch pór que no va bo... Y es millor que s' estiga per allá baix .. Anem, res Ja sabs que t' he dit... y ja veurem.

En Ramon, que com lo senyor Duran tenia la franquesa en lo pensament y en les paraules, no podia compendrer qu'á n' aquest li fes encara mala espina l' antiga entremaliadura del seu germá gran.

No hauria pogut entendrer qu' aquest era 'l punt flach d' aquell bon home, d' aquell honrat representant de la companyía que feya trevallar la fábrica. Per tot hauria passat: ab tot transigiria: menos ab res que de prop ó de lluny fes cap olor de tendencia revolucionaria ó d' imposicions en la marxa ordenada de les feynes qu' ell presidia. Ja s' hi habia jugat lo cap una vegada... y se li jugaria cent mes! Passat d' aquí no hi habia amo més bo que l' excelent majordom.

Més, com no s' habia de ficar en Ramon per res en aqueixes delicades consideracions de la manera íntima de ser del senyor Duran, y 'l senyor Duran ben clar li habia dit que contessen ab ell, se n' aná ab lo cor alegre cap al carrer major de la vila, á portar consols y esperanses á la pobre viuda, á la desatinada mare, que del rum rum que sentia, no 'n treya l' ayga clara, y 's moria del neguit de no saber qu' hauria estat del adorat fill.

Li doná per penyora tota aquella conversa qu' acabavan de tenir, y ademés la seguritat de la estimació qu' ell li duya, y 'l consol de que sempre ell sabria hont anarlo á veurer quan convingués. Lo demés Deu ho sabia, y li pregarian tots que 'l deixés tornar aviat á sos brassos.

Content d' haber fet tots aquets passos, més esperansat y tranquil, la seva narració també aixecá una mica l' apesarat esperit del seu pare y de la seva germana, qu' aquell dia habian ben posat á proba la mansuetut y paciencia que resplandia en los seus cors.

Era nit enllá que encara corrian per casa, entrantne y surtintne quan los uns quan los altres, d'aquella senzilla gent qu' ab ells vivian, donantlos aqueixes probes de vera amistat y compassió, que si son á voltes pesades per la forma brusca y la inconveniencia, son estimables sempre per la franquesa y

la veritat qu' entranyan: molt més que l' amohinosa cumplimentaría que s'estila entre la gent més alta en semblants casos.

Y era més tart de les dotze, que la noya tot just aconduhia en lo seu llitet á sa germaneta, á n'aquell angelet qu'era 'l depósit de les festes y 'ls petons de tota la casa, y qu' arrupideta com sempre aprop del Anton, sense adormirse, sense cridar ni mourers, també respirant una mica d' aquell ayre que duya fredor de tristesa, ab lo capet doblat y ab sos ullets que 'ls amors del cel hi reposavan; era ni més ni ménos aquell vespre, qu' un serafinet d' aqueixos que en los grans cuadros del cristianisme han posat los artístas al peu dels personatges dolorosos, com intermedi entre ells y l' ánima que 'ls contempla, com floretes divines rosades ab les seves llágrimes.

Després, quan en aquell pis y en los altres foren tots los llums apagats y aclucats tots los ulls y no se sentia un piu, no més l' esperit d' un rellotge, qu' anava teixint ab misteriosa *llensadora* los minuts del temps, la *noya trista* que tenia la son lluny encara dels seus parpres, y podia ab tota llibertat deixar anar de son malalt pit los suspirs que hi bullian, surtí á la galería, y de brassos á la barana, y volent trencar la foscor ab sa mirada... no 's veya sino la sombra infinita dels camps, dels boscos, de les montanyes y del cel. Y en lo cel, unes altres sombres sense forma, que 's movian, deixavan de 'n tant en tant lluhir puntetes de llums tristes, que desseguida 's fonian en l' abisme, com si fossen les llágrimes hermoses dels cors que penan aquí terra, anyorant un altre mon.

Y desfilant ab la pensa aquella esbullada troca del neguit que tenia, queyan pures é ignocents les seves, de tantes hores contingudes, refrescantli la cara ardenta y alleugerantli lo febrós bategar del seu pit.

Pot ser un' hora há qu' aixís s' estava, quieta, reposant, y pregant... quan de sobte se conmogué tot' ella; totes les sombres li semblaren enlluernant claror... y degué dibuixarse en sos llabis lo goig inesperat que feu tremolar son ser...! Una veu clara, robusta, més jovenivola y tendre, llensá desde sota d' ella pel mitj de aquell callament y fosca, una posada curta, una corrande alegra y enamorada, qu' al final girava, ab notas rossegants y melancóliques, per acabar ab un—¡Cor del meu cor... adeu!

Aná per respondrer al arriscat minyó qu' aixís l' habia sorpresa, y no pogué confegir cap mot. Caygué assentada en un banch de la galería... y 'l soroll que feu degué obrir la porta de la seva cambra... y 'l pobre Anton, que tampoch habia dormit encara, vingué á donar ajuda á la seva filla. Besá 'l front del amant pare, la seguí callada, y 's recullí en lo seu llit... y no destorbá res més la magestuosa quietut de Passavents:

XIV

—¡Doctor Francisco: Doctor Francisco! cridava la senyora Flors, vejent al metje de la vila que surtia de casa del Puput, cabalment quan ella hi anava á entrar. Se girá 'l Galeno, y no dissimulant pas gota qu' *anava depressa* al trobarse entrebancat ab tal clienta:

—Servirla: va dir: ¿Qué hi ha de nou?—Y la senyora Flors acostantshi.—Digui, digui don Francisco: ¿Qué li 'n sembla d' aqueix senyor?... ¿Qué 'n farém?... Diu que ha tingut tan bell desfici anit?... Qué hi diu?...—

Y acostantse encara més.—Escolti... que diu... que...

—Sí... no... vejam.—Aná dihent l' altre, caminant de costat, per anar fugint: acabant per ferho de debó; ab un—Passiho be...!—acompanyat d' aquella mitja rialla propia de gent que com los metjes, enrahonant de nort, la major part del dia.

—¡Ay, alabat siga Deu!—esclamá ella á mitja veu, y ab posat de llástima, creyent que 'l doctor li disfressava l' haverlo trovat més *carregat*. Y axís que la mirada d' aqueix l' hagué deixada, se n' entrá á la casa.

—¿Hont sont aquesta gent?—cridá quan fou á peu plá del pis, que ja solia ser obert.—Jo me n' hi entro. ¿Hont es aquest senyor...?

—*Entre, entre, senyora Lliberata.*—Se sentí á dins. Ja sab que se pot passar avant sense demanar *llicencia*.

En virtut de cual *passe,* enfilá per un passadís llarch que se 'n duya mitx pis, emportantse'n ella tota l' amplada, y sense dignarse en son atribulament de dir *bon dia*, á dos ó tres persones qu' ants de arrivar ab lo malalt li tingueren de fer lloch per passar. La una era un homenet petit y rodó, vestit

com un pagés endressat, ab gech de coll alt y barretina vermella, nas petit, ulls d' esquirol, y una cara que sempre reya. Era l' agutsil, que com no hi habia cap més empleyat publich en tot lo terme, anava com lo *vaport* tot lo dia, per atrapar ses múltiples feynes menudes. Un' altre era la criada del secretari; una cosa com un artiller vestit de dona, que nos podia mirar, y que s' hauria pogut dir d' ella, alló del poeta castellá—*Lo mejor que tiene es la figura.* Després, un guardia civil, qu' anava d' estar per casa, y qu' era igual á tots los del *cuerpo.* Y després, ab perdó sia d' esmentarlo derrerament, lo batlle d' aquell poble, que seya y enrahonava ab l' home d' armes, prop d' una tauleta-escriptori, á dins del cuarto mateix. Lo més particular d' aqueix alcalde, era 'l no tenir res de particular. No mes era un *home* que posava firmes al cap de vall de fulles de paper, á rahó de cinch minuts per paraula. Ademés, se deya, com ja sabem, Pau, y de motiu, Flequer.

En aquell moment, y no destorbantse per la presencia de la nova arrivada, deya 'l Puput trayent un bocí de cara del llit.

—Seria una verguenza que se repitiese. Ha sido un escarnio de la autoridad: un descrédito para ustedes los guardias! Prepárense ustedes, para rondar aquel *cuartel* toda la noche. El señor alcalde les ausiliará con su fuerza... Ho ha sentit Pau?

—Vaya si caerá! Pierda cuidao!

—Hauré de fer vení aquest—contestá l' altre, signant l' agutzil.

—Prou, prou: no mes manin: ja ho saben... Vosté, senyora, tingui, segui aquí al costat del ferit.

—Y com está, com está?

—Pot ser no será del tot mortal—feu lo mateix agutzil.

—Borrango: qué diu! ¡Que vol dir que li va entrar molt endins? No més m' han dit...

—Ho fan corre, per disfressar lo crim, senyora Liberata: va di 'l Puput. *Valgame* ser jo llest... La *cossa* es séria! Pau: una mica *de aygua...*

—Ayga crua no; sant cristiá...—esclamá la compungida senyora; deixeu: jo li arreglaré jo. ¿Es de bolados aquesta paperina? ¿Qu' ha dit lo doctor Francisco; que no seria res... oy?

—*Oh! Estos metjes may diuhen la gravedad...*

—¡Anem, anem: y are?... No se 'ns espanti. Si qu' estaria be, qu' un home com vosté...

—Pero la sang... la ferida...—suspirava 'l Puput: ensenyant no mes bigotí y dents, puig lo demés del cap ho amagava una gruixa de venes y mocadors blanchs, donantli un ayre de moro.

—¡Ay Dcu meu!... No enrahoni, no 's cansi. Solament d' imagirarm'ho, lo cor se 'm tapa... ¡Quin mon: quin mon!

—Y yo, que so tant mal dit, perque defenso á tot *trance* la causa del ordre:... la pau del poble... Si convé 'l poble mateix amagará al criminal: *pues* així se pagan lo sacrificis.

—Ja ho pot tornar á dir ja: los meus ulls mateixos ho han vist.

—¿Que diu senyora Liberata? Com estich tant impacient, no ho he entés...

—¡Lo meu fill! ¿Vol que li posi be 'l cap?... Aqueixa baga es massa amunt: giris una mica. Aixís: are estará millor. ¿Veu?... Endemés com qu' una servidora es entranta de la familia... d' altre part ells no tenen culpa ni pecat venial: que 'n passan prou pena, pobre gent... ¡Pobre Anton!... Ay senyor!... miri com passan los anys: nos varém casar en un mateix temps... y miri que son les coses: á mi no 'm va agradar... perque no duya vestit de vellut. Duya aixó que 'n deyam *pa de pobre*. Ah! pero era un fadrí dels guapos que hi haguessen. Y la seva noya, fa 'ls mateixos ulls. Qui no sé d' bont ha eixit es lo ferrer... lo gran; que trevalla *per vall*. . En Carlets... Oy, que ahir lo vaig véurer: es aquí: casi l' hauria desconegut: s' ha fet un homenás. Ell eixia de casa seva, quan una servidora hi entrava... Are 'l soldat... si qu' era com l' aygua del bacallá, no fa?

—¿Lo Carlets... Lo Carlets torna á ser per aquí, senyora Liberata?

—Si, ja veurá: com qu' es un cap tant entenebrat, aquets d' aquí, que 'ls dihuen del *Coro de la gresca*... que estich si son republicans... l' han enviat á buscar, per enraygar... no se que 's vá dir aquell petit, lo manxayre, que ja ho va anomenar...

—*¿La Protectora?*

—Potser si... ¡Pero, que en som les donas! Estoná que li dech fer mal de cap.

—¿Vol callar? vosté no me 'n fará may: li digué 'l Puput. Y de mica en mica anant trayent lo cos d' aquell ninxo de roba, ja casi be assentat al llit, dirigintse ab to patétich al senyor Pau... li diu:

—Ha sentit? Ha sentit senyor alcalde? ¡Quan li dich jo que la revolució trevalla... ¿No troba vosté aquí lo fil de la trama?

—¡Valgans Deu! valgans Deu! Aqueixos caps verts...!

—Es necesari, *cortarlos* el camí! A *ese* Carlets *se le ha* de seguir d' aprop.. Y esta comarca está desamparada, *senyor Pau*. Se necesita energia. Lo meu *assessinato* pot repetirse, y no tothom sabrá de donar la capa...

L' agutzil entrá de nou al cuarto, tenintse ab la ma la barretina á mitx cap, y acompanyant un senyor que ja coneixem.

Lo *guardia* 's cuadrá per ferli pas; l' alcalde s' alsá de la cadira, y 'l malalt se torná á ficar al llit. En quant á la senyora Flors,

—Passi aquí—li feu al nou hoste. Oy que ve be, senyor Duran: aixís com aixís una servidora ja se 'n va... Ja ho veu. ja ho veu... res... com ho vol fer?...

Y mentres l' agutzil li feya també una reverencia, acompanyantla cap al corredor, li cridá desde la cuyna la criada.

—Ay senyora Lliberata. ¿Que s' en va? Vol entrar fins assí, que 'm dará una vista á n' aqueix brou de pa fresch?...

—Prou ho tinch ben tart Quica. Tot avuy qu' aquella gallina virada m' escatayna. Y es més lleminera dels ous... Pero are he pensat—tirá la verdura á l' olla y anirás á véurer que fan...— Y en aixó, tota ella ja habia passat per la porta de la cuyna, y no se sentí res mes.

La visita del Sr. Duran no fou gayre llarga. Com lo malalt no li era molt simpátich, que diguéssem, ell hi habia anat per seguir una rutina qu' entre la gent mes grossa d' una població s' acostuma, d' una banda, y de l' altre per véurer si podia adobar res de la mala ventura de 'n Lariet.

Aquell aparato de forsa que revestia l' escena, no li va fer cap gracia. Desseguida conegué que tot alló era propaganda:

y que dessota d'aquell farrigu-farragu de draps, si aquell home tenia un trench al cap... ja era tot cuant. Per aqueix cantó cregué que no s'hauria pas de llensar á pérdrer á ningú.—Encara que vulguin tirar endevant aquesta comedia, va dirse ell, com qu' ha de anar *allá baix*, aviat la tindrém desfeta.

Y no es cap pensament temerari créurer qu'ab aquella primera impresió rebuda, se proposá fins ferli fiansa á n' aquell minyó, hasta que se aclarís eix embolich.

Are faltava la segona part: si habia de ser ó no soldat. Y com se trobava allí ab la primera persona del ajuntament, y si aquest no sabés de que li parlavan, ho sabia 'l secretari, resolgué embestirho de dret. Ab aixó acabat lo primer acte, habentse deixat explicar la *facécia* del atentat, ab tots los amaniments que de la conversa ab la senyora Flors se 'n podian tréurer, fent ell en tot aixó com aquell que s' ho empassés, y en sent á cert punt, tot plegat se girá ab lo senyor Pau, dihentli:

—Home, y sab que m' ha vingut molt de nou, que l' expedient d' exempció d' aquest xicot, no hagi estat conforme? Deixo ápart la desgracia del senyor... pero 'l que toca de la quinta, no sé l' ajuntament que hi ha vist, que...

—També 'm va deixar parat, no 's cregui. Sempre habia tingut á n' aqueixa gent per uns pobrets..

—Y volen dir qu' are, ab dos dies, s' han tornat uns bons menestrals?

—Allá be ho varen dir. ¡Qué sab un hom!

—Quedá *bien* probat, senyor Duran: respongué també 'l Puput, estirant un xich més lo coll, al coneixer ahont anavan. Jo no li vull més mal, que 'l que 's porta la lley. Pero est xich demá será ni més ni menos que *prófugo*. Y diguem: en estes circunstancies, si lo poder públich no 's voldrá apoderar d' *este brau mosso!...*

Semblantli al guardia civil, cabo per més senyes, qu' habia de dir alguna cosa, puig que se l' aludia ab la frase anterior, allisantse 'l bigoti y movent marcialment lo cap, diu:

—*Pué no que no! En buen lio se mitió el probe! Vaya con laz ordenanza nuettra...*

Si 'l senyor Duran no hagués mirat allavors á n' aquell gegant vestit de blau, hauria reparat entre les malicioses dents del secretari una rialleta malvada, com la del gat cuan te

una rata á tret d' ungla. Habia trobat l' arma per posar fora de combat la bonhomia del honrat industrial.

—Y si vosté *lo* sabés tot!—va dir com suspirant.—Si sabés que la justicia segueix lo fil d' una conspiració anarquista...

Lo tir fou segur. Aquell home obert, que no malliciava de la hipocresía, se torná groch, encara que res contestá. L' altre aprofitá aqueix instant del dubte, y li rematxá 'l clau, qu'habia de xafar ses intencions generoses, dihentli:

—Pues mire: en estes mateixes hores, *sabem* que per aquí *está*... y l' home tornava suspirar,—*el* noy gran del Parayre... qu' *este* bon estudiant, diuhen que li ha de ser cunyat... á fer trevalls per *estas* societats! Se sabe, por individuos mateixos de la *Protectora*... y *esta* colla de pérdis del *famoso Coro de la gresca*... *vamos*, que *lo* sab tothom en la vila... se tenen ja la *república* á mitx coll. En les capitals, lo *gobierno* ha fet estos dias algunes presons, y s' han rebut en l' alcaldía, instruccions reservades... se 'ns mana, que 'ls posem *al tanto* de tot lo que passa, y que *se vigile* molt... per afogar lo moviment. Pero 'ls guardias los segueixen la pista, y...

—Oh! y nos hi hem de fer tots!... La primera cosa l'ordre! exclamá 'l zelós majordom. — Per defensarlo, sempre faré per un.

Y 'l color natural no li habia tornat á la cara. Lo Pupnt ja no afegí més llenya al foch. Conegué que cap necessitat ja n' hi habia.

Aquell bonich sentiment de caritat que portá allí al majordom, ja hagué perdut la forsa, com llum celestial que la nuvolada enretira, deixant á la terra, trontollant y fosca.

L' epílech d' aquella conversa ja no va tenir cap interés. Deixada estar la resolució que moments avans l' animava, resselós y capficat, se despedí aixís com va poder, enduyense'n á dins lo veneno de la calumnia, que li representava com gent desagráhida y allistada entre 'ls enemichs del ordre y del trevall, als qu' ahir lleyalment lo servian, en Lariet y 'ls fills d' aquell home honrat, de qui may, ni allavors mateix, duptava. Y trist, y enujat, ab la pór de veurer l' hora menys pensada, feta enderrochs la fábrica qu' habia omplert l' activitat de tota sa vida, sortí de la vila, semblantli apagada la llum del mitx dia... perque habia deixat apagar lo pensament de fer una obra de misericordia, y perque deixaria penjada

pel coll, á n' aquella ignocent y malhaurada familia de treva-lladors seus, als qui tal vegada ell haguera pogut redimir.

Y mentres tant, aquell deslleal cor qu' aixís habia jugat ab lo seu, s' hauria trovat be del seu mal, encara que n' hagués tingut, ab lo goig d' eix fácil triomf, que li desbrossava 'l camí de la miserable venjansa.

XV

En l' estat d' abatiment d' esperit de 'n Ton y dels seus fills, la presencia del noy gran va esser un cordial, que 'ls sostingué les esmortides forses. L' agradosa esperansa de tornar veurer aviat als fills y germants ausents, los atiava á ferne conversa totes les hores que 's trobavan reunits á casa. Y si la sort ignorada de 'n Lariet amargava aqueixes dolsures, en cambi la mateixa Filomena hi recolsava 'ls pensaments, cuan se sentia més greument defallida per sa anguniosa anyoransa.

Ni ella ni 'l seu pare tenian cap mal temps de la xiu xiu, qu' en torn d' ells creixia, essent aixís qu' era la troca que 's capdellava tant á Passavents com en lo vehí poble, per tot allá hont s' ensopegavan dues persones enrahonant plegades.

Aquella noticia que 'l noy xich los habia dut lo dia avans, de que la vinguda de 'n Carlets era per organisar una societat cooperativa, y que la beneyta de la senyora Flors vuydá á n'al Puput sense pensarse fer mal, encara qu' á n' al Puput li feu gran paper, si no era ben exacte, com ja ho sabem nosaltres, s' acostava no obstant un xich á la veritat. Pus durant la curta estada qu' habia fet á Passavents ja la noticia de la seva vinguda va correr com un llampech. Aquell mateix dematí, dos ó tres dels que figuravan més en la remenamenta d' eixa societat d' obrers y del nou *Coro de la gresca*, que duya á tot lo jovent de les fábriques del Ter atrafegat aquells dies, l'anaren á veurer per parlarne llargament.

Com aqueix era 'l seu fort, com sempre s' habia preocupat de tot lo que pogués afavorir á la seva classe, ja millorantli la situació, ja aixecantli lo carácter, l' hereu Perayre los hi doná tota mena de llissons y d' avisos, que prou los sabia ell per esperiencia. Los feu una pintura molt favorable dels resultats

que estavan donant allá baix de des qu' ell hi era, algunes d' aqueixes associacions. Los digué que d' una d' elles ell era 'l president, y que li agradava que 'ls obrers d' aquí seguissen aqueix exemple, que creya una de les coses més bones pel treballador; molt més que no pas que 's fessen mal be 'l temps y 'ls diners ab lo joch y ab barrinar plans impossibles, que no donan may bons resultats, com ell mateix ne podia ben respondrer.

Y 'ls referia com y de qui fou ell enganyat en aquell temps. Y 'ls ensenyava 'ls millors camins per arrivar al cim de sos generosos ideals, sense ferir ni trepitjar la seva honra propia, ni posar en perill la pau de les seves families.

Escayentse festa aquell dia, ja 'ns podem afigurar si va rodar y rodar aqueixa conversa, y si 's parlava poch ni gayre de 'n Carlets entre 'ls homes y entre 'l jovent de la flamarada Ja 's corria com cosa de fé que venia espresament per organisar *la societat d' obrers,* y als ulls del poble aquell *atrotinat* minyó cresqué tres pams. Los del *Coro de la gresca,* que no cal dir si eran los més trempats, entre la turbulenta fadrinalla, se convingueren per anar aquell vespre á fer una solemne cantada á Passavents; pus ell en la capital era una part principal dels *coros* que s' habian fet de moda aquells temps. Més los fets d' aquella tarde y la marxa sobtada d' ell, los feu tornar ayga poll aquella alegría.

Entre aqueixes colles de gent ahont tot se trinxa y de tot se parla, la gacetilla de la próxima vinguda dels noys grans de cal Parayre, hi habia caygut com pluja de Maig. A n' en Miquel, com feya tant temps que se n' habia anat á servir, ja casi ningú 'l coneixia. Més sabian qu' habia *pujat* d' alló més. Les fadrines sobre tot, se l' afiguravan ab lo llampant *uniforme,* ab les creus y galons d' or, y esmenussavan elles ab elles, esprement la memoria, tots los pels y senyals que d' ell los recordavan, pera estar previngudes de la figura qu' habia de tenir are. Y totes haurian volgut bratar lo lloch á la *noya trista,* qu' ab lo gavell de penes que li plovian duya ben escaygut aqueix nom. Y per aixó mateix, lo seu nom anava més endoyna, y no podia eixir que la gent no la voltessen y amohinessen ab preguntes, essent viva y estesa per tota aquella colonia la compassió y l' interés que despertavan

les seves alabades gracies, los seus envejats amors, y la seva malaventura.

No cal dir tampoch com s' escatiren l' endemá los detalls de l' agarrada de 'n Lariet y lo Puput, y com planyia tothom al promés de la *noya trista*. Si les malediccions que li tiravan aquella gent, que no n' envian cap á dir, l' haguessen hagut de curar, encara are jauria l' envejós secretari. Sort que no tenia gayre mal. Com ja s' ha pogut entendrer, se prevalgué de la tabanada que va rebrer lo segon cop d' anar per terra, per simular una ferida d' arma blanca, y fer lo paper de víctima d' un alevós atentat, y ab l' importancia del lloch que ocupava mourer gran escándol, y fer perseguir per la justicia son autor, á qui ademés recomanaria, com á *prófuch* ó desertor... per ferlo perdrer de totes maneres.

Encara que en les cuadres y telers se contava la historia de mil maneres, no hi habia ningú que cregués les embrolles qu' aquest home s' habia tramat, y era escoltat ab la boca oberta cualsevol que portés una nova nota, un petit detall, de què feyan ó qué deyan, en Lariet, los Parayres, ó la mare d' aqueix pobre minyó, al cual, tots lo volian haber vist, aquí, allá; que feya aixó, que deya alló, que anava d' aquesta ó de l' altre manera. Y una cosa qu' habia passat, la sabia tothom: ho habia sentit tot Passavents, y 'l posava cent canes més alt qu' al altre en l' imaginació dels fadrins y de les noyes. Era l' haber anat á cantar á sota mateix de la galería d' aquella casa y á la una de la nit següent del dia que tingué de fugir, perque no l' agafessen. Tothom estava ab ansia per saber qué es lo que faria 'ls altres dias, y tothom tenia por que si hi tornava, com que 'ls civils ho sabrian prou, allá li pararian la trampa. Més com l' endemá no 's va sentir cap cant, ni l' endemá passat tampoch, la gent va creurer que ja no s' hi atreviria més. Y no obstant hi habia qui hauria jugat deu contra hu, que cada nit compareixia á n' aquell mateix lloch, per veurer poch ó molt á la seva Filomena: d' altres que sabian de bona tinta que sa mare l' habia anat á veurer á tal ó cual punt, pero ab molt silenci, molt amagats, y tornantse'n corrents l'aperseguit noy á tal ó cual bauma d'aquest ó de l' altre single, ahont restava desat.

Cal pensar, que eixes excitacions filles de l' espontaneytat del poble y de la curiositat innata de la gent, arrivavan á les

orelles del senyor Duran, que no tenint l' energía d' anys enredera per imposarse á n' aquella mareya... que qui sab hont aniria á parar, quan se reventessen les tanques dels comuns debers y respectes, y no tenint prou talent per coneixer d' ahont venia la rierada, passava una febre que 'l consumia. Y en moments de verdadera preocupació y espant, va escriurer á n' als socis de la capital, que gestionessen ab las autoritats, perque enviassen corrents un destacament de tropes, á n' aquelles poblacions fabrils...

Sense ell saberho trevallava per compte del Puput, qui aprofitant també aqueixes efervescencies, y d' altre part ell mateix tementles, en rahó d' aquella valentía, com la del andalus del cuento, de que ja 'n tenia donades probes, habia fet escriurer l' alcalde en lo mateix sentit, dirigintse als superiors gerárquichs de la provincia.

D' altre banda, ab testimonis, fácils de trobar cuan s' es á dalt, y ab lo banastre del senyor Pau que 'l tenia per un home molt *viu* y de molta influencia, habian posat un gép de ben mal portar á n' en Lariet, que no 's podia sortir á la defensa, y á n' en Carlets qu' essent fora malament podia sospitar de res.

Si no que cada dia corria la veu qu' hontucom ó altre algú habia vist al *prófuch*, lo secretari hauria cregut que ja se les habia tocades cap á Fransa. Y quan treyent tot lo such de la seva astucia, donava llissons á la guardia civil de les enrevessades tasqueres dels llochs vehins, per portalsel més á les mans, aquella engruna d' home tremolava d' ira, y treya foch pels caixals, no sabent enténdrer qu' ab cinch ó sis dies encara no l' haguessen xarpat.

Y com l' esperit dominant en la fábrica y en la vila, sabia prou be á n' á quin costat se tirava, y li semblava que faria un paper molt ridicol, si després de tanta fressa encara deixava escapar la rata... aquella lley d' odi qu' ell sentia pera tothom, lo posava fet un fúria. Y ja feya be de no mourers de casa, ab l' escusa de curarse la *ferida*, puig ab la bum, bum, que per tot se li aixecava, no haguera sigut d' admirar que aquells del *Coro de la gresca*, ó 'ls de la *Protectora*, ó aquells altres, ó 'ls de mes enllá... solament per ríurer una estona, algun' hora l' haguessen tirat á dalt á baix d' un xórrech.

De la causa d' en Joan Lloses ell n' habia fet la seva cau-

sa: en tanta manera, que l' infelís Joan habia ben desaparegut de l' escena. Ningú 'l va véurer més desde la tarde del diumenge... ni ab ell ningú més hi habia pensat.

Com no passava de sé un pobre home, la mateixa polsinera qu' ell alsá l' acobardí; y 's degué tancá á casa seva ab pany, clau y forrellach, no gosant de molt temps treure 'l cap en forat ni finestra.

XVI

Passats cinch ó sis dies dels fets qu' acabem d' apuntar, y á entrada de fosch, quan los trevalladors que tornavan de la fábrica de nosaltres prou coneguda, passavan per lo carrer major de la vila, s' hi trovaren ab una bellugadissa de gent, que 'ls feya estranyesa, y 's preguntavan tot baix los uns als altres, que podia alló significar.

Tot anava de soldats en trajo de campanya, y probablement acabavan d' arrivar, perque los vehins eixian á les seves portes, aumentant aquella animació y cridoria, fora de semblants cassos desusades en eixos quiets y solitaris pobles.

En mitx d' aquelles cantades en castellá y d' aquelles amoretes en andalús, la gent que baixava de la vall de Passavents, no s' adonavan de dos forasters que á la porta d' una revenderia enrahonavan aqueferats ab la dona de la casa, la viuda Masalleres, la desconortada mare de 'n Lariet. L' un era un menestral vestit ab bastanta elegancia, y l' altre era militar.

Aquella dona que l' altre cop que l' ensopegarem en esta relació encara jovenejava tant, are, ab vuyt dies, s' habia passat un estrago. Ab la cara allargada, los ulls enrojits y fondos, la boca tremolant y la vestidura penjada de cualsevol manera, enrahonava ab sanglots, y 'l véurerla y sentirla partia 'l cor.

Acabavan segurament una conversa íntima, ab baixa veu, ella ab planys llastimosos, y ab ira mal afogada 'ls altres dos, qu' al últim, ab vista recansa, estrenyentli les mans com se faria á una mare, deixaren aquella dona, y se 'n baixaren carrer avall fins al extrem de la vila. Allá ells dos també 's des-

pediren, y s' hagueren pogut sentir ses derreres paraules, dites ab veu, que semblava ressó del cor.

—Casi 'm penedeixo, de no vení ab tu...

—No, Miquel, val mes que jo li digui avans. Fora per ell una alegría massa forta... A Deu!

—Adeu, hasta demá.

Y mentres l' un se quedava com inmóvil, ab la mirada seguint á son company; aqueix, ó sia en Carlets, sortí de la vila, prenent una dressera que segueix les ondulacions del riu, y s' endinsá en l' espessa sombra de les arbredes, que ja comensavan á desplegar los seus mantells de fulles.

Ho fes la conversa poch ha tinguda, retrayent coses tristes, ó fos lo que fos, semblava qu' aquell sentiment de misteriosa pena, que despertan á la nit les remors dels boscos y de l'ayga, feya per l' estat de son ánimo frissós ó encaparrat. En algun recó del cel ja casi fosch, s' hi sentia roncar de 'n tant en tant lo tró llunyá, que encara donava més soletat y mes tó al soroll dels arbres de la rivera. Marxava de primer ab tal briós dalit, que semblava que l' encalses una hora donada.

Les pletes que ronsejant encara venian cantant y rient, com pera deixondar á les adormides branques y als aucells que hi nian, al toparse ab ell se giravan á mirarlo. Se recordavan d' aquella fesomia ó d' aquell ayre, mes no atinavan á coneixel, y passavan.

Després, en comptes d' anar tant depressa, en ser al cim de les petites pujades s' aturava, y girava la vista al entorn d' ell; y 's complavía respirant l' ayre que 'l rodejava, fresch, lleuger y olorós. Y quan hagué pujat prou amunt, quan fou á la carena del ample anfiteatre, que sols lo Ter per dos collets lo traspassa, se recolsá en una especie de banch que les roques presentavan, y endinzá la mirada al fons de la vall.

Ja res hi podia veurer, no més qu'uns quans llums saltats, que per les obertures d' alguna habitació llensavan contra les sombres groga y esmortida claror. No sabem si les veya ó les mirava: ó si elles li representavan á les persones que li ocupavan lo pensament, que l' estimavan, y que tal volta també pensarian ab ell y l' esperarian, en aquella mateixa hora de descans, de meditació y de pregaria.

Passada una estona que poch ell la contava, ja aclucats aquells ullets tristos de les llums de la vall, agafá la rampant

de la banda contraria de la costa, y devallá al plá, teatro de eix drama que 'ns feu pendrer la ploma.

En Carlets volia arrivar á Passavents sense que 'l vejés ningú, ni 'l conegués, perque 'ls llassos que li podria haber parat lo Puput, segons lo que podia deduhir de les novetats que 'ls habia contat la pobre viuda, no li privessen d' abrassar, avans que tot, al estimat pare y germans. També haguera estat probable que si 'ls entussiasmats del *coro* haguessen tingut esment de sa arrivada, li haurian destorvat la fruició ab que pensava arrivar tot sol ab sa familia, á n'aquell piset, que guardava una mar de llágrimes y un tresor de sentiments, y qu' encara li tirava més, de des que tants pochs dies ha, l' habia pres y deixat, y ara hi tornava per ressucitarlo, á la pau y á la alegría. Per dir al contristat pare, y á la desamparada germana, que mentres lo tinguessen á n' ell y á n' en Miquel ja res tenian que temer, perque duyan la forsa y la defensa de la justicia y de la ignocencia. Portava l' esperit y la fermesa de l' home que está avesat á lluytar ab si mateix y ab la fortuna capritxosa. Y ja li trigava l' hora, de fels saber qu' en Miquel y ell eran allí... y que ja tot estava acabat!

En mitx d' aquell silenci, que no més trencava la eterna cansó de la corrent del riu, de 'n tant en tant los bufechs del vent en los estrets corriols, que venia de Ter amunt, frot, y espargint per la vall una alarma de tempestat, y més aprop, y més fort y més durable, l' udol del tró que ja ressonava per tot arreu, y en mitx d' aquella fosca verament sepulcral d'una nit sense lluna ni estrelles, y en lo moment qu' arrivava á la palanca, vejent ja á sobre d' ell com un fantasma de gegantina sombra la negró del gran casal, sentí en l' altre rivera, un crit que 'l sobtá de moment: y li semblá que deyan.—¡Alto! ¿Quién vive?... Y avants de tenir temps de discorrer, lo bulto d' un home que segurament fugia, ab una lleugeresa increible, ab un salt traspassá la palanca: creuhá pel seu devant com una exhalació, y s' escabullí entre 'ls arbres, no deixant rastre ni soroll á derrera seu. Mes li passá tant frech á frech, que fins li semblá que 'l coneixia, y qu' era en Lariet... Y desseguida eixint d' ell, dos altres bultos feren cruixir també la palanca: vejé lluhir en la foscor ses armes y que corrian cap ab ell... y també se posá á correr, prenent perque millor

li venia una direcció contraria de la del que 'ls altres se creyan aperseguir,

Com no era 'n Carlets flach de cames, bona tanda 'ls va donar de correr. Y fou tant llarga y accidentada la carrera, que cuan s' aturá per pendrer alé, y se girá enderrera, ja qui sab ahont eran aquells pobres guardia-civils.

Mes allavors s' adoná que tot ell era moll com un xop: que 'l temporal qu' aquell xiular del vent anunciava ayans, li queya tot á sobre, que la tronada anava sent més forta y espantosa, y que 'ls blaus llampechs ja comensavan de ratllar aquella sombra inpenetrable, y de ensenyarli aquells extraviats camins.

Com no era cas de pensarshi, y ell sabia de memoria á cuatre hores al voltant á fins los xaragays de les llebres, saltá pel dret per anar á trovar altre cop la palanca, y pujar ab cuatre salts á Passavents.

No hi habia pas perill, que ningú are li cridés, *alto*. Semblava que 'l cel abocava sobre aquella terra les catarates del diluvi: á cada tró, semblava que les serres s' estevellavan, com que 'l mon hagués de finar. Ab les llanternades dels llamps que l' un assolia l' altre, ab cuatre gambades anava allá hont volia; com que no toqués á terra; com un esperit perdut; com un' ánima en pena, condemnada á rabejarse en lo cataclisme de tots los elements!

Ben prompte torná atrapar aquelles bores ahont debia trovar la palanca. Mes ne fugí mes prompte encara! Perque aquell riu, no era 'l Ter. Duya una crescuda horrible, y bramava com si fossen ones del mar, ses enfurismadas y reventes ones.

Era una mánega d' ayga desbocada, galopant sense fre; encrestant com may vist monstre sos cabells d' espuma, aperseguida per trons furiosos, y sacsejant ses escates ruentes ab los fochs del cel!

Cegava 'ls marges, y creixía en la planura; y se 'n duya de les riveres les hortes y los arbres y les estacades: y per tot arreu sembrava la destrucció y la ruhina. . com si l' empengués avall una escena alenada del infern!...

Fugí... fugí espantat; casi be nadant en llachs d' ayga. S' allunyá per instint d' aquell bullidor abisme, no sabent ahont, y clamant pietat á Déu lo seu esperit, retut de cansament y espant!

Quan va mimvar una mica la fúria del temporal, se deixá anar en un marge, ab l' esma ben perduda d' abont era... mes, li calia aturarse, y reposar. Quin temps s' hi va estar per revenirse, no 's pot endevinar. Va estarshi, á fins qu' un soroll nou, inesperat de tot punt, lo feu aixecar altre volta: com lo fogós caball que torna á alsar lo cap, y gronxar la clin ayrosa, en tornant sentir á la vibrant corneta cridar al combat Lo que 's va créurer sentir, y sentí de veras en Carlets, allá á la bora, no gayre lluny d' ell; fou l' accent d' una campana, d' ell ben coneguda: y fou lo toch que en los despoblats y en les viles desperta á tothom: aplega la gent per defensarse; ó 'ls fa córrer á defendre 'ls seus germans.

Volgué créurer que s' equivocava. Aixecá 'l cap; s' adressá tot ell; girá entorn l' esparverada vista... y no pogué guardar mena de dupte...! A redera d' ell: á un tirat de pedra vegé un gran casal fet una fornal monstruosa, y gitant de cent forats serpejants flames; qu' enrogian y espantavan lo cel... y la campana cridava, ¡foch! ¡foch!. . agitada per la ma de la desesperació!

¡Cremava aquella fábrica que tenia omplerta la seva vida de recorts! L' instint del be, y 'l bon desitx lo llensaren al socós d' aquella gran desgracia.

En serhi, pogué véurer que l' espantós element tot just comensava á péndrer peu en una de les cuadres. Encara ningú del vehinat habia sentit los gemech d' angúnia, d' aquella campana... qu' anava cridant, ¡foch! ¡foch!... Totes les portes y finestres eran tancades y barrades .. Mes per honthucom era precís entrarhi... per honthucom hi saltaria: que ningú com ell per aytal empresa. Ell, qu' era 'l ferro! Avesat á doblegarlo, ab lo foch y ab lo magall, ab menos de res, s' obrí una bretxa, en una finestra de la cuadra baixa, ahont lo incendi no hi donava encara no mes enlluhernant claror.

Se feu lloch entre 'ls obstacles que trová á son pas, antichs coneguts d' ell; obrí una porta per véurer d' ahont lo foch naixía; y sentí una calor asfixiant que 'l reprengué de sobte: y vejé al mateix temps cáurer á terra un home... y al mateix acte aquella campana 's deixá de tocar! L' ayre envenenat va renovarse: y cullí á n' aquell infelís, qu' habia lluytat mentres tingué forses... y també lo conegué: era 'n Lariet!

Conegut lo perill en que 'l pobre del seu amich estava,

se l' endugué á bell feix cap á la finestra qu' acabava ell mateix d' esbotsar, y ja sentí á defora ramor de la primera gent que hi arrivava, y conegué veus de les que cridavan necessitat... Una d' ella era la del Senyor Duran!

En Carlets, los feu un crit, y 'ls feu passar lo desmayat minyó á quí l' ayre lliure ben aviat va retornar. . pera seguir altre vegada en aquella lluyta, y tornar defendrer de la foguera, la casa del trevall; qu' era la vida de mitja comarca.

En mitx del desórdre d' eixa rápida escena, totes aquelles veus llensaren á les hores una mateixa esclamació. Tothom havia conegut al Carlets de cal Parayre: al maquinista. Y tothom se quedá ab confiat delit á les seves órdres, per embestir aquella penosa, ensemps qu' agradable feyna. Doná la primera cridant:

—Obriu; ó estelleu aquesta porta! Poseu la mánega á la bomba de baix, de prop de l' ayga!

Tres ó cuatre hi corregueren. Mes tornaren desseguida. Los baixos del edifici eran un estany d' aygua. Pot ser la torrentada havia reventat les portelles... En Carlets ja 's feu cárrech, de com se podia haber trovat á dins 'n Lariet, avans de calarse 'l foch y avans de plóurer aquell diluvi d' aygues. Aquelles que negavan los soterranis, feren inmens servey, per trevallar contra l' incendi.

Lo *maquinista,* capitanejant aquella legió voluntaria de bombers, no 's doná més respir ni descans. Y allá 's confogueren en un sol desitj y coratje, per posar á son servey los brassos y l' esforsada voluntat, grans y petits, parents y germans; amichs y contraris... No cal esmentar á tots los fills de l' Anton... tots, y tothom; per lliurar del trits naufragi, aquella gran llar, que á tots arrasserava!

Y ell, en Carlets, al devant sempre, ab trossos de ferro per eynes, encimbellantse sobre les jáceres y les cornises, ó aguantantse ab los montants, ab los tambons ó ab los prims cilindres, ó penjat de mans en les amplcs corretges, ó rebatent á fora inútils armatostes, que li privan l' acció, manant apuntalar uns envans y aterrarne d' altres, llensant ab ull certer rius d' ayga ahont lo foch cruix y espetega y amenassa, fonentse y tornant apareixer, ó rodejat de flames, ó rodejat

de runes, portant á totes bandes l' ajuda, l' acert y la salvació, ab la cara encesa, volant son cabell, cremades ses robes, y nusos pit y espatlles, era una visió de varonil bellesa. Semblava lo geni del foch, l' esperit de la vida, que enrevoltat de llum, y llensat en sa contracció violenta, per lo monstruós organisme d' aquelles rodes y maquinaries en lo moment de morir, volava empresonat á dins d' aquella colossal ossamenta de ferro: y clamava als elements y á les forses, que tornessen á refer y á animar aquells brassos, y mans, y dits de la mecánica, y que 'ls tornessen lo seu maravellós movíment creador!

Al últim d' aquella heroica lluyta, ne sortí 'l talent y l' esfors guanyador de la salvatje materia. A la punta del dia, cap llenga de foch s' aixecava de les dependencies de la fábrica. No mes una blanca fumarella portava cap allá hont anava 'l vent, la memoria del incendi.

Lo rastre que deixá en tot l' edifici lo destructor element no fou una sombra de lo que prometia de bon principi. Ahont tot se perdé y tot se cremá, va ser en lo dipósit de desperdicis, perque allí l' oli y lo cotó feren créixer en un instant la foguera, encesa per una guspira eléctrica del temporal. Una de les cuadres vehines doná á les flames tot los fustatge de ses máquines, y alguns rengles de carros mecánichs també n' eixiren esgalabrats. Fou lo més poch que podia ser, per bona sort del senyor Duran, que no tenia paraules, sino llágrimes y abrassades per explicar quan agrahit estava á tots y á cad'un dels operaris...

Sols Deu sab com deixá al maquinista tant llarga y diferent y brava lluyta. Mes quan lo trasportat majordom, plorant y estrenyentlo en sos brassos, lo estirava de aclamacions de la multitut, emportántsel á sa casa qu' era allá mateix á dos passos, allavors sentí tot lo xafament de la jornada, y no podia casi be respóndrer, ni respirar...

Més semblava que escorcollava ab la vista entre l' estrenyor de la gent, á n' algú que li faltava. Y en aquells moments, entre l' espessor de la gent, tothom vegé, y li feu pas tothom ab respecte, á la *noya trista,* que corregué á lligarlo en los seus brassos!

XVII

Acabades aquestes escenes més surtides, quan dominat lo foch, ja no més faltavan trevalls secundaris, per los que 's bastavan poca gent, reposant y rellevantse, volgué 'l senyor Duran que tots ells esmorsessen, y feu portar abundanta llangonissa y pans y porrons de vi. Prenentli la perfecta tota aquella gent alegre y coneguda, acampada allá hont podia, en los clars que deixava lo desbordament del Ter, menjáren y begueren, y parlaren del temporal y del incendi, y del jove maquinista que, sense ningú saber com, aquella nit los debia haber enviat la Providencia.

Feya un dematí espléndit, com ho solen ser després de totes les grans plujes, y 'ls uns per veurer los esboranchs qu' habia fet la vinguda del riu, y 'ls altres per contemplar lo foch de la fábrica, de les próximes masies y de la vila tota la gent s' acorriolava allí. Y venia á ser casi be una festa alegre, com tots los aplechs de gent, donant animació á n' aquella vall y als camins que hi treuhen; principalment á la carretera dels carruatges, qu' aquella matinada era hont menys difícil se feya lo tránsit, anant com tot anava, d' ayga y de fanch y d' esllavissades.

Més, en aquest cuadro de viva animació, de moviment y poesía, ahont no feya cap falta 'l recordarse de la situació anguniosa d' aquell qu' habia donat lo primer crit d' alarma en lo foch d' anit, del generós Lariet, habia de vení 'l Puput á pintarhi una asquerosa taca, tornant á fer caurer á la nostre pobre gent al solch de les amargues realitats de la vida.

Quan tot estava donat y benehit en lo foch que ja habia passat, quan la gent comensava á tornarse'n á sos quefers, per contar á ses families los trevalls d' aquella nit; l' home que fins allavors no s' habia deixat veurer, boy abrigat y arrupit, y ab lo cap embolicat com un verdader malalt... rondava, com qui no vol que se n' adonin, per derrera de les pletes de la gent, vigilant, y agoytant... á fins que descubrí y 's cregué tenirla á bon punt á la seva aborrida víctima.

Treyent allavors aquella lleugeresa qu' amagava, corregué cap á la parella de civils, que per suposat no habia fet falta

al seu lloch d' honor aquella nit, y 'ls digué quelcom á l' orella.

Y aquells *números*, planyense tal vegada en quant homes de la seva mateixa maniobra, ab un santiament prengueren al peu de la casa del majordom á n' en Lariet, per qui tant endevades s' habian fet aquell fart de correr lo vespre avans. Y enmanillat, y posat al mitx, com sempre se fa ab los presos, lo tragueren del mitx de l' altre gent, caminant marcialment pel camí ral de la vila!

Ben pochs se n' adonaren. Ni 'ls noys Parayres, ni la seva estimàda, ni 'l senyor Duran... que ben segú que ja no ho hauria pas permés; puig eran tots ells, á dalt en lo seu pis, orgullós de tenírloshi!

Quan corregué la veu, que corregué com un llamp, y pujá á dalt, com tallant ganivet, al cor de la Filomena... y desesperada obrí 'l balcó per tenir ayre... per poderlo veurer,... una girada de la carretera los hi tapaba ja á la vista!

En aquell moment horrible, lo Puput, enfilat en un marge, estirant lo coll per veurels una mica més, aixís que tombaren, esclafí una rialla diabólica, qu' escarnia 'ls sentiments de tota la gent honrada!...

Més en aqueix mateix punt, en lo moment de quedarse tothom ab un pam de boca oberta, com si se 'n portessen lo fill, lo germá ó l' amich de tots, y tots ab la vista á la carretera... soroll desconegut, ramor impensada de caballs de sobte 'ls feu fer un salt al cor.

Quatre genets militars, enfangats fins á les singles, y ab les terceroles al bras aparegueren, y arribaren al trot llarch fins al devant de la fumant portalada de la fábrica. Y seguia redera d' ells, y s' aná acostant desseguida, una petita columna d' infantería manada per un comandant, que deixant anar al pas lo seu caball, venia acompanyat de l' agutsil de la vila per una banda ab kempis y bastó, y sense aquella rialla que solia dur á la cara. A l' altre part donantli la ma y anant enrahonant, portava ni més ni ménos, que 'l presoner de suare... en Lariet.

Lo Puput, que com sabem, no era persona estranya á la arrivada extraordinaria d' aquell piquet de tropa, y que ab fruició se la esperava de l' un dia á l' altre, aixís que 'l militar

li passá aprop, s' adressá com que l' hagués picat una vespa, y quedá un moment inmóvil, y perdé l' escás color de sa fesomía, ab lo temps solament de ferli l' agutzil una ganyota estranya que la degué prou entendrer. Y llavors, escapantli un gemech. . un feréstech udol, saltá á l' altre part del marge, y fugí corrents, com un gos que li hán tirat un cop de pedra!...

Si ho sentí ó vegé en Lariet, feu com qui no se n' adoná, que 'l goig esborra l' odi dels cors nobles. Y sempre estrenyentse les mans ab lo jove militar, arrivaren á sota 'ls balcons del majordom... y d' entre la gent qu' ab aquesta nova alarma los omplia, y dels que s' arrumboyavan al vol dels nous arrivats, ne sortí un crit agut d' una alegría que no podia contenirse, y encara no habia descabalgat en Miquel, lo nou hoste, que la *noya trista*, y tots sos germans, y 'l venturós Lariet, se confonian en una sola, y llarga, y estreta abrassada!

Aixís que tota la gent que 'ls voltavan entengueren qu' aquell jove oficial era 'l noy soldat de cal Parayre, l' expressió de la alegría y del entussiasme va reventar com un tró: ressoná per tota la vall, com una alegre ramor de festa y puja com broma matutina, com anunci de pau y de ventura lo serrat de Passavents!

COBLAS DE SOLTER

A bon hora!

Ab cinquanta anys á l' ossera,
Sol, escadosser, fadrí...
Jo, la fura de Ribera...
¡Ves qui m' ho havia de dí!...
May com avuy he tastat
Del anyorament lo fel!...
¡Quín dia!. . tot l' he passat
Lluny del mon; encofurnat
Com os qu' ensuma 'l desgel.
Bell Nadal, ira de Bet!...
Si han d' ésser tots com aquet,
Tant me fá dormir com jeure...
Sol, Solet,
Vina 'm á véure,
Vina 'm á véure;
Que tinch fret!...

No es pas que tirés per frare;
Que si 'l tom d' uns farbalans
Avuy me costipa encare,
¡Vejis lo que fora avans!...
Si al casori he batut cossas,
Esmunyintme de sas trenas,
Culpa se 'n tenen las mossas;
¡Son tan bonicas las rossas!...
¡Son tan... d' alló... las morenas!...

Rondaller papallonet,
La rojor del clavellet
Del lliri m' ha fet distreure...
Sol, Solet,
Vina 'm á véure,
Vina 'm á véure:
Que tinch fret!...

Al tombar vintytres anys,
Sobtaren al estornell,
Ab son eclipse 'ls companys,
Ab sa nevor lo cabell.
Aquella crua llissó,
Fou lo toch de *generala*
Que 'm feu deixar á recó
Las relacions de balcó
Y 'ls festejaments d' escala...
Y armant al casori plet,
Hont s' hi esqueya un bon *pamet*,
Allí 'm convidava á séure...
Sol, Solet,
Vina 'm á véure,
Vina 'm á véure,
Que tinch fret!...

Com, llevat d' alguna nit,
Res més que perdrer tenia,
Als pochs jorns, peix esllanguit,
L' am y l' esqué m' engolia.
Ella pressas me donava;
Més, com jo no vinch de nobles,
Si be 'l cor se me n' hi anava,
Lo casament allargava
Fins per la pluja de mobles...
Y, vés!... Tot marxava al dret,
Cuan oich que 'm diu: «Senyoret,
Ab *pronostichs* no hi vull créure!...»
Sol, Solet,
Vina 'm á véure,
Vina 'm á véure;
Que tinch fret!...

«Cercan alguna de rica
—M' aconcellá un perdulari—

Boja per boja... *musical*...
Si, noy; anúnciat al Diari!...»
Mes com jo crech, pobre Jan,
Que 'ls vergonyosos colors
No tornan, un cop se 'n van,
No hi vull viure al carrer *Gran*
Si dona als *Abaixadors!*...
Y encar que, catalá net,
Béguia tot hora á *galet*,
Ningú en mal m' ho pot retréure...
Sol, Solet,
Vina 'm á véure,
Vina 'm á véure;
Que tinch fret! ..

Mes tart, jogant á la «mona»
Ab uns vehins del replá,
Una viudeta grassona
Va *demanarme la má.*
Vos dich qu' era una platxeria ..
Jo fugía d' aprop seu;
Peró era tanta sa déria,
Que, per entrar en *materia*,
Fins me tocava ab lo peu.
Tant me buscá lo botet,
Que de massa pregadet
Lo «sí» li he quedat á déure...
Sol, Solet,
Vina 'm á véure,
Vina 'm á véure;
Que tinch fret!...

Ja madur y cullidor,
Com no feya joga ab cap,
Un «tio» benefactor
Volgué junyirme á tot drap.
Jo no sé d' hont se las treya!...
¿Qu' están de vaga 'ls sultans?
¡Per donas!... Pró 'l tuno 'm deya:
«En cuant al cor de la teya,
Nebot, me 'n rento las mans »
Aquell maliciós motet

Apagá la meva set
Cuan mes dalía per béure...
Sol, Solet,
Vina 'm á véure,
Vina 'm á veure;
Que tinch fret!...

Y com d' hostal en hostal
D' estantís he tornat vell,
La bullicia del Nadal
Fins m' enterbola 'l cervell.
Aduch l' encens de gaubansa
Que puja ab la olor del gall
Ompla mon cor d' anyoransa.
Qué trist és, ourer la dansa,
Y pensar: «No és per tú 'l ball! ..»
¡Guaytá 'l fruyt del cireret,
Arredossat al hortet,
Glatirne... y no podern' eure!...
Sol, Solet,
Vina 'm á véure,
Vina 'm á véure;
Que tinch fret!...

Camí de la soltería,
Be ta llargaria m' apura;
Jo casi 't nomenaria
Lo camí de l' amargura.
No sé si l' astruga sort
Ton curs me té manat fer;
Pero 'm fora un desconort
Qué m' hi ensopegás la mort
Ans de trobarhi muller!...
Més... A qué planys?... A pleret
Ja 'l nou jorn me fá l' ullet...
Obrim!... ¡Qué 'm puga distréure!...
Sol, Solet,
Vina 'm á véure.
Vina 'm á véure;
Que tinch fret!...

Núm. XVI.—DISCURS DE GRACIAS, DEL MANTENEDOR *D. Ramon Arabía y Solanas.*

EXCM. SENYOR:

SENYORAS, SENYORS:

Aplegats sota eixas voltas, que tremolan encara conmogudas per los aplausos entussiastas ab que haveu saludat los inspirats accents dels trovadors; avans de separarnos, permetéu que per breus moments, acatant la honrosa comanda del Consistori, alsi torbada ma débil veu pera cumplir en son nom un deber de cortesía saludantvos á tots y regraciant coralment á quants haveu contribuhit al major esplendor d' aquesta verdadera festa de familia, ab que glorifiquém cada any la llengua y la patria catalanas.

¡Dignas Autoritats, que la enaltiu ab vostra presencia; generosos ofertors de premis, que la fomentéu ab vostres dádivas; brillant estol de poetas y escriptors, que la vivifiquéu ab la sava de vostre geni; y vosaltres tots, hermosas damas y nobles cavallers, que componéu est ilustre auditori y quins aplaudiments fan més envejables las palmas de la victoria! bé n' haja vostra cooperació y benehida sia de quants estiman nostra terra, perque sols ab lo concurs de tots vosaltres pot resultar, com resulta efectivament, esta festa anyal, símbol poétich y expressió eloqüentíssima de la vida y aspiracions de tot un poble

en lo que ténen de més íntim, viril y trascendental: la veneració del passat, la regeneració del present, la preparació del pervenir.

¿Qué hi fa que las contrarietats s' arremolinin entorn nostre? no per això 'ns arraulirán. Si un temporal se n' es endut nostra historia, una legió sagrada ha jurat reconstruirla y nosaltres li rendím y li rendirém eternament culto fervorós en nostres cors. Lo poeta lírich en inflamadas estrofas, l' autor dramátich en esculturals escenas, l' historiador en severas páginas y ab imparcial criteri, farán reviure sempre nostras grans figuras de llegisladors y poetas, de guerrers y sabis, de reys y sants; y nostres fills y nostres nets y los fills y 'ls nets d' aquestos, pe 'ls sigles dels sigles, allissonats en l' exemple dels qui á través dels temps tant alt posáren lo nom catalá, ne servarán religiosament lo recort y s' enorgullirán en ferse dignes de tan preclara ascendencia.

¿Qué hi fá que á nostra llengua se li negui tota personalitat y fins tot dret á la vida? Per tota resposta seguirá vivint, confonent á sos enemichs ab aquest lacónich y sublím *eppur si muove*. ¿Qué val que aquells que no la conéixen, la motejin d' aspre, d' inculta y de semi-bárbara? Ella 'ls desmentirá, ó per millor dir, los ha desmentit ja, creant en poquíssims anys una literatura espléndida y vigorosa, en la qual, armonisadas per l' amor dolcíssim de la patria, vibran meravellosament totas las cordas de la lira y algunas ab tal potencia, que han ressonat per tota Europa y despertat un entussiasme universal. Y lo mal nomenat *dialecte* menyspreuhat y rústech ha acomés atrevidament tots los géneros, desde 'l festiu al trágich y desde la novela al poema, y pera tots ha trobat expressió natural, justa y ben encertada y de totas las probas ha sortit triunfant.

Y si de tal manera nos havém encarinyat ab aquesta demostració y la renovém ab nou esclat de vida un any derrera l' altre, no es certament perque en absolut fós necessari, puig en lo terreno histórích y filológich queda re-

solta la qüestió no més que ab plantejarla, sino perque tots á la una y com.per instint havém comprés que afirmar la llengua es afirmar la personalitat del poble que la parla. Y aquesta personalitat es la que volém conservar y enrobustir á tota costa y pesi á qui pesi: á cambi d' ella res veyém de sólit y positiu, sino tant sols utopías enlluhernadoras, seguidas quasi inmediatament de profonda obscuritat y de mortal anemia; per lo contrari, conservantla, fins no podent avansar, no perdém terreno y assegurém fortament nostras posicions pera anar endavant un altre dia. *Qui llengua té á Roma va,* diu l' adagi, y la llengua, avuy per avuy, es encara l' emblema més significatiu de nostra bandera, lo llas més ferm de nostras aspiracions, lo segell més genuí de nostra rassa.

Totas las qualitats diferencials d' aquesta resplendeixen en ella. La concisió de sos giros, la vibrant energía de sa accentuació, la forta musculatura de sos vocables, la abundancia de sos monosílabs y sa tendencia á la contracció, á la brevetat y á la fixesa, correspónen perfectament al esperit laboriós y sentit práctich que caracterisan á un poble com lo nostre, sobri, sufert, aprofitador del temps, de sentiments reconcentrats, més reflexiu que fantasiós, més amant de las positivas excelencias del fondo que de las fosforescents apariencias de la forma. Y mentres no s' aplanin nostras montanyas y no 's suavisi lo rigor de nostre clima y no 's desnivellin nostres plans y no 's torsi lo curs de nostres rius, que es dir, mentres no varien de tot en tot las condicions de nostra existencia, tal com vé determinada per la terra que habitáren nostres avis y que habitém nosaltres y per la historia, costums, lleys y usatjes que 'ns llegáren, no voldrém ni podrém avenirnos á mudar ignominiosament de llengua, que al fí es nostra y ben nostra y en ella han escrit reys com don Jaume, cronistas com Muntaner, filosofs com Ramon Llull y poetas com Ausias March.

Tota llengua, per lo sol fet d' existir históricament, es expressió d' armonía, puig es l' anella qu' enllassa lo pas-

sat ab lo present, que demá será lo passat de nostres fills. Abandonarla, vilipendiarla, aburrirla, seria trencar ab superbia satánica la amorosa cadena ab que Deu té trabats los mons, seria suspendre violentament l' engranatje dels sigles. Cultivarla, hermosejarla, adorarla, com nosaltres, sí, com tots nosaltres l' adorém, lluny d' ésser donchs obra de rancunia y d' enveja, es al contrari cumpliment d' un deber y tasca generosa y meritíssima, la més conforme ab la lley divina y ab la lley humana.

Per aixó hi perseverém cada dia ab més alé, cada dia ab més esperansa. Y per aixó ha volgut realisarla ab nosaltres la que es ángel tutelar de nostra infancia, ideal puríssim de nostra juventut, consol inefable de nostra ancianitat. Per aixó vos, hermosa dama, Reyna y Senyora d' aquesta festa, per propis mérits y no per vana galantería haveu sigut cridada á eix trono d' honor, que ocupeu ab Santa gentilesa y que tant escau á la majestat de vostras virtuts. Per aixó vos, ab mellors paraulas que jo; vos, ab llenguatje del cor, que es omnipotent quan vé de tal soberana; vos, digna successora d' una dinastía ilustre, fundada en l' amor de tots sos súbdits; vos, Senyora y Reyna, podreu dir á esta distingida concurrencia lo que mos llabis no acertarian sens dubte á expressar. Mireu entorn vostre, com refulgent diadema, á vostras nobilíssimas predecessoras, las que avans que vos han cenyit eixa corona que avuy brilla sobre vostre front; més enllá, formantvos corteig d' honor, á las més altas Autoritats y respectables Corporacions d'esta ciutat comtal; y á vostras plantas, rendintvos humilment vassallatje, á tota eixa ja innombrable cohort de perínclits ciutadans, consagrats al servey de la pátria. Aquí los defensors de sas lleys, aquí los conreadors de sa historia, aquí tots aquells que en versos inmortals han cantat sas gestas y enlayrat son nom. Aquí també, modest y recullit, eix jovent entussiasta, que cumplint una missió, tal volta providencial, recorre incansable tots los confins de la terra catalana, aprenent á conéixerla, creant corrents de sim-

patía y extrenyent llassos de germanó. Aquí finalment la tendre y casta donzella, contenint ruborosa sas emocions virginals, encoratjantnos silenciosament ab sa sola presencia y fent d' aquesta festa del patriotisme sa festa preferida. A ella sobretot, Reyna y Senyora, endresséu vostra mirada més carinyosa y vostre parlament més expressiu: diguéuli que, com la poncella que 's bada en esta estació florida, ella es l'alegría y esperansa de nostres cors; que en ella, més que en nosaltres, descansa nostre pervenir; que ella, més que nosaltres, deu contribuhir á nostra regeneració. La influencia que ella pot exercir es incontrastable, per lo meteix que es suavíssima y que penetra fins á las més íntimas fibras de nostre ser. Y aixís, quan un dia, próxim ó remot, que aixó sols ho sab Deu, vegi la patria rejovenida, dignificada, johint de tots sos drets y extremintse de puríssima joya, podrá dir, alsant al cel los ulls, no envanida, mes si satisfeta:

Gracias os sian dadas, Deu just y etern! vostra es la victoria de la *pátria,* de la *fé* y del *amor!*

TAULA

	Págs.
Convocatoria.	25
Llista de las composicions.	31
Acta de la festa.	37
Discurs del Sr. President del Consistori, Rvnt. Dr. Mossen Jaume Collell..	45
Memoria del Sr. Secretari del Consistori, D. Pau Sans y Guitart.	55
La veu de las ruinas, de D. Adolf Blanch y Cortada. . .	69
Lo cant del Pí, de D. Ferrán Agulló y Vidal.	75
Poncella d' amor, de D. Francisco Casas y Amigó. . . .	81
La una de la nit.	87
La Pagesía, de D. Joaquim Riera y Bertran.	93
La llengua catalana, de D. Francisco Casas y Amigó. . .	99
Lo Mestre Ferrer, de D. Antoni Bori y Fontestá.. . . .	105
Mes enllál, de D. Therenci Thos y Codina..	113
Vilamala, de D. Francisco Casas y Amigó.	119
Desolació, de Mossen Joan Guiraud.	125
La Catedral gótica, de Mossen Joan Guiraud.	131
Passavents, de D. Martí Genís y Aguilar..	135
Coblas de solter, de D. Joan Pons y Massaveu.	223
Discurs de gracias, de D. Ramon Arabía y Solanas. . . .	229
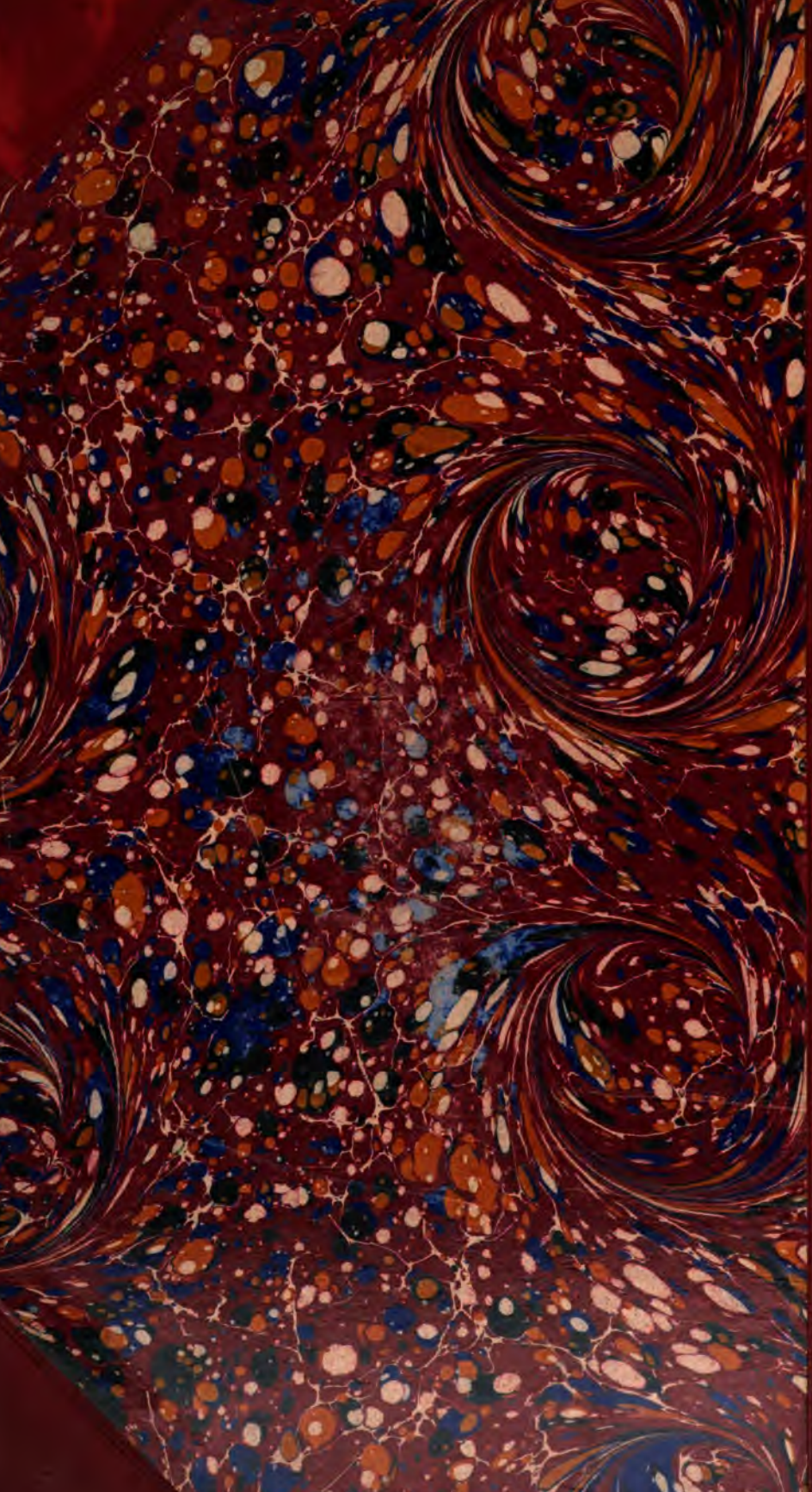
3 2044 035 991 413